

Tribute Domnule Sacerdoteanu,

ARHIVELE NAȚIONALE ALE ROMÂNIEI

Am primit ultimul volum din Revista Arhive

**CENTENAR
AURELIAN SACERDOTEANU**

1904

2004

**CORESPONDENȚĂ
(1928 – 1974)**

*Virginiu, urându-vă la amândoi sănătate
și numai cele bune.*

Cu mîntuirea dragoste

BUCUREȘTI, 2004

G. T. Kirileanu

„ În parte, socot că am avut și eu un loc la masa rotundă mondială <a Arhivelor>. Și aceasta se va spune, cândva, poate la un centenar, poate în anul 2004! Atenție! Nu mă tem de timp!”

AURELIAN SACERDOȚEANU

**(Din scrisoarea adresată lui Constantin Turcu,
11 noiembrie 1969)**

ISBN 973-8308-18-6

ARHIVELE NAȚIONALE ALE ROMÂNIEI

AURELIAN SACERDOȚEANU
– CORESPONDENȚĂ –
(1928 - 1974)

Coordonator și Studiu introductiv :
prof.univ.dr. Corneliu-Mihail Lungu

Ediție de documente întocmită de:
Maricica Ifrim
Ana-Felicia Diaconu

BUCUREȘTI, 2004

Redactor: Maria Ignat

**Culegere și tehnoredactare
computerizată: Florica Bucur
Cristina Bohan**

STUDIU INTRODUCŢIV

De-a lungul vieţii şi pe parcursul activităţilor desfăşurate pe multiple planuri de către o personalitate marcantă a ştiinţei şi culturii este absolut firesc să se creeze şi să rămână drept moştenire măturii documentare de valoare excepţională. Aşa s-a întâmplat şi în cazul istoricului, arhivistului şi profesorului AURELIAN SACERDOŢEANU, care, timp de 15 ani, între 1938 şi 1953 a răspuns de destinele instituţiei Arhivelor Statului. Numeroasele documente ce au rămas în urma activităţilor desfăşurate pe tărâm ştiinţific, pedagogic şi arhivistic s-au constituit într-un bogat şi valoros fond personal, păstrat astăzi cu cinste de instituţia cu care şi-a confundat existenţa. Şi tot aici, în cea de a doua sa casă, a fost preluată biblioteca sa, pusă la dispoziţia Facultăţii de arhivistică, cea care astăzi încearcă să ducă mai departe tradiţia învăţământului de specialitate, menţinută, chiar şi atunci, în perioada vremelnicei desfiinţări, datorită eforturilor făcute de profesorul Aurelian Sacerdoţeanu.

În volumul de faţă ne-am propus să stăruim doar asupra unei părţi din valorosul fond arhivistic „Aurelian Sacerdoţeanu”. Este vorba de CORESPONDENŢA purtată într-o viaţă de om, în care au fost adunate, ordonate şi păstrate, cum numai un arhivist desăvârşit putea să o facă, toate scrisorile expediate şi primite de la renumite personalităţi ale vieţii culturale româneşti timp de jumătate de secol.

Desigur, nu ne-am propus ca în studiul nostru să prezentăm întreaga corespondenţă selectată pentru volumul de faţă, încumetându-ne, doar, să sugerăm cititorului şi celor interesaţi, în mod special, principalele aspecte desprinse din acest gen de documente, de valoare incontestabilă. Tocmai de aceea, nu întâmplător, volumul nostru debutează cu o scrisoare din 1928, trimisă tânărului Aurelian Sacerdoţeanu de către Nicolae Iorga, cel ce devenise, deja, patriarh al istoriografiei române.

Epistolele din acea perioadă demonstrează că la numai 24 de ani Aurelian Sacerdoţeanu se încumeta să pătrundă în elita ştiinţifică românească. Dovadă în acest sens sunt scrisorile prin care N. A. Constantinescu, specialist în istorie medie şi apropiat colaborator al lui

Nicolae Iorga, îl sfătuia pe Aurelian Sacerdoțeanu să se bizuie pe forțele sale¹ pentru a realiza tot ceea ce și-a propus.

Nu numai că așa a reușit în viață, dar, mai mult, Aurelian Sacerdoțeanu s-a bizuit, în egală măsură, pe un dar divin pe care, același N. A. Constantinescu, aprecia că nu-l are oricine, anume „bucuria de a munci”². Înzestrat cu acest „dar divin”, Aurelian Sacerdoțeanu a trudit cu râvnă ca arhivist, istoric și profesor, dar modest și demn, înfruntând cu stoicism toate nedreptățile pornite împotriva lui în mod nefiresc, lăsând în urma sa o OPERĂ ce nu putea fi realizată decât printr-o muncă de care numai oamenii însemnați pot fi capabili.

Bogata corespondență cuprinsă în volumul de față, în special cea primită, pune în valoare și celelalte calități ale lui Aurelian Sacerdoțeanu, cu atât mai mult demne de relevat întrucât vine din partea unor personalități de seamă ale vremii. Așa, de pildă, o scrisoare din 29 mai 1930, ce aparține principesei Martha Bibescu, evidențiază valoarea deja recunoscută pe care Aurelian Sacerdoțeanu și-o câștigase și o afirmase în calitate de editor al documentelor de arhivă. Stă mărturie, în acest sens, afirmația principesei care era „sigură că așa avea mult de învățat de la d-ta în privința documentelor ce le posed și care așa dori să fie publicate de d-ta”³.

Pe lângă preocupările istoricului animat de ideea desăvârșirii pregătirii sale, ce avea să fie încununată prin susținerea strălucită a doctoratului, documentele care fac obiectul analizei și prezentării noastre pun în lumină și angajarea lui Aurelian Sacerdoțeanu în susținerea cauzei noastre naționale. A socotit necesar acest fapt deoarece, chiar dacă trecuse un deceniu de la Unirea cea Mare, așa cum se aprecia într-o serie de scrisori de la începutul celui de al patrulea deceniu al secolului trecut, mișcarea națională nu se încheiase. După cum remarcă profesorul și editorul G. Moroianu, de la Observatorul Social Economic⁴, într-o scrisoare adresată lui Aurelian Sacerdoțeanu, continuarea mișcării naționale se impunea cu atât mai mult cu cât, propaganda ungurească, în special pe plan european, era tot mai murdară și lipsită de scrupule. Manifestată cu tărie după 1920, furia revanșardă maghiară a continuat din ianuarie 1933 având și suportul mișcării fasciste al cărei obiectiv era

¹ Scrisoarea din 14 octombrie 1928.

² *Ibidem*.

³ Scrisoarea din 29 mai 1930.

⁴ Scrisoarea din 13 noiembrie 1935.

răsturnarea sistemului creat prin Actul de justiție – fie el și parțial – stabilit prin Congresul de pace ce a avut loc în urma primei conflagrații mondiale.

Activitățile desfășurate pe multiple planuri, bine coordonate și duse la capăt cu toată responsabilitatea și cu un înalt profesionalism, nu l-au împiedicat pe perseverentul Aurelian Sacerdoțeanu să obțină rezultate remarcabile pe tărâm științific. O recunoaștere și o încununare a trudei sale aveau să vină încă din anii 1935-1937 când a fost premiat de Academia Română, moment cu semnificații deosebite pentru cariera sa. Satisfacția trăită atunci a căpătat o conotație specială prin aprecierile formulate de marele Nicolae Iorga cu privire la lucrarea sa despre *Evul Mediu la Români*⁵.

Dacă ar fi nevoie de o caracterizare, sau o definiție a personalității lui Aurelian Sacerdoțeanu din acea perioadă, socotim că una dintre cele mai demne de luat în discuție ar fi cea făcută de apreciatul specialist în istoria dreptului vechi românesc, cel ce a fost Șt. Berechet. Întrebat de secretarul general al Ministerului Educației Naționale ce părere are despre Aurelian Sacerdoțeanu, el a răspuns direct, situându-l: „între băieții învățați care se ridică din Școala lui Iorga și care a îndrăznit să atace grele probleme istorice”⁶.

După cum rezultă din aceeași corespondență a anului 1938, întrebarea nu fusese pusă întâmplător ci cu scopul de a testa opinia cu privire la oportunitatea numirii lui Aurelian Sacerdoțeanu ca director general al Arhivelor Statului. Venise, desigur, vremea consacrării definitive a unei personalități ce se impusese pe tărâm științific la o vârstă când alții abia purced pe drumul anevoios al afirmării și, mai cu seamă, al recunoașterii meritelor conferite de ceea ce a fost creat și lăsat drept contribuție într-un anumit domeniu de specialitate.

Tocmai de aceea, prin răspunsul dat secretarului general al Ministerului Educației Naționale, Șt. Berechet își exprima convingerea că nimeni nu putea fi „mai bun și mai rodnic. Dacă-l puneți acolo se va schimba rolul acestei Arhive despre al căror coprins noi ceilalți muritori nu știm nimic”.⁷ În scrisoarea de răspuns adresată lui Șt. Berechet, cu modestia ce i-a fost caracteristică toată viața, Aurelian Sacerdoțeanu își exprima gratitudinea față de onoarea ce i se făcea luându-l în discuție pentru o funcție așa înaltă. Încearca o satisfacție deosebită fie doar și pentru

⁵ Scrisoarea din 19 iunie 1936.

⁶ Scrisoarea din 15 septembrie 1938.

⁷ *Ibidem*.

că „persoana sa n-a trecut neobservată”⁸. Iar acest lucru pentru el însemna cu atât mai mult cu cât, după propria-i apreciere, făcea parte din categoria celor mulțumiți „a lucra în raza noastră mult-puțin, fără sgomot și fără ocară”⁹.

Corespondența purtată după numirea lui Aurelian Sacerdoțeanu în funcția de director general al Arhivelor Statului nu a făcut decât să confirme justetea actului săvârșit prin desemnarea unui om nimerit la locul potrivit. Ecourile favorabile au venit chiar de peste hotare, sugestivă din acest punct de vedere fiind epistola primită de profesor din Franța, de la fostul său elev la Școala de Arhivistică, Emil Lăzărescu, cel care îl asigura pe noul director general că se ruga „lui Dumnezeu ca și în acest loc să puteți lucra cu tot atâta spor ca și până acum”¹⁰.

Afirmarea deplină a personalității lui Aurelian Sacerdoțeanu se făcuse și în condițiile recunoașterii realității, devenită certitudine, anume că profesorul era unul dintre apropiații și agreații lui Nicolae Iorga. Este suficient să aducem ca dovadă grăitoare scrisoarea viitorului academician David Prodan, care îl ruga pe directorul general al Arhivelor Statului să intervină pe lângă marele istoric cu rugămintea de a-i pune la dispoziție un urbariu de la 1600 al „domeniului Beiuș”¹¹, ce nu exista la Biblioteca Universitară din Cluj și pe care dorea să-l fotocopieze, în vederea completării studiilor sale.

Anul 1940 avea să aducă mari nenorociri neamului românesc, a cărei existență fusese pusă, la un moment dat, sub semnul întrebării. Nici instituția Arhivelor Statului nu putea scăpa nevătămată, fapt pentru care proaspătul director general a căutat prin toate mijloacele să apere tezaurul documentar de urgia vremurilor. A fost preocupat, în egală măsură, de soarta arhivelor din provinciile românești supuse regimului anacronic al dictatului și ultimatumului. O scrisoare din vara lui 1940¹² dovedește acest aspect, măsura directorului general de a repune în drepturi pe directorul Arhivelor din Cernăuți, Teodor Bălan, însemnând, în fapt, un act de dreptate.

Alte piese ale bogatei corespondențe evidențiază și preocuparea lui Aurelian Sacerdoțeanu de a relua activitatea Școlii de Arhivistică,

⁸ Scrisoarea din 23 septembrie 1938.

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ Scrisoarea din 14 octombrie 1938.

¹¹ Scrisoarea din 31 octombrie 1938.

¹² Scrisoarea din 14 iulie 1940.

vremelnic întreruptă. Pentru a demonstra necesitatea existenței instituției respective de învățământ, din inițiativa sa a fost editat „Hrisovul”, primul buletin al Școlii de Arhivistică, menit să susțină activitatea instituției de învățământ care își dovedise pe deplin utilitatea.

Cum era și firesc, arhivistul, directorul general și profesorul, care contopeau în aceeași persoană și istoricul, erau preocupați de soarta documentelor ce priveau istoria românilor, dar care se aflau în afara granițelor țării. Asemenea preocupări sunt ilustrate în scrisorile purtate, în mod special, cu arhivistul și, totodată, specialistul în slavonă, Ion Radu Mircea, care îl informa pe Aurelian Sacerdoțeanu cu privire la sursele arhivistice aflate, spre exemplu, în „Arhiva istorică a Odesei”¹³.

Perseverența, o altă calitate, pe lângă celelalte multe altele, i-a permis lui Aurelian Sacerdoțeanu să facă față tuturor greutăților pricinuite nu numai de perioada războiului și de cea care a urmat imediat, dar și celor cauzate de lipsa fondurilor și a dotării tehnice, probleme înfruntate de instituția Arhivelor de la înființare, de-a lungul anilor, până în zilele noastre. Tocmai de aceea, va rămâne un document de referință și scrisoarea din 2 iulie 1945, expediată din Piatra-Neamț de G.T. Kirileanu, care îi mărturisea lui Aurelian Sacerdoțeanu că este „o mare minune că pe aceste vremuri grele pentru tipar ai putut scoate un nou volum din «Revista Arhivelor»”¹⁴.

În anii la fel de tulburi, ce au urmat războiului, când stările de lucruri nu erau așezate nici pe departe, Aurelian Sacerdoțeanu își păstora cu măiestrie și înalt profesionalism breasla arhivistică, mărturie stând scrisoarea din 7 februarie 1946, când Constantin Rădulescu-Motru îl felicita pe Aurelian Sacerdoțeanu pentru truda sa și a colegilor săi. În viziunea lui erau cu atât mai demne de apreciat strădaniile Arhivelor Statului și ale Școlii de Arhivistică pentru că „în haosul de astăzi al gândirii europene munca dumneavoastră metodică și cinstită este un semn prevestitor de o grabnică revenire la normalizare”¹⁵. Cât adevăr și câtă asemănare cu ceea ce trăim astăzi, cu marea diferență, însă, că acum nu se mai găsesc minți limpezi, capabile să înțeleagă ce se întâmplă și, mai cu seamă, să găsească soluții pentru a scoate din derivă această lume care nu știe încotro se îndreaptă.

¹³ Scrisoarea din 17 februarie 1942.

¹⁴ Scrisoarea din 2 iulie 1945.

¹⁵ Scrisoarea din 7 februarie 1946.

Ar mai trebui subliniat un alt aspect pe care bogata și variata corespondență ce a fost purtată de-a lungul unei jumătăți de secol îl evidențiază cu prisosință. Acest adevăr poate fi desprins din scrisoarea pe care Aurelian Sacerdoțeanu a trimis-o lui Scarlat Lambrino, căruia îi mărturisea că, în pofida vremurilor cu totul vitrege „a crezut de datoria sa să facă din Arhive o instituție vie”, iar pentru aceasta, spunea în aceeași scrisoare: „nu mă voi lăsa abătut de *la ceea ce cred că e bine*”¹⁶ (subl. n.).

Asemenea strădanii erau îndreptate nu numai în direcția afirmării instituției în interiorul țării, dorind să o deschidă și să o înalțe și pe plan extern. Așa se explică faptul că într-o scrisoare adresată Muzeului Ardelean, Aurelian Sacerdoțeanu îl ruga pe profesorul Sigismund Jakó să transmită la Budapesta voința de colaborare a Arhivelor Statului din România cu instituția similară a Ungariei, propunând, totodată, efectuarea unui schimb între „Revista Arhivelor” și „Levélári Közlemények”¹⁷.

Așa cum am mai subliniat, pline de adevăr, dar, în special de durerea produsă de marile nedreptăți la care nația română a fost supusă în toate perioadele istorice, indiferent de culorile politice și ideologiile ce s-au succedat, este corespondența purtată între G.T. Kirileanu și Aurelian Sacerdoțeanu. În special, scrisorile rămase din perioada de după instalarea temeinică a noului regim și după trasarea noilor hotare de către cei ce hotărau – așa cum se întâmplase la 1878 la Berlin, în 1919-1920 la Paris și avea să se întâmple la fel în 1946-1947 până în zilele noastre – fără a ține seama de soarta celor în numele cărora decideau. O singură epistolă ar fi suficientă pentru a demonstra gustul amar lăsat în sufletele celor care au fost contemporani cu acele vremuri. Dacă în prima parte a scrisorii își exprima bucuria produsă de apariția prețiosului instrument de cultură *Catalogul documentelor Țării Românești din Arhivele Statului (1369-1600)*, în cea de a doua parte își arăta nedumerirea asupra motivului pentru care Academia Română nu era în stare să reia publicarea Documentelor Românești.¹⁸ Mai mult decât atât, când a venit vorba de broșura *Îndrumător în Arhivele Statului Iași*, autorul scrisorii nu și-a putut ascunde tristețea constatând „*la ce micșorare a ajuns biata Moldovă și în cele*

¹⁶ Scrisoarea din 28 octombrie 1946.

¹⁷ Scrisoarea din 7 noiembrie 1946.

¹⁸ Scrisoarea din 28 iulie 1947.

culturale”.¹⁹ Ferice de Kirileanu, că nu vede astăzi în ce hal a ajuns biata Basarabie, chiar dacă a devenit o așa-zisă Republică!!

Din nefericire, nu erau singurele năpăstuiți ce se abăteau și asupra instituției Arhivelor, unele dintre scrisorile primite de Aurelian Sacerdoțeanu, în același an 1947, rămânând mărturie că și aici începuseră epurările pe care G.T. Kirileanu le definea, din motive lesne de înțeles, „comprimări”.

Și totuși, în acele condiții grele, prin strădania directorului general Aurelian Sacerdoțeanu, au fost făcute eforturi extraordinare pentru ca instituția să-și mențină statutul și să pună în valoare tezaurul inestimabil al documentelor avute în administrare și spre păstrare. Așa se explică apariția în continuare a „Revistei Arhivelor” și a „Hrisovului”, care, în viziunea fostului director general, Constantin Moisil, dovedeau că Arhivele „trăiesc și propășesc neîntrerupt sub inimoasa și stăruitoarea”²⁰ conducere a lui Aurelian Sacerdoțeanu.

Din păcate, însă, au fost situații când nu s-a putut face față ororilor războiului și, la fel ca în perioada primei conflagrații mondiale, după anii de grea cumpănă 1939-1940, în timpul evenimentelor impuse prin Dictatul de la Viena, cantități însemnate de arhive create pe teritoriul românesc au fost transportate sub regim de ocupație militară fascisto-horthystă în Ungaria. Nici astăzi acele documente nu au revenit la locul cuvenit, adevăr crud, remarcat încă din anul 1948 de prof. dr. Ion Moga din Cluj, care îi relata lui Aurelian Sacerdoțeanu că „vagoanele de documente referitoare la județele Transilvaniei de Nord transportate în Ungaria nu s-au mai reîntors”²¹.

Demersurile făcute de Aurelian Sacerdoțeanu, ca și cele întreprinse de Constantin Moisil între anii 1924-1936, când a cerut să se respecte și să se aplice prevederile Tratatului de pace de la Paris, au fost zadarnice pentru că partea maghiară a încălcat normele juridice internaționale, ca de obicei, fără a fi făcută responsabilă de cei în drept.

În pofida tuturor condițiilor interne și externe deosebit de vitrege, datorate „noii ordini” impuse de cei care, ca și astăzi, fac aranjamentele după bunul lor plac, Aurelian Sacerdoțeanu și-a urmat misiunea în fruntea Arhivelor Statului. Lui i se datoresc acumulările pe tărâmul practicii

¹⁹ *Ibidem*.

²⁰ Scrisoarea din 18 noiembrie 1947.

²¹ Scrisoarea din 25 mai 1948.

arhivistice și, în aceeași măsură, menținerea tradiției învățământului de specialitate, după anul 1950, prin activitățile și cursurile susținute la Catedra de arhivistică și științe auxiliare de la Facultatea de Istorie din cadrul Universității București. Aici, profesorului Aurelian Sacerdoțeanu a menținut, până la scoaterea lui la pensie, flacăra vie a învățământului arhivistic pe care străinii de țară care ajunseseră la conducerea ei au încercat să o stingă o dată cu desființarea, în 1950, a Institutului de Arhivistică.

Meritele incontestabile ale lui Aurelian Sacerdoțeanu în afirmarea practicii arhivistice și în păstrarea ideii de învățământ arhivistic au fost recunoscute mai mult în afara granițelor țării pentru că în interior începuseră să se „afirme” acei intelectuali impostori care nu erau în stare decât să „demaște” pe cei ce nu aveau „dosare corespunzătoare” și nici „origine sănătoasă”. Or, Aurelian Sacerdoțeanu, considerat fiu de preot și format la „Școala burghezo-moșierească”, nu putea să reziste prea mult în fruntea unei instituții ca cea a Arhivelor Statului. Și acest lucru nu era posibil chiar în cazul unei personalități marcante a vieții culturale și științifice românești, care apăruse actele de identitate ale istoriei neamului în cele mai vitrege vremuri. Mai mult decât atât, nu prețuiam nici aprecierile ce aparțineau unor oameni de specialitate din afara granițelor țării, care reușiseră să perceapă contribuția remarcabilă a lui Aurelian Sacerdoțeanu în ceea ce privește îmbogățirea practicii arhivistice în ansamblul ei. Rezultă asemenea realități dintr-o scrisoare emisă în 1950, prin care dr. Ivan Dujčev îi mărturisea directorului general al Arhivelor românești că vecinii bulgari nutreau o mare admirație față de progresul teoriei arhivistice și pentru activitatea Școlii de arhivistică. „România – se spunea în scrisoarea citată – este, trebuie să recunoaștem sincer, singura țară din sud-estul Europei care a realizat un astfel de progres în acest domeniu. Noi celelalte popoare balcanice trebuie să ne instruim după exemplul dumneavoastră”²².

Nimic nu a contat din tot ceea ce a creat Aurelian Sacerdoțeanu pentru știința istorică și nici ce a dăruit arhivisticii românești. Când puțini se așteptau, totuși, la luarea unei decizii, ca toate celelalte din perioada respectivă, în vara anului 1953, Aurelian Sacerdoțeanu era înlăturat de la cârma Arhivelor Statului la o vârstă când o valoare de talia sa nu putea fi

²² Scrisoarea din 5 septembrie 1950.

decât în splendoarea exprimării ei. Despre acel act samavolnic a rămas drept mărturie o scrisoare a lui Constantin Turcu, unul dintre puținii și sincerii prețuitori ai singurului arhivist adevărat, aflat în fruntea instituției cu a cărei ființă și-a identificat existența timp de 15 ani, într-una din cele mai grele perioade din istoria românilor.

Recunoașterea meritelor excepționale ale lui Aurelian Sacerdoțeanu a venit din partea aceluiași Constantin Turcu, cel care aprecia că „dacă persoana Dvs. fizică nu va mai fi în Arhive, personalitatea DVS. nu poate fi îndepărtată din mijlocul lor. Cu sau fără voia unora dintre arhiviști, ei vor continua să lucreze sub influența bunei organizări pe care ați imprimat-o dezvoltării Arhivelor Românești și a spiritului de probitate științifică, ce l-ați impus în lucrările arhivistice și în cercetările istorice. Acestea nu sunt simple afirmații, ci realități care se vor putea verifica”²³.

Erau realități pe care viața le-a confirmat, dar pe cât de târziu, pe atât de ne semnificativ, încât durerea produsă în sufletul său mare nu a putut fi diminuată, chiar dacă OMUL Sacerdoțeanu a îndurat-o cu demnitate.

S-a concentrat cu toată pasiunea și întregul său talent asupra activității științifice și a vieții universitare, unde a depus o muncă susținută, dublată de calitățile de excepție ale cercetătorului și pedagogului. Din nefericire, nici în aceste domenii satisfacția nu a fost pe măsura pasiunii și a strădaniilor sale. Două concluzii ce-i aparțin sunt edificatoare. Una, desprinsă în urma participării, în calitate de membru în comisia de admitere la Facultatea de Drept – din cadrul aceleiași Universități București – unde se prezentaseră 1700 de candidați pentru, doar, 100 de locuri. I-au produs și lăsat un gust amar „aranjamentele” ce se făceau și la care unii profesori recurgeau, dar, mai cu seamă superficialitatea cu care erau citite și apreciate lucrările candidaților, ceea ce conducea, după opinia sa, la o evaluare neconformă cu realitatea.

Cea de a doua dezamăgire a trăit-o la una din sesiunile științifice organizate și desfășurate la Facultatea de Istorie din București, manifestare catalogată drept slabă. Dintre cele 12 comunicări, exceptând-o pe a sa, nici una nu se distinsese pentru că toate erau rezultatul „unor preocupări științifice controlate”²⁴.

²³ Scrisoarea din 6 iulie 1953.

²⁴ *Ibidem*.

Pe fondul unor asemenea deznădejdi, încerca să-și aline amarul efectuând adesea analiza unor stări de lucruri, recurgând la sarcasmul cu care natura îl înzestrase și cu ajutorul căruia își mai vărsa năduful provocat de nedreptățile vremurilor pe care le trăia. Dintre exemplele de acest gen am desprins doar unul găsit într-o scrisoare datând din februarie 1965 în care, Aurelian Sacerdoțeanu, printre altele, se scuza față de Constantin Turcu de faptul că a scris „multe rânduri fără a spune nimic”. Încearca și el o „satisfacție” pentru că astfel reușise să „facă marxism-leninism”²⁵.

Dragostea lui pentru Arhive nu se stinsese. Le urmărea permanent, se informa despre soarta lor și spera într-o revenire la normalitate, când în fruntea lor să se afle specialiști. O rază de lumină i-a apărut la orizont când Ion Mărcuș a fost adus de la Cluj, ca specialist, și numit director general adjunct la Direcția Generală a Arhivelor Statului. Plin de speranță mărturisea într-o scrisoare, la scurt timp după eveniment, că „Poate acum se va schimba ceva și pe la D.G.A.S. Poate! Aș fi decepționat încă o dată dacă nu se va putea”²⁶.

Anii care au trecut i-a parcurs mai mult în decepții provocate de tot ceea ce se petrecea atât pe plan științific, cât și la nivelul instituției unde lăsase mare parte din existența sa. Moralul scăzut provocat de pierderea soției, a unor prieteni și cunoscuți apropiați nu putea fi redresat pentru că nici starea sănătății sale nu-l ajuta. Mai mult chiar, după cum remarcă într-o scrisoare din martie 1972, în „ultimele luni” starea de sănătate îl „supărase cumplit”²⁷.

Singurele mângâieri, în acele clipe de singurătate, erau produse de vizitele pe care le putea face, în sfârșit, fără restricție la Arhivele Statului. În mod special venea cu mare dragoste la Redacția „Revistei Arhivelor” unde, pe lângă discuțiile pline de conținut istoric și arhivistic, putea să savureze un trabuc și o cafea, despre care nu uita să recunoască, în mod sistematic, că medicul i le interzisesese. Dar, așa cum avea să amintească, de fiecare dată, erau singurele plăceri ce-i mai rămăseseră!

La fel de mult îi mângâiau bătrânețea, singurătatea și amărăciunea aprecierile ce veneau, încă, din partea celor, tot mai puțini, care-l cunoscuseră și-i fuseseră aproape. O recunoaștere a meritelor sale, greu de egalat vreodată, avea să vină din partea lui Radu Perianu, fost

²⁵ Scrisoarea din 9 februarie 1965.

²⁶ Scrisoarea din 2 decembrie 1964.

²⁷ Scrisoarea din 13 martie 1972.

arhivist, profesor și secretar de redacție la „Revista istorică română”. În fapt, spusele sale, în 1974, cu doar doi ani înainte de plecarea profesorului în eternitate, pot fi socotite drept o caracterizare atotcuprinzătoare a istoricului, arhivistului, într-un cuvânt, a OMULUI Aurelian Sacerdoțeanu.

„Subliniez că prin atenția ce-ai dat lucrărilor lui Dimitre Onciul, B.P. Hasdeu și Nicolae Iorga ai așezat în fața generației actuale preocupările acestor profesori și oameni de știință, deschizători de drumuri și permanenta grijă pentru viitor în vederea fixării direcțiilor necesare unei formări spirituale. Cartea dumentală «Arhivistica» m-a impresionat! Nu am cunoscut o lucrare de acest fel. Nu credeam că poate exista”²⁸.

În fața unui asemenea monument al vieții spirituale românești, care, în mod nedrept, pe timpul vieții nu a fost apreciat la justa lui valoare, astăzi, la o sută de ani de la nașterea lui Aurelian Sacerdoțeanu, prin lucrarea de față, și prin tot ceea ce Arhivele Naționale i-au dedicat în acest an de grație 2004, nu am săvârșit decât un Act de justiție și o închinăciune întru cinstirea patriarhului arhivisticii românești. Și, de ce nu, ceea ce am depus pe altarul memoriei sale nu reprezintă decât o împlinire a Testamentului său neoficial lăsat printr-o scrisoare din 1969, în care își exprima speranța că se va spune cândva ADEVĂRUL despre ce a fost, ce a făcut și ce a însemnat: „**poate la un centenar, poate în anul 2004**”, pentru că, folosind tot spusele sale, „Nu mă tem de timp”²⁹.

Iată că timpul a lucrat în numele ADEVĂRULUI și s-a dovedit a fi un judecător drept, iar nouă celor cărora pronia cerească ne-a hărăzit să împlinim dorința sa, prin săvârșirea unei misiuni apostolice, nu ne rămâne decât să-i mulțumim lui Dumnezeu că ne-a ales, ne-a învrednicit, luminat și ne-a dat puterea să-i înălțăm slava până acolo sus, de unde, credem, ne privește maiestuos.

Corneliu-Mihail Lungu

București, 24 septembrie 2004

²⁸ Scrisoare din 29 iunie 1974.

²⁹ Scrisoare din 11 noiembrie 1969.

INTRODUCTORY STUDY

All throughout his life and during the activities performed in many fields by a remarkable scientific and cultural personality, it is absolutely natural documentary proofs of outstanding value to be created and left as inheritance. This is the case of the historian, archivist and professor AURELIAN SACERDOTEANU, who for 15 years, between 1938 and 1953, was in charge of the destiny of the institution of the State Archives. The numerous documents that have remained following his activities performed in the scientific, pedagogical and archive field have constituted a rich and valuable personal background, kept today with honor by the institution that was part of him. And also here, in his second home, his library was taken over, put at the disposal of the Faculty of Archive Keeping, which tries today to carry on the tradition of specialized education, kept, even during the period of the early dissolution, owing to the efforts made by the professor Aurelian Sacerdoteanu.

In this work we want to look over some of the valuable archive background „Aurelian Sacerdoteanu”. It is about his MAIL, kept during a lifetime, where there have been gathered, ordered and kept, only as an archivist could have done it, all letters sent to and received from remarkable personalities of the Romanian cultural life for half a century.

We certainly do not want to present in our study the entire mail selected for this work, but we only have dared to suggest to the reader and especially to whom it may concern the main aspects resulting from this type of documents, which are of an unquestionable value. That is why, not at random, our work starts with a letter from 1928, sent to the young Aurelian Sacerdoteanu by Nicolae Iorga, who had already become the patriarch of the Romanian historiography.

The letters from that period prove that at only 24 years old, Aurelian Sacerdoteanu dared to enter the Romanian scientific elite. The proof in this respect is represented by the letters by means of which N. A. Constantinescu, a specialist in medieval history and a very close collaborator of Nicolae Iorga,

advised A. Sacerdoteanu to count on his strength¹ to achieve all that he intended to do.

Not only that he made his way through life, but, much more than that, Aurelian Sacerdoteanu counted to the same extent on a divine gift about which, the same N. A. Constantinescu, said that not everybody is endowed with, namely „the joy to work”.² Being endowed with this „divine gift”, A. Sacerdoteanu worked hard as an archivist, historian and professor, but in a modest and dignified manner, naturally facing with stoicism all the wrongs started against him, leaving behind a CREATION that could have not been achieved but by means of a work that only important people are capable of.

The rich mail included in this work, especially the mail received, stresses also the other qualities of A. Sacerdoteanu, as worthy to be mentioned as it comes from remarkable personalities of that time. That is why, for example, a letter from May 29th, 1930 that belongs to the princess Martha Bibescu, points out the already known value that A. Sacerdoteanu had gained and shown as editor of archive documents. The proof in this respect is the statement of the princess who was „sure to have a lot to learn from you as for the documents that are in my possession and that I would like you to publish”³.

Beside the preoccupations of the historian animated by the idea of his perfection, that was to be completed by obtaining in a brilliant manner his doctor's degree, the documents that are subject to our analysis and presentation, evince also the involvement of A. Sacerdoteanu in the support of our national cause. He thought it necessary because, even if a century had passed from the Great Union, as it was specified in a series of letters from the beginning of the fourth decade of the last century, the national movement had not ended yet. As it was specified by the professor and editor G. Moroianu, from „Observatorul Social-Economic” (Social-Economic Observer)⁴, in a letter addressed to A. Sacerdoteanu, the continuation of the national movement was necessary especially because the Hungarian propaganda, particularly at the European level was very dirty and without scruples. Strongly shown after 1920, the Hungarian fury related to revenge continued since January 1933 having also the support of the Fascist movement the target

¹ Letter from October 14th, 1928

² *Ibidem.*

³ Letter from May 29th, 1930.

⁴ Letter from November 13th, 1935.

of which was the overthrow of the system created by the Judicial Act – even if partially - settled by the Peace Congress taking place after the First World War.

The activities performed in many fields, well coordinated and completed with all responsibility and with a high professionalism did not prevent the perseverant A. Sacerdoteanu from getting remarkable results in the scientific field. The recognition and the completion of his efforts were to come even from 1935-1937 when he was awarded a prize by the Romanian Academy, a moment with special meanings for his career. The satisfaction he lived then got a special connotation by the statements of N. Iorga about his work on *Evul Mediu la Romani - Romanians in The Middle Age*⁵.

If we needed a characterization or a definition of the personality of A. Sacerdoteanu from that period, we believe that one of the most worthy to be discussed upon would be that made by the valuable specialist in the history of Ancient Law, namely St. Berechet. Asked by the secretary general of the Ministry of National Education, what was his opinion regarding A. Sacerdoteanu, he directly answered, by placing the former: „among the learned boys that come from Iorga’s school and who has dared to approach difficult historical issues”⁶.

As it results from the same mail from 1938, the question was not asked at random, but with the purpose of testing his opinion about the opportunity to appoint Aurelian Sacerdoteanu as General Director of State Archives. It came of course the time for the final recognition of the personality having imposed himself in the scientific field at an age when others hardly start on the hard way of assertion and particularly, of the recognition of the merits due to what it had been created and left as contribution in a specialized field.

This is why, by the answer given to the secretary general of the Ministry of the National Education, St. Berechet expressed his belief that nobody could be „better and more productive. If he is put there, the role of the Archive shall be changed, the contents of which we, the other mortals, know nothing about”⁷. In the response letter addressed to St. Berechet, which its modesty characterizing all his life, A. Sacerdoteanu expressed his gratitude for the honor he benefited from, by considering him for such an important

⁵ Leter from June 19th, 1936.

⁶ Letter of September 15th, 1938.

⁷ *Ibidem*.

position. He felt a special satisfaction even just because „his person was remarked”⁸. And this meant a lot to him, as, according to his own statement, he was part of that category of people satisfied „to work in our surroundings a lot-a little, noiseless and shameless”⁹.

The mail kept following the appointment of A. Sacerdoteanu as general director of the State Archives was to confirm the righteousness of the action made by the appointment of the right man at the right place. The favorable responses came right from abroad, suggestive from this point of view being the letter received by the professor from France from his former student to the Archive Keeping School, Emil Lazarescu, the one that ensured the new general director that he prayed „God that even in this place you should work with the same effectiveness as before”¹⁰.

The full assertion of the personality of A. Sacerdoteanu was done and under the conditions of recognizing the reality became certitude, namely that the professor was one of the close and agreed persons of Nicolae Iorga. It is enough to bring as relevant proof the letter of the future academician David Prodan, who asked the general director of the State Archives to make representations to the great historian with the request of putting at his disposal the land register from 1600 of the „Beius property”¹¹, which did not exist at the University Library in Cluj and which he wanted to photocopy, in order to complete his studies.

The year 1940 was to bring great sorrows for the Romanian nation, the existence of which was, at a given moment, questionable. Not even the institution of the State Archives could be undamaged, and that is why the new general director tried by all means to defend the documentary treasure from the hardship of times. He was equally concerned about the destiny of archives from the Romanian Provinces that were submitted to the anachronism regime of dictatorship and ultimatum. A letter from the summer of 1940¹² proves this aspect, namely the measure taken by the general director to reinstate the director of the Archives in Cernauti, Teodor Balan, meaning, in fact, an act of justice.

⁸ Letter from September 23rd, 1938.

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ Letter from October 14th, 1938.

¹¹ Letter from October, 31st, 1938.

¹² Letter from July, 14th 1940.

Other pieces from his rich mail evince also the concern of Aurelian Sacerdoteanu to resume the activity of the Archive Keeping School, which had periodically been interrupted. In order to prove the necessity to have the respective education institution, from his initiative „Hrisovul” was edited, the first bulletin of the Archive Keeping School, meant to support the activity of the education institution that had fully proved its usefulness.

As it was natural, the archivist, the general director and the professor, that gathered in the same person also the historian were concerned of the destiny of documents related to the Romanians' fate, but which were outside the frontiers of the country. Such concerns are illustrated in the mail kept especially with the archivist and at the same time specialist in Slavonic, Ion Radu Mircea, who informed A. Sacerdoteanu about the archive sources located, for example, at „the Historical Archive of Odessa”¹³.

Perseverance, another quality, among many others, allowed A. Sacerdoteanu to face all hardships caused not only by the period of the war and by what came immediately after it, but also by those caused by the lack of funds and technical equipment, the problems faced by the institution of Archives since its establishment, all throughout the years, up to present. Therefore, a reference document is also the letter from July 2nd, 1945, sent from Piata-Neamț by G. T. Kirileanu, who confessed to Aurelian Sacerdoteanu that it was „a true miracle that during those hard times for printing, you were able to issue another volume from „Revista Arhivelor” - Archives Magazine”.¹⁴

During the years as tormented as those following the war, when the situations were far from being certain, A. Sacerdoteanu shepherded with skill and high professionalism the archive branch, the proof being the letter from February 7th, 1946, when Constantin Radulescu Motru congratulated A. Sacerdoteanu for his and his colleagues' efforts. He thought it was much more worthy to appreciate the efforts of the State Archives and of the Archive Keeping School for „in the present chaos of the European thinking your methodical and honest work is a predictive sign of a quick return to normalization”¹⁵. How much truth and what resemblance with what we live today, with the big difference, still, that nowadays there are no more clear

¹³ Letter from February 17th, 1942.

¹⁴ Letter from July, 2nd, 1945.

¹⁵ Letter from February, 7th, 1946.

minds, able to understand what is going on, and, especially, to find solutions for getting out of confusion this world that does not know where it goes.

We should also mention another aspect that the rich and varied mail kept all throughout half a century completely points out. This truth can be taken from the letter that A. Sacerdoteanu sent to Scarlat Lambrino, to whom he confessed that, in spite of the completely hard times „he thought it was his duty to *make from the Archives a lively institution*”, and for that he said in the same letter: „I will not give myself up from *what I think it is right*”¹⁶ (our emphasis).

These efforts were made not only in the direction of the institution affirmation inside the country, but he wanted to open and make it more important also on the international level. This is why in a letter addressed to the Transylvanian Museum, Aurelian Sacerdoteanu asked professor Sigmund Jako to send to Budapest the consent for the collaboration of the State Archives in Romania with the similar institution in Hungary, proposing, at the same time, an exchange between „Revista Arhivelor” and „Leveltari Kozlemenezek”¹⁷.

As we have already pointed out, full of truth, but, especially full of the sorrow caused by the big wrongs that the Romanian nation was submitted to during all the historical periods, irrespective of political colors and ideologies that had succeeded one another, are the letters written between G. T. Kirileanu and A. Sacerdoteanu. Especially those left from the period following the soundly accession of the new regime and following the settlement of the new frontiers by the decisive factors – as it had happened in 1878 in Berlin, in 1919-1920 in Paris and what was to happen in 1946-1947 up to the present – without considering the fate of those on behalf of whom they made decisions. A single letter would be enough to show the bitter taste left in the souls of those who lived during those times. If in the first part of the letter he expressed the joy caused by the apparition of the precious cultural instrument *Catalogul Documentelor Tarii Romanesti din Arhivele Statului (1369-1600) – The Catalogue of Documents of Walachia from the State Archives*, in the second part he could not hide his doubt about why the Romanian Academy was not able to resume the publication of the Romanian Documents.¹⁸ Much more than that, when it was about the brochure

¹⁶ Letter from October 28th 1946.

¹⁷ Letter from November 7th, 1946.

¹⁸ Letter from July, 28th, 1947.

Indrumator in Arhivele Statului Iasi (Guide to the State Archives in Iasi), the letter's author could not hide his sadness noticing „to what decrease has come the poor Moldavia as far as cultural issues are concerned”¹⁹. Lucky Kirileanu for he cannot see nowadays what is the state of the poor Bessarabia, even if it has become a so called Republic!!

Unfortunately, these were not the only hardships that affected also the institution of the Archives, some of the letters received by Aurelian Sacerdoteanu, the same year 1947, remaining the proof that also here there had started the purges that G. T. Kirileanu defined from reasons easy to understand, „compressions”.

Still in those hard conditions, by the efforts of the general director A. Sacerdoteanu, extraordinary efforts were made so that the institution might keep its status and value the precious treasure of the documents that were under its management and were kept by it. That is why „Revista Arhivelor” and „Hrisovul” still appeared, which in the opinion of the former general director, Constantin Moisil, proved that the Archives „live and flourish under the lively and steady”²⁰ management of Aurelian Sacerdoteanu.

Unfortunately, still, there were circumstances in which it was impossible to face the war horrors and as during the period of the First World War, after the years of ordeal 1939-1940, during the events imposed by the Dictate from Vienna, significant quantities of archives created on the Romanian territory were transported under the regime of Fascist-Horthist military occupation in Hungary. Not even today those documents have not come back to the place they belong to, the cruel truth, noticed even since 1948 by Prof. Dr. Ion Moga from Cluj, who told A. Sacerdoteanu that „the wagons of documents related to the counties of the Northern Transylvania transported in Hungary have never come back again”.²¹

The steps made by A. Sacerdoteanu, as well as those made by Constantin Moisil between 1924-1936, when he asked for the compliance and enforcement of the provisions of the Peace Treaty from Paris were in vain because the Hungarian party had violated the international judicial norms, as usually, without being held responsible by the proper persons.

In spite of all extremely hard national and international conditions, due to „the new order” imposed by those who, like today, make arrangements

¹⁹ *Ibidem.*

²⁰ Letter from November 18th, 1947.

²¹ Letter from May 25th, 1948.

according to their liking, Aurelian Sacerdoteanu followed his mission to the management of the State Archives. The accumulation in the field of archive practice and equally the maintenance of the tradition of the specialized education, after 1950, are due to him, by activities and courses conducted at the Archive Keeping and Auxiliary Science Department of the Faculty of History within the University of Bucharest. Here, the professor A. Sacerdoteanu kept, until his retirement, the lively fire of the archive education that the strangers who came to manage it tried to extinguish at the same time with the dissolution, in 1950, of the Archive Keeping Institute.

The unquestionable merits of A. Sacerdoteanu for the affirmation of the archive practice and for maintaining the idea of archive education were recognized especially outside the frontiers of the country because inside the country there started to „assert” those impostor intellectuals who were capable but of „unmasking” those who had neither „relevant files” nor „a healthy origin”. Or, A. Sacerdoteanu, considered to be a priest son and a person educated at the „Bourgeois-land-lord School” could not resist very long at the management of an institution like the State Archives. And this was not possible even in the case of a remarkable personality of the Romanian cultural and scientific life, who had defended the identity papers of the nation’s history during the hardest times. Much more than that, they did not value the opinions belonging to specialists from abroad, which had succeeded to perceive the outstanding contribution of Aurelian Sacerdoteanu regarding the enrichment of the archive practice as a whole. Such realities result from a letter issued in 1950, by means of which Ivan Dujcev confessed to the general director of the Romanian Archives the fact that the Bulgarian neighbors showed a great admiration for the progress of the archive theory and for the activity of the Archive Keeping School. „Romania – it was said in the above mentioned letter is, we should sincerely admit, the only country in the South-Eastern Europe that has achieved such a progress in this field. We, the other Balkan nations should learn by following your example.”²²

Nothing from all that Aurelian Sacerdoteanu had created for the historical science and what he had conferred upon the Romanian archive keeping counted. When it was least expected, still, while making a decision, like all the others from the respective period, during the summer of 1953, A. Sacerdoteanu was removed from the management of the State Archives at an

²² Letter from September 5th, 1950.

age when such a value could not be but on the edge of his assertion. About this arbitrary action we have as a proof a letter of Constantin Turcu, one of the few and sincere people that praised a true archivist, who was at the management of an institution that was part of him for 15 years, during one of the hardest periods of the Romanian history.

The recognition of the exceptional merits of Aurelian Sacerdoteanu came from the same C. Turcu, who said that „if your physical person were not present at the Archives, YOUR personality cannot be removed from there. With or without the agreement of some archivists, they will continue to work under the influence of a good organization that you have transmitted to the development of the Romanian Archives and of the spirit of scientific probity, which you have imposed in archive works and in historical research. These are not simple words, but true facts that could be verified.”²³

These were true facts that life confirmed, but both too late and too insignificant, so that the pain caused in his great soul could not be decreased, even if THE MAN Sacerdoteanu had endured it with dignity.

He focused with all his passion and talent on the scientific activity and on the university life where he performed a sustained work, doubled by the outstanding qualities of the researcher and teacher. Unfortunately, neither even in these fields the satisfaction was according to his passion and efforts. Two conclusions that belong to him are edifying. One, drawn following his participation as member in the Entrance Commission of the Law Faculty – within the same University of Bucharest – where 1700 candidates had been present for only 100 places. This caused and left him a bitter taste because of the “arrangements” that were made and to which certain professors resorted to, but, especially because of the superficiality with which the candidates’ works were read and appreciated, which led, according to his opinion, to an assessment that did not reflect the reality.

The second disappointment was felt during one of the scientific sessions which had been organized by and had taken place at the Faculty of History in Bucharest, an event labeled as poor. Out of the 12 communications, excepting his, none had distinguished itself because all were the result „of controlled scientific preoccupations”.²⁴

On the grounds of such a disappointment, he was trying to forget about all this by making often the analysis of certain situations, resorting to

²³ Letter from July, 6th, 1953.

²⁴ *Ibidem*.

the sarcasm he was endowed with and by means of which he vented his ill-humor caused by the wrongs of the times he lived. Out of such examples, we have taken only one found in a letter that A. Sacerdoteanu had written in February 1965, in which, among other things, he apologized to C. Turcu for having written „many lines without saying anything”. He also felt a „satisfaction” because in this way he had succeeded to „make Marxism-Leninism”.²⁵

His love for the Archives was still burning. He watched them all the time, he kept himself informed about their fate and he believed in a return to normality, when a specialist should be at their management. A ray of light came to the horizon when Ion Marcus was brought from Cluj, as a specialist, and appointed deputy general director of the General Department of State Archives. Full of hope, he confessed in a letter, shortly after the event, that „maybe now something will change at the D.G.A.S.- General Department of State Archives. Maybe! I would be disappointed once again if this would not be possible”.²⁶

The years that passed were mostly full of deceptions, caused by all that was going on, both in the scientific field and at the level of the institution, where he had left most of his existence. His moral lowered because of the loss of his wife, of certain friends and close friends could not be rendered high because his medical condition was precarious. Much more than that, as he said in a letter from March 1972, during „the last days”, the health „caused him a lot of trouble”.²⁷

His only consolations in those lonely moments were the visits that he could finally make without any restriction to the State Archives. Especially, he came with a lot of love at the editorial office of „Revista Arhivelor”, where, among the discussions full of historical and archive content, he could enjoy a cigar and a coffee, about which he did not forget to mention all the time that they were forbidden by the physician. But, as he was to say every time, these were the only pleasures left for him. To the same extent, what comforted his old age, loneliness and bitterness were the appreciations that were still coming from the few people that knew him. The recognition of his merits, hard to be ever reached, was to come from Radu Perianu, a former archivist, professor and secretary of the editorial office of „*Revista istorica*

²⁵ Letter from February 25th, 1965.

²⁶ Letter from December 2nd, 1964.

²⁷ Letter from March 13th, 1972.

romana”– Romanian Historical Magazine. In fact his statements from 1974, only two years before his passing away, can be deemed as a comprehensive characterization of the historian, archivist, in one word, THE MAN Aurelian Sacerdoteanu.

„I underline the fact that by the attention that you have paid to the works of Dimitre Onciul, B. P. Hasdeu and N. Iorga, you have laid before the present generations the concerns of these men of science, forerunners and constant care about the future for the shaping of spiritual education. Your book „Arhivistica”– the Archive keeping – has impressed me. I have never known such a work. I could not believe that something like this could exist”²⁸

Before such a monument of the Romanian spiritual life, that in an unjustified manner, during his life was not appreciated at his true value, today, 100 years after the birth of Aurelian Sacerdoteanu, by this work, and by all that the National Archives have dedicated to him this year, 2004, I have not made but an act of justice and pay a tribute in the honor of the patriarch of the Romanian archive keeping. And why not, what we have put on the shrine of his memory is nothing but a fulfillment of his will, unofficial, left in a letter from 1969, where he expressed his hope that some day the truth will be told about what it was, what he did, what he meant, „*maybe a century after, maybe in 2004*”, because by using again his words: „I am not afraid of time”²⁹.

Look that time has worked on behalf of the TRUTH and has proved to be a fair judge, and all that it has been left for us, whom God has chosen to fulfill his wish, by carrying out a mission of apostle, is but to thank God for choosing us, for favoring, for enlightening and for giving us the power to raise his glory to the sky above from where we believe he majestically watches over us.

Bucharest, September 24th, 2004

Corneliu-Mihail Lungu

²⁸ Letter from June 29, 1974.

²⁹ Letter from November 11th, 1969.

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

Documentele reunite în acest volum și care, cronologic, acoperă perioada 1928-1974 au menirea de a pune în evidență personalitatea proeminentă a arhivistului, istoricului, omului de cultură Aurelian Sacerdoțeanu, viața și activitatea sa.

Cunoscută fiind diversitatea preocupărilor lui și fecunda activitate științifică, materializată în aproape o mie de titluri, editorilor le-a revenit dificila sarcină de a selecta cele mai reprezentative scrisori trimise ori primite de Aurelian Sacerdoțeanu. De la bun început au fost excluse cele în care nota personală, prea familiară, era precumpănitoare și cele în care scrisul greoi a făcut imposibilă parcurgerea textului în totalitate. S-a renunțat, de asemenea, la unele care, prin abundența detaliilor relative la o chestiune în curs de publicare de către autor sau care se afla în interesul acestuia, riscau să devină oboșitoare pentru cititorul mai puțin avizat. În final a rezultat un număr de 199 de documente, selectate din fondul personal *Aurelian Sacerdoțeanu*, aflat la Direcția Arhivelor Naționale Istorice Centrale, și din fondurile personale *Constantin Turcu* și *Mihai Costăchescu*, deținute de Direcția Județeană Iași a Arhivelor Naționale. Demersul editorilor nu s-a dorit a fi unul exhaustiv, ci, mai degrabă, unul orientat spre ineditul scrisorilor, motiv pentru care corespondența deja publicată a lui Aurelian Sacerdoțeanu (spre exemplu, cea cu Karl Kurt Klein¹) nu a mai fost inclusă, mai puțin cele trei scrisori de la Ștefan S. Gorovei, prezentate în „Revista Arhivelor”. Din aceeași rațiune s-a optat și pentru integrarea acelor înscrisuri păstrate doar sub formă de concept, puține la număr în economia lucrării și menționate ca atare, dar semnificative prin conținut.

Scrisorile au fost ordonate cronologic, precizându-se anul, luna, ziua și locul, atunci când au fost prezente toate elementele de datare, sau doar parte din ele, după caz. Dacă datarea s-a făcut după conținutul

¹Vezi Ioan Dordea și colaboratorii, *Karl Kurt Klein (1897-1997). Corespondență*, Cluj-Napoca, Editura Clusium, 1997, 571 p.

textului ori în funcție de alte elemente – de pildă, adnotările autografe ale lui Aurelian Sacerdoțeanu –, acest lucru a fost menționat în aparatul critic, data fiind trecută la începutul scrisorii în paranteze unghiulare. Pentru a facilita parcurgerea documentelor, denumirile instituțiilor, alte cuvinte care în original sunt prescurtate au fost întregite, întregirile fiind, de asemenea, marcate prin paranteze unghiulare. Acest lucru nu s-a făcut, însă, pentru prescurtări arhicunoscute precum *etc.*, *ș. a.*, *dvs.*, *d-ta*, *d-le*. Ortografia a rămas cea originală, ca, de altfel, și scrierea cu *î* din *i*, întâlnită în o parte a corespondenței. Sublinierile din textele scrisorilor aparțin semnatarilor acestora și au fost marcate prin litere aldine.

Scrisorile la care am putut identifica și răspunsurile primite au fost integrate cronologic, urmărindu-se, în acest fel, evoluția celor menționate în cuprinsul lor.

Nefiind adresată doar specialiștilor avizați ai problematicii, lucrarea este prevăzută cu note explicative, unele destul de consistente, care prezintă reperele semnificative ale activității celor care semnează corespondența sau care sunt doar amintiți. În cea mai mare parte aceștia din urmă au fost identificați, ca, de altfel, și lucrările, studiile, revistele sau doar documentele în discuție. În măsura posibilităților s-a explicat și contextul care a generat o anumită atitudine sau în care s-a purtat corespondența, pentru a pune în valoare mai bine documentele în sine. Adnotările citează și lucrările care sunt menționate în texte, iar atunci când acestea apar de mai multe ori, pentru economie de spațiu, le-am citat prescurtat. Elementele bibliografice complete le redăm în **Bibliografia** ce urmează.

Semnatarii scrisorilor se regăsesc în **Indicii antroponimici**, care trimit la numărul documentului.

În ceea ce privește **Tabelul cronologic**, intenția editorilor a fost aceea de a prezenta, într-o formă succintă, datele bio-bibliografice cele mai importante ale lui Aurelian Sacerdoțeanu, care să reamintească cititorilor detaliile unei vieți aflate sub semnul muncii, a propriei conștiințe și personalitatea unui om care niciodată nu s-a temut de trecerea timpului.

Editorii

TABEL CRONOLOGIC

1904 decembrie 20: S-a născut, în comuna Costești, județul Vâlcea, **Aurelian Sacerdoțeanu**, din tată preot (la rândul său, fiul preotului Gheorghe din com. Bodești, jud. Vâlcea) și mama, fiica economului Matei Grigorescu (nepoata preotului Grigore Bălintescu și strănepoata diaconului Ilie).
– A urmat Școala primară în satul Ferigile, gimnaziul în Râmnicu-Vâlcea și Liceul „Gheorghe Șincai” din București.

1924-1927: A urmat cursurile Facultății de Litere și Filosofie (Secția Istorie) a Universității din București, însușindu-și pe lângă istoria română și cea universală paleografiile slavă, greacă și latină.
– În paralel, a participat timp de un an de zile la cursurile Facultății de Teologie.

1925-1927: A urmat Școala Superioară de arhivistică și paleografie.

Aprilie 1927: A participat pentru prima dată la un congres internațional (de bizantinologie la Belgrad).

Septembrie 1926 - februarie 1928: A fost copist paleograf la Direcția Generală a Arhivelor Statului.

1928-1929: A urmat cursurile Școlii Române de la Paris, în paralel, frecventând cursuri la Sorbona, la École Nationale des Chartes și Institut du Panthéon.

1930: Obține titlul de doctor, cu mențiunea *magna cum laudae*.
– Este profesor secundar de istorie și geografie la Seminarul teologic „Kesarie episcopul” din Buzău.

Noiembrie 1930: În urma concursului susținut este încazarmat și satisface (până în 1931) serviciul militar la Școala militară de ofițeri de rezervă în geniu. În acest interval, în singura zi liberă din săptămână își susține cursurile la Școala de Arhivistică așa încât, la

sfârșitul perioadei, este numit și profesor definitiv la catedra de diplomatică a acesteia.

1930-1948: A fost profesor titular la Școala Superioară de arhivistică, iar din 1938 directorul ei, poziție din care fundamentează învățământul arhivistic din România, prin programul avansat de pregătire profesională și erudiția pe care le impune.

Noiembrie 1931: Se căsătorește cu Virginia Vasiliu¹, asistenta profesorului Iorga, pe care o cunoscuse la Școala Română din Franța.

August 1932: Este transferat la Școala comercială elementară de băieți „Nicolae Bălcescu”, de unde este detașat și apoi transferat la Școala Normală de băieți, la care funcționează până în 1938, când este numit și director al ei (1 septembrie). În paralel a avut ore și la Seminarul pedagogic universitar „Titu Maiorescu” din București.
– În intervalul 1931-1932 își îndeplinește îndatoririle profesionale trei zile pe săptămână la Buzău și patru la București.

1934 -1940: Profesor la Seminarul pedagogic universitar.

1935: Academia Română i-a premiat lucrarea *Marea invazie tătară și Sud-Estul european*, București, 1933, 92 p.

1937: A fost premiat de Academia Română pentru lucrarea *Considerații asupra istoriei Românilor în evul mediu. Dovezile continuității și drepturile românilor asupra teritoriilor lor actuale*, ocazie cu care face o excursie de 45 de zile în Iugoslavia și Italia, vizitând Dubrovnik, Bari, Pompei, Roma, Pisa, Florența, Ravenna, Ferrara și Veneția și cercetând unele din arhivele de acolo.

1938-1953: Director general al Arhivelor Statului, calitate în care a organizat instituția fundamental, imprimând probitate științifică în lucrările arhivistice și cercetările istorice realizate în acest cadru,

¹ *Virginia Sacerdoțeanu* (Vasiliu), licențiată în istorie a Facultății de Litere și Filosofie din Iași (1924). Membră a Școlii Române din Roma (1924-1926) și a Școlii Române din Franța (1927-1929); doctor în istorie (1930). Asistentă la catedra de istorie universală (N. Iorga) a Facultății de Litere din București (1931-1948) și apoi conferențiar universitar (1948-1949).

responsabilitate administrativă în practica arhivistică și spiritul de muncă necesar îndeplinirii obligațiilor profesionale. Fiind în permanență la curent cu evoluția disciplinei pe plan european, atât în aspectele ei teoretice, cât și în cele practice, a adaptat la realitățile românești progresele acesteia, afirmând instituția ca niciodată până atunci în peisajul celor similare din sud-estul Europei. A gestionat Arhivele în anii grei ai războiului dovedind, nu de puține ori, clarviziune și salvând de la distrugere o bună parte a lor.

1939 -1948: Membru al Comisiei Monumentelor istorice.

1941-1947: Director al revistei „Hrisovul”, buletinul Școlii de Arhivistică, unde a inclus cu precădere studii de științe auxiliare ale istoriei, menite a forma tehnicieni capabili să lucreze cu profesionalism în arhive, muzee și biblioteci. Amintirea truiditorilor din aceste domenii constituie un laitmotiv al publicației, iar „Dărilor de seamă” anuale explică programul impus și coordonat de către redactorul ei.

1945: Publică *Îndrumări în cercetări istorice*, București, Editura Casa Școalelor, 384 p., un corolar al principalelor sale studii relative la deprinderea unei bune metode de cercetare istorică.

1948-1950: Profesor și decan, la Institutul de arhivistică, bibliologie și muzeografie.

1950-1970: Profesor la Facultatea de Istorie a Universității din București, unde, cu un dar pedagogic deosebit și perfect stăpân pe domeniile de care s-a ocupat, a împărtășit generațiilor succesive de studenți metoda alcătuirii științifice a studiilor de istorie, prin aprofundarea științelor auxiliare. Cursurile sale, pe care le îmbunătățea an de an cu noi cunoștințe, și instrumentele de lucru aferente constituie și astăzi repere de bază în disciplinele amintite.

- 1950-1952: Catedra de istorie medie, modernă și contemporană;
- 1952-1968: Catedra de Arhivistică;
- 1968-1970: Catedra de Istoria României.

1968: A publicat *Dimitre Onciul. Scrieri istorice*, vol. I-II, ediție critică, București, Editura Științifică, 719+560 p.

1970: Se pensionează, cererea fiind înaintată la data de 20 decembrie 1969. Începând cu acest moment s-a consacrat, în special, definitivării lucrărilor cu caracter monografic dedicate unor personalități ale culturii românești, precum Dimitre Onciul și B. P. Hasdeu.

– După 18 ani de eforturi fără succes susținute în această direcție, este publicată, în sfârșit, lucrarea *Arhivistica*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 267 p., tratatul pe care l-a gândit ca pe un îndrumător pentru toți aceia care slujesc arhivele, bibliotecile și muzeele.

1971: La Editura Albatros a fost tipărită cartea: *Dimitre Onciul. Studii de istorie*, 285 p.

1973: I-a apărut lucrarea *B. P. Hasdeu. Scrieri istorice*, vol. I-II, București, Editura Albatros, 231 p.

1976 iunie 7: Se stinge din viață, la București.

LISTA DOCUMENTELOR

1. **1928 iunie 7, f. 1.** *Nicolae Iorga către Aurelian Sacerdoțeanu.*
2. **1928 octombrie 14, București.** *N.A. Constantinescu către Aurelian Sacerdoțeanu.*
3. **1930 mai 29, f. 1.** *Principesa Martha Bibescu către Aurelian Sacerdoțeanu.*
4. **1930 august 6, Fontenay.** *Olimpiu Boitoș către Aurelian Sacerdoțeanu.*
5. **1930 octombrie 22, Cluj.** *Olimpiu Boitoș către Aurelian Sacerdoțeanu.*
6. **1935 noiembrie 13, Cluj.** *G. Moroianu către Aurelian Sacerdoțeanu.*
7. **1936 iunie 19, Arad.** *Eduard Găvănescu către Aurelian Sacerdoțeanu.*
8. **1938 septembrie 15, Iași.** *Șt. Berechet către Aurelian Sacerdoțeanu.*
9. **1938 septembrie 23, București.** *Aurelian Sacerdoțeanu către Șt. Berechet.*
10. **1938 octombrie 6, Brașov.** *Axente Banciu către Aurelian Sacerdoțeanu.*
11. **1938 octombrie 7, Iași.** *Șt. Berechet către Aurelian Sacerdoțeanu.*
12. **1938 octombrie 14, Fontenay-aux-Roses.** *Emil Lăzărescu către Aurelian Sacerdoțeanu.*
13. **1938 octombrie 31, Cluj.** *David Prodan către Aurelian Sacerdoțeanu.*

14. **1939 februarie 22, Cluj.** *Ioachim Crăciun către Aurelian Sacerdoțeanu.*
15. **1939 februarie 28, Cluj.** *Ioachim Crăciun către Aurelian Sacerdoțeanu.*
16. **<1939 martie>.** *Ioachim Crăciun către Aurelian Sacerdoțeanu.*
17. **1939 decembrie 29, Moldova Nouă.** *Dumitru Buda către Aurelian Sacerdoțeanu.*
18. **1940 iulie 14, Bucșoia.** *Teodor Bălan către Aurelian Sacerdoțeanu.*
19. **1940, noiembrie 21, Ștefănești.** *Preotul T. Bălășel către Aurelian Sacerdoțeanu.*
20. **1941 ianuarie 2, Piatra-Neamț.** *G. T. Kirileanu către Aurelian Sacerdoțeanu.*
21. **1941, aprilie 4, Sibiu.** *Teodor Bălan către Aurelian Sacerdoțeanu.*
22. **1941 aprilie 27, Sibiu.** *Teodor Bălan către Aurelian Sacerdoțeanu.*
23. **1941 decembrie 13, București.** *Aurelian Sacerdoțeanu, adresă oficială, către Mihai Costăchescu.*
24. **1941 decembrie 29, f. l.** *Dumitru L. Stăhiescu către Aurelian Sacerdoțeanu.*
25. **1942 ianuarie 12, Piatra-Neamț.** *G. T. Kirileanu către Aurelian Sacerdoțeanu.*
26. **1942 februarie 14, București.** *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*
27. **1942 februarie 17, Odesa.** *Ion Radu Mircea către Aurelian Sacerdoțeanu.*
28. **1942 martie 20, Odesa.** *Ion Radu Mircea către Aurelian Sacerdoțeanu.*

29. 1942 iulie 13, București. Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.
30. 1942 iulie 30, București. Aurelian Sacerdoțeanu către Mihai Costăchescu.
31. 1942 august 24, București. Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.
32. 1942 decembrie 16, Iași. Iorgu Jordan către Aurelian Sacerdoțeanu.
33. 1943 ianuarie 10, București. Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.
34. 1944 iunie 12, <București>. D. P. Bogdan către Aurelian Sacerdoțeanu.
35. 1944 iunie 16, Teiuș. Gheorghe Duzinchievici către Aurelian Sacerdoțeanu.
36. 1944 iunie 22, Apoldul de Jos-Sibiu. Emil Condurachi către Aurelian Sacerdoțeanu.
37. 1945 ianuarie 9, București. Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.
38. 1945 iunie 11, Micăsasa. Gheorghe Duzinchievici către Aurelian Sacerdoțeanu.
39. 1945 iulie 2, Piatra-Neamț. G. T. Kirileanu către Aurelian Sacerdoțeanu.
40. 1945 august 5, Copăcioasa. Gheorghe Ungureanu către Aurelian Sacerdoțeanu.
41. 1946 februarie 4, Craiova. C. D. Fortunescu către Aurelian Sacerdoțeanu.
42. 1946 februarie 7, Butoiști (Mehedinți). Constantin Rădulescu-Motru către Aurelian Sacerdoțeanu.
43. 1946 februarie 21, Deleni. V. Ghibilic către Aurelian Sacerdoțeanu.

44. 1946 mai 7, Braşov. *Violeta și Olimpiu Boitoș către Aurelian Sacerdoțeanu.*
45. 1946 mai 30, București. *Constantin Moisil către Aurelian Sacerdoțeanu.*
46. 1946 iunie 5, Sibiu. *Teodor Bălan către Aurelian Sacerdoțeanu.*
47. 1946 august 14, Roma. *Scarlat Lambrino către Aurelian Sacerdoțeanu.*
48. 1946 septembrie 24, București. *Constantin Moisil către Aurelian Sacerdoțeanu.*
49. 1946 octombrie 11, Roma. *Scarlat Lambrino către Aurelian Sacerdoțeanu.*
50. 1946 octombrie 28, <București>. *Aurelian Sacerdoțeanu către Scarlat Lambrino.*
51. 1946 octombrie 29, București. *Aurelian Sacerdoțeanu către Mihai Costăchescu.*
52. 1946 noiembrie 7, București. *Aurelian Sacerdoțeanu către Arhiva Muzeului Național Ardelean.*
53. 1946 decembrie 8, București. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*
54. 1946 decembrie 22, Cluj. *Sigismund Jakó către Aurelian Sacerdoțeanu.*
55. 1947 ianuarie 6, București. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*
56. 1947 ianuarie 26, București. *Aurelian Sacerdoțeanu către Sigismund Jakó.*
57. 1947 ianuarie 31, <București>. *Aurelian Sacerdoțeanu către Szabó T. Attila.*
58. 1947 februarie 11, Craiova. *Gheorghe Ungureanu către Aurelian Sacerdoțeanu.*

59. 1947 februarie 23, Iași. *Constantin Turcu către Aurelian Sacerdoțeanu.*
60. 1947 februarie 28, Iași. *Constantin Turcu către Aurelian Sacerdoțeanu.*
61. 1947 martie 2, București. *Aurelian Sacerdoțeanu către Sigismund Jakó.*
62. 1947 martie 18. *Constantin Turcu către Aurelian Sacerdoțeanu.*
63. 1947 martie 24, București. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*
64. 1947 martie 31, Piatra-Neamț. *G. T. Kirileanu către Aurelian Sacerdoțeanu.*
65. 1947 aprilie 24, Suceava. *Nicolae Grămadă către Aurelian Sacerdoțeanu.*
66. 1947 mai 6, Suceava. *Nicolae Grămadă către Aurelian Sacerdoțeanu.*
67. 1947 mai 19, Suceava. *Nicolae Grămadă către Aurelian Sacerdoțeanu.*
68. 1947 mai 26, Suceava. *Nicolae Grămadă către Aurelian Sacerdoțeanu.*
69. 1947 iunie 24, București. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*
70. 1947 iulie 28, Piatra-Neamț. *G. T. Kirileanu către Aurelian Sacerdoțeanu.*
71. 1947 septembrie 4, Cluj. *Ștefan Meteș către Aurelian Sacerdoțeanu.*
72. 1947 septembrie 21, Piatra-Neamț. *G. T. Kirileanu către Aurelian Sacerdoțeanu.*
73. 1947 <septembrie-octombrie>, Iași. *Constantin Turcu către Aurelian Sacerdoțeanu.*

74. 1947 octombrie, Iași. *Constantin Turcu către Aurelian Sacerdoțeanu.*
75. 1947 noiembrie 18, București. *Constantin Moisil către Aurelian Sacerdoțeanu.*
76. 1947 decembrie 7, Roma. *Scarlat Lambrino către Aurelian Sacerdoțeanu.*
77. 1947 decembrie, Cluj. *Sigismund Jakó către Aurelian Sacerdoțeanu.*
78. 1948 ianuarie 3, Suceava. *Nicolae Grămadă către Aurelian Sacerdoțeanu.*
79. 1948 ianuarie 10, Piatra-Neamț. *G. T. Kirileanu către Aurelian Sacerdoțeanu.*
80. 1948 martie 30, Suceava. *Nicolae Grămadă către Aurelian Sacerdoțeanu.*
81. 1948 aprilie 15, Suceava. *Nicolae Grămadă către Aurelian Sacerdoțeanu.*
82. 1948 mai 25, <Cluj-Napoca>. *Ion Moga către Aurelian Sacerdoțeanu.*
83. 1948 august 15, <Iași>. *Constantin Turcu către Aurelian Sacerdoțeanu.*
84. 1948 septembrie 16. *G. T. Kirileanu către Aurelian Sacerdoțeanu.*
85. 1948 septembrie 29. *Alexandru Lapedatu către Aurelian Sacerdoțeanu.*
86. 1949 februarie 25, Aref. *St. Stănciulescu către Aurelian Sacerdoțeanu.*
87. 1949 martie 1, Curteni-Fălciu. *V. Ursăcescu către Aurelian Sacerdoțeanu.*
88. 1949 decembrie 2, Piatra Neamț. *G. T. Kirileanu către Aurelian Sacerdoțeanu.*

- 89. 1950 septembrie 5, Sofia.** *Dr. Iv. Dujčev către Aurelian Sacerdoțeanu.*
- 90. 1951 august 3, Constanța.** *N. Dlinovschi către Aurelian Sacerdoțeanu.*
- 91. 1952 noiembrie 27, Buzău.** *Gheorghe Ceaușel către Aurelian Sacerdoțeanu.*
- 92. 1952 decembrie 30, Năsăud.** *Onisim Filipoiu către Aurelian Sacerdoțeanu.*
- 93. 1953 ianuarie 8.** *G. Bezviconi către Aurelian Sacerdoțeanu.*
- 94. 1953 februarie 13, Galați.** *G. M. Dăscălescu către Aurelian Sacerdoțeanu.*
- 95. 1953 iulie 6, <Iași>.** *Constantin Turcu către Aurelian Sacerdoțeanu.*
- 96. 1954 martie 1, Craiova.** *C. D. Fortunescu către Aurelian Sacerdoțeanu.*
- 97. 1955 aprilie 17, ziua de Paște, București.** *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*
- 98. 1955 <aprilie-mai>, <Craiova>.** *C. D. Fortunescu către Aurelian Sacerdoțeanu.*
- 99. 1955 iulie 22, București.** *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*
- 100. 1955 octombrie 8, București.** *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*
- 101. 1955 octombrie 21, București.** *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*
- 102. 1956 februarie 3, București.** *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*
- 103. 1956 mai 3, București.** *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

- 104. 1956 iulie 7, București.** *Aurelian Sacerdoțeanu către G. T. Kirileanu.*
- 105. 1956 iulie 8, București.** *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*
- 106. 1956 septembrie 3, București.** *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*
- 107. 1956 septembrie 4, <București>.** *Aurelian Sacerdoțeanu către G. T. Kirileanu.*
- 108. 1956 septembrie 24, Piatra-Neamț.** *G. T. Kirileanu către Aurelian Sacerdoțeanu.*
- 109. 1956 octombrie 7, <București>.** *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*
- 110. 1956 octombrie 28, București.** *Aurelian Sacerdoțeanu către G. T. Kirileanu.*
- 111. 1956 noiembrie 26, București.** *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*
- 112. 1956 decembrie 12, Piatra-Neamț.** *G.T. Kirileanu către Aurelian Sacerdoțeanu.*
- 113. 1957 ianuarie 5, București.** *Aurelian Sacerdoțeanu către G. T. Kirileanu.*
- 114. 1957 ianuarie 7, București.** *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*
- 115. 1957 februarie 26, București.** *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*
- 116. 1957 martie 3, Olănești.** *Fl. B. Florescu către Aurelian Sacerdoțeanu.*
- 117. 1957 aprilie 23, București.** *Aurelian Sacerdoțeanu către Sigismund Jakó.*
- 118. 1957 aprilie 28, București.** *Aurelian Sacerdoțeanu către Fl. B. Florescu.*

119. 1957 mai 15, București. Fl. B. Florescu către Aurelian Sacerdoțeanu.
120. 1957 mai 27, București. Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.
121. 1957 iulie 25, Cheia. Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.
122. 1957 august 8, Secu. Dionisie I. Udișteanu către Aurelian Sacerdoțeanu.
123. 1957 august 10, Cheia. Aurel Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.
124. 1957 octombrie 1, <București>. Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.
125. 1957 decembrie 6, București. Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.
126. 1957 decembrie 16, Piatra-Neamț. G. T. Kirileanu către Aurelian Sacerdoțeanu.
127. 1958 ianuarie 5, București. Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.
128. 1958 ianuarie 7, Cluj. Sigismund Jakó către Aurelian Sacerdoțeanu.
129. 1958 ianuarie 10, < Iași>. Constantin Turcu către Aurelian Sacerdoțeanu.
130. 1958 ianuarie 31, Piatra-Neamț. G. T. Kirileanu către Aurelian Sacerdoțeanu.
131. 1958 februarie 2, București. Aurelian Sacerdoțeanu către Sigismund Jakó.
132. 1958 februarie 3, București. Aurelian Sacerdoțeanu către M. Gheorghiu.
133. 1958 februarie 4, <București>. Aurelian Sacerdoțeanu către G. T. Kirileanu.

134. 1958 martie 9, <Iași>. *Constantin Turcu către Aurelian Sacerdoțeanu.*
135. 1958 iunie 16, București. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*
136. 1958 <octombrie-noiembrie>, <Cluj>. *Sigismund Jakó către Aurelian Sacerdoțeanu.*
137. 1959 martie 1, <Iași>. *Constantin Turcu către Aurelian Sacerdoțeanu.*
138. 1959 mai 25, Piatra-Neamț. *G.T. Kirileanu către Aurelian Sacerdoțeanu.*
139. 1959 iulie 6, București. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*
140. 1959 septembrie 13, București. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*
141. 1959 octombrie 26, București. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*
142. 1959 decembrie 25, București. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*
143. 1960 ianuarie 7, București. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*
144. 1960 martie 8, <București>. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*
145. 1960 septembrie 3, București. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*
146. 1960 decembrie 20, București. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*
147. 1961 iunie 25, <Iași>. *Constantin Turcu către Aurelian Sacerdoțeanu.*
148. 1961 iulie 11, București. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

- 149. 1961 august 3, București.** *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*
- 150. <1962 iulie>, Valea Oilor-Baltați.** *Arhimandritul Dionisie I. Udișteanu către Aurelian Sacerdoțeanu.*
- 151. 1962 septembrie 22, București.** *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*
- 152. 1963 decembrie 17, București.** *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*
- 153. 1964 februarie 24, București.** *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*
- 154. 1964 mai 1, București.** *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*
- 155. 1964 mai 5, București.** *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*
- 156. 1964 iunie 27, București.** *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*
- 157. 1964 noiembrie 22, București.** *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*
- 158. 1964 decembrie 2, București.** *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*
- 159. 1965 februarie 9, București.** *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*
- 160. 1965 aprilie 20, Piatra-Neamț.** *Virgil Mihăilescu - Bîrliba către Aurelian Sacerdoțeanu.*
- 161. 1965 mai 17, București.** *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*
- 162. 1965 iulie 2, București.** *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*
- 163. 1965 august 3, București.** *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

164. 1965 august 15, <Iași>. *Constantin Turcu către Aurelian Sacerdoțeanu.*
165. 1965 august 28, f. I. N. A. *Constantinescu către Aurelian Sacerdoțeanu.*
166. 1965 septembrie 6, București. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*
167. 1965 septembrie 10, București. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*
168. 1965 octombrie 11, București. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*
169. 1966 februarie 28, București. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*
170. 1966 martie 31, București. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*
171. 1966 iunie 16, București. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*
172. 1966 septembrie 3. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*
173. 1966 decembrie 9, București. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*
174. 1967 mai 9, București. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*
175. 1967 iunie 8, București. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*
176. 1967 iulie 18, București. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*
177. 1967 decembrie 4, București. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*
178. 1969 ianuarie 1, <Iași>. *Constantin Turcu către Aurelian Sacerdoțeanu.*

- 179. 1969 august 27, București.** *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*
- 180. 1969 noiembrie 11, București.** *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*
- 181. 1969 decembrie 31, Folticeni.** *Ștefan S. Gorovei către Aurelian Sacerdoțeanu.*
- 182. 1970 februarie 27, București.** *Aurelian Sacerdoțeanu către Ștefan S. Gorovei.*
- 183. 1970 martie 4, Fălticeni.** *Ștefan S. Gorovei către Aurelian Sacerdoțeanu.*
- 184. 1970 martie 9, Timișoara.** *Alexandru Rusu către Aurelian Sacerdoțeanu.*
- 185. 1970 martie 11, București.** *Aurelian Sacerdoțeanu către Ștefan S. Gorovei.*
- 186. 1970 martie 21, Fălticeni.** *Ștefan S. Gorovei către Aurelian Sacerdoțeanu.*
- 187. 1970 mai 3, București.** *Aurelian Sacerdoțeanu către Alexandru Rusu.*
- 188. 1970 iunie 12, Râșnov.** *I. A. Scurtu către Aurelian Sacerdoțeanu.*
- 189. 1970 iunie 25, Timișoara.** *Alexandru Rusu către Aurelian Sacerdoțeanu.*
- 190. 1970 iulie 28, București.** *Aurelian Sacerdoțeanu către Alexandru Rusu.*
- 191. 1970 august 16, București.** *Mihail Straje către Aurelian Sacerdoțeanu.*
- 192. 1970 august 20, <București>.** *Aurelian Sacerdoțeanu către Mihail Straje.*
- 193. 1970 septembrie 29, Timișoara.** *Alexandru Rusu către Aurelian Sacerdoțeanu.*

- 194. 1971 decembrie 14, <București>.** *A. Boldur către Aurelian Sacerdoțeanu.*
- 195. 1972 ianuarie 21, Timișoara.** *Alexandru Rusu către Aurelian Sacerdoțeanu.*
- 196. 1972 martie 13, București.** *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*
- 197. 1972 martie 21, Aref - Argeș.** *Ion St. Stănciulescu către Aurelian Sacerdoțeanu.*
- 198. 1973 iulie 31, Iași.** *D. Ivănescu și V. Isac către Aurelian Sacerdoțeanu.*
- 199. 1974 iunie 29, București.** *Radu Perianu către Aurelian Sacerdoțeanu.*

DOCUMENTE

1

1928 iunie 7, f. 1. *Nicolae Iorga către Aurelian Sacerdoțeanu.*

7 iunie 1928

Scumpe d<omnu>le Sacerdoțeanu,

Mulțumesc pentru știrile, folositoare, pe care mi le dai și pentru frumoasa d-tale râvnă în a mă îndatora. D-rei Vasiliu arată-i călduroasele mele mulțumiri.

Puteți trimite **Dv. direct** numai **copiile, recomandate.**

Ce cărți vă trebuie, cumpărați-le și trimiteți-mi factura **mie.** Am un mic fond special.

Primește, te rog, cele mai bune salutări.

N. Iorga

Te rog întreabă la d. Gamber¹ când vom avea „Călătorii” și roagă-l să grăbească „Instituțiile”.

Direcția Arhivelor Naționale Istorice Centrale (în continuare D.A.N.I.C.), Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 820, f. 7.

¹ Librar din Paris.

2

1928 octombrie 14, București. *N.A. Constantinescu către Aurelian Sacerdoțeanu.*

București II, Sf. Voevozi 50
14 oct. 928

Dragă domnule Sacerdoțeanu,

Te rog să mă ierți că n-am avut puțința să-ți răspund mai curând la scrisoarea d-tale din septembrie. În timpul acesta m-am mutat din Str<ada> Regală la Căminul Sf. Voevozi, a cărei direcție am luat-o adăogând încă o grijă la altele pe care le aveam. Sunt gata la orice prilej să-ți dau concursul cu plăcere. În chestiunea despre care mi-ai scris însă, lucrul stă așa. Dl. Iorga este principial în contra „asistenților” universitari – a fost și este încă – indiferent dacă-l aprobăm noi sau nu. Dacă totuși a avut unul, a făcut-o spre a face o legătură cu Franța, deci „pentru un francez”. Dl. Emerit a plecat. Eu nu l-am întrebat încă pe cine vrea să pună în loc dar am auzit că se gândește tot la cineva din Franța, care se află aici. Deocamdată deci consider inutil a face vreun demers, pe care l-aș fi făcut, dacă împrejurările erau favorabile.

În speranța că norocul d-tale de a-ți face o carieră nu va fi contrariat prin aceasta te rog să primești din parte-mi urări de sănătate și isbândă în lucrările începute. Dacă-mi dai voie ca să te ajut cu un sfat pentru această circumstanță, ar fi acela ca să ai deplină încredere în forțele d-tale de lucru și să nu te preocupi pentru moment decât de rezultatele de acolo – căci până într-un an, când vei termina d-ta, se pot schimba multe și încă nu va fi târziu. Eu unul știu că am avut o virtute: aceea de a aștepta. Am pierdut multe ocazii – dar nu-mi pare rău. Una o consider mai presus de orice, un dar divin, pe care nu ți-l poate dărui omul, nici răpi: bucuria de a munci. Cine o are e fericit. Cu această slabă consolație te rog să nu rămâi cu o impresie rea pentru știrea nefavorabilă pe care am fost nevoit a ți-o aduce.

Al d-tale N.A. Constantinescu¹

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 811, f. 69.

¹ *N. A. Constantinescu* (1885-1971), medievist, conferențiar de științe auxiliare la catedra de istorie universală a Universității din București, colaborator apropiat al lui Iorga. Membru al Școlii Române din Franța (1922-1923). A publicat, printre altele, *Dicționar onomastic românesc*, București, 1963.

1930 mai 29, f. I. *Principesa Martha Bibescu către Aurelian Sacerdoțeanu.*

29 mai 1930

Stimate Domnule Sacerdoțeanu,

Am fost adânc mișcată de cuprinsul scrisorii d-tale, care, fiind pusă sub semnul lui Vasile Pârvan¹, trebuia să-mi fie apropiată sufletește. Îți mulțumesc pentru cartea și broșurile trimise și doresc mult să mai am plăcerea să te primesc la Mogoșoaia și să-ți exprim mulțumirea ce am simțit-o la citirea scrisorii d-tale. Sunt sigură că aș avea mult de învățat de la d-ta în privința documentelor ce le posed și care aș dori să fie publicate de d-ta.

Te rog primește, stimate Domnule Sacerdoțeanu, asigurarea sentimentelor mele cele mai distinse.

Principesa Bibescu²

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 807, f.66.

¹ *Vasile Pârvan* (28 septembrie 1882-26 iunie 1927), întemeietorul școlii arheologice românești, arheolog și istoric al antichității, a publicat monumentală lucrare *Getica*.

² *Martha Bibescu* (1890-1973), scriitoare, a publicat *Isvor, le pays des saules*, Paris, 2 vol., 1923; *Le Confesseur et le Poète*, Paris, 1928, ed.rom.București, 1976; *Au bal avec Marcel Proust*, Paris, 1928, ed.rom., București, 1976. Vasile Pârvan i-a fost profesor, l-a evocat cu nostalgie în bogata sa corespondență de-a lungul vieții.

1930 august 6, Fontenay. Olimpiu Boitoș către Aurelian Sacerdoțeanu.

Dragă Sacerdoțene,

Îți mulțumesc că mi-ai trimis manifestul vostru politic. Nu știu ce rezultate imediate va aduce această acțiune nouă, ceea ce apreciez însă la ea este idealismul care-i stă la bază. Cred că o înnoire – în sens bun – a vieții noastre publice, numai printr-un nou idealism se va putea realiza. Oricât de presante ar fi exigențele vieții economice, cari par a justifica totul „concepția materialistă” a istoriei și a vieții economice, nu pot crede că ajunge un program economic ca să remediezi atmosfera apăsătoare, în toate sensurile, pe care o respirăm noi în țara noastră. Și mai cred că trebuie să se formeze o nouă generație pentru ca această forță a idealismului să devină din nou activă în mijlocul societății românești.

Înainte de venirea la putere a naționaliștilor, se credea că ei vor fi în stare să aducă acest remediu. Mi se pare că cei ce aveau această nădejde, astăzi sunt deziluzionați, iar cei ce nu sunt deziluzionați n-au avut această nădejde. Firește că viața economică își are legile ei și unei răni trebuie să-i găsești leacul potrivit, dar prosperitatea unei țări este în funcție de starea de spirit a națiunii.

La noi este de făcut o revoluție morală foarte mare. Trebuie să năzuim spre o oarecare modificare chiar a psihologiei românești. Viața istorică a poporului nostru ne-a făcut prea relativități oarecum, prea ne mulțumim cu **provizoriul**, fiindcă așa ne-au învățat secolii de viață nesigură și fără independență. Astăzi ar trebui să ne obișnuim să clădim în mare și să clădim solid. Aceasta în toate sensurile, pentru că există o corelație între ramurile de activitate umană. E ușor de înțeles că numai în zilele noastre sunt condiții favorabile pentru o asemenea schimbare de psihologie, după cum iarăși e de înțeles că acest proces sufletesc nu se realizează de pe o zi pe alta.

Mi se pare însă că trebuie să ne facem un ideal din el și atunci îl vom ajunge. Idealurile totdeauna se realizează, dar totdeauna trebuie să apară un ideal nou în loc. Iar idealul vremii noastre n-are încă destulă consistență, ca să stăpânească sufletele. Această consistență i-o poate da

numai o nouă generație, cu ochiul adaptat la noua perspectivă ce o oferă patria noastră de astăzi.

Eu nu vreau să critic programul vostru politic, principiile enunțate de el, dar cred că știi și tu că e aproape cu neputință să mai enunți astăzi vreun principiu fără să ți se poată spune că aceasta nu am mai auzit-o și la alții. S-a spus tot și încă prea mult, în materie de programe politice, s-a făcut însă prea puțin. Citesc vol. II al cărții lui Haneș despre **Formarea opiniei franceze** și am găsit aici o adresă a adunării legislative a țării către Vodă în care se face apologia „legalității” într-o formă pe care Maniu al opoziției n-a depășit-o. Totuși a trebuit să vină anul patruzeci și opt ca să distrugă toată **legalitatea** stabilită pentru ca să se deschidă o eră nouă, măreață, în viața poporului nostru, iar astăzi, după doi ani de guvern Maniu cred că **legalitatea** aceasta nu stă cu mult mai bine decât pe vremea opoziției lui.

O altă stare de spirit trebuie să ne formăm, să renunțăm la unele idolatrii anacronice și să ne câștigăm o oarecare demnitate – demnitate individuală și demnitate națională – numai așa vom putea governa o țară mare ca a noastră. Să ne obișnuim să cugetăm ca fiii unei patrii mari. „Vremile” lui Costin, Neculce numai câteodată sunt mai tari decât omul, uneori ele pot fi stăpânite de om, dar trebuie să **vrei** să le stăpânești ca să ajungi la un rezultat.

Eu nu vreau să-ți dau o lecție politică, dar fiindcă m-ai invitat, îți spun ce gândesc. Poate, după ce mă voi întoarce în țară, mă voi interesa mai de aproape de viața noastră politică și poate îmi voi completa judecata. Acum însă așa văd lucrurile.

Ca să mă întorc iar la acțiunea voastră, cred că în Ardeal greu va prinde, pentru că în Ardeal numele Brătianu e odios. Pe drept sau pe nedrept, dar așa este. Cine dorește o înnoire, o dorește în forma unui nou capitol iar nu ca un biet alineat de același capitol. Aceasta o zic nu pentru că aş avea motiv să mă ridic împotriva lui Gheorghe Brătianu, pe care îl stimez foarte mult, dar ca să vă explic un eventual nesucces. Eu văd psihologic lucrurile – acum cel puțin. Apoi Ardealul mai este o problemă încă, în viața noastră politică. Trebuie să dispară unele prejudecăți și de o parte și de alta a Carpaților pentru ca toți să cugetăm ca fii ai țării în problemele naționale. Aceasta îi va fi mai ușor s-o facă iarăși o nouă generație, dar trebuie să grăbim „plinirea” vremii aceleia, prin înlăturarea obstacolelor. Fiindcă sunt Ardelean, îți voi da exemplul pe care știu că îl

aștepți de la mine: partidul național ardelean, în forma lui de astăzi, cu tendințele și cu majoritatea oamenilor lui, este încă una din aceste piedici, cred eu.

Mă opresc. Aș vrea să știu cum judeci tu, cum judecați voi. E păcat că nu aveți o publicație periodică, unde să se discute și să se analizeze lucrurile. Discuția nu e de prisos, pentru că ea nu înseamnă totdeauna **pertractare**. Pentru crearea unei noi stări de spirit, trebuie propagandă. Apoi trebuie să se cunoască oamenii ca să se poată apuca de treabă mare, pentru că succesul depinde de o încredere reciprocă, înțeleasă ca forță morală. E un războiu pe care trebuie să-l poarte și să-l câștige noua generație.

Te felicit pentru succesul frumos al examenului de doctorat și îți doresc o vacanță plăcută și sănătoasă. Primește salutările soției mele și o prietenească strângere de mână de la mine.

O. Boitoș¹

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 808, f. 111-113.

¹ *Olimpiu Boitoș*, profesor universitar la Academia de Înalte Studii Comerciale și Industriale din Cluj - Brașov.

5

1930 octombrie 22, Cluj. *Olimpiu Boitoș către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Dragă Sacerdoțene,

Ți-am primit și cartea poștală și îți mulțumesc din nou că porți atâta grijă chestiunii mele. Va să zică trebuie să așteptăm întoarcerea în țară a lui Iorga. Sper că aceasta va fi tot în luna octomvrie, căci dacă am intra în luna următoare, o nouă dificultate s-ar ivi din pricina aceasta: expirarea termenului de ridicare a bursei, la Paris. Dificultatea aceasta nu e

de fond, dar când lucrurile merg greu și altfel, ea ar fi destul de supărătoare.

Voi căuta să te ajut în acțiunea ta rugând pe vreun deputat de aici să pună o vorbă bună. Dar vezi că eu am mai multe cereri în acest moment și nu pot spera să se ocupe toată lumea de mine. Ca să înțelegi mai bine situația, ajunge să-ți spun că de când ne-m întors în țară n-am pus mâna pe nici un „isvor de venit” și peste vreo zece zile trebuie să mă prezint la armată.

Rău îmi pare că nu pot face acum un drum la București. Mi-aș fi aranjat unele lucruri acolo. Nu înțeleg de ce nu primesc nici un răspuns de la Așezământul Brătianu.

Dragul meu, eri și alături au fost **serbările jubiliare ale Universității clujene**. Strălucite. Supărătoare a fost doar afluența peste măsură și toate salele au fost neîncăpătoare, dar altfel numai însuflețire la superlativ și măreție. Momentul culminant a fost, cred eu, eri după masă când am întemeiat, foștii elevi ai acestei Universități, Societatea „Prietenii Universității”. Numai **generația tânără** în sala festivă și Regele de față. La binecuvântarea președintelui nostru, Regele a răspuns improvizând. A fost cea mai inspirată din cele cinci cuvântări rostite în aceste două zile. Ne-a numit **generația lui**. Era o atmosferă de intimitate cum îmi închipui că va fi fost atmosfera în care patrioții de la 1848 au hotărât să pășească la acțiune spre binele patriei. La un moment dat, în cursul cuvântării, având vorba încălzită de focul lăuntric, Regele a ridicat dreapta în aer și ne-a cerut să jurăm că-l vom ajuta să-și ducă la îndeplinire idealul de a face din țara lui o țară măreață. A răspuns din mai mult de două sute de piepturi un **jurăm!** care a cutremurat zidurile. Acest moment n-are asemănare și cine ar fi în stare să-l uite vreodată dintre cei ce l-au trăit?

Primește salutările noastre pritenеști,

Olimpiu Boitoș

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 808, f. 92-93.

1935 noiembrie 13, Cluj. *G. Moroianu*¹ către *Aurelian Sacerdoțeanu*.

Cluj, 13 Novembre 1935

Stimate domnule S a c e r d o ț e a n u,

Datoresc adresa Dv. Domnului Traian Herseni, care mi-a atras atențiunea că ați dori să aveți cartea mea pe care ați binevoit a o recensa în ultimul volum cu un cuprins așa de bogat și de interesant al revistei „Arhiva pentru Știința și Reforma Socială”, la care Dv. sunteți un asiduu colaborator. Cum zilele astea am primit câteva exemplare de la Paris, căci nu mai aveam, mi-am făcut plăcerea să vă expediez astăzi un exemplar pentru biblioteca Dv.

Îmi recunosc stângăcia, deoarece ar fi trebuit chiar eu să mă gândesc, că vă datoram un exemplar din cartea pe care v-ați obosit s-o citiți și s-o recensați, – fără să aștept îndemnul prietenesc al Domnului Herseni activul redactor al revistei domnului Gusti.

Despre Francisc Deak știam ceva vag, cred că din ziarele noastre românești din Ardeal de pe vremuri, că ar fi fost Român de origină, Român macedonean din acei harnici și inteligenți d-ai noștri de dincolo de Dunăre care ni-a dat pe Șaguna, pe Gojdu, pe Mocionești și atâtea alte valoroase elemente cari s-au afirmat în viața negustorească (am avut din aceștia și la Brașov județul meu de naștere, și la Sibiu, ș-aiurea) și cari au purtat cu ei pretutindeni, afirmându-le tradițiile noastre românești și ortodoxe.

Drept să vă spun că nu-mi mai aduc aminte despre opera de propagandă a regretatului Alexandru Xenopol la Paris. Poate să fi citit ceva pe vremuri din scrisul lui în această privință, dar am uitat, așa încât, aș putea vorbi despre aceasta la o a doua ediție a cărții mele, pe care aș vrea mult s-o fac, dacă aș avea siguranța că aș putea găsi pe cineva care să mi-o tipărească. Cartea are încă lipsuri, trebuie complectată, întregită cu orice documente și informații nouă de natura celor cuprinse în ea. Atunci am să-mi permit să mă adresez și Dv. să-mi indicați unele isvoare din cari aș putea să-mi completez informațiile. Atunci negreșit trebuie să vorbesc

și de Xenopol, pe care l-am cunoscut, căci este drept ca toți cari au avut un merit real în acțiunea pentru afirmarea în țările streine a drepturilor neamului nostru, să fie amintiți cu numele și cu partea lor de contribuție la acest lucru.

Când am ajuns eu la Paris în 1892 am apucat pe Paul Bataillard, care fusese prietenul Brătienilor, al lui Ion Ghica și cunoscuse pe cei mai mulți din glorioasa falangă a celor cari au acționat în Apus pentru renașterea României. Am găsit la Paris și pe văduva lui Quinet (pe Hermion Asachi). Contactul cu aceste persoane ne făcea să simțim tot parfumul înviorător al epocii renașterii neamului nostru. Dar noi cari acționam câte puțin în chestiile noastre naționale, n-am știut să punem la contribuție acele neprețuite comori de informații și de simțiri din epoca dintre anii 1840 și 1870-80 și mai încoace.

Pe vremea mea încălzisem sufletul a o mulțime de elemente distinse din viața publică franceză pentru cauza românească. Léon de Rosuz care era președintele Societății de Geografie din Paris, crease o mică secție pe lângă această societate, care se ocupa de chestia transilvăneană, țineam ședințe și discutam. Procesele-verbale și de la această societate și ale Ligei din Paris au rămas urmașilor mei și ai camarazilor mei și cum liga s-a dizolvat curând după aceea, aceste documente au dispărut, n-am mai putut da de ele. Am auzit anii trecuți că le-ar fi având cineva care mai trăiește prin Paris, fără să mi se precizeze cine anume. Dar cei cari am muncit în acest câmp al revendicărilor noastre românești, ne-am cam neglijat studiile pentru care mersesem la Paris. E și explicabil: am trăit epoca cea mai vijelioasă din istoria luptelor pentru libertate a românilor ardeleni. Trebuia ca să-și mai sacrifice câte cineva timpul și interesele, căci dacă toți ne-am fi închis numai în căminul nostru, și-n biblioteci, văzându-ne numai de interesele noastre particulare, în acea epocă așa de aspră pentru poporul nostru, când frunțașii ardeleni intrau cu duiumul în temnițele ungurești, – poate că opinia europeană, n-ar fi fost pregătită cum a fost, pentru evenimentele mari, epocale, cari aveau să vie...

Dl. Iorga recunoaște lucrul acesta într-o recentă lucrare a Dsale: **Românii în streinătate**, care mi-a căzut zilele acestea în mână. De aceea eu la 1895 am șters-o binișor din Paris și m-am închis într-un orașel universitar german (Tübingen) de unde nu m-am mișcat doi ani, continuându-mi și terminându-mi studiile social-economice, căci la Paris

mă cufundasem până-n gât în apele luptelor naționale. Atunci noi am reușit cu mijloace extrem de modeste să facem puțină propagandă folositoare pentru treburile noastre naționale, pe care cei de azi cu mijloacele atât de largi de care dispun, și cu situațiunea țării noastre în Europa, nu mai sunt în stare s-o facă.

Vedeți și Dv. ce să petrece cu propaganda ungurească.

Să nu-mi luați în nume de rău, căci scăpătînd pe panta amintirilor duioase din trecut, și călcînd și politeța care se cere de la cineva care scrie pentru prima oară cuiva v-am făcut o scrisoare prea lungă.

Rog primiți multe și bune salutări.

Al Dv.
G. Moroianu¹

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 828, f. 151-152.

¹ *G. Moroianu*, profesor, director-editor la „Observatorul Social Economic”, revistă trimestrială de studii și anchete social-economice.

7

1936 iunie 19, Arad. *Eduard Găvănescu¹ către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Dragă Aureliene,

De mult tot voiam să-ți scriu și revenirea numelui tău în gazete cu ocazia premiilor de la Academie și a transferărilor m-a hotărât la acest pas.

În primul rând primește felicitările noastre pentru alesele aprecieri pe care le-a avut Iorga față de lucrarea ta în legătură cu Evul Mediu la Români. Sper că, la Văleni, dacă ne vom revedea, ai să mi-o dai și mie. Văd că te-ai mutat la o școală normală. Și eu aș dori să vii la București, dar deocamdată stau pe loc. Poate, cu noile licee tehnice și comerciale, se vor crea catedre, așa ca să încerc și eu norocul, deși, aici, la Arad, am un câmp destul de întins pentru cercetări.

Îmi pare bine că și lucrarea păr<intelui> Gh. Ciuhandu² a fost premiată, fiindcă e scrisă pe baza unui mare material inedit, așa încât i se

pot scuza unele scăderi stilistice, ardelenești. Păr<intele> Ciuhandu este singurul om activ la Arad și ne înțelegem foarte bine.

Viu acum cu două „rugări” și, anume, am nevoie de unele informații.

Precum știi, eu am strâns multe documente din arhiva județului despre Răscoala lui Horea, despre care am și vorbit la Văleni. Pe lângă acestea, pe care le-am utilizat parțial, atunci am mai copiat altele din arhiva diecezei, care completează foarte bine frământările sociale din vara anului 1784, care au premers aici, la Arad, revoluției lui Horea. Și copiez mereu, cu multă pasiune.

Aș dori însă ca aceste vreo două sute de documente să le utilizez într-o lucrare de doctorat. În această privință am nevoie de informațiile tale prețioase. Ași putea să schimb subiectul doctoratului adică informațiile apusene din Halcocondil și să prezint o lucrare al cărui titlu ar fi cam: Rev<oluția> lui Horea, după noi mărturii arădene, în care ași încadra și politica lui Iosif II față de Români și această mișcare, ca să-i dau și un caracter de Istorie universală? Ași putea fi dispensat de stagiul, pe care-l am pentru cealaltă lucrare și să mă prezint în toamnă cu o asemenea teză, care dacă n-ar avea alte merite, ar reprezenta totuși un complex de date noi, cu privire la istoria socială, dar și religioasă culturală a acestei regiuni? Știi că mișcarea lui Horea sau frământări în jurul ei apar încă din vară, din Iulie 1784 și eu am noi dovezi cât de grave au fost acele tulburări, încât a fost necesară chiar și intervenția episcopului Petrovici pentru îmbunarea iobagilor. Am apoi multe date – care nu intră direct în subiect, despre școlile „naționale” de aici și reforme de viață morală a preoților, măsuri ce se luau încă din sept<embrie> 1784, pentru preîntâmpinarea crizei care a izbucnit la sfârșitul lui Oct<ombrie>.

Dacă nu reușesc la București, mă gândesc la Cluj. Mi-ai face un mare serviciu, comunicându-mi părerile tale.

O altă mare rugămintă e în legătură cu Moise Nicoară, Patronul liceului nostru. Știu că nu se bucură de o prea bună faimă acest erou al Crișanei, pe care sârbii l-au făcut și nebun, dar e în toată acțiunea lui, uneori incoherentă, o parte de jertfă pentru cauza națională a celor de aici, care-l face deosebit de simpatic pe acest neastâmpărat, care și dincolo trecând, prezenta la memorii politice. Și-a cheltuit toată averea în misiuni pe la Viena și când n-a mai avut din ce trăi, s-a făcut profesor de latină și germană, îmi pare. La anul se împlinesc 75 de ani de la moartea lui, la

București. Te-ași ruga, dacă ai timp, să te interesezi la Academia Română dacă nu s-ar putea obține și – cu cât – copii fotografice, măcar de pe autobiografia lui și din corespondența în legătură cu lupta pentru episcopul românesc de Arad. El a fost îngropat în curtea bis<ericii> Mihai Vodă, adică la Arhivele Statului și pe urmă a fost scos. Interesează-te, rogu-te, la dl. Moisiu, dacă nu are ceva informații în această privință. La Văleni, m-am anunțat cu două conferințe. Dacă am noroc, voi căpăta zilele acestea, foarte prețioase date de la D-na Goldiș, despre bărbatul ei, din arhiva rămasă.

Terminând, iartă-mă, o ultimă întrebare: Ce mai e nou cu mama lui Mihai Vodă? E sau nu e?

Sărutări de mâini și complimente Doamnei Sacerdoțeanu din partea noastră. Cu rugămintea de a scuza lungimea acestei scrisori primește multe salutări de la Ed. I. Găvănescu.

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 817, f. 53-56.

¹ *Eduard Găvănescu*, fost coleg de facultate al lui A. Sacerdoțeanu.

² *Gheorghe I. Ciuhandu*, preot și consilier eparhial la Arad, membru de onoare al Academiei Române (din 1946); cu preocupări de istoria culturii și a bisericii din regiunea de vest a țării. Între lucrările sale: *Episcopii Samuil Vulcan și Gherasim Raț. Pagini mai ales din istoria românilor crișeni (1830-1840)*, Arad, 1935, 701 p.; *Românii din câmpia Aradului de acum două veacuri. Cu un excurs istoric pînă la 1752 și însemnări istorice-politice ulterioare*, Arad, 1940, 256+320p. Despre opera sa vezi: Găvănescu Eduard, *Părintele dr. Gheorghe Ciuhandu. Viața și opera sa*, în „Materiale Arheologice”, 1968, nr. 7-9, p. 726-731.

8

1938 septembrie 15, Iași. Șt. Berechet către Aurelian Sacerdoțeanu.

15. IX. 1938, Iași

Iubite domnule Sacerdoțeanu,

Nu demult am scos primul Buletin al Institutului meu de Istoria vechiului drept românesc, intitulat ÎNTREGIRI. Țineam să vă spun să nu-l

cumpărați, dacă vă place, fiindcă vi-l voi trimite de aici. A întârziat puțin cu broșarea. Am avut gata câteva pentru D-l N. Iorga și alți prieteni de pe la Văleni. Eram dator moralmente marelui nostru profesor și tot așteptam clipa pentru această plată. Nu este o lingușire, ci o dreaptă credință a mea. Cred că truda noastră nu este rea. Eu pe cât pot și mă pricep mă sbat să fac ceva. Prietenii, foștii elevi ai mei de limba rusă, pun pe subalterni să mă șfichiuiască în revista lor ori de câte ori scriu ceva în *Revista istorică* a maestrului nostru. Cred că am învățat atâta slavonească și grecească încât să nu-mi dea elevii lor lecție. Mi-e silă de sistemul acesta. Îl mai practică și alții pe aici pe la Iași.

Gândul care m-a împins să vă scriu aceste rânduri nu a fost să bârfesc pe alții, ci cu totul altul nou și cu adevărat plin de bucurie pentru mine și toată lumea recunoscătoare muncii și valorii D-tale. Iată despre ce este vorba:

În zilele de 9-11. IX. a. c. a fost la Iași colegul și prietenul meu d-l Nicolae Dașcovici¹, secretarul general al Ministerului educației naționale. Legăturile mele cu dânsul sunt de așa încât mi-a pus o întrebare pe departe despre d-ta: „Ce fel de om este Aurelian Sacerdoțeanu?” Eu i-am răspuns următoarele: „Între băieții învățați cari se ridică din școala lui N. Iorga și care a îndrăznit să atace grele probleme istorice este d-l A. Sacerdoțeanu”. „Știi unde este acum?” Am răspuns: „Director la Școala normală pentru învățătura poporului român, unde am dat și eu examen de învățător în 1908”. „Ce crezi ar fi bun de director la Arhivele Statului din București?” Am adăogat: „Nu se poate mai bun și mai rodnic. Dacă-l puneți acolo se va schimba rolul acestei Arhive despre al căror coprins noi ceilalți muritori nu știm nimic”. Eu atunci am început să iscodesc, dar nu sar în sus „marii savanți” cari insultă pe Cel care i-a făcut oameni, cum sunt Panaitescu P. P.² sub motiv că a fost în Polonia? Mi-a răspuns net: niciodată, fiindcă are puncte negre. Am înțeles totul. După aceia m-a mai întrebat despre Mihail Popescu³. I-am spus, că-i „un ilustru necunoscut” pentru că a publicat niște documente și nu știu ce este cu un doctorat al lui pretins la Viena despre care s-a legat odinioară d-l Iorga. Eu unul vă doresc din toată inima reușită bună, deoarece dacă colegul meu mai stă acolo, unde este, are frumoase intențiuni cu arhiva din punct de vedere bănesc. Ați putea să o începeți bine. Eu aici v-am pus în curent pe scurt cu cele întâmplate. Aceia ce i-am mai adăogat când mi-a spus de ce mă întreabă, D-ta o poți înțelege. I-am mai spus, că eu vă văd la Universitate

în curând, ci nu la cancelaria unei școli normale. Rostul D-tale este să fii printre documente, fiindcă știi să le interpretezi. Despre aceste lucruri nu spuneți nimănui. Pentru coroborare la ocazie puteți întreba pe N. Dașcovici. Este drept că am amestecat și pe d-l Iorga în lauda pentru D-ta.

Termin sărutând mâna Doamnei Dumitale, iar D-tale îți trimit un salut cordial și să fie cu noroc.

Șt. Berechet⁴

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 807, f. 56.

¹ *Neculai I. Dașcovici*, publicist, jurist și istoric; profesor de Drept internațional public la Universitatea din Iași (din 1923) care a militat și în diferite organisme internaționale pentru recunoașterea drepturilor României pe plan internațional.

² *Petre P. Panaitescu* (1900-1967), istoric, slavist și editor al operelor cronicarilor moldoveni: Grigore Ureche, *Letopiseșul Țării Moldovei*, București, 1955; Miron Costin, *Opere*, București, 1958; *Manuscrisele slave din Biblioteca Academiei R.P.R.*, vol. I, București, 1959; *Cronicile slavo-române din sec.XV-XVI publicate de Ion Bogdan*, București, 1959 ș.a.

³ *Mihai Popescu*, arhivar subdirector la Direcția Generală a Arhivelor Statului.

⁴ *Șt. Berechet* (1885-1946), specialist în istoria dreptului vechi românesc. A editat izvoare juridice românești (*Pravilniceasca Condică-1780*, *Condica criminalicească*), studiindu-le comparativ cu cele de aceeași factură din spațiul bizantin și slav.

9

1938 septembrie 23, București. *Aurelian Sacerdoțeanu către Șt. Berechet.*

23. IX. 1938, București

Stimate domnule Profesor,

Încep această scrisoare prin a vă cere iertare de întârzierea cu care răspund. Nu este o formulă prin care să scuz o neglijență sau altceva. N-am putut însă altfel, deoarece am primit cu multă întârziere, față de data poștei din Iași, scrisoarea Dv. din 15 c. Mai este nevoie să vă mărturisesc marea bucurie ce mi-a făcut-o cetind-o, nu numai prin vestea pe care mi-o dați, și

dacă se împlinește faptul mă onorează nespus de mult, ci și mai mult pentru sentimentele pe care mi le arătați cu atâta bunăvoință și, îndrăznesc să o scriu, prietenoase.

Faptul că d. prof. Dașcovici s-a interesat așa de amănunțit de persoanele dintre care să aleagă pe viitorul conducător al Arhivelor, este un lucru bun și nou în anele conducătorilor noștri. Începe a se pune preț pe atribuțiile și datoriile celor ce ocupă o funcție. D-sa dă un exemplu de care trebuie să se țină seama și în viitor. Și de acest lucru iarăși sunt mulțumit că persoana mea n-a trecut neobservată. O spun aceasta indiferent de alegerea care s-ar face.

Ca și Dv. îmi pare nespus de rău că nu putem lucra toți la un loc, mai ales sub conducerea marelui nostru maestru, spre a fi mai utili disciplinei noastre. Cred aceia care fac mult sgomot pentru nimic, că în felul acesta contribuie la mergerea mai departe? Nu cred însă a greși dacă socot că în lipsa de altceva mai bun, de care nu sunt capabili, vor să se impună unei anumite atenții, prin vorbele de prisos ale cărdășiei. Suntem însă unii care ne mulțumim a lucra în raza noastră mult – puțin, fără sgomot și fără ocară. Și aceasta putând-o face ne mulțumește. Ce ne trebuie mai mult? Vedeți clar că nu este cazul să ne amărâm pentru că nu-și înțeleg rostul câțiva inși iuți la condeiu necuviincios.

Am văzut vol. **Întregiri** însă n-am avut timpul necesar nici măcar să-l răsfoiesc. Mi-ar prinde foarte bine dacă l-ași avea din bunăvoința Dv. O carte serioasă se cetește mult mai bine acasă, pe-ndelete. Voiu ști la rândul meu să răspund acestei atenții.

Rugându-vă să transmiteți respectuoase sărutări de mâini Doamnei Berechet, rămân al Dv. cu aceleași vechi și bune sentimente,

< Aurelian Sacerdoțeanu >

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 807, f. 57.

10

1938 octombrie 6, Braşov. *Axente Banciu către Aurelian Sacerdoţeanu.*

Stimate D-le Director,

Cu bucuria pe care o resimţi ori de câte ori meritul e relevat şi pus la loc de cinste, am cetit de delegaţia ce vi s-a încredinţat în zilele acestea.

Activitatea dv. de până acum V-a indicat de mult ca pe unul din cei mai vrednici a ocupa importantul post de director general al Arhivelor Statului.

Felicit ochiul care s-a fixat asupra dv. şi Vă doresc ca pasiunea dovedită până acum în scrutarea trecutului nu să scadă, ci să se intensifice an de an, sprijinită de cea mai deplină sănătate.

Al dv., cu vechile sentimente de stimă şi preţuire,

A. Banciu¹
Braşov 6. X. 1938

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoţeanu Aurelian*, dosar 805, f. 76.

¹ *Axente Banciu*, profesor, redactor la revista „Ţara Bârsei” din Braşov, revistă la care Aurelian Sacerdoţeanu a colaborat în mod constant.

11

1938 octombrie 7, Iaşi. *Şt. Berechet către Aurelian Sacerdoţeanu.*

7. X. 1938, Iaşi

Iubite prietene Aureliene,

O telegramă obişnuită ar fi fost prea puţin. Când am citit în „Universul” şi „Neamul Românesc” numirea D-tale m-am bucurat ca şi cum aş fi fost numit eu personal. Fiind convins că numirea ca director al

Arhivelor Statului în persoana Dumitale este cea mai nemerită. Ea s-a făcut parcă tocmai să dea o lecție vechei numiri, care nu era justificată prin nimic. Acum pot să-ți spun pe față tot gândul meu. Nu mă puteam împăca cu ideea de ce totdeauna această „mamă a povestei și dreptului nostru” este mamă numai pentru câțiva copii ai ei, cari erau „funcționarii ei”. Toți ceilalți iubitori de hrisoave vechi nu aveam puțința să cunoaștem măcar printr-un Catalog general al tuturor actelor vechi mai de seamă, care să fie completat din serii în serii de ani cu tot ceia ce va intra în această casă a tuturor.

Bucuria mea se îndoește prin aceia că ți s-a dat locul pe care-l merită munca și mare <a> d-tale modestie. Știu că-i râvnit de mulți colegi, dar mai sosește și ceasul dreptății pentru „răsplătirea muncii”, nu pentru „persoană”. Acum ai scăpat de obositoarea trudă a alergărilor de la ceas la ceas după greaua această pâine a vieții pe care am dori-o să nu acopere dragostea pentru munca în descoperirea adevărului vieții neamului nostru.

Desigur, că acum ești ocupat cu luarea în primire a Arhivei. Predecesorul nu poate fi supărat, că și-a orânduit copiii și așa-zisei științe i-a dat ceea ce a putut să dea. A fost abil în viață, știind să se strecoare cu iscusință printre Scila și Caribda. Eu vin Luni la București cu fata să mi-o înscriu acolo la engleză.

Cred că după așezarea d-tale acolo va veni și ajutorul bănesc pentru întruparea gândului tuturor prietenilor. Sărutări de mâini Doamnei d-tale, iar d-tale o caldă strângere de mână.

Al d-tale cu toată inima mea valahă,
Șt. Berechet

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 807, f. 58.

12

1938 octombrie 14, Fontenay-aux-Roses. Emil Lăzărescu către Aurelian Sacerdoțeanu.

Fontenay-aux-Roses
14 Octombrie 1938

Mult Stimat Domnule Profesor,

Am primit zilele acestea vestea cea bună și m-am bucurat foarte mult. Îmi iau îndrăzneala să vă felicit și mă rog lui Dumnezeu ca și în acest loc să puteți lucra cu tot atâta spor ca și până acum.

Pentru mine, ca fost elev al Dumneavoastră și ca fost elev al școlii de la Arhive, a fost o îndoită bucurie: aceea de a ști că unul dintre foștii profesori ai școlii este Directorul Arhivelor și mai ales că sunteți Dumneavoastră.

Mi-am amintit timpul frumos și plin de muncă spornică în care am fost elevul Dumneavoastră în mica sală a „anului doi” și mai ales îndrumările, așa de necesare unui începător, pe care, de atunci încoace, mi le-ați dat cu atâta bunăvoință.

O dată cu mulțumirile mele pline de recunoștință vă rog să primiți, Domnule Profesor, sincerele mele felicitări și urări de bine.

Și acum, în altă ordine de idei, nu știu dacă ați primit două fotografii de manuscrise pe care vi le-am trimis într-o vreme în care, după câte am aflat, scrisorile nu ajungeau totdeauna la destinație. Acum vă trimit două fotografii după „Notița de la Epternach”. Sunt scoase de mine și trebuie să recunosc că, după un subiect așa de greu, nu cred că ași putea scoate ceva mai bun. De altfel, nici fotografiile scoase de fotografii bibliotecii nu sunt mai bune. Sper că sunt destul de bune însă pentru a putea controla lectura.

Vă rog, Domnule Profesor, să-mi scrieți dacă aveți nevoie de altele, după alte manuscrise, pentru că mie îmi este foarte ieftin să le fac. Îmi amintesc că odată vă interesa un pasagiu din Villeharduin. Îndată ce-mi veți da indicații asupra lui, îl voi fotografia spre a vi-l trimite.

Rugându-vă să transmiteți Doamnei respectuoase sărutări de mâini, rămân al Dumneavoastră recunoscător elev,

Emil Lăzărescu¹

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 826, f. 61.

¹ *Emil-Constantin Lăzărescu*, medievist de mare erudiție, care debutează sub semnul lui N. Iorga, la a cărui „Revistă Istorică” a fost un statornic colaborator. Diplomat al Școlii superioare de arhivistică și paleografie din București (1931-1936), în specialitatea paleografie latină; membru al Școlii române din Franța (1937-1939). Asistent la catedra de metodologie, istoriografie, genealogie și heraldică de la Școala superioară de arhivistică și paleografie din București (din 1946). Între studiile sale: *Notă*

despre documentele Țării Bârsei și cavalerii teutoni, în „Țara Bârsei”, VI (1934), 4, p. 336-356; *Despre relațiile lui Nicolae Alexandru voevod cu ungurii*, în „Revista Istorică”, XXXII (1946), p. 113 -139; *Nicodim de la Tismana și rolul său în cultura veche românească*, în „Romanoslavica”, XI (1965), p. 237-285

13

1938 octombrie 31, Cluj. *David Prodan către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Cluj, 31. X. 1938

Stimate d-le Sacerdoțeanu,

Mai întâi să vă felicit pentru înaltul post de Director General și să vă doresc spor la muncă. Și numai după aceea rugămintea. Anume, dl. profesor Iorga a publicat în *Scrisori și inscripții ardeleni și maramureșene (Studii și documente, vol. XII)*, p. 269-274, un extras dintr-un urbariu de la 1600 al domeniului Beiuș, despre care spune la p. LVI din Introducere că e în proprietatea d-sale. Întrucât acest urbariu e mai vechiu decât cele pe cari le avem în arhiva noastră, Biblioteca Universității ar dori să-și facă o copie pentru colecțiile ei. Cum d-voastră sunteți în contact mai des cu d-sa, ca să nu-l mai incomodăm cu scrisori – poate documentul e și greu de găsit – vă rugăm foarte mult, împreună cu dl director, să-l întrebați dacă ar putea să-l împrumute Bibliotecii pe vreo câteva zile, ca să facem o copie de pe el. O copie fotografică ne-ar costa desigur mult; bănuiesc că documentul are multe foi. Ne-ați face un deosebit serviciu să ne obțineți împrumutarea lui. Vă mulțumim dinainte pentru intervenție și iertați-ne că vă cerem asemenea servicii; credem că e totuși drumul cel mai scurt.

Cu toată stima,
D. Prodan¹

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 831, f. 292.

¹ *David Prodan* (1902-1992), arhivist la Arhivele Statului (1924-1938); arhivar (1938), bibliotecar principal (1938-1941), bibliotecar-șef (1941-1948) la Biblioteca Centrală Universitară. Profesor la Facultatea de istorie și geografie din Cluj (1948-1962).

Şef de Secţie la Institutul de istorie şi arheologie (1948-1972). Membru corespondent (din 1948) şi titular (din 1955) al Academiei Române. Istoric de prestigiu internaţional, cu cercetări fundamentale dedicate structurii sociale a Transilvaniei. A publicat: *Răscoala lui Horea în comitatele Cluj şi Turda*, Cluj, 1938, 203 p.; *Supplex Libellus Valachorum*, Cluj, 1948, 159 p.; Bucureşti, 1967, Bucureşti, 1984; *Răscoala lui Horea*, 2 vol., Bucureşti, 1979 ; *Urbariile Ţării Făgăraşului*, vol. I: 1601-1650, Bucureşti 1970, 968 p. ş. a.

14

1939 februarie 22, Cluj. *Ioachim Crăciun către Aurelian Sacerdoţeanu.*

Cluj, 22 Febr. 1939

Dragă Domnule Director,

De când ne-am întâlnit cam acum un an pe coridoarele Min.<isterului> Educ.<aţiei> Naţ.<ionale> în viaţa D-tale au survenit unele momente foarte importante. Eu te felicit din toată inima pentru postul înalt pe care l-ai obţinut, fiindcă la baza lui stă o muncă considerabilă. Ceea ce ne-a părut rău, nouă aci la Cluj, prietenilor D-tale din seara aceea memorabilă de după concurs, e că n-ai putut veni printre noi la Cluj. Poate e mai bine, însă așa pentru D-ta. Așezat în scaunul lui Haşdeu, Onciul şi Moisiil, e totuşi mai mult decât, cred, venirea printre noi.

După această felicitare, pe care am făcut-o cu multă plăcere, să trec acum la o rugămintă.

Cunoşti, desigur, polemica Iorga-Domanowsky, care ne-a pasionat pe toţi. Această polemică ar trebui pusă la punct mai ales pentru lumea din străinătate. Cum revista de sub conducerea d-lui Ministru Silviu Dragomir¹ – „Revue de Transylvanie”², în numele căreia îţi scriu – e răspândită în cercuri foarte largi în străinătate, cred că ar fi bine să se scrie un articol despre această problemă, punând la punct pe D-l Domanowsky așa cum merită, în mod științific. Consultând pe D-l prof. Lupaş³ asupra persoanei care ar fi mai indicată să dea răspunsul convenit te-a indicat pe D-ta. Iată de ce mă grăbesc să te rog să ne scrii (*sic*) articolul, de vreo 10 pagini tipărite, punând problema așa cum crezi D-ta că e mai potrivit să servească cauza magistrului nostru iubit N. Iorga şi cauza revistei noastre,

al cărei scop este, precum se știe, de a apăra prestigiul și integritatea hotarelor Transilvaniei și ale țării întregi.

Pe lângă faptul de a servi în primul rând pe Magistrul, vreau să-ți amintesc că revista noastră plătește bine munca colaboratorilor. Un stimulent în plus, dacă mai era nevoie de acest stimulent, introdus de noi ca ceva de sine înțeles.

Articolul ne-ar trebui cam până prin 10 Martie cel mai târziu. Îndată ce voi primi veste despre acceptare și te rog să nu ne refuzi, fiindcă n-are cine să ne facă acest articol – îți voi trimite numărul ultim al revistei, unde e pusă la punct bibliografia întregii chestiuni.

Așteptând răspunsul D-tale cât mai în grabă posibil și în orice favorabil,

Te salută cu toată dragostea,

Prof. I. Crăciun⁴
Cluj, Str. N. Iorga 11

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 811, f. 154.

¹ *Silviu Dragomir* (1888-1962), istoric al Sud-Estului european, s-a distins în special prin studiile consacrate romanității sud-dunărene și slavisticii în spațiul Țărilor Române în spiritul concepției mentorului său, Ioan Bogdan. A consacrat un spațiu larg legăturilor istorice dintre Țările Române în evul mediu, aducând contribuții substanțiale la istoria ideii unității poporului român. O bună parte din studiile și monografiile sale s-au îndreptat spre istoria frământărilor sociale și religioase din sec. al XVIII-lea, domeniu în care a fost o autoritate. Este autorul prin excelență al istoriei revoluției din 1848 din Transilvania, temă căreia i-a oferit o temeinică cercetare prin apelul la o documentație copleșitoare.

² „Revue de Transylvanie”, publicație apărută sub auspiciile „Astreii” în perioada 1934-1944 și destinată cititorilor din străinătate cu precădere. A inclus studii de istorie, demografie, bibliografie și privind statutul bisericii în Transilvania etc.

³ *Ion I. Lupas* (1880-1967), istoric al evului mediu, îndeosebi al Transilvaniei, cu preocupări privind istoria bisericii românești ardelene; autorul unor studii de teorie istorică și de istoria istoriografiei, fiind deseori în acest domeniu inițiator. Un capitol de seamă în activitatea sa a fost și istoria luptei de emancipare națională, urmărită sistematic, începând cu secolul al XVIII-lea și până la desăvârșirea unității statale. Membru în „marele Sfat” și participant la marea adunare de la Alba-Iulia, 1918.

⁴ *Ioachim I. Crăciun* (1898-1971), profesor universitar și cercetător științific la Cluj; bibliograf și istoric. A făcut parte din prima echipă de specialiști care a pus bazele învățământului bibliografic universitar în țara noastră. Rețin atenția preocupările sale din

domeniul istoriografiei și al publicării izvoarelor. Între lucrări: *Contributions roumaines à l'historiographie générale. Étude et bibliographie*, Cluj, 1927, 46. p.; *Bibliografia Transilvaniei românești, 1916-1936*, București, 1937, 366 p.; *Repertoriul manuscriselor de cronici interne sec. XV-XVIII privind istoria României*, București, 1963, 503 p. (în colaborare); *Istoriografia română din 1923 și 1924. Repertoriu bibliografic*, în „Anuarul Institutului de Istorie Națională”, Cluj, III, (1926), în extras 157 p.; *Istoriografia română din 1925 și 1926. Repertoriu bibliografic, Ibidem*, IV (1927), în extras 217 p.

15

1939 februarie 28, Cluj. *Ioachim Crăciun către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Cluj, 28 Febr. 1939

Dragă Domnule Director,

Am primit cu mare bucurie scrisoarea D-tale și-mi pare bine de acceptare. După cum am zis și în scrisoarea precedentă, sunt sigur că va fi încântat întâi de toate Magistrul, dar nu mai puțin îți vom fi recunoscători cei de la revistă cari putem răspunde prin glasul D-tale autorizat întregii probleme, pe cari o vei găsi, în linii generale, pomenită într-o notă preliminară în nr. 3-4, p. 392-394, al revistei noastre trimisă deodată cu această scrisoare.

Din toată bibliografia problemei numai Domanowsky: „La méthode...” îți lipsește – precum zici –, restul se poate găsi, sper, și la Academie, fiind vorba de material **românesc**. Pe Domanowsky ți-l trimit în același timp și pachet cu revista. Este exemplarul Bibliotecii Institutului de Istorie Națională și vei fi bun a-l restitui pe numele subsemnatului deodată cu articolul, fiind răspunzător de el și, mai ales, fiind biblioteca în curs de recatalogare – după cerința mai nouă oficială.

Da, e vorba de un **articol** (nu recenzie) și va fi primul articol din numărul cel mai apropiat al revistei. Extensiunea cca 10-12 pagini **tipărite** cu garmond așa cum vei putea vedea din revista însăși. Mai puțin cred că ar scădea din importanța problemei, mai mult ar fi peste socotelile aranjamentului materialului **întreg** al revistei.

Asupra **datei** ce poate spune un redactor decât: pe cât posibil mai repede. Dacă însă vei trece cu vreo 2-5 zile, nu e nici o supărare. Totuși

pentru 15 Martie cred că-l voi putea avea, fiindcă mai trebuie timp pentru tradus, etc., iar de Paști (9 Aprilie) vrem să apărem în orice caz!

Cu cele mai dragi salutări și mulțumiri,
I. Crăciun

Iorga 11

N.B. Dacă pot să fac o sugestie: Domanowsky trebuie strâns cu ușa printr-o strânsă documentare și urbanitate în ton, cari desarmează mai repede. De altfel asupra acestui lucru – cunoscându-ne mai de mult – cred că suntem pe aceeaș cărare.

I. C.

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 811, f. 157.

16

< 1939 martie >. *Ioachim Crăciun către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Mulțumesc foarte mult pentru articol. Chiar prea târziu nu e. Va apărea totuși în numărul cel mai apropiat al revistei, fiindcă așa a fost anunțat.

E multă muncă în el, pe care numai D-ta puteai s-o dai. N-am schimbat aproape nimic – afară de titlu, care sunt sigur, o să-ți convină și D-tale, fiindcă mi se pare că pentru cititorii de nație străină ai revistei noastre e mai sugestiv așa. De altfel vei avea prima corectură și te vei convinge.

Pentru completarea colecției îți trimit cu data de azi Vol. III, 1-2 și Vol. IV, 1-2, Vol. I, Nr. 1 și 2, este epuizat de doi ani de zile, iar Vol. III, Nr. 3, fii bun și mai cere-mi-l odată ocazional, când va fi Dl Dragomir la Cluj la care se păstrează stocul. Ți-l voi trimite sigur.

Cu toată dragostea,
I. Crăciun

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 811, f. 163.

1939 decembrie 29, Moldova Nouă. Dumitru Buda către Aurelian Sacerdoțeanu.

Stimate Domnule Profesor,

Ca fost elev al D-voastră la școala normală, îmi iau îndrăzneala să vă scriu câteva rânduri, împărtășind în felul acesta caldele mele sentimente ce vi le-am purtat și le port în suflet.

Totodată, exprim prin literă, bucuria ce am simțit-o, auzind că, binemeritând și adânc cunoscător în domeniul istoriei, ați ajuns la conducerea acestei mari instituții. Știindu-Vă neobosit cercetător și cunoscător al problemelor sociale și'ndeosebi în cadrul istoric, trimit o monografie a unui colț de țară – care, deși pare a fi cunoscut până în prezent, realitatea este cu totul alta. Bazat fiind că, această carte nu va fi pusă în rafturi, fără a nu fi citită, o trimit cu certitudinea că își va avea în sufletul D-voastră, adevărata apreciere.

Autorul cărții este Dl Alexandru Moisi, înv. dir. bătrân dascăl, plin de râvnă, pentru munca de interes obștesc și național. D-sa îmi este socru.

Știind că veți da cuvenita atenție, atât acestei scrisori, cât și cărții „Monografia Clisurii”, Vă trimit sincerele mulțumiri și adâncul devotament.

Moldova Nouă, la 29 dec. 1939

Buda Dumitru
Înv.
Caraș

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 809, f. 62.

1940 iulie 14, Bucșoaia. *Teodor Bălan către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Domnule Director general,

Vă mulțumesc pentru frumoasa scrisoare din 5 iulie 1940, pe care mi-ați trimis-o. Ea e consolare pentru mine în aceste vremuri triste prin care mi-a fost dat să trec.

Voi urma sfatul Domniei Voastre, înscriindu-mă la prefectura de Câmpulung pentru menținerea drepturilor mele ca director al Arhivelor Statului din Cernăuți. Sunt de acord cu Domnia Voastră, ca instituția de la Cernăuți să fie menținută, deși un timp nu va fi activă. În consecință, Vă mulțumesc că ați cerut încadrarea personalului de la Cernăuți. Dar, Vă rog, să cereți încadrarea întregului personal nu numai a mea.

Voiam să înaintez în acest sens o cerere Ministerului. Dar întrucât ați făcut Domnia Voastră, nu mai este necesar s-o fac și eu. Dacă totuși va fi necesar, să înaintez pentru încadrarea mea o cerere separată, individuală, vă rog să-mi dați de știre.

Vă rog să mă aveți în vedere, când va fi vorba de aducerea în țară a arhivelor de la Cernăuți. Îmi voi pune în joc toată ambiția, toată munca mea pentru a salva pe cât se poate de mult material.

Pentru cuvintele de apreciere și de caldă prietenie Vă mulțumesc atât Domniei Voastre cât și D-lui Mihai Popescu.

Într-una din zilele viitoare o să vă trimit o cerere adresată Min<isterului> Propagandei, pentru publicarea ultimului meu volum de documente bucovinene, care publicare s-ar putea face sub egida Arhivelor Statului.

Al Domniei Voastre devotat
Teodor Bălan¹

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 805, f. 5-6.

¹ *Teodor Bălan* (1885-1972), istoric și editor de documente. Director al Regionalei Arhivelor Statului din Cernăuți (1929-1940). A desfășurat o activitate istoriografică

întinsă relativă la istoria Moldovei de Nord din evul mediu și până în contemporaneitate. S-a dedicat și unor lucrări consacrate unor personalități culturale din Bucovina precum E. Hurmuzaki, D. Onciul. Între lucrări: *Familia Onciul. Studiu și documente*, Cernăuți, 1927, XII-207 p.; *Noui documente cîmpulungene*, Cernăuți, 1929, 134 p.; *Documente bucovinene, vol. I-VI*, Cernăuți - București, 1933-1942; *Dimitre Onciul*, Cernăuți, 1938, 175 p.; *Din istoria Cîmpulungului moldovenesc*, București, 1960, 341 p.

19

1940, noiembrie 21, Ștefănești. Preotul T. Bălășel către Aurelian Sacerdoțeanu.

Ștefănești, 21 Noemvrie 1940

Mult stimat Domnule Sacerdoțeanu,

Mi-am pus în gând, că, dacă Dumnezeu îmi va ajuta, să fac în scurt monografiile comunelor: **Bogdăneștii de la Olt**, satul meu natal, și **Ștefăneștii**, unde slujesc de la 1889. În acest scop, am adunat mult material documentar, de pe unde am putut și eu. Și pentru că om sărac fiind și neavând cu ce le tipări, m-am gândit să le public mai întâi la unele reviste de specialitate, de unde apoi să le extrag în un număr oarecare de broșuri – 50 ex. de pildă. Pentru Bogdănești am și început lucrul, înțelegându-mă cu d. Fortunescu¹ să tipăresc în „**Arhivele Olteniei**” materialul, de unde apoi să-l extrag în broșuri. Așa că în numărul aflat sub tipar se va publica câțva material, documente cari vor fi puse ca Anexe și la broșură. Dar pentru că tipărirea merge încet din lipsă de fonduri și atât eu cât și d. Fortunescu suntem oameni bătrâni, m-am gândit ca materialul pentru Ștefănești să-l public în altă revistă de specialitate, ca astfel să scurtez drumul.

Însă, pentru că eu nu prea cunosc reviste de acestea, vin prin prezenta și îndrăznesc a vă ruga călduros, ca, dacă binevoiți, să-mi recomandați Dvs. astfel de reviste, cărora eu să le trimit materialul spre publicare, dându-mi *Dvs.* chiar și o recomandare către Directorii lor, pe care sunt sigur că-i cunoașteți personal sau cum credeți.

M-am gândit la revistele: „**Revista Istorică**”² a d. Iorga și „**Revista Istorică Română**”³ a d. Gheorghe Brătianu. N-am îndrăznit însă să le trimit materialul.

De aceea rămâne ca Dvs. să binevoiți a-mi da un sfat de ce trebuie să fac. Eventual poate Dvs. mă îndreptați și în altă parte.

Cu aceasta mi-ați da un mare ajutor pentru atingerea scopului dorit și urmărit de mine. Și pentru care lucru eu nu știu cum aș putea să vă mulțumesc mai bine și mai bine.

Cu lucrarea mea: **Inscripții din bisericile jud. Vâlcea**, din cauza multelor împrejurări am întrerupt lucrul; dar sper ca la vară să-l pornesc iarăși.

Până acum am trecut prin mai multe decât 200 de biserici. Lucrarea e cu mult mai grea decât am crezut eu. Dar bun e Dumnezeu!

Ce mai lucrați? Cu sănătatea cum stați?

Despre celelate neazuri ce le suferim cu toții ca oameni și ca Români, în aceste cumplite vremuri, nu vă mai întreb, căci le știm și le suferim cu toții.

Răspunsul – în scris sau verbal – ce veți binevoi a-mi da, îl veți încredința înfățișătorului, băiatul meu: Teodor Bălășel, licențiat în Drept, și azi funcționar provizoriu la Aviația Civilă din București.

Eu cu sănătatea o duc cam slab.

Vă urez însă Dvs. Tuturor sănătate și bună sporire.

Cu mii de mulțumiri și distinse salutări,

Pr. T. Bălășel

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 805, f. 124.

¹ C. D. Fortunescu, profesor, directorul revistei „Arhivele Olteniei”.

² „Revista Istorică”, publicație de prestigiu (1915-1946), din 1918 a fost editată de N. Iorga, care i-a devenit «director» din 1932 până în 1940, apoi a figurat ca «fondator» până în 1946, sub conducerea lui N. Bănescu.

³ „Revista Istorică Română”, publicație a «noii școli de istorie», tipărită între 1931 și 1947, din inițiativa lui Gh. Brătianu, N. Cartoian, C. C. Giurescu, P. P. Panaitescu, S. Lambrino, Al. Rosetti ș.a.

1941 ianuarie 2, Piatra-Neamț. G. T. Kirileanu către Aurelian Sacerdoțeanu.

Piatra-N., 2 Ianuar 1941

Iubiți prieteni,

De la primirea prieteneștei scrisori cu bunele urări și a poștalei lui Tata Meissner¹ n-am fost în stare să iau condeiul, cu toate că mă gândeam mereu la Dv. Situația externă din ce în ce mai amenințătoare. Iar răzbunările de tot felul, care dovedesc fatala dezbinare între noi tocmai când ar trebui să fim mai uniți, erau semne ale unei nouă nenorociri adusă de acei cu totul orbiți și lipsiți de milă pentru atâtea răni ale țării...

Sunt îngrozit de cele petrecute în Pavilionul bucureștean și mă apăsa cumplit grija de soarta celor doi nepoți ai mei, studenți la medicină, de la care nu am avut știri până alaltăeri, deși le telegrafiasem de acum o săptămână.

Sper că nici d-voastră n-ați avut nimic a suferi; nici bunii noștri prieteni din strada Batiște.

Aici în Piatra am avut noroc de un Prefect, G-ral de brigadă, care cu tact și chibzuială a știut să păstreze ordinea și liniștea. Dar mentalitatea celor înfrânți este uimitoare: nu-i chip să recunoască crimele săvârșite și primejdiile prin care trecem. Mare blăstăm pe biata țară! O țin înaintea că ei ascultă de Horia Sima...Și nu văd a cui unelte sunt!

Foarte înțelept este articolul Profesorului C. Rădulescu-Motru: **Din experiență**, publicat în ziarul „Timpul” cu data 28 Ianuar 1941, în care arată că tinerimea crescută la lecțiile lui Titu Maiorescu credea că pe lumea aceasta suprema biruință o are totdeauna gândul cel adevărat, iar nu misticismele...

Iar avocatul Const. Simionescu din Iași vorbind la o adunare a avocaților a găsit formula cea mai clară: „Atunci când a fost chemat la cârmă g-ralul Antonescu, s-a găsit descoperit deoarece toate partidele erau fărâmițate, datorită manevrelor oculte ale odiosului regim decedat la 6 Septembrie. Atunci a chemat la luptă și la muncă mișcarea legionară, o forță de jertfă. Este regretabil că mișcarea legionară a dovedit practic

incapacitatea de a governa”. („Universul” 28 Ianuar 1941). (De altfel aceleași apucături copilandre ne-au guvernat și sub Carol II).

Văd că Rectorul P. P. Panaitescu a fost înlocuit. Oare înlăturarea lui C. C. Giurescu de la catedra universitară s-a consumat? Dar a lui Basil Munteanu? Tare v-aș ruga să-mi răspundeți.

Din toată inima vă doresc sănătate la întreaga iubită familie și la toți bunii prieteni, îmbrățișând cu dragoste pe Tata Meissner și pe toți ai săi.

Devotatul
Moș Ghiță²

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 824, f. 6-7.

¹ *Constantin Meissner* (1854-1942), profesor la Școala Normală „Vasile Lupu” din Iași, inspector școlar, ministru, președinte al Camerei Deputaților, membru de onoare al Academiei Române.

² *Gheorghe Teodorescu Kirileanu* (1872-1960), cărturar, personalitate a culturii românești, membru de onoare al Academiei Române. Referitor la dimensiunea personalității și preocupărilor sale, vezi C. Turcu, *G. T. Kirileanu, la 85 de ani*, în „Iașul literar”, 6/1957, p.122-124; Ioana Burlacu, *G. T. Kirileanu la 100 de ani de la naștere*, în „Revista Arhivelor”, 2/1972, p.259-270; Mircea Handoca, *G. T. Kirileanu. Corespondență*, Editura Minerva, București, 1977; Constantin Bostan, *G. T. Kirileanu sau așa ca o carte. Mărturii inedite*, Editura Eminescu, București, 1985; Idem, *G. T. Kirileanu, Scrieri*, vol. I, Editura Minerva, București, 1989; Dumitru Ivănescu, *G. T. Kirileanu. Note epistolare*, în volumul *Identitate națională și spirit european. Academicianul Dan Berindei la 80 de ani*, Editura Enciclopedică, București, 2002, p.667-673.

21

1941, aprilie 4, Sibiu. *Teodor Bălan către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Mult stimată Doamnă Director,

Primind scrisoarea Domniei-voastre am predat-o imediat D-lui prof. Florian, cu rugămintea ca să vă dea răspuns. Florian a scris imediat președintelui fondului grănițesc, întrucât D-sa nu este decât secretar. Președintele, un oarecare domn Sânzean din Hațeg, a răspuns cerând ca Florian să facă conceptul scrisorii-răspuns, că el, președintele, va veni

astăzi, Vineri, la Sibiu pentru a o iscăli. Dacă însă nu va veni atunci Florian este autorizat să semneze în numele întregului comitet.

Neavând calitate oficială, nu am influențat deloc pe Dl. Florian. L-am lăsat să dea răspunsul ce D-sa va crede că trebuie să-l dea. Am rugat numai să-mi fie îngăduit a ceti răspunsul înainte de expediere.

Astăzi Dl. Florian mi-a cetit ciorna scrisorii. Scrisoarea e ținută în termeni generali și după cât am putut înțelege, Societatea nu este dispusă a trece materialul ei arhivistic în proprietatea Arh<ivelor> Statului.

Găsind răspunsul incomplet, am insistat ca să vi se dea un răspuns precis, dacă mater<ialul> arhivistic va trece sau nu în proprietatea Arh<ivelor> Statului. D-sa mi-a răspuns că va modifica scrisoarea, dându-vă un răspuns limpede.

Cu aceasta rolul meu în această chestiune este terminat. Rămâne acum ca D-voastră împreună cu Dl. Meteș¹, care, după părerea mea, trebuie avizat, să găsiți formula împăciuitoare între Arh<ivelor> Stat<ului> care doresc să copteze (*sic!*) materialul și Soc<ietatea> Regim<entului> Grănițeresc, care nu dorește să vadă înstrăinată această avere.

Pentru tot cazul așteptați răspunsul.

Cu cele mai colegiale salutări D-Voastre, D-lui M. Popescu și D-șoarei Isopescul.

T. Bălan

Sibiu, 4 Aprilie 1941

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 805, f. 8-9.

¹ Ștefan Meteș (1887-1977). Director al Arhivelor Statului din Transilvania (1922-1949), calitate în care pune bazele, organizează și dezvoltă instituția cu sediul la Cluj-Napoca. Parcurge întreaga Transilvanie pentru depistarea fondurilor și depozitelor arhivistice, salvând importante arhive și colecții. Membru corespondent al Academiei Române (1919). Istoric de largă erudiție, dotat cu un remarcabil spirit critic, cultivă mai multe domenii ale istoriei Transilvaniei, între care manifestă preferință pentru istoria socială, istoria bisericii și a vieții religioase a românilor din Transilvania. Dintre operele sale: *Bibliografia scrierilor lui N. Iorga*, București, 1913, LXXXVII+155 p.; *Istoria bisericii și a vieții religioase a românilor din Ardeal și Ungaria*, Arad, 1918, 411 p.; *Relațiile comerciale ale Țării Românești cu Ardealul pînă în veacul al XVIII-lea*, Sighișoara, 1920, 272 p.; *Moșiile domnilor și boierilor din țările române în Ardeal și Ungaria*, Arad, 1925, 96 p.; *Mănăstirile românești din Transilvania și Ungaria*, Sibiu, 1936, CXXXVIII+364 p.

1941 aprilie 27, Sibiu. *Teodor Bălan către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Domnule Director General,

Am putut afla din sursă demnă de crezământ că nu mai e departe momentul, când Bucovina va fi eliberată.

Nu știu dacă știrea este adevărată – doresc să fie așa – și de aceea Vă rog să faceți investigații pentru a afla adevărul.

Dacă știrea este adevărată și Bucovina în scurt timp urmează să revină în stăpânirea noastră, atunci vă rog să faceți demersurile necesare ca să pot intra în Cernăuți odată cu armatele eliberatoare, română sau germană, pentru a pune la adăpost Arhivele Statului. Știu din experiență, că sosirea la timp a autorităților salvează averile lăsate în seama nimănuia după plecarea armatelor dușmane.

Primiți, Vă rog, expresia deosebitelor mele sentimente.

T. Bălan
Sibiu, 27 aprilie 1941

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 805, f. 11-12.

1941 decembrie 13, București. *Aurelian Sacerdoțeanu, adresă oficială, către Mihai Costăchescu¹.*

Școala de Arhivistică de pe lângă
Direcțiunea Generală a Arhivelor Statului
Nr.459

Domnule Profesor²,

Odată cu aceasta avem plăcerea de a vă trimite un exemplar din „Hrisovul”³, primul buletin al Școalei de Arhivistică. Din el rezultă care

este scopul, ce ne-am propus să urmărim atât prin publicație cât și la cursurile școlii recent desființate⁴. Dacă și Dv. credeți ca noi că existența unei astfel de școală este necesară și la noi, vă rugăm să binevoiți a ne comunica opinia Dv., dându-ne și orice sugestii veți crede de cuviință.

Cuvântul Dv. ne va fi de mare folos pentru reluarea lucrului întrerupt.

Primiți, vă rugăm, sentimentele noastre de stimă și prețuire.

A. Sacerdoțeanu

D.J.A.N.Iași, Fondul personal *Mihai Costăchescu*, 172.

¹ *Mihai Costăchescu* (23 septembrie 1884-18 ianuarie 1953), prodigios și strălucit editor de documente, membru corespondent al Academiei Române, membru de onoare al *Cercului Genealogic Român*. A publicat: *Documente moldovenești înainte de Ștefan cel Mare*, 2 vol., Iași, 1931-1932; *Documente moldovenești de la Bogdan voievod (1504-1517)*, București, 1940; *Documente moldovenești de la Ștefăniță voievod (1517-1527)*, Iași, 1943; *Documente de la Ștefan cel Mare*, Iași, 1948.

² Scrisoarea a fost tipărită în volumul *Mihai Costăchescu. Corespondență*, editat de D. Ivănescu, V. Isac și S. D. Ivănescu, Editura Junimea, Iași, 2003.

³ „Hrisovul” este revista Școlii de Arhivistică înființată, la București, de Aurelian Sacerdoțeanu, al cărei director a fost între anii 1941 și 1947, apărând șapte numere. Publicația a fost reluată în 1995, serie nouă, ca buletin al Facultății de Arhivistică.

⁴ Prin hotărâre ministerială, în decembrie 1941 se desființează *Școala de Arhivistică*. Aurelian Sacerdoțeanu ia inițiativa de a contacta personalități ale epocii privind necesitatea continuării activității școlii arhivistice și, datorită opiniei favorabile a acestora, ministerul a revenit asupra hotărârii.

24

1941 decembrie 29, f. I. *Dumitru L. Stăhiescu către Aurelian Sacerdoțeanu*.

29. XII. 1941

Stimate și iubite coleg,

Te rog să primești mulțumirile mele călduroase pentru faptul că mi-ai răspuns atât de prompt și mi-ai făcut o plăcută surpriză prin trimiterea celor 2 broșuri atât de interesante.

Îți mulțumesc de asemenea, foarte mult, pentru acceptarea publicării în „Revista Arhivelor”¹ a documentelor și a studiului referitoare la ținutul Tecuciului. Studiul, gata mai demult, ți-l expediez acum, spre a apărea în actualul număr al revistei. La trimiterea corecturii îi vom face și un indice. De asemenea dorim să scoatem 100 extrase. E o frumoasă încurajare pentru noi.

De altfel mai am, în colaborare cu Stoide, încă un studiu pe care l-am făcut pentru revista Asoc<iației> prof<esorilor> secundari gălățeni „Orizonturi”, unde am mai publicat eu niște documente pe care ți le-am trimis. Sunt cuprinse în acest studiu 30 de doc. Transcrise de mine din arhiva familiei Cantacuzino² din Băleni (Covurlui) toate din sec. XVIII și se referă la proprietatea răzășească din aceste sate. Revista însă apare f. greu din lipsă de fonduri.

Astfel, moșii care aparținuseră în sec. XVII urmașilor unor familii boierești cunoscute ex.: neamul Gheuca sau Bantăș, au trecut în stăpânirea răzeșilor, pentru a fi, apoi încetul cu încetul, cuprinse în latifundiile boierului Cantacuzin.

Cred că și aceste 30 doc. sunt interesante. Îți aduc aceasta la cunoștință poate întrevezi (cu posibilitățile pe care le ai) vreun mijloc de publicare. Cum ți-am mai spus, aceasta este o mare încurajare pentru noi cercetătorii din provincie, căci, cum vezi, se găsește și aici destul material de cercetat care nu se păstrează așa de bine ca acel din Capitală și s-ar putea cândva pierde, dacă nu s-ar mai găsi unii ca noi să se intereseze de el.

Relativ la cele ce-mi mai comunică, află că liceul nostru își reorganizează biblioteca și directorul a cerut fiecărui prof<esor> de specialitate să recomande cărți interesante cari să fie apoi cumpărate. Chiar te-aș ruga de ai timp, trimite-mi o listă de toate cărțile mai importante din domeniul istoric ce le cunoști să le propunem pentru cumpărare.

Mie personal mi-ar fi foarte utilă cartea d-tale „Considerații asupra istoriei românilor în Evul Mediu”³. De ai putea să-mi trimiți un volum cu un preț mai redus, căci sunt f. strâmtorat materialicește, ți-aș fi foarte recunoscător.

Încheind, te rog mult stimat și iubite coleg, să primești cele mai calde urări de sf. Sărbători și de Anul Nou, împreună cu distinsa doamnă, soția d-tale, pe care, deși nu am cinstea s-o cunosc personal, o cunosc totuși din publicațiile d-sale.

Așteptând răspunsul d-tale îți strâng călduros mâna.

D. L. Stăhiescu⁴

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 833, f. 173.

¹ „Revista Arhivelor”, publicație periodică oficială a Arhivelor Statului, după 1996, a Arhivelor Naționale, începând din 1924 până în anul 1946, anual, la inițiativa lui Constantin Moisil. În anii 1938-1947, promotorul revistei a fost Sacerdoțeanu. După o întrerupere de 10 ani, reapare din 1958, până în 1970 semestrial, iar din 1971 trimestrial. Cuprinde în paginile sale studii și articole de teorie și practică arhivistică, studii de istorie, documente inedite, prezentări de fonduri și colecții arhivistice, informații despre „viața” arhivelor.

² Vezi și I. C. Filitti, *Arhiva Gheorghe Grigore Cantacuzino*, București, 1919, 352 p., una din cele mai importante colecții de documente medievale privind Țara Românească. Cuprinde 750 de documente și rezumate din perioada 1451-1850, grupate pe moșiile familiei Cantacuzino, în ordine alfabetică: Andrășești, Băleni, Florești etc. Idem, *Îndreptări la Arhiva G. G. Cantacuzino*, în vol. *Alte note critice*, București, 1938, p. 14-16.

³ Este vorba de lucrarea lui Aurelian Sacerdoțeanu, *Considérations sur l'histoire des Roumaines au Moyen âge*, în „Mélanges de l'Ecole Roumaine en France”, VI, 1928, p. 103-245. Și extras: Paris, 1929, 145 p. Vezi și ediția română, revăzută și completată: Aurelian Sacerdoțeanu, *Considerații asupra istoriei românilor în Evul Mediu*, București 1936, XXX+312 p., pentru care autorul a primit, pentru a doua oară, premiul „Gheorghe Asachi” al Academiei Române (1937).

⁴ D. L. Stăhiescu, fost coleg de facultate al lui A. Sacerdoțeanu.

25

1942 ianuarie 12, Pietra-Neamț. *G. T. Kirileanu către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Iubite Domnule Sacerdoțeanu,

Sărbătorile trecute am fost ținut în pat de o nouă gripă (fiecare ger mare cu gripa lui!), și când sufăr de această boală nu-s în stare să cetesc decât publicații de documente! De aceea îți sunt foarte recunoscător pentru bunătatea ce ai avut de a-mi trimite prea frumosul volum „Hrisovul” cu atâtea studii și documente interesante.

Nu se poate ca actualul Ministru să nu reînființeze ceea ce s-a desființat sub Ministrul trecut. Cred că și Tata Meissner va pune cuvântul său în această privință. Mi-a dat de gândit comunicatul d-lui Ministru

Petrovici că suspendă audiențele și nu ține seamă de jălbele ce i s-ar face de-a dreptul...Parcă Tata Meissner, pe lângă care și-a trăit tinereța d-l Petrovici a avut și are alte principii...

Nu știu dacă D-sa a cetit cele două volume publicate de Preșidenția Cons<iliului> de Miniștri „Pe marginea prăpastiei”. Ce documente pentru istoria zilelor noastre.

Am răsfoit și **Istoria Literaturii Române** de G. Călinescu, și aş vrea să știu ce ziceți de aceste cuvinte de la pag. 37:

„Dacă istoricul literar ar judeca după criteriile etice, Radu Popescu ar fi cel mai ticălos dintre cronicari. Însă ticăloșia unită cu talentul dă adesea cele mai de seamă opere”. Păcat că Șeicaru în critica sa nu s-a folosit de această mărturisire!

Vă rog să primiți și târziile mele urări de anul nou, împreună cu Tata Meissner și toți ai săi. Sănătate și putere de a lupta cu greutățile acestor vremi.

Prietenul Culică mă îndemna să mai viu la București. Din nenorocire în afară de gripele mele mai este marea greutate a călătoriei pentru noi iști mai bătrâni. Data trecută am venit cu vagon lit, dar la Bacău a trebuit să mă urc pe ferestră în vagonul unde hamalul îmi dusesese bagajul, deoarece ușile erau baricadate de călători. A trebuit să fac apel la gimnastica pe care am învățat-o la „Vasile Lupu”! Dar mi-am zdrobit degetele, având și acum urme la unghiile înegrite. Am rămas de haz și de poveste în oraș!

Mulți ani și multă dragoste la toți ai iubitei Dv. familii.

Moș Ghiță
Piatra-N., 12 Ianuar 1942

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 824, f. 10.

26

1942 februarie 14, București. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

Scumpe Domnule Turcu¹,

Confirm primirea articolului, care a și fost dat la tipar. Azi am primit și adaosul. Îl voi intercala la locul său. Te rog însă să-mi comunici

grabnic unde se păstrează acum manuscrisul cu nota și în ce limbă e scris. Dacă e în colecție particulară aș dori să-l achiziționez pentru Arhive (împreună cu notița) cu un preț moderat.

Te rog să transmiți D-lui Kirileanu cele mai bune urări de sănătate.
Cu alese sentimente de prețuire,

A. Sacerdoțeanu

D.J.A.N. Iași, Fondul personal *Constantin Turcu*, 4208.

¹ *Constantin Turcu* (13 februarie 1903-29 noiembrie 1980), secretar și profesor al Liceului de băieți „Petru Rareș” din Piatra Neamț, arhivist principal și subdirector al Arhivelor Statului din Iași, prieten apropiat al lui Aurelian Sacerdoțeanu.

27

1942 februarie 17, Odesa. *Ion Radu Mircea către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Odesa, 17 Februarie 1942

Domnule Director,

Am tot sperat că lucrul se va termina mai repede și că cu ajutorul d-lui Boga¹ și a lui Gane² (care știe mai mult limba rusă) voi putea reveni la București până într-o lună. Însă lipsit de ajutorul lor și în fața imensității lucrului va trebui să mai stau încă multă vreme pe aici. De aceea stăruiesc pe lângă Dvs. să mi se trimeată și alte ajutoare de la Chișinău sau chiar de la Iași, pentru că materialul arhivistic de o enormă importanță, pe care l-am găsit, privesc în special treburile basarabene și moldovene din sec. XIX (1806-1870), care îmi sunt puțin cunoscute în amănunt. Un alt detaliu de toată însemnătatea pentru mine este partea financiară, căci nu primesc nici un ban și trebuie să trăiesc din împrumuturi. Vă rog pe Dvs. să stăruieți la Minister pentru diurna, pe care trebuie să o primesc, sau să-mi trimiteți Dvs. prin Regleanu³ sau prin fratele meu un acompt din contul acestei diurne.

Cât privește situația arhivei este următoarea:

„Arhiva istorică a Odesei” se află adăpostită într-o biserică, ce amenință să se dărâme. De aceea trebuie transportată cel puțin partea care

cuprinde material arhivistic important pentru istoria noastră (în special: Fondul Nr. 1 „Cancelaria Guvernatorului General al Rusiei Noi și Basarabiei”; Fondul Nr. 14 al „Bunurilor Publice din Basarabia” – acesta în întregime; Fondul 1482 al „Băncii Naționale a Basarabiei”, și parte din Fondul N3. 37 al „Consistoriului” din 1812 și 1835, care se referă la biserica română din Basarabia). Pentru aceasta am ocupat o clădire proprie arhivelor, însă transportul merge f. încet, deoarece cu greu pot obține mașini. Deocamdată am transportat material selecționat (circa 60 pachete) precum și jumătate din fondul 1 (partea neselecționată), pe care nu puteam să-l aleg în pericolul și frigul din clădirea bisericii aproape dărâmate. Sunt în curs de a-mi constitui un personal de circa 15 persoane (specialiști, funcționari de birou și lucrători manuali), cu care poate că la începutul lunii Martie să dau de capăt acestei munci nesfârșite. Numai că vă reamintesc încă odată: este nevoie de restul comisiei delegate, pentru o cât mai grabnică salvare a materialului.

În ceea ce privește conținutul lui, pentru cunoașterea istoriei Basarabiei, dar și pentru aceea a politicii Țărilor române în cursul războaielor ruso-turce, este absolută nevoie să se cunoască nu numai ceea ce cu greu pot selecționa (singurul criteriu este citirea titlurilor dosarelor, deoarece inventare nu există) dar să se cerceteze și conținutul tuturor dosarelor Fondului 1, căci Guvernatorul general era un fel de vice-rege pentru partea de Sud-Vest a Rusiei și conducătorul politicii externe și militare în legătură cu chestiunile turcești și mai ales balcanice.

Starea nenorocită a Arhivei, prădată de toți și distrusă prostește de populația de aici, nu-mi permite să știu sigur ce conține întregul depozit, de aceea sunt silit să reconstitui o schemă de inventar după cele ce mi se spun de foștii funcționari (puțini), pe care-i găsesc și de savanții, care au lucrat în arhivă. Este vorba să reînviem, împreună cu d-l prof. Nicorăscu⁴, desființata „Societate pentru istorie și arheologie a Odesei” și poate în felul acesta să pot căpăta un puternic sprijin pentru lucrări.

Cât privește materialul documentar mai vechiu de 1800 și mai ales emis de cancelariile române, nu am mai găsit nimic. Sper însă, dacă voi descoperi în învâlmășeala de dosare de la bis<erica> Uspenskaia, să cercetez arhiva acelei „Societăți pentru istorie” (Muzeul de arheologie al acestei societăți) și să găsesc, cum am găsit într-un dosar izolat, regestele acelor hrisoave domnești din sec. XVIII, adunate de fondatorul societății, Alexandru Sturza.

În ceea ce privește organizarea regionalei de aci, se pare că această chestiune este deocamdată de competența Guvernământului Transnistriei, bineînțeles după ce voi termina eu cu predarea materialului.

Cât despre viața, pe care o ducem aci, afară de orele fixe pentru circulație pe străzi, se trăiește, în comparație cu cele spuse de d-l Bogdan⁵, destul de bine, ținându-se seamă că este un oraș din spatele frontului nostru.

Încheiu cu speranța că lipsa mea atât de îndelungată și că munca mea neîncetată pe tărâmul arhivistic în Odesa îmi vor fi ținute în seamă, rugându-vă totdeodată să vă amintiți de cele ce v-am cerut mai sus.

Vă salut, domnule Director, și vă rog să-mi comunicați intențiile Dvs. Și propunerile în ceea ce privește lucrul de aci,

Ion Radu Mircea⁶
Adresa: S.C.O.D. Odesa

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 828, f. 71-72

¹ Leon T. Boga, director regional al Arhivelor Statului din Basarabia.

² Constantin Gane (1885-1962), avocat, autorul celor trei volume *Trecute vieți de doamne și domnițe*, București, 1932, 1935 și 1939.

³ Mihai I. Regleanu (n. 1905), paleograf și arhivist la Arhivele Statului, a publicat documente și note de arhivistică, în colaborare *Catalogul documentelor moldovenești din Arhiva Istorică Centrală*, I (1387-1620), București, 1957; II (1621-1652), 1959; III (1653-1675), 1968; IV (1676-1700), 1970; *Ordonarea și inventarierea documentelor feudale din Țara Românească și Moldova*, în „Revista Arhivelor”, V(1962), 2, p.247-264.

⁴ Paul I. Nicorescu (1890-1946), istoric al antichității, arheolog și numismat, director al Muzeului de Antichități din Iași (1939-1945).

⁵ Damian P. Bogdan (1 iulie 1907), istoric, slavist, paleograf și un bun cunoscător al izvoarelor diplomatice românești. A fost profesor de paleografie slavă la Școala superioară de arhivistică (1942-1950) și la Facultatea de Istorie a Universității din București (1951-1970). A publicat: *Manual de paleografie slavo-română*, București, 1936 (în colaborare); *Pomelnicul mănăstirii Bistrița*, București, 1941; *Din paleografia slavo-română*, în vol. *Documente privind istoria României*, Introducere, vol. I, București, 1956; *Diplomatica slavo-română*, *ibidem*, vol. II, *Filigranologia ca disciplină științifică* ș.a. A fost coleg și bun colaborator al lui Aurelian Sacerdoțeanu.

⁶ Ion Radu Mircea, arhivist-șef și specialist în slavo-nă la Arhivele Statului din București (1927-1946). Cercetător și șef de sector la Institutul de Studii și Cercetări Balcanice (1949-1948), apoi la Institutul de Istorie din Iași (1948-1951) și la Institutul de Studii Sud-Est europene din București (1964-1972). Bun cunoscător al izvoarelor medievale de limbă slavo-nă, a adus date și contribuții noi în cercetarea relațiilor româno-sud-slave, mai ales pe plan cultural, punând în lumină raportul istoric dintre Bizanț, intermediarii slavoni și cultura română.

1942 martie 20, Odesa. *Ion Radu Mircea către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Domnule Director,

Am crezut că la data aceasta voi fi împreună cu materialul ales de aci (circa 600 de pachete de dosare în 30 lăzi mari) la București. Însă deabia, dacă la 1 Aprilie voi putea îndeplini formalitățile de trimitere; și nici atunci nu pot fi sigur că Serviciul S.C.O.D. mă va demobiliza.

Din cele găsite la Bis<erica> Uspenskaia în Arhiva Istorică a Odesei, majoritatea materialului privește administrația internă a Odesei. Însă este o parte destul de însemnată din dosarele luate, care are o importanță deosebită și pentru istoria Principatelor noastre începând din 1805 și până la 1874: rapoarte consulare și de emisari; constatări ale conducătorilor militari ruși; dispoziții în legătură cu revoluțiile din Principate, cu eteriștii, un dosar al Muzeului de aci, găsit întâmplător, cu traduceri după hrisoave din sec. XVIII moldovenești; însă nici un act din cele ce bănuiam că se află în arhivă (au fost la Muzeu de unde le-a luat Bogdan la Academie). Munca pe care am depus-o aci a fost foarte anevoioasă, fiindcă a trebuit să pun întâi ordine în materialul răvășit, a trebuit singur să supraveghez transportul materialului pt. lăzi, iar acum trebuie să mă sbat singur cu traducerea lui în românește, cu baterea lui la mașină și cu toate formalitățile de predare a celor rămase. Totul l-am făcut fără nici un ajutor și singur. Neprezentarea d-lui Boga și a d-lui Gane va fi cred sancționată de cei de aci, deoarece li s-au făcut delegații și nu s-au prezentat. Și cine ar fi putut veni mai bine în această delegație decât ei?

Cred că materialul ales va veni odată cu mine la București așa că în orice caz sper că de Paște să pot veni, dacă nu definitiv, cel puțin în delegație în Arhive.

Vă salută,
Ion Radu Mircea

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 828, f. 73.

1942 iulie 13, București. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

Scumpe Domnule Turcu,

Confirm cu întârziere primirea copiei inventarului documentelor mănăstirii Neamț. Îmi va fi de mare preț la reconstituirea fondurilor mănăstirii. Te rog să primești mulțumirile mele cele mai bune pentru greaua dar frumoasa lucrare.

Totodată, te anunț că s-a publicat în Monitorul Oficial din 6 iulie a.c. concursul pentru posturile vacante de la Arhivele Statului din Iași, pentru data de 10 august. Înscrierile și formele până la 7 august. Aș fi bucuros să fii printre candidații la postul de arhivar principal.

Te rog să transmiți d-lui Kirileanu bunele mele salutări și să primești din partea mea sentimente de prețuire,

Prof. A. Sacerdoțeanu

D.J.A.N. Iași, Fondul personal *Constantin Turcu*, 4209.

1942 iulie 30, București. *Aurelian Sacerdoțeanu către Mihai Costăchescu.*

Mult Stimat Domnule Costăchescu¹,

Am căutat actele cerute prin c<arta> p<oștală> de la 19 curent și am aflat unul în suret și altul original. Pe cel dintâi vi-l trimit în copie; pe al doilea l-am fotografiat la Peja, care însă s-a temut să-l trimită prin poștă să nu se spargă clișeul. Am socotit că e mai bine să vă trimit fotografia lui o dată cu aceasta. Clișeul rămâne la mine până voi avea o ocazie potrivită.

Încă n-am putut pune mâna pe documentul de la d-l Tzigara-Samurcaș².

În privința celor două documente 1408 și 1419, relatez că primul e din 6917 și publicat de Dv. I, p.71 sub 1409; al doilea e o greșeală de inventariere, la grefa Curții de Apel din Iași fiind documente numai de la Petru Rareș înainte.

Cu toate cele bune să ne vedem sănătoși.

A. Sacerdoțeanu

D.J.A.N. Iași, Fond personal *Mihai Costăchescu*, 1072.

¹ Scrisoarea a fost publicată în volumul citat *Mihai Costăchescu. Corespondență*.

² *Alexandru Tzigara-Samurcaș* (1872-1952), profesor universitar de istoria artelor la București, director al Muzeului de artă națională, redactor responsabil al revistei „Convorbiri literare”, membru corespondent al Academiei Române.

31

1942 august 24, București. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

Scumpe Domnule Turcu,

Țin să-ți mulțumesc pentru noul volum din Anuar 1936-1940, atât de bogat în material și interesant din toate punctele de vedere. E ceea ce trebuie pentru cercetările locale. Te felicit pentru sârguința neobosită ce ai depus aici, căci în rândul întâi este rodul muncii D-tale.

În curând sper să-ți pot comunica și noua numire. Am făcut propunerea și aștept decizia de numire.

Cu cele mai bune sentimente de prețuire,

Prof. A. Sacerdoțeanu

D.J.A.N. Iași, Fondul personal *Constantin Turcu*, 4210.

1942 decembrie 16, Iași. Iorgu Iordan către Aurelian Sacerdoțeanu.

Iubite Domnule Sacerdoțeanu,

Îți mulțumesc călduros pentru cele două volume de „Culegeri”¹ pe care ai avut amabilitatea să mi le trimiți prin D-l Simonescu². Totodată te felicit pentru activitatea D-tale neobosită în atâtea direcții. Mă bucur sincer ori de câte ori văd că cineva dovedește prin munca pe care o depune că-și merită cu prisosință locul ocupat. D-ta întreci din acest punct de vedere, pînă și cele mai optimiste așteptări.

Voiu cumpăra câte un exemplar din „Culegere...” pentru Seminarul de lb. română.

Cu cele mai bune salutări,

I. Iordan³

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 821, f. 7.

¹ Aurelian Sacerdoțeanu, (în colaborare) *Culegere de facsimile pentru Școala de Arhivistică. Seria greacă*, fasc. I, București, 1942; *seria slavă*, fasc. I, București, 1943.

² Dan Simonescu (n.1902), istoric literar, bibliolog, editor și textolog de cronici, profesor la catedra de istoria literaturii vechi românești la Facultatea de litere din Iași, apoi la cea din București, cercetător la Institutul „N. Iorga” din București. A publicat ediții critice: *Istoria Țării Românești (1290-1690)*. *Letopisețul cantacuzinesc*, București, 1960; *Cărțile populare în literatura românească*, București, 1963; *Cronici și povestiri românești versificate (sec.XVII-XVIII)*, București, 1967; *Literatura românească de ceremonial. Cronica lui Gheorgache, 1762*, București, 1939; în colaborare cu I. C. Chițimia, *Codex Aureus*, București, 1971, *Codex Burgundus*, București, 1975 ș.a.

³ Iorgu Iordan (1888-1986), lingvist și filolog român, profesor la Universitățile din Iași și București, membru al Academiei Române.

1943 ianuarie 10, București. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

Scumpe Domnule Turcu,

Mulțumesc din inimă pentru felicitările trimise de anul nou. Te rog să primești și din partea mea cele mai bune urări de bine și spor în viață. Sper în D-ta și în colaborarea D-tale, atât în domeniul arhivelor, care se cer adunate și clasate bine pentru viitor, cât și în al publicisticii, în care arhivele să formeze baza informației serioase.

Cu cele mai bune sentimente de prețuire,

Prof. A. Sacerdoțeanu

D.J.A.N. Iași, Fondul personal *Constantin Turcu*, 4211.

1944 iunie 12, <București>. *D. P. Bogdan către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Iubite domnule Sacerdoțeanu,

Profit de prilejul de a vedea pe d-l Comănescu și a-ți transmite câteva rânduri din partea subsemnatului care în momentul de față mă găsesc în București în echipa de sacrificiu la Academie. Pe aicea nimic deosebit afară doar de faptul că Sâmbătă când veneam spre București am fost mitraliat între stațiile Mătășari și Fierea (o gară imediat înainte de Titu), dar am scăpat, cu ajutorul Domnului, teafăr.

Am încasat ieri salariul pe Aprilie și e vorba să-l încasăm și pe cel de pe Mai săptămâna în curs. Rog mult pe d-l Director ca până la 1 Octombrie să mi se trimită salariul telegrafic sau prin CEC în comuna Stoenеști jud. Muscel. Fac această rugămintе întrucât am fost delegat de Academie să fiu custodele tezaurului ce-i evacuat în acea localitate și

aceasta până-n toamnă când se deschid cursurile așa că eu nu voiu mai avea prilejul să dau prin București. Te rog domnule Director în caz că vine d-l Comănescu prin Câmpulung și v-a (*sic!*) fi luat salariul, matali să i-l încredințezi pentru ca dânsul să-mi telefoneze la Stoenеști și eu să vin să-l iau.

Ce se face Domnule Director cu lucrarea pt. Bistrița, cine lucrează doc. slave, nu mi s-ar putea trimite la Stoenеști, aceasta când vine d-l Comănescu sau poate Lucu la Mătrău?

Mulțumind călduros pentru eventuala și dornica împlinire a dezideratelor, subsemnatul

Cu toată stima și prețuirea
Al matali,

D. P. Bogdan

P. S. Ce s-a făcut cu articolul meu „Caracterul limbii textelor slavo-române” mai apare sau s-a pierdut ca și partea din *Arhiva Românească*?

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 807, f. 107.

35

1944 iunie 16, Teiuș. *Gheorghe Duzinchievici către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Teiuș, 16. VI. 944

Stimate Domnule Sacerdoțeanu,

Cred că ai primit de la mine o telegramă și un raport trimis prin regionala Sibiu.

De-abia înapoiat aseară de pe linia Făgărașului unde fusesem pt. căutarea și-a restului lăzilor mele, am primit o telegramă de la stația Teiuș ca să mă prezint pentru a identifica niște lăzi. În felul acesta am mai dat peste încă 26 de lăzi cu arhiva Bucovinei, sosite toate prin Ardealul cedat. Starea lăzilor este groaznică. Fiecare aproape a fost sdrobotită și conținutul controlat de acei care sperau să găsească ceva de furat. Ploaia a udat bine

și aceste documente încât ele trebuiesc scoase și uscate, curățate. Am dispus transportarea lăzilor în Micăsasa unde se află și celelate.

Cum am mare nevoie de personal ia te rog, cât mai urgent, **măsuri ca personalul să se prezinte aici** la datorie și în felul acesta să se anuleze utilizările aprobate de Minister cu modificarea ce ai făcut-o.

Cred că pentru Vădeni vei găsi un burlac între funcționarii pe care-i ai.

Am intervenit și la M<arele> St<at> Major pentru obținerea aprobării ca să rămânem la Micăsasa. Aici școala este **liberă**, are 6 săli și satul bune posibilități de cazare și aprovizionare. La Vădeni nu este așa ceva. Până la sosirea noastră toate camerele în adevăr **locuibile, au fost ocupate** de funcționarii altor instituții.

Mulțumesc pentru aprobarea concediului. L-am cerut, acum pot să-ți spun, pentru a fi absolut liber ca să umblu în căutarea arhivei mele. Cum nu aveam siguranța absolută că voi găsi ceva, **am făcut totul pe cont propriu**. Cred că nu te supără „chiulul” pe care ți l-am tras cu concediul.

Îmi pare rău că nu poate fi făcută soția mea arhivar, așa după cum ai spus. Cred că ai făcut intervenții ca să i se dea o gradație, convenită după lege. Pentru d-ra Coșereu ai făcut ceva?

Am mare urgență cu M<emoriul> C<ircu>I<car> N. T<elegrafic> - ul Ministerului nostru să-mi trimită **telegrafic** aprobarea pentru rămânerea la Micăsasa.

Lucrările trimise pentru publicare în Rev<ista> Arhivelor, le-ai pus la adăpost? Desigur că așteptăm vremuri mai bune pentru tipărirea lor.

Trimite, te rog, adresă la Vădeni ca să-mi vină funcționarii. Pentru a legaliza rechiziționările făcute aici la Micăsasa, am nevoie de o adresă fie provizorie și de la d-ta.

Deplasările pentru găsirea arhivelor m-au costat destui bani. După cum am spus, neavând certitudinea că voi găsi ceva am întreprins cercetările cu cheltuiala mea și fără nici o delegație oficială. Dacă nu găseam nimic, n-aveam nici o pretenție la restituirea banilor. Acum pot s-o fac, am dreptul, dar cum s-o fac? Au fost cheltuieli pentru care nu se pot produce acte justificative.

Te rog să-mi răspunzi.

Cu cele mai alese salutări,
Gh. Duzinchievici¹

Vagonul al treilea n-a sosit încă la Vădeni. Trimite pe cineva să-l caute.

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 813, f. 36-37.

¹ *Gheorghe Duzinchievici*, director al Regionalei Arhivelor Statului din Cernăuți și apoi director al Arhivelor Statului din Sibiu. Membru al Asociației Slaviștilor din România. Specialist în istoria medie și modernă, cu cercetări orientate spre studierea relațiilor româno-polone.

36

1944 iunie 22, Apoldul de Jos-Sibiu. *Emil Condurachi către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Mult Iubite Domnule Sacerdoțeanu,

Agitații de tot felul m-au făcut să întârzii atât de mult cu această scrisoare, pe care aș fi dorit să o scriu, cu bună intenție, cu mult mai devreme. Evacuat cu Ministerul la Câmpulung, făcând naveta între București și Sibiu, timpul a fugit cu o repeziciune extremă. La București am găsit Arhivele cu liniștea neobișnuită a evacuării. Doar pe Regleanu și Antoniu am reușit să-i văd. Sper că v-ați putut instala în liniște la Costești și mărturisesc că dacă ar fi fost posibil, v-aș fi însoțit cu foarte multă plăcere. Deocamdată, de la Câmpulung, ne vom muta – poate chiar în curând undeva prin Făgăraș sau chiar în județul Sibiu.

Florica a stat la Sibiu până la mijlocul lui Mai, când am adus-o, cu Zoica în comuna Apoldul de Jos unde, de câteva zile, au sosit și primele transporturi cu Arhivele din Sibiu evacuate în Școala primară de aici. E un sat mare, pe linia ferată Sibiu-Alba Iulia, cu suficiente posibilități de cazare și alimentare, deși regiunea este plină de refugiați. Faptul că în curând voi veni și eu cu direcția mea prin aceste părți, precum și acela că, în împrejurările actuale, o deplasare ar fi fost foarte grea pentru Florica (lucruri de îmbrăcăminte, provizii, geamantane mari și mici, copil etc.) explică de ce a trebuit să renunțăm la ideea venirii la Costești unde desigur că ar fi mult mai agreabil, pe de o parte, mult mai sigur poate, pe de alta. Pe Regleanu l-am rugat, la București, să-mi trimită salariul meu Floricăi,

fiindcă adresa mea din Câmpulung poate să se schimbe de pe o zi pe alta. Aflu acum că salariul soției mele nu se va mai încasa prin Arhivele din Sibiu, ci prin Direcția Generală, rămânând ca el să-i fie trimis prin mandat poștal. În acest caz, fac rugămintea ca mandatul să fie expediat pe adresa următoare: D-nei Ecaterina Moisil, str. Rosenfeld, 10 Sibiu deoarece serviciul poștal de aici neavând totdeauna bani suficienți nu poate fi achitat cu ușurință. Voi scrie în acest sens și lui Regleanu la București, pentru cazul când el ar fi încă acolo. E preferabil ca mandatul să fie trimis telegrafic și nu simplu, pentru evitarea încurcăturilor posibile.

În altă ordine de idei, țin să vă aduc aminte de corecturile articolului din „Balcani”. Eu am dat „bun de tipar” la primele coli și așa avea nevoie și de articolul matal. Cel mai bine e să fie trimis direct d-lui Georgescu, Tipografia „Luceafărul”, Str. Luigi Cazzavillan 16, cu indicațiile necesare. După cum poate ai aflat la Tipografia „Cartea Românească” a ars și „Balcania” pe anul în curs.

Încolo, toate ca de obicei, cel puțin în aparență. Liniștea de aici ne face să mai uităm câte puțin frământările grele, prin care trecem. Termin cu speranța să ne vedem, poate mai curând decât se crede. Multe salutări colegilor de la Arhive, călduroase salutări Doamnei Sacerdoțeanu și matal din partea soției mele și a lui

Emil Condurachi

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 811, f. 25-26.

¹ *Emil Condurachi* (1912-1987), profesor de numismatică la Școala superioară de arhivistică (1940-1947), profesor de istorie veche și arheologie la Universitatea din București, membru al Academiei Române, redactor responsabil la revistele „Dacia”, „Studii și cercetări de istorie veche”, „Studii și cercetări numismatice”.

1945 ianuarie 9, București. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu*¹.

Iubite Domnule Turcu,

Mulțumesc din inimă pentru felicitările trimise. Aceleași gânduri bune de totdeauna și urări pentru anul nou, d-tale și D-nei Turcu, te rog să le primești și din partea mea. Am nădejdea că anul acesta va fi mai bun și ne va aduce dorita pace spre a începe, aproape de la cap, lucrul nostru greu încercat.

Bună revedere la Iași cât mai curând.

A. Sacerdoțeanu

D.J.A.N.Iași, Fondul personal *Constantin Turcu*, 4213.

¹ Scrisoarea este trimisă de Sacerdoțeanu în localitatea Săcel, județul Gorj. În anii 1944-1947, C. Turcu a supravegheat arhiva evacuată în comuna Săcel, gara Copăcioasa din județul Gorj. În arhiva de cancelarie a Direcției Județene Iași a Arhivelor Naționale, la nr.103/3 februarie 1944, este înregistrată telegrama lui Aurelian Sacerdoțeanu, director general al Arhivelor Statului din România, către Gheorghe Ungureanu, directorul Arhivelor Statului din Iași, pentru a organiza evacuarea Arhivei din Iași.

1945 iunie 11, Micăsasa. *Gheorghe Duzinchievici către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Micăsasa, 11 iunie 1945

Stimate Domnule Sacerdoțeanu,

Scriu această scrisoare în numele tuturor colaboratorilor mei. Toți sunt îngrijorați de plecarea la Suceava. Ziarele (declarația d-nului Bagdasar) vorbesc de unele lipsuri alimentare de acolo: 20. 000 cetățeni se alimentează prin „Apărarea Patriotică”. O fi numărul puțin exagerat pentru

a preamări sforțările „Patrioților”, dar știrea aceasta este completată de Ministerul Agriculturii care arată că jud. Suceava este printre cele 3 județe în care s-au făcut cele mai puține însămânțări.

De la un profesor venit din nordul Moldovii a venit vestea că orașele din Bucovina și Moldova sunt pline de Evreii veniți din Polonia și Răsărit. Unii nici nu știu românește.

Cu toții ne întrebăm: cum ne vom putea începe la Suceava activitatea și cum ne vom putea, noii veniți, să ne aranjăm viața? Criza de locuințe este mare.

Pe hârtie numai călătoriile se fac lesne, în realitate nu e așa. Surprize sunt la tot pasul și jefuirea bagajelor nu e lucru rar. Un ceferist, de aici a asistat la o asemenea întâmplare în gara Sighișoara.

Nici unul dintre noi nu și-a putut reface ceea ce a pierdut căci veniturile noastre sunt mici. Dacă ne pierdem și aceea ce avem ce ne facem?

Mai trebuie de luat în considerare și nesiguranța generală: războiul s-a sfârșit dar pacea nu se întrevede. Să fim duși și mai aproape de frontieră, tot pe linia principală, în calea răutăților?

Noi avem cu toții, dar mai ales acei care din Noemvrie 944 și până la 27 Febr. 945, am „conlucrat” cu anumite persoane, în legătură cu predarea, avem o tristă experiență!

La Sibiu, chiar și soții Gramatovici, care au așa de mică leafă, s-au aranjat bine. Au căpătat prin Poliție o locuință la care plătesc numai lumina electrică și gazul metan (vreo 3 000 lei). Cu restul se pot alimenta modest.

La Sibiu mare noroc e gazul: îl ai la bucatărie, îl ai în cameră. Ce ne-am face la Suceava unde trebuie să cumperi lemne? Prețul depășește cu mult puterea noastră de cumpărare. Și ne este cu atât mai greu cu cât mâncarea ne înghite întreaga leafă. (La Sibiu măturătorul de stradă are 70.000 lunar, iar un vânzător de ziare de la 90.000 în sus!).

Sunt de vreo câteva zile aici spre a încerca să duc ceva așternut și făină de porumb. Această problemă e grea, deși până la Sibiu sunt numai vreo 55-60 km. De la Copșa nu este tren cu care să-ți poți transporta lăzi cu bagaj.

Vezi, te rugăm, ce faci cu noi? **Poate ne putem lega de Sibiu până la pace**, căci nu suntem o instituție de utilitate publică, fie la Arh. Statului ca până acum, fie la Arh. Săsească. Prezența noastră la Suceava, presupunând că după găsirea locuinței pentru instituție Ministerul ar mai găsi fondurile necesare pentru **a ne reface întregul** mobilierul de birouri

și depozite precum și banii necesari strângerii documentelor, nu poate împiedica deloc distrugerea fondurilor în caz de ...„frământări” .

Gândește-te bine, domnule Sacerdoțeanu și ajută-ne. Lipsurile noastre sunt mari. **Toți** avem lipsă de haine. Ce a fost mai bun s-a „pierdut”.

Răspunde-mi, te rog, **neoficial**, prin d-l Ursuleanu, aducătorul scrisorii, **un student de încredere**.

Te mai rog spune-mi ce e cu avansarea soției mele la gradul de arhivar și ce e cu „Revista Arhivelor”? Mai ai articolul pe care l-am dat pentru tipar prin Noembrie 1943? Cu epurația s-a sfârșit? Pot avea siguranță?

Cu bune și alese sentimente,

Gh. Duzinchievici

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 813, f. 41-42.

39

1945 iulie 2, Piatra-Neamț. *G. T. Kirileanu către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Piatra-N., 2 iulie 1945

Iubiți prieteni,

Mare minune că pe aceste vremi grele pentru tipar ai putut scoate un nou volum din „Revista Arhivelor”.

Din toată inima vă mulțumesc că nu m-ați dat uitării. Trăind și nemurind, sper să arăt vreun semn de recunoștință. Mă gândesc la hârtiile din timpul cât am îndeplinit pe lângă serviciul de bibliotecar pe acela de șef al serviciului petițiilor la Rege. Cred că ar fi nemerit să se păstreze aceste hîrtii la Arhivele Statului, cu o notiță din partea mea asupra funcționării acestui serviciu.

Prietenești închinăciuni de sănătate D-nei, D-tale și familiei de la

Moș G. T. Kirileanu

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 824, f. 18.

1945 august 5, Copăcioasa. *Gheorghe Ungureanu către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Copăcioasa
Duminică, 5 Aug. 945

Mult stimat domnule Sacerdoțeanu,

Vă scriu din gara Copăcioasa; azi a venit un ordin telegrafic ca să ne dea 6 vagoane p<entru> Iași, „după ridicarea restricțiilor”. Asta înseamnă încă vreo 10-15 zile. Tot „după ridicarea restricțiilor” se vor da spre încărcare și cele 2 vagoane p<entru> București.

La Săcel am terminat de împachetat și revizuit o parte din lăzi. La Scoarța am început, însă e foarte greu și cred că voi ajunge la soluția de a le duce așa direct în vagon. De la M<arele> S<tat> M<ajor>. prin C<entrul>T<eritorial> Gorj ni s-a cerut telegrafic câte vagoane de lăzi avem și câte trebuie pentru plecare.

Am răspuns că 17, însă nu știu de unde a pornit această întrebare. Marți când mă întorc la Copăcioasa voi cere pozițiile a încă 11 vagoane, ce ne mai trebuie și aș vrea dacă vom avea puțința – să plecăm de pe aici înainte de a se scumpi toate încât să nu mai putem pleca deloc. Dacă trebuie să plecăm, apoi va trebui înainte de 1 Oct. să fim la Iași, unde va trebui gospodărirea p<entru> iarnă. Până acuma am scăpat bine pe aici deși am trecut prin momente de panică. După ce ne-a mutat din casă în casă era să ne „svârlă” și din școală fără să știm unde să ne ducem și cu ce mijloace. În județul acesta sunt f. mulți ruși și pe lângă sărăcia extraordinară care bânuie au mai venit și dâșii încât nu știu cum se va rezolva problema foamei care bate la ușă pe aici.

La Tg. Jiu lăzile sunt tot la Prefectură însă acum 4 zile era vorba să evacueze și tribunalul și Prefectura și eram în grijă cu lăzile de acolo. Deocamdată stau pe loc și de va fi cazul le voi aduce la Copăcioasa în magazia gării unde mai am lăzile necesare p. un vagon (37).

Nu știu nimic despre reparațiile de la Iași și nu știu dacă se va întârzia ce ne vom face. Iarăși le voi băga în biserică pe iarnă?

Și aici m-am săturat de stat și singur într-un sat uitat în văgăunile dealurilor, îngropând și dezgropând anumite lucruri scumpe și fiecare zi

care trece zicând: „am scăpat și azi”. Aș vrea să ne vedem acasă **deși dacă dumneavoastră vedeți lucrurile altfel**, e bine s-o știm dinainte să nu pățim iară ca în 1942 când nu trebuia să le ducem la Bascov. La Săcelu din punctul de vedere al conservării stau foarte bine: uscat și bine aerisit.

Vă doresc multă sănătate și ertați-mă că vă scriu pe această hârtie găsită în biroul gării.

Ghe. Ungureanu¹

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 837, f. 74.

¹ *Gh. Ungureanu* (8 martie 1907-29 decembrie 1975), director al Arhivelor Statului din Iași (1941-1969), membru în colegiul de redacție al „Revistei Arhivelor” și al revistei „Archivum” (Paris). A publicat *Justiția în Moldova, 1741-1832*, Iași, 1934; *Învățământul juridic în Academia Mihăileană 1834-1869*, Iași, 1935; *Familia Sion. Studiu și documente*, Iași, 1936; *Istoria avocaturii în Moldova. I, până la 1880*, Iași, 1938; *Îndrumător în Arhivele Statului din Iași*, I, Iași, 1947, II, București, 1956, III, București, 1959, IV, București, 1970 (în colaborare); *Ion Creangă. Documente*, București, 1964; *Eminescu în documente de familie* (postum), Iași, 1977, 2001, *Secretariatul de Stat al Moldovei. Inventar arhivistic*, București, 1966 (în colaborare); *Secretariatul de Stat al Moldovei. Inventar arhivistic*, București, 1969 ș.a.

41

1946 februarie 4, Craiova. C. D. Fortunescu către Aurelian Sacerdoțeanu.

Craiova, 4 Februarie 1946

Dragă Domnule Sacerdoțeanu,

Ieri am avut o mare bucurie, primind de la Casa Școalelor, între altele, volumul D-tale de **Îndrumări în cercetări istorice**¹. Cartea asta este o comoară; ea umple un gol pentru care trebuie să-ți fie D-tale recunoscător oricine se ocupă puțin de trecutul nostru, cum și cel care studiază cu temei pe tărâmul acesta. Mai deunăzi am primit și cartea D-lui Mircea Tomescu: *Repertoriul bibliografic al Revistei pentru Arheol<ogie> și Filol<ologie>*, ca a 3-a din lucrările Școalei de

Arhivistică. Care au fost oare întâia și-a doua, căci pe copertă nu văd menționat?

Cu multă sănătate și cordiale salutări, către D-na Sacerdoțeanu omagiile mele,

C. D. Fortunescu

Am gata de tipar pe 3 ani 1944-1946 revista mea.

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 815, f. 84.

¹ Aurelian Sacerdoțeanu, *Îndrumări în cercetări istorice*. < 1. *Științele auxiliare ale istoriei*, p. 7-26; 2. *Introducere în diplomatică*, p. 27-46; 3. *Despre editarea documentelor*, p. 47-64; 4. *Ceva despre un corpus al izvoarelor istoriei Românilor*, p. 65-100; 5. *Izvoarele istoriei Românilor*, p. 101-128; 6. *Școala în evul mediu*, p. 129-153; 7. *Pentru un dicționar geografic al României*, p. 154-166; 8. *Evoluția scrisului și cartea pînă la apariția tiparului*, p. 167-199; 9. *Istoria în învățămîntul secundar*, p. 200-211; 10. *Tezaurile noastre arhivistice*, p. 212-224; 11. *Traducerea documentelor*, p. 225-227; 12. *Ortografierea onomasticelor și toponimelor istorice*, p. 228-230; 13. *Liste de suverani. Imperiul oriental. - Imperiul Otoman. - Grecii. - Români. - Bulgarii. - Sîrbii. - Ungurii. - Poloni. - Rușii.*, p. 231-290; 14. *Cîteva note cu privire la cercetările genealogice românești*, p. 291-314; 15. *Arhivele României*, p. 315-336; 16. *Cunoașterea satului prin acte*, p. 337-343; 17. *Școala de Arhivistică*, p. 344-354; 18. *Introducere în cronologie*, p. 355-373>, București, Casa Școalelor, <1945>, 384 p.

42

1946 februarie 7, Butoiești (Mehedinți). *Constantin Rădulescu-Motru către Aurelian Sacerdoțeanu.*

7 Februarie 1946
Butoiești (Mehedinți)

Iubite domnule Sacerdoțeanu,

Din cauza absenței mele din București am primit cu întârziere „Hrisovul” IV. Țin ca dimpreună cu mulțumirile mele să-ți trimit cele mai sincere felicitări pentru munca pe care d-ta și colegii d-tale de la Școala de arhivistică, o depuneți. În criza actuală a gândirii europene, aproape pot zice: în haosul de astăzi al gândirii europene munca d-voastră metodică și

cinstită este un semn prevestitor de o grabnică revenire la normalizare. Aș dori ca studenții noștri din Facultatea de Litere și de Drept să asculte măcar un an lecțiile d-voastre pentru a se deprinde a da cuvintelor în care se exprimă un înțeles stabil și bine controlat. În Franța l'école de Chartes a avut o fericită influență asupra scrisului francez, atât literar, cât și științific, – profesorul meu Jules Soury, neurolog de la Hautes Etudes avea pentru ea o mare admirație. Vă urez și Domniilor Voastre de la Școala de Arhivistică, o atare influență asupra publiciștilor din România.

Cu cele mai cordiale salutări,

C. Rădulescu Motru

P.S. Din cauza lipsei de cărbuni în București, nu pot părăsi conacul meu de la țară înainte de sărbătorile de Paște. Omagii afectuoase familii D-tale.

C.R. M.

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 832, f. 18-19.

¹ *Constantin Rădulescu-Motru* (1868-1957), filosof și psiholog, profesor la Universitatea din București, membru al Academiei Române. A coordonat publicațiile *Noua revistă română*, *Ideea europeană*, *Revista de filosofie*.

43

1946 februarie 21, Deleni. *V. Ghibilic către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Deleni, 21 Febr. 1946

Domnule Director,

V-am cunoscut în Iunie, anul trecut când v-am solicitat învoirea de a cerceta documentele M-rei Berzunți (pach. Nr. 16) și felul mai mult decât binevoitor cu care am fost ajutat îmi da îndrăzneala de a apela iar la dv.

Alăturat, am un articol, pe care ași vrea să-l public la o revistă, care se ocupă cu asemenea publicații.

Dar starea nenorocită a noastră, a învățătorilor, cu salariul nostru mizer, nu-mi da posibilitatea de a cunoaște aceste reviste și deci a le trimite direct lor.

Așa că vă rog și de data aceasta să mă ajutați și să-mi trimiteți articolul la o revistă de specialitate; nu doresc acest lucru pentru a mă afișa. Departe de mine aceasta. Doresc doar, a atrage atenția acelor ce vor a dezgropa trecutul nostru istoric, să treacă și pe aceste meleaguri, poate vor găsi ceva interesant.

Monografia „Delenii” a trecut de jumătate.

Cu vii mulțumiri anticipate,

Înv. V. Ghibilic

Com. Helegiu Jud. Bacău

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 817, f. 144.

44

1946 mai 7, Brașov. *Violeta și Olimpiu Boitoș către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Dragă prietene,

Pot să spun că puține scrisori au fost primite cu atâta bucurie ca aceea sosită de la voi în preajma sărbătorilor. Nu era o mică întârziere ci una mai mare, fiindcă din toamna trecută nu mai aveam vești de la voi. Începusem să cad la „presupusuri”, deși nu cred că am o fantezie așa de mare ca a eroilor lui Caragiale.

Grijile și necazurile voastre sunt ușor de închipuit. Într-o formă sau în alta le-am avut și noi, și le mai avem, deopotrivă cu mulți alții. Ne-a făcut însă o deosebită plăcere încrederea pe care o exprimă și o transmite scrisoarea ta cu privire la evenimentele de la care așteptăm o ameliorare a destinului țării noastre. Există situații care în Ardeal se suportă mai greu. Și acum ca și în atâtea alte rânduri, Bucureștii nu cunosc starea de lucruri din Ardeal, și mulți nu dau nici o dovadă că ar vrea măcar să o cunoască. Din cauza aceasta mai continuă într-o oarecare măsură calvarul nostru, mai cu seamă în Ardealul de Nord, blestemată denumire cu care ne-a gratificat epoca modernă. Nu e vorba de lipsurile ce se resimt în gospodărie și nici măcar de inechitățile sociale atât de greu de suportat, căci acestea sunt generale și le cunoaște întreaga țară. Dar inechitățile acestea sunt prezente și pe plan național, și anume în defavorul elementului românesc.

Gândește-te numai la cazul Academiei noastre. Încă nici acum nu avem certitudinea întoarcerii ei apropiate la vatră, lucru care ar fi trebuit să se facă fără nici o discuție, imediat și fără să se invoce nici măcar considerațiuni de ordin financiar. Există acte care ar trebui să fie reacțiuni elementare ale demnității naționale ori ale demnității statului. Totuși și acum trebuie să batem drumurile autorităților centrale și să cerșim îngăduința de a ne instala în casa noastră proprie, în orașul care este singurul potrivit pentru ca Academia comercială, a doua din țară, să-și poată îndeplini menirea.

Populația românească din Ardealul de Nord trăește și astăzi cu emoții mari, cari secătuesc vlaga vieții. După ce a sângerat atâta în anii de ocupație străină, ea nu-și poate găsi nici acum un echilibru de viață, pentru că este supusă la tot felul de umilințe și amenințări grave apasă deasupra capetelor. Eu știu că aceste amenințări sunt exagerate, umflata peste măsură, și poate nu au absolut nici un temei, dar nici măcar atâta nu se poate spune în mod răspicat, deschis.

De aceea îți spun că mi-a căzut bine încrederea sănătoasă a scrisorii tale, știind că tu gândești și gândești temeinic pe bază de cunoștințe pozitive.

M-am bucurat de asemenea că a apărut întâiul volum din Onciul¹. Îți vei face un merit frumos din editarea acestui clasic al istoriografiei noastre. Este o muncă pentru care am o adevărată slăbiciune.

Ne este dor de voi și am dori să mergem la București, mai bine zis am avea nevoie să facem acest drum, dar nu știu când îl vom putea face. Din toamna trecută, de când am fost acolo, chestiunea Violetei a făcut doar un pas foarte mic înainte. E deci tot nerezolvată și am vrea să avem oarecari perspective pentru când vom veni să cerem rezoluția finală.

Ce face Virginica? Sperăm că ați petrecut o vacanță plăcută și sunteți sănătoși. Noi n-am plecat la Cluj de sărbători.

Vă facem cele mai bune urări, cu toată afecțiunea noastră.

Brașov, 7 Mai 1946
Violeta și Limpi

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 808, f. 25.

¹ Aurelian Sacerdoțeanu, *Dimitre Onciul, Opere complete*, Tom I. *Originile Principatelor Române*, București, Fundația Regală pentru Literatură și Artă, 1946, 423 p.

1946 mai 30, București. *Constantin Moșil către Aurelian Sacerdoțeanu.*

30 Mai 1946, București

Iubite Domnule Sacerdoțeanu,

Mi-ai procurat o foarte mare satisfacție trimițându-mi operele lui D. Onciul, editate de D-ta. Am citit aproape întreg volumul și mi-am reamintit cu emoție de vremea când i-am fost elev – chiar din momentul în care i s-a încredințat catedra de istoria Românilor – și i-am ascultat frumoasele prelegeri ce le ținea la universitate. Mi-am reamintit și de Iuga-Vodă și de Dragoș și Bogdan, pe care le-am citit, pentru examene, din *Convorbiri Literare* și despre *Originele Principatelor*, conferința de la Ateneul Român, care împreună cu a lui I. Bogdan și N. Iorga, ținute tot acolo și în acelaș ciclu, au fost pentru noi tinerii învățăcei adevărate recreații științifice și sufletești; de asemenea mi-am reamintit de discuțiile cu privire la Biserica Domnească din Curtea de Argeș, la care am asistat, fiind atunci în București, și pare că văd satisfacția ce s-a arătat pe fața lui Onciul, când i-am prezentat o monetă a lui Radu Vodă cu tipul cavalerului și când apoi i-am identificat un dinar banal ce fusese descoperit de Drăghiceanu sub podeala de lespezi a bisericii.

Sunt convins că ai făcut un mare serviciu istoriei naționale editând operele dascălului nostru și te felicit pentru munca ce ai depus și profunda erudiție de care ai dat dovadă, punând la îndemâna cercetătorilor o ediție atât de conștiincios întocmită.

Îți mulțumesc pentru carte și te rog să primești încredințarea sentimentelor mele celor mai alese, împreună cu dorința de a putea publica în cel mai scurt timp și restul operilor marelui nostru istoric.

Const. Moșil¹

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 828, f. 29.

¹ *Constantin Moșil* (1876-1958), numismat, din 1910 lucrează la Cabinetul Numismatic al Academiei Române, a cărui conducere o va primi în 1933. În această

calitate a dedicat o bună parte a activității sale creșterii și organizării colecțiilor monetare ale acestuia. Director al Arhivelor Statului (1923-1938), perioadă în care contribuie la organizarea arhivelor centrale și din centrele regionale. Membru al Academiei Române (1948) și președinte al Societății Numismatice Române (1933-1958). A condus prima publicație românească de specialitate, „Buletinul Societății numismatice românești”, și a înființat revista „Cronica numismatică și arheologică”. Cu preocupări de metrologie, heraldică, sigilografie și medalistică.

46

1946 iunie 5, Sibiu. *Teodor Bălan către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Mult stimată Domnule Sacerdoțeanu,

Mii de mulțumiri pt. cartea „Opera lui D. Onciul” pe care o găsesc nu numai valoroasă, dar și deosebit de reușită. Ați făcut o operă pt. care posteritatea o să vă mulțumească și o să vă fie îndatorată. Deci sincerele mele felicitări.

Cu expresia celor mai prietenoase sentimente al D-le

T. Bălan
Sibiu, 5 Iunie 1946

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 805, f. 32.

47

1946 august 14, Roma. *Scarlat Lambrino către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Roma, 14 August 1946

Iubite Domnule Sacerdoțeanu,

Am primit volumele II, III și IV din „Hrisovul”, sosite la Școală primul la începutul lui Iulie și celelate ieri. Este cel dintâi mesaj pe care-l

primim din partea științei noastre românești din țară după atâția ani de izolare în care trăim la Roma. Îți mulțumesc din inimă pentru gândul prietenos pe care l-ai avut pentru Școală și te felicit călduros pentru această dovadă de stăruință în vremurile grele prin care a trecut țara noastră. Am citit în aceste volume interesante contribuții științifice și în același timp am văzut cu plăcere dezvoltarea pe care a luat-o Școala noastră „des Chartes”, pe care D-ta o conduci cu atâta pricepere și râvnă. Îți semnalez un frumos articol al d-lui H. Bautier, care a fost anul acesta membru al Școlii Franceze de aici, despre activitatea arhivistică de la noi din țară (Bibliothèque de l'École des Chartes, t. CIV, 1943).

Voi căuta și eu ca la cea dintâi ocazie să-ți trimit vol. X din Ephemeris Dacoromana.

Cu bune urări de fericită continuare și cu prietenești sentimente,

S. Lambrino¹

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 826, f. 12.

¹ *Scarlat Lambrino* (1891-1964), profesor universitar (suplinator-1927; titular-1932) la catedra de Istorie antică, epigrafie și antichități greco-romane la Universitatea din București, catedra lui Vasile Pârvan; director al Muzeului Național de antichități; director al Școlii Române din Roma (1941-1947).

1946 septembrie 24, București. *Constantin Moisil către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Iubite Doamnă Sacerdoțeanu,

Am vrea să reluăm ședințele Societății Numismatice începând de Duminică 13 Octomvrie. De aceea te rog să fii atât de bun să ne pui și anul acesta la dispoziție sala de conferințe de la Arhivele Statului. Dacă în iarnă n-o să aibi puțința de a o încălzi, ne vom muta la Institutul francez de studii bizantine; dar acum în toamnă preferăm să rămânem la D-ta.

Mulțumindu-ți în numele tuturor, primește salutările mele prietenești.

Const. Moisil
București, 24 Sept. 1946

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 828, f. 32.

49

1946 octombrie 11, Roma. *Scarlat Lambrino către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Roma, 11 octombrie 1946

Iubite Domnule Sacerdoțeanu,

Am primit un nou dar din parte D-tale și anume „**Revista Arhivelor**”, VI, 1 și 2, precum și **Damian Bogdan, Caracterele limbii textelor slavo-române**, 1946. Este o nouă dovadă a activității frumoase și rodnice a Arhivelor Statului și a Școlii de Arhivistică de sub direcția D-tale. Te felicit din toată inima pentru interesanta realizare și-ți mulțumesc din inimă că nu ai uitat Școala Română din Roma.

Odată cu această scrisoare primește și un pachet cu volumul X din *Ephemeris Dacoromana*. Te rog să mă vestești dacă vă lipsește vreun volum din acest anuaru și din *Diplomataricum Italicum* din care au apărut patru volume până acum.

Cu reînoite mulțumiri, cu vii felicitări și cu multe salutări prietenești,

S. Lambrino

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 826, f. 8.

1946 octombrie 28, <București>. Aurelian Sacerdoțeanu către
Scarlat Lambrino^x.

Stimate D-le Lambrino,

Mulțumesc din suflet pentru frumoasele cuvinte ce-mi adresați cu privire la străduințele mele. Am crezut de datoria mea să fac din Arhive o instituție vie. Nu știu cât am izbutit până acum, căci vremurile au fost cu totul vitrege. Dar nu mă voi lăsa abătut de la ceea ce cred că e bine. Prețuirea Dv., la care am ținut totdeauna, este încă un îndemn.

Sunt bucuros că am fost întâiul care am făcut să ajungă la Roma și cuvântul nostru scris, cu toate greutatețile pe care le întâmpină la noi astfel de manifestare. Nu știu dacă publicațiile noastre au putut ajunge toate la Școala Română. Se poate face controlul după lista pe care am dat-o pe pag. IV a copertei ultimului n<umăr> din Rev<ista> Arh<ivelor>. Pot trimite îndată tot ce lipsește și avem încă.

Mulțumesc pentru informația cu privire la articolul lui Bautier. Am scris la Paris să mi se trimită revista, cu care de altfel am avut schimb, întrerupt din cauza războiului.

În biblioteca noastră avem Dipl<omataricum> Ital<icum> vol. I-IV și Eph<emeris> Dacor<omana> I-III, V-VIII. Ne lipsesc deci vol. IV, IX și X. Vă rămânem îndatorați dacă ni le veți putea trimite.

Rog să iertați întârzierea cu care răspund la cele două amabile scrisori. Sănătatea mea a lăsat de dorit în ultima vreme. De cinci zile m-am înapoiat însă din spital și cred că mă voi restabili repede după o întreită intervenție chirurgicală ce am avut.

Al. Dv. cu cele mai devotate sentimente,

28.X.946

A<urelian> S<acerdoțeanu>

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 826, f. 13.

^x Concept.

1946 octombrie 29, București. Aurelian Sacerdoțeanu către Mihai Costăchescu.

Stimate Domnule Costăchescu¹,

Mă îngrijorează și pe mine soarta arhivelor de la Săcelu². Dar ce pot face dacă nu mi se dau bani? Totuși n-am disperat încă: mai am promisiuni.

Am comunicat d-lui Mircea nota cu documentul. Se vorbește aici în arhivă (informația d-lui Damian P. Bogdan și d-na Maria Dumitrescu) că la un particular ar fi un document de la Ștefan cel Mare³. Ar fi inedit și s-ar oferi spre cumpărare cerând cel puțin un milion. Nu știu cine este persoana și <ce> importanță are actul.

Catalogul documentelor moldovenești⁴ va începe când se va termina tiparul celui din Țara Românească. Poate în anul viitor.

O dată cu aceasta expediez „Hrisovul” și „Revista Arhivelor”, VII, 2, rugându-vă să-mi înapoiți numărul defect.

Cu cordiale salutări,

A. Sacerdoțeanu

D.J.A.N. Iași, Fondul personal *Mihai Costăchescu*, 1073.

¹ Scrisoarea a fost tipărită în volumul *Mihai Costăchescu. Corespondență*, citat anterior.

² Arhiva evacuată la Săcel, Gorj, va reveni la Iași în 1947, după terminarea reparațiilor la imobilul din interiorul Mănăstirii Golia, bombardat și incendiat în iunie 1945. C. Turcu, în rapoartele de activitate și în corespondența cu Gh. Ungureanu, descrie avaturile acestei evacuări, precum și distrugerile documentare provocate de cel de-al doilea război mondial.

³ Documentul din 17 martie 1502, emis de Ștefan cel Mare la Vaslui, i-a fost semnalat lui M. Costăchescu de R. Rosetti (D.J.A.N. Iași, Fondul personal *Mihai Costăchescu*, 1056). A fost achiziționat de Biblioteca Academiei (*Peceți*, nr. 382) și publicat de D. P. Bogdan, *Acte moldovenești din anii 1426-1502*, București, 1947 și se află tradus de M. Costăchescu în Ms. de la Biblioteca Academiei, A 2000, f.1345_{1,3} (conform *D.R.H.*, vol. III, București, 1980, p.497-499).

⁴ *Catalogul documentelor moldovenești din Arhiva istorică centrală a statului*, vol. I, 1387-1620, București, 1957; vol. II, 1621-1652, București, 1959; vol. III, 1653-1675, București, 1968; vol. IV, 1676-1700, București, 1970.

52

1946 noiembrie 7, București. *Aurelian Sacerdoțeanu către Arhiva Muzeului Național Ardelean.*

București, 7 Noemvrie 1946
Arhiva Muzeului Național Ardelean
Str. Miko Nr. 2 Cluj

Confirmăm primirea scrisorii Dvs. din 28 Octomvrie a. c. și vă mulțumim pentru publicațiile pe care veți binevoi să ni le trimiteți. Sunt încredințat că pot ieși lucruri folositoare dintr-o colaborare onestă și de aceea promitem ca în scurtă vreme să răspundem personal la plăcuta Dvs. invitație de a da o prezentare a rosturilor Școalei de Arhivistică pe care o conduc și a arhivisticii românești actuale, pentru revista „Levélteri Közlemények”, pe care o cunoaștem și o apreciem.

Mulțumim D-lui profesor Jakó¹ pentru gentila propunere și pentru greaua sarcină de a trimite la Budapesta referințele noastre, pe care vi le vom remite în românește. V-am rămâne îndatorați dacă veți binevoi să ne faceți și bunul oficiu de a înlesni la Budapesta un schimb de publicații între „Levélteri Közlemények” și „Revista Arhivelor”. Noi posedăm în biblioteca noastră numai vol. I-III și V-VIII.

În același timp ne îngăduim să vă invităm a colabora și Dvs. la publicațiile noastre. Ne-ar interesa pentru o întâie cunoaștere, să avem un 1) istoric al întemeierii, funcționării și realizărilor instituției Dvs. și 2) un ghid sumar al fondurilor arhivistice (proveniență, cuprins și cantitate). Publicăm în românește sau într-una din limbile internaționale, de preferat franțuzește.

În nădejdea răspunsului favorabil rămân al Dvs.

A. Sacerdoțeanu
Directorul General

¹ *Sigismund Paul Jakó*, medievist cu contribuții la dezvoltarea științelor auxiliare ale istoriei, în special ale paleografiei latine, codicologiei, diplomatiei, criticii izvoarelor, sigilografiei, filigranologiei și arhivisticii. Arhivist la Arhivele Statului din Budapesta (1940-1941), arhivist (1941-1946) și apoi director (1947-1949) la Arhiva Muzeului Ardelean din Cluj. Profesor universitar (din 1944) la Universitatea din Cluj-Napoca. Editor de izvoare privind istoria medievală a Transilvaniei. Aport însemnat în elucidarea unor probleme ale istoriei culturii medievale, ale istoriei cărții și tiparului. Între lucrările sale: *Scrierea latină în evul mediu*, București, 1971, 184 p.; *Organizarea cancelariei voievodale ardelenne la începutul secolului al XVI-lea*, în „Hrisovul”, VI (1946), 2, p. 111-148; *Paleografia latină cu referire la Transilvania*, în *DIR, Introducere*, vol. I, București, 1956, p. 159-229; *Sigilografia cu referire la Transilvania pînă la sfîrșitul secolului al XV-lea*, în *ibidem, Introducere*, vol. II, București, 1956, p. 559-619; *Filigrane transilvănene din secolul al XVI-lea*, în „Studia Universitatis Babeș-Bolyai”, 1968, 1, p. 3-19.

53

1946 decembrie 8, București. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

Scumpe Domnule Turcu,

Mulțumesc pentru extrasul pe care mi l-ai trimis și te felicit pentru inițiativa ce ai luat și la Iași de a scoate un anuar al Liceului Național, care poate aduce lucruri atît de interesante. Ceea ce e și mai frumos e că te-ai gîndit să-l închini d-lui Costăchescu¹, ale cărui merite pentru istoria Moldovei întrec pe toate ale predecesorilor. Ar trebui să nu fie atît de modest. Din articolul Dv. închinat dînsului constat rudenia la care n-aș fi crezut. Nu ai putut afla numele părinților d-lui P. Constantinescu-Iași?²

De la d-l Kirileanu de mult nu mai am vești. Nici „Contribuții la istoricul raclei Sf.Paraschiva” nu am primit. M-ar interesa să le am.

Vă înapoiez acum bibliografia lui S. Zotta³ spre completări (dacă ai posibilitatea să o faci) și să mi-o trimiți pentru numărul viitor din „Revista Arhivelor”. Acum am la tipar vol. VII, și Dumnezeu știe când o apărea că nu mai putem conta pe lucru. Aș ține totuși să figureze în revista noastră. Văd însă că nu mai pot da fotografia lui. Mă tem să nu o fi rătăcit

cu prilejul evacuărilor. Vom căuta-o încă și sper să-i dau de urmă. Mi-ar părea nespus de rău să nu o mai pot afla.

Notele ce ai despre manuscrisul lui Ștefan cel Mare și Davidel, te rog să mi le trimiți îndată. Măcar uneia îi voi face loc în volumul de acum de sub tipar.

Vă felicit pentru activitatea neîntreruptă ce manifestați și sper, ca și de la colegii Dv., într-o neîntreruptă colaborare la revista noastră.

Cu prețuirea de totdeauna al D-tale,

A. Sacerdoțeanu

P.S. Nu știți dacă se găsește la Iași *Dicționarul limbii române* de A. Scriban? Îl caut aici și nu-l aflu. Dacă da trimite-mi de știre să-l plătesc și să mi-l expediezi. Pot da până la 50.000 lei.

A. Sacerdoțeanu

D.J.A.N. Iași, Fondul personal *Constantin Turcu*, 4215.

¹ „Anuarul Liceului Național din Iași” pe anii 1942-1945, partea I, *Omagiu profesorului Mihai Costăchescu cu ocazia pensionării sale*, Iași, 1946.

² *Petre Constantinescu-Iași* (1892-1977), istoric și profesor la Universitatea din Iași (1926-1936), profesor la Universitatea din București (1944-1952), director al Institutului de istorie „N. Iorga”, coordonator al vol. I-IV din tratatul *Istoria României*. A activat politic din 1910 până în 1977.

² *Sever Zotta* (27 aprilie 1874-octombrie 1943), director al Arhivelor Statului din Iași (1912-1934), membru corespondent al Academiei Române (1919), fondatorul revistei „Arhiva genealogică” (1912-1913), editor de documente.

54

1946 decembrie 22, Cluj. *Sigismund Jakó către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Domnule Director General!

Vă rog dați îmi voe, ca în numele D-lui Emeric Szentpétery profesorul de diplomatică la universitatea din Budapesta, să vă cer ajutorul

D-ei Voastre. D-ul Szentpétery are nevoie mare de lucrarea lui Rozov: *Ukrajnski gramoti*, I-II, Kiev, 1928, pe care o cunoaște numai dintr-o recenzie română. Fiindcă această lucrare nu există în Ungaria și n-a putut să o procure nici din Rusia, d-ul Szentpétery m-a rugat să-l înștiințez, dacă există această carte la vreo bibliotecă, sau la vreun specialist român. Din acest motiv totodată am scris domnului profesor Damian P. Bogdan, celui mai autentic specialist în paleografia slavă. Vă cer și Dvs. ajutorul binevoitor, ca d-ul Szentpétery să poată primi pentru folosință lucrarea cerută de la vreo bibliotecă română.

Diplomatica în pregătire a lui prof. Szentpétery ar avea mare folos, ca în timpul lucrului n-ar trebui să se lipsească de sfaturile și îndrumările binevoitoare ale specialiștilor țărilor sud-est europene. Rog pe Domnul Director General, dacă nu Vă deranjez prea mult, să fiți în ajutorul d-lui prof. Szentpétery, ca să poată lua contact direct cu specialiști români, care se pot considera ca cei mai autentici în diplomația română.

Vă mulțumesc anticipat pentru informațiile D-ei Voastre, promițându-vă că voi sta întotdeauna la dispoziția D-ei Voastre în chestiuni speciale maghiare, ori de câte ori veți avea nevoie.

Cu deosebită stimă

Jakó Zsigmond

Profesorul istoriei poporului maghiar
la Univ<ersitatea> Bolyai din Cluj

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 843, f. 9.

55

1947 ianuarie 6, București. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

Scumpe Domnule Turcu,

Mulțumesc din suflet pentru multă strădanie ce ai depus pentru a-mi afla și procura dicționarul Scriban. L-am primit împreună cu broșurile trimise și-ți mulțumesc, felicitându-te în același timp pentru zelul ce depui în cercetările și inițiativele ce ai.

Odată cu aceasta am expediat și banii pentru dicționar pe care îl voi lega eu.

Știu și eu că există o recenzie pentru studiul lui E. Turdeanu¹. Voi căuta să-mi aduc aminte unde l-am citit și-ți voi comunica dacă aflu. Ce numere din „Revista Arhivelor” și „Hrisovul” îți lipsesc? Ți le trimit cu plăcere.

Cu vii mulțumiri,

A. Sacerdoțeanu

D.J.A.N. Iași, Fondul personal *Constantin Turcu*, 4216.

¹ *Emil Turdeanu*, diplomat la École des Hautes Études (Paris). Maître de recherches la Centre National de la Recherche Scientifique, cunoscător al literaturii românești vechi și sud-slave, a publicat studii de specialitate și manuscrise, *Manuscrite slave din timpul lui Ștefan cel Mare*, București, 1943, *La littérature bulgare du XIV-e siècle et sa diffusion dans les pays roumains*, Paris, 1947 ș.a.

56

1947 ianuarie 26, București. *Aurelian Sacerdoțeanu către Sigismund Jakó.*

26 ian. 1947, București
str. Arhivelor nr. 4

Mult Stimată Doamnă Profesor,

Vă rog să-mi iertați întârzierea cu care răspund prea stimatei D-voastre scrisori din 22 luna trecută. Împrejurările au fost de așa natură încât nu am putut căpăta la timp informațiile cerute de D-voastră. Astăzi sunt în măsură să vă arăt că Rozov, *Ukrajnski gramoti* se află la biblioteca Facultății de litere din București, de unde se poate împrumuta. Dl. prof. Damian P. Bogdan mi-a comunicat de asemenea, fapt pe care urma să-l comunique și D-voastre că ediția aceasta este identică cu prima din 1917 cu deosebirea singură a titlului.

În ceea ce privește preocupările d-lui prof. Szentpétery, care mă interesează îndeaproape și cu atât mai mult acum când se ocupă și de diplomația sud-est europeană, cu plăcere îi voi sta la dispoziție cu orice problemă în care aș putea da o informație. Îmi permit să-i recomand deasemeni pe d. prof. D. P. Bogdan, pentru domeniul slav al cancelariei noastre, pe d. prof. Emil Vîrtosu¹, pentru cel românesc și pe d. prof. Alex. Elian² pentru cel grecesc. Toți trei sunt profesori la Școala de Arhivistică, pe care am onoarea să o conduc în prezent. În același timp adaug numele d-lui Nicolai Grămadă³, profesor la Facultatea de teologie din Suceava, care s-a ocupat în special de cancelaria moldovenească și pe d. D. Ciurea⁴, conferențiar la Facultatea de Litere din Iași cu preocupări speciale asupra cancelariei latine a țărilor românești.

Dacă veți binevoi a-mi comunica adresa d-lui Szentpétery, cu plăcere îi voi trimite lucrările mele care vin în atingere cu chestiunea cum și acelea ce editez și-l vor interesa.

Mulțumindu-vă pentru promisiunea Dv. mă mai voi adresa D-voastre cu toată sinceritatea oricând voi avea nevoie de o lămurire în chestiuni speciale maghiare și vă rog să faceți același lucru cu mine ori de câte ori veți crede de cuviință.

Al Dv. cu alese sentimente

A. Sacerdoțeanu.

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 843, f. 10.

¹ *Emil Vîrtosu* (1902-1977), specialist în disciplinele auxiliare ale istoriei, îndeosebi în paleografia chirilică și sigilografie. Arhivar (din 1923), apoi arhivar principal (din 1931) la Direcția Generală a Arhivelor Statului. Profesor de paleografie chirilică la Școala de Arhivistică (1934-1950) și la Facultatea de Istorie a Universității din București (1950-1965). Bun cunoscător al istoriei începutului sec. al XIX-lea, a publicat documente și studii referitoare la Tudor Vladimirescu și revoluția din 1821.

² *Alexandru Elian*, membru al Școlii Române de la Fontenay-aux-Roses (1932-1934); asistent la Catedra de Bizantinologie a Facultății de istorie (1936-1940) și bibliotecar la Biblioteca Academiei (1936-1956). Profesor la Școala Superioară de arhivistică (1937-1948), apoi la Facultatea de istorie (1949-1952). Cercetător științific principal, apoi șeful secției de istorie universală la Institutul de Istorie „N. Iorga” (1956-1968). Strălucit reprezentat al spiritului școlii lui Demostene Russo, întruchipează acea rigoare a demersului de cercetare care tinde spre exhaustiv în informație. Cunoscător perfect al izvoarelor bizantine și neogrețești, a avut în vedere în cercetările sale îndeosebi

relațiile româno-bizantine sau istoria culturii medievale și moderne românești. Între lucrările sale: *Inscripțiile medievale ale României*, vol. I, București, 1965, 935 p. ; *Fontes Historiae daco-romanae*, vol. III, București 1976; *Elemente de paleografie greco-română*, în *DIR, Introducere*, vol. I, București 1956, p. 359-381.

³ *Nicolae Grămadă* (1892-1961), specialist în științele auxiliare ale istoriei: paleografie chirilică, diplomatică, sigilografie, heraldică. Membru al Școlii Române din Roma. Conferențiar la Facultatea de istorie a Universității din Iași (1928) și profesor la Facultatea de Teologie din Suceava. Director al Muzeului Bucovinei din Suceava. Între studiile și lucrările sale: *Studii paleografice*, Cernăuți, 1925, 49 p.; *Cancelaria domnească în Moldova pînă la domnia lui Constantin Mavrocordat*, Cernăuți, 1935, 231 p.; *Vechile peceți bisericești bucovinene*, Cernăuți, 1939, 89 p.; *Vechile peceți sătești bucovinene (1783-1900)*, Cernăuți, 1939, 48 p.

⁴ *Dumitru Ciurea*, istoric cu preocupări multiple care au cuprins epocile medii și modernă din istoria românilor și istoria universală. Asistent, conferențiar și profesor universitar la Iași; șef de sector la Institutul de istorie și arheologie „A. D. Xenopol”. Contribuții remarcabile, prin abundența informației, privind orașul medieval moldovenesc și instituțiile administrative ale Moldovei, precum și domnia lui Mihail Sturdza, căruia i-a consacrat o amplă monografie.

57

1947 ianuarie 31, <București>. Aurelian Sacerdoțeanu către Szabó T. Attila.

31 Ianuarie 1947

Prea Stimate Domnule Director,

Împrejurările nu mi-au permis să dau un mai grabnic răspuns stimatei Dvs. scrisori din 3 Decembrie anul expirat. Sunt în ea aprecieri prea măgulitoare pentru mine și activitatea mea la Arh<ivele> Statului, care mă obligau la un răspuns mai repede. Însă împrejurări independente de voința noastră au întârziat acest răspuns, fapt pentru care vă cerem îngăduință.

Activitatea noastră se datorește însă, în cea mai mare parte, colaboratorilor mei, care prețuiesc la justa lor valoare urmele arhivalice naționale. Cum acestea se împletesc în trecutul țării socot că este bine să unim și cercetarea lor, așa cum propuneți și Dvs.

Pentru aceasta sunt foarte bucuros să capăt studiul d-lui prof. Jakó despre cancelaria voievozilor ardeleni. Deoarece numărul următor din

„Revista Arhivelor” este încheiat, l-aș da imediat la tipărit în „Hrisovul”, încât ar putea apărea în Iunie viitor. Pentru viitor deasemeni voi fi încântat să pot avea colaborarea Dvs., și a colaboratorilor Dvs., cu orice chestiune care atinge arhivistica și disciplinele auxiliare ale istoriei.

În privința articolului meu, a cărui întindere încă nu o văd, vă aduc la cunoștință că am început lucrul și sper ca la sfârșitul lunii viitoare să fie în mâinile D-lui prof. Jakó, pentru a cărui traducere s-a oferit atât de gentil. Cu acest prilej vă aduc plăcuta informație că am primit de la Budapesta vol. lipsă din „Levéltari Közlemények”, prin Ministerul de Externe și că prin poștă am expediat acolo publicațiile noastre cerute de dl. Sinkovics. Pentru bunele oficii ce ați avut amabilitatea să ne faceți în această chestiune, vă rugăm să primiți viile noastre mulțumiri.

În ceea ce privește referința despre arhiva ardeleană, care atât de grațios s-a oferit să ne-o dea d. prof. Jakó, vă facem cunoscut că poate merge până la 4 coale de tipar formatul revistei noastre. Dacă manuscrisul ne poate fi trimis în luna Februarie, va fi dat la tipar de îndată. Dacă aceasta nu e posibil, atunci îl notăm cu plăcere ca pe cel dintâi al numărului următor și dorim să-l avem în cursul lunii septembrie a. c. Cercetătorii români vor primi cu vie satisfacție informația amănunțită și completă asupra tezaurului dvs. arhivistic, venită de la o personalitate a științei maghiare ardelenesti, cum este dl. prof. Jakó.

În ceea ce privește schimbul între coletele de publicații, vă facem cunoscut că s-a făcut rectificarea prin bunăvoința Institutului de istorie universală N. Iorga.

Vă rog să primiți, Domnule Director, asigurarea osebitei și sincerei noastre stime.

Director General

D-lui Prof. Univ. Szabo T. Attila¹, Dir. Arhivei Muzeului Național Ardelean Cluj

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 843, f. 13.

¹ Szabó T. Attila (1906-1987), profesor la Universitatea din Cluj, arhivist și director al Muzeului Național Ardelean din Cluj, cercetător al limbii și dialectului maghiar, redactor al revistelor „Erdélyi Múzeum”, „Erdélyi Tudományos Füzetek” ș.a.

1947 februarie 11, Craiova. *Gheorghe Ungureanu către Aurelian Sacerdoțeanu.*

11 Februarie 1947
Craiova

Mult stimată domnule Sacerdoțeanu,

Astă-noapte am plecat la Craiova să pun umărul la vagoanele destinate nouă cu acel trist „imediat și peste rând”. Am avut dreptate să amân raportul în care trebuia să se cuprindă și evacuările, pentru că văd că una din cele mai triste pagini o scriu deabia acum, când ninge și plouă peste lăzile noastre pe rampa gării Copăcioasa; lăzi pe care în timpuri grele le-am salvat de la foc și alte împrejurări mult mai grele. Strângând din dinți și cu o mare amărăciune în suflet voi trece și peste asta.

Nu plec din Craiova fără vagoane. Astă-noapte când am pornit din Copăcioasa ploua. Eri am măturat zăpada de pe lăzi. Noroc că nu le-am adus pe toate pe rampă. Toate lăzile care au stat pe rampă trebuie urgent despachetate la Iași. Ce făceam cu 800 lăzi în care a intrat zăpada? Vă scriu Dv. pentru că știu că mă înțelegeți în amărăciunea mea.

Vă doresc multă sănătate.

Gh. Ungureanu

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 837, f. 90.

1947 februarie 23, Iași. *Constantin Turcu către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Mult stimată Domnule Director General,

Poșta de ieri mi-a adus pachetul cu cărțile ce ați avut bunătatea a mi le dăru. Am avut, astfel, ceva din cele mai mari bucurii – de la

întoarcerea mea din refugiu, când mi-am găsit, aici la Iași, biblioteca ce-mi înjghebasem în anii tinereții, cu economii și privațiuni – furată mai mult de jumătate și tocmai ceea ce era mai de preț în ea!

Mă bucur mult că am „Revista Arhivelor” completă. Voi căuta să-mi procur și „Hrisovul” I și II, ca să am această colecție, ce vă face cinste, de asemenea întregă. Cu ce mi-ați trimis, am și „Culegerile de facsimile” câte au apărut. Sunt lucruri minunate de frumoase și păcat că greutățile vremurilor vă țin în loc de la aceste înfăptuiri. M-a surprins plăcut „Ghidul Studentului”, pe care nu l-am cunoscut până acum. Noi nu am avut asemenea bune îndreptare când eram la Universitate! Cred că și Dv. i-ați simțit lipsa atunci și de aceea v-ați gândit să-l alcătuiți pentru alții... Numai, nu știu cum, generația actuală, nu mai prețuiește „vechiturile” trecutului și nici nu se pasionează de a studia temeinic și serios.

Luând ca model cele două bibliografii, apărute cu lucrările Școlii de Arhivistică, aș putea să vă trimit în curând Indicele „Revistei Genealogice” a lui Sever Zotta – care este altceva decât bibliografia lui, pe care ați văzut-o. Am scos în refugiu, în acest scop, fișe din anul I și aș mai avea de fișat și anul II. Credeți că l-ați putea tipări?

Am promisiuni că săptămâna aceasta mi se face fotografia notiței de pe manuscrisul din timpul lui Ștefan cel Mare, astfel că pe la 1 martie vă trimit neapărat articolul.

Vă rog să primiți întreaga-mi recunoștință pentru darul de cinste ce mi-ați făcut, asigurându-vă că nu vor sta – ca la alții – drept ornament în bibliotecă –, ci îmi vor fi de un real folos.

Cu respectuoasă considerație,

Const.Turcu

D.J.A.N. Iași, Fondul personal *Constantin Turcu*, 4284; D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 835, f. 19-20.

1947 februarie 28, Iași. *Constantin Turcu către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Mult stimate Domnule Director General,

În sfârșit, azi pot să vă trimit articolul meu despre Mineiul din vremea lui Ștefan cel Mare. Nu este deloc întins, astfel că abia vor fi vreo trei pagini de tipar. Aș dori – dacă se va putea, căci îmi dau seama cât e de scump – să faceți și un clișeu cu notița diacului Fedco. În acest scop am întârziat, ca să vă pot trimite și fotografia. Cât despre cele două filigrane, le-am desenat mai mult pentru ca să puteți verifica descrierea lor din text.

Sper să nu vă vină acest articol prea târziu, pentru numărul care e sub tipar. Dacă vor fi întârziat poate îl tipăriți în „Hrisovul” – sau în numărul următor al „Revistei Arhivelor”.

Veți face cum credeți Dv. că e mai bine.

Ați primit notița mea în legătură cu Condițiile Asachi? Se poate face ceva cu ea?

Sper că peste o săptămână să aveți pe biroul Dv. „Anuarul Liceului Național” închinat d-lui M. Costăchescu. Am făcut ieri corectura ultimei coli.

Dorindu-vă multă sănătate și spor în toate lucrurile așa de bune pe care le înfăptuiți Dv., vă rog să primiți aleasa mea considerație și recunoștință.

C. Turcu

D.J.A.N.Iași, Fondul personal *Constantin Turcu*, 4285.

1947 martie 2, București. Aurelian Sacerdoțeanu către Sigismund Jakó.

Domnule Profesor,

Vă rog să primiți mulțumirile mele pentru toate informațiile ce ați binevoit a-mi da prin scrisoarea din 17 Febr. a. c.

Aștept manuscrisul lucrării pentru a-l da cu plăcere la revista Școalei de Arhivistică. Evident, îmi puteți trimite și cele două facsimile pe care, dacă trebuie făcute în autotipie le vom reproduce în planșe separate, iar dacă sunt liniare le vom intercala în text. În această privință aștept lămurirea D-Voastre.

Mulțumesc deasemeni pentru promisiunea că în Sept<embrie> voi avea articolul D-Voastre privitor la Arhiva Ardeleană și am toată convingerea că venind de la un specialist informațiile vor fi de cel mai mare preț pentru toți cercetătorii. În ceea ce privește propunerea D-Voastre, de a da informații arhivistice maghiare și despre disciplinele auxiliare ale istoriei, tratate fie în Ungaria, fie în Ardeal, sunt încântat de ea și coloanele revistelor ce conduc, cu caracter special în acest sens, vă stau la dispoziție oricând veți crede de cuviință. Peste asperitatea vremurilor trebuie să revenim la câmpul liniștit al cercetărilor senine, de care au nevoie amîndouă popoarele cărora le aparținem.

Cu cele mai alese sentimente, al D-Voastre,

A. Sacerdoțeanu

2 Martie 1947, București

P.S. Cu poșta de azi vă expediem ultimul nr. din „Hrisovul” și din „Revista Arhivelor”, cu titlu grațios ca la un viitor colaborator al lor.

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 843, f. 19.

62

1947 martie 18. *Constantin Turcu către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Mult stimat Domnule Director General,

Sper că ați primit cele două scrisori ale mele, ce v-am trimis o dată cu cele două articolașe pentru „Revista Arhivelor” sau „Hrisovul”.

Dacă merită să fie tipărite și nu e prea târziu, am rugămintea fierbinte să faceți Domnia Voastră adausele din alăturatele file.

De asemenea, dacă s-ar putea să faceți Dv. o notiță la subsolul textului meu din legătură cu filigranele hârtiei din manuscrisul ce descriu¹

– bineînțeles dacă puteți identifica aceste filigrane în vreo lucrare specială asupra „fabricației hârtiei în vechime” – care aici la Iași mi-a lipsit, fiind și biblioteca Universității închisă! Oare capul acela de bour (zimbru) nu ne-ar putea îndreptăți să credem că e vorba de o comandă de hârtie a Domnului moldovean² la una din fabricile Apusului?

Vă rog să primiți respectele mele și aleasa mea considerație.

C. Turcu

D.J.A.N. Iași, Fondul personal *Constantin Turcu* , 4286.

¹ D.J.A.N. Iași, Colecția *Manuscrise*, ms. nr. 137

² Ștefan cel Mare (12 aprilie 1457-2 iulie 1504).

63

1947 martie 24, București. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

Stimate Domnule Turcu,

Împrejurările au făcut să nu vă confirmăm primirea celor două articole trimise. Ne sunt deosebit de prețioase și cel privitor la manuscrisul lui Ștefan cel Mare e dat la „Hrisovul”, iar al doilea, privitor la condicile Asachi, rămâne pentru numărul următor din „Revista Arhivelor”, cel de sub tipar fiind încheiat. La fiecare vom face adausele de care faceți mențiune în scrisoarea din 18 l.c. Atât pentru unul cât și pentru altul vă transmit călduroase felicitări.

DIRECTOR GENERAL,

I.s. A. Sacerdoțeanu

Domniei-Sale

Domnului CONSTANTIN TURCU, arhivist șef,

Arhivele Statului din Iași

Str.Cuza Vodă nr.20

D.J.A.N.Iași, Fondul personal *Constantin Turcu*, 4220.

1947 martie 31, Piatra-Neamț. *G. T. Kirileanu către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Piatra-N., 31 Mart. 1947

Iubite Domnule Sacerdoțeanu,

Greu am eșit din această iarnă a foamei și a gerului îndelungat. Am avut și un grav accident din cauza amețelilor, de urmările căruia greu am scăpat, rămânând cu mintea cam întunecată și neîn stare de a mai lucra. Mă mărginesc să pun o oarecare rânduială în hărtoagele și însemnările ce mi-au rămas după pierderile din timpul războiului.

Mulțămesc pentru știrile ce mi-ai dat despre vechiul prieten Iuliu Tuducescu, rugându-te să-i spui călduroase urări de sănătate când îl vei vedea.

Nu știu dacă este speranță să se îndrepte nedreptatea făcută Profesorului Leca Morariu¹. Văd că maestrul George Georgescu și-a reînceput activitatea. Câțiva ziariști au fost scoși de sub „epurație”. În ziarul „Semnalul” cu data de azi am citit un articol judicios asupra trecerii în diplomatie a atâtor profesori universitari, adăogând aceste rânduri lăsate de cenzură:

„Prin epurările făcute în ultimii ani, facultățile noastre au fost lipsite de luminile unor învățători care au greșit politicește, dar a căror valoare în domeniul lor este incontestabilă”.

Mă mir că dl. I. Nistor² nu face nimic pentru reîncadrarea colegului său bucovinean Leca Morariu. I-am scris în această privință, dar nu mi-a răspuns.

Am citit în ziare că s-a făcut o comemorare a lui Mircea cel Mare. Oare nu s-ar fi convenit să fie comemorat și Petru Rareș la împlinirea a 400 ani de la moarte?

Am văzut în ziare că dl. Vîrtosu a publicat ceva nou și interesant. Fii bun și-l roagă din parte-mi să mă cinstească cu un exemplar, pe care l-ar lua prietenul Chevallier³ (Foto-Studio str. Carol 11), aducătorul acestor rânduri, spre a mi-l trimite cu vreo ocazie, căci poșta s-a scumpit enorm. Un prieten din Timișoara îmi trimite 2 cărți și văd că pachetul are mărci poștale în sumă de 39.000 lei! Vremi bune cu oameni idem!

Iar te rog a transmite prietenilor Eustatzie alăturata scrisorică, iar prietenului Culică și soției calde salutări.

Închinăciuni de sănătate D-nei Virginia, iar D-tale prietenești și devotate sentimente.

G. T. Kirileanu

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 824, f. 20.

¹ *Leca Morariu* (1888-1963), profesor la catedra de literatură română modernă și folclor de la Universitatea din Cernăuți, a editat revistele „Mihai Eminescu” și „Făt Frumos” la Cernăuți și Suceava. Bun prieten al lui G. T. Kirileanu și Artur Gorovei.

² *Ion I. Nistor* (1876-1962), istoric, cu preocupări în special pentru Bucovina și Basarabia, profesor la Universitățile din Viena, Cernăuți și București, membru al Academiei Române. Om politic al cărui nume este legat de Unirea Bucovinei cu Țara, redactând actul de unire din 28 noiembrie 1918.

³ *Adolphe Chevallier*, fotograf din Piatra Neamț.

65

1947 aprilie 24, Suceava. *Nicolae Grămadă către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Coane Sacerdoțeanu,

Adevărat că a înviat și doresc, să fi petrecut sărbătorile cu bine și cu bucurie. Îmi pare rău, că dl. Lăzărescu ne părăsește. Era băiat simpatic. Eu, din parte-mi, am tot interesul, ca în Moldova de Nord să se înjghebeze o înfloritoare Regională a Arhivelor Statului.

Primesc deci, sarcina de conducător provizoriu al acestei Regionale. Îmi dau seama de răspunderile și greutatea împreunate cu sarcina luată. E mult de lucrat în domeniul acesta, aici, în regiunea noastră. Trebuie despuiată toată regiunea de materialele arhivistice. Pentru aceasta este nevoie de deplasări. În lipsă de fonduri speciale pentru scopul acesta, deplasările le voi face eu cu prilejul plecărilor în inspecție ale inspectorului general de poliție din Suceava. Nu numai adunarea materialului arhivistic e o problemă, ce reclamă repede ei deslegare, ci și transportarea lui la Suceava și categorisirea lui.

Planul de lucru mi-l voi face, când voi lua contact cu instituția.

Albumul paleografic de Steffens mi-a rămas în 1940 în Cernăuți împreună cu toată biblioteca și nu l-am mai găsit în 1941. Ți-am povestit în 1943, că din toată fosta mea bibliotecă n-am mai găsit decât puține lucruri și acestea de importanță mai mică. Toate cărțile științifice s-au pierdut. Dacă aș avea albumul acesta, l-aș face danie Școalei de arhivistică. Nici nu știu, dacă se mai găsesc exemplare pe piața librăriei germană. În 1941 m-am adresat unei mari și cunoscute librării din Lipsca cu rugămintea să-mi caute un exemplar, dar mi s-a răspuns, că nu se poate găsi. Zilele acestea am să-i scriu din nou acestei librării-anticariat, cu care am de lichidat unele socoteli mai vechi, și am să-i rog, să încerce să afle un exemplar.

Deocamdată, dacă ai nevoie de acest album, îl poți afla la biblioteca universității din Iași. Aici e un singur exemplar de care m-am servit și eu în anul 1940/41. Cred, că ai putea să-l împrumuți, cerându-l oficial prin direcțiunea Arhivelor Statului.

Eu lucrez la un studiu asupra toponimiei Bucovinei – trecute și prezente –. Mă isbesc la fiecare pas de lipsa atâtor și atâtor scrieri, aici la Suceava. Cred, totuși, că voi duce lucrarea la bun sfârșit. Să fie numai posibilitățile de tipărire. La Muzeul Bucovinei am avut câteva milioane de lei, destinate pentru continuarea tipăririi anuarului. De atîta vreme am cerut aprobarea cotei de hârtie și autorizarea necesară pentru tipărire! Cota mi s-a aprobat zilele acestea, dar autorizația de tipărire n-am primit-o încă. Cu deprecierea din urmă a leului, nici nu mă mai pot gândi la tipărirea anuarului. Aștept, să văd, până unde merge rostogolirea.

A fost, zilele acestea, pe la boeria ta, tânărul Gramatovici. Mi-a povestit ghinionul, ce l-a avut cu pierderea adresei trimise de Regionala Suceava. El ar fi foarte mulțumit, dacă l-ai numi arhivar – slujbă echivalentă cu cea de șef de birou –. Dacă nu-i nimic, ce ar putea împiedeca această avansare, te rog și eu, să aprobi avansarea.

Sărutări de mână stimatei Doamne.

Toate urările de bine.

Al Dvs.
N. Grămadă

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 817, f. 226-227.

1947 mai 6, Suceava. *Nicolae Grămadă către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Suceava, 6 Mai 1947

Coane Sacerdoțeanu,

Am primit adresa și din ziua de 2 Mai am și luat slujba în primire.

Avem ceva material arhivistic în depozitul Regionalei noastre și am întocmit un nou plan sistematic pentru orânduirea pe fonduri a acestui material. În același timp am făcut demersuri pe lângă diferite autorități și instituțiuni, pentru a ne încredința spre păstrare materialele arhivistice, care nu mai prezintă interes de actualitate.

Până ce vom putea trimite în fiecare județ câte un funcționar al nostru pentru despuierea județului de tot ce e material arhivistic, care merită să fie păstrat, am scris câte unui prieten din capitala fiecărui județ din cuprinsul Regionalei noastre, rugându-i să identifice și să-mi semnaleze materialele arhivistice din județul respectiv.

Pentru buna funcționare a Regionalei e necesară completarea personalului, prin ocuparea locurilor vacante. Pare-mi-se că anumite dispoziții din noul buget nu îngăduie ocuparea locurilor libere decât numai prin transferări. Ori și cum ar sta lucrurile, locurile trebuiesc ocupate, căci n-am cu cine lucra. Sunt numai doi funcționari ai noștri și unul detașat. În același timp, te rog să faci toate demersurile necesare pentru materiale. Îți trimitem și o adresă în sensul acesta.

Altă chestiune: situația mea. Nu-mi prea place titulatura minoră de arhivist-șef. Ar trebui sistemizate funcțiunile de director și subdirector, cum au fost pe vremuri la Cernăuți. Și apoi nu-mi prea convine situația de director onorific la două instituții culturale (Muzeul Bucovinei și Arhivele Statului), unde e destul de lucru. **Ar trebui lămurită deci situația mea și din punct de vedere bugetar.**

Ți-am scris, pare-mi-se, că de prezent lucrez la un studiu asupra toponimiei Bucovinei – în trecut și astăzi. Mă gândesc, unde voi putea

să-l tipăresc. Va fi o lucrare mai mare. Mă voi adresa, poate, Casei Școalelor.

Toate urările de bine.

Al D-tale,
N. Grămadă

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 817, f. 228-229.

67

1947 mai 19, Suceava. *Nicolae Grămadă către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Coane Sacerdoțeanu,

Nu cunosc instrucțiunile în legătură cu aprobările de fonduri necesare pt. acoperirea cheltuielilor diferite de materiale și nici funcționarii regionalei nu mi-au putut da informațiile cerute. Într-o administrație sănătoasă, pusă la punct și la virgulă, e necesară întocmirea, din timp, a unui anteproiect de buget, care să cuprindă și toate cheltuielile de materiale nu numai cele de personal. Regionala noastră n-a făcut și n-a înaintat un astfel de anteproiect. Și atunci, mă întreb, dacă nu vom ajunge într-un moment, să nu putem face față acestor cheltuieli, în lipsă de fonduri. În Iunie și Iulie la noi se fac aprovizionările cu lemne. Cine dă fondurile trebuincioase? Timpul înaintază și astăzi mâine ne trezim cu frigul și cu pivnița goală de lemne. Și nu-i vorba numai de fonduri pentru lemne, ci și de fonduri pentru atâtea alte cheltuieli ce ni se pun de normala funcționare a Instituției.

Aș dori să știu, dacă fondurile pentru cheltuielile de materiale se cer de către diferitele Regionale prin întocmirea de anteproiecte speciale de buget sau dacă aceste fonduri se cer de Direcțiunea Generală a Arhivelor Statului pentru toate Regionalele. Am nevoie de lămuririle acestea, pentru a ști ce trebuie făcut în viitor, astăzi e prea târziu, să mai înaintăm un astfel de proiect de buget. Nu știu, ce ieșire va fi din acest impas.

Pentru cercetarea terenului în ce privește despuierea orașelor din Regională de materialele arhivistice, i-am rugat pe mai mulți prieteni, directori de licee, să cerceteze și să mă informeze. Când va pleca mașina Inspectoratului Regional al poliției în diferite orașe, mă voi deplasa și eu. Toate urările de bine.

N. Grămadă

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 817, f. 224.

68

1947 mai 26, Suceava. *Nicolae Grămadă către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Suceava, la 26 Mai 1947

Coane Sacerdoțeanu,

Avem mult de lucru la Regională. Nădăjduim să începă a ne sosi și noi materiale arhivistice. Avem însă nevoie neapărată de completarea personalului funcționăresc al Regionalei. Cu **un singur** funcționar e greu să se facă treabă (o funcționară, d-na Gramatovici, e numită pentru lucrările de birou, dar o mai pun și la lucrările de selecționare a materialului arhivistic, iar d-l Ceredarec e numai detașat la noi – așa că personalul se reduce totuși la o singură persoană, d-l Gramatovici). De aceea te rog foarte mult, să faci tot ce-i cu putință, pentru numirea a cel puțin doi din cei trei funcționari, ce ar trebui să fie numiți în cele trei locuri vacante. Nevoile de funcționare normală a instituției impun aceste numiri.

„Monitorul Oficial” publică adeseori, chiar dela votarea noului buget încoace, concursuri pentru ocuparea diferitelor locuri vacante la diferite instituții (Cf. Mon. Of. din 15 Mai 1947, n 109, pg. 3850, etc.). Deci am putea cere și noi publicarea concursului pentru ocuparea măcar a două locuri vacante.

S-ar impune și un aranjament financiar pentru situația mea, căci nu-mi prea convine să fiu director onorific și la Arhive și la Muzeul Bucovinei, deși ambele sunt instituții cărora le port tot interesul și toată dragostea. În curs de o lună îmi rup o pereche de opinci cu drumul zilnic, dus și întors, la Arhive, sediul cărora e înspre periferia târgului. Deci...socot, Herr General Direktor, să se facă dreptate.

Toate urările de bine.

N. Grămadă

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 817, f. 225.

69

1947 iunie 24, București. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

Scumpe Domnule Turcu,

Te rog să revezi în pagini corectura articolului D-tale. Îmi pare rău că nu pot să dau desenul în planșă separată, căci trebuie să fac mai multă economie ca în trecut.

Până acum nu am avut norocul să dau peste fotografia lui Zotta. Cred totuși că nu e pierdută. Doresc mult să public bibliografia lui Zotta, dar nu mai pot pune un termen când voi mai da una la tipar. Dacă așteptarea nu-ți prejudiciază, te rog, trimite-mi manuscrisul.

Înapoiez și a doua broșură **Daniil Sihastru**. Din greșeală nu-mi ajunsese exemplarul, pe care l-am găsit între cele date la bibliotecă. Îmi dau seama că ai puține și de aceea poate că-l poți folosi chiar dacă are frumoasa D-tale dedicație către mine. Ea figurează însă, în tot așa de măgulioare cuvinte, și pe ce de-al doilea exemplar.

Te felicit pentru ediția lui Creangă. Urmezi și aici pe drumul bunului Kirileanu¹, de la care am din când în când știri. Îmi pare bine că e sănătos.

Al D-tale,
A. Sacerdoțeanu

D.J.A.N. Iași, Fondul personal *Constantin Turcu*, 4221.

¹ G. T. Kirileanu a publicat Ion Creangă, *Opere*, ediție critică, cu note, variante și glosar, București, 1939.

70

1947 iulie 28, Piatra-Neamț. *G. T. Kirileanu către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Iubite Domnule Director S a c e r d o ț e a n u,

În seceta asta de publicații serioase, mi-ai făcut mare plăcere cu noul prețios instrument de cultură: **Catalogul Documentelor Țării Românești** de la Arhivele Statului din București (1369-1600), pentru care te rog să primești recunoscătoare mulțumiri.

Eu tot sper că-mi voi putea arăta cu fapte recunoștința, punând deoparte pentru Arhivele Statului din hârtiile ce mi-au rămas de când am îndeplinit serviciul petițiilor la Regii Carol I și Ferdinand I. Poate că mai târziu se vor găsi informații politice și sociale.

Cetind din scoarță în scoarță acest volum, căci eu cetesc cu plăcere listele de documente, am admirat stăruința D-tale în continuarea publicațiilor chiar și în aceste vremi grele, precum și conștiincioasa muncă a d-lui Ion Radu Mircea, și m-am gândit că toate instituțiile cu depozite de documente s-ar cuveni să pună la dispoziția cercetătorilor asemenea lucrări.

Academia Română începuse acum 40 de ani publicarea **Documentelor Românești** sub privegherea lui Ion Bianu¹, lucrător fiind Al. Lapedatu², pe cât îmi aduc aminte. Dar publicarea s-a oprit la pag. 208, probabil din cauză că dl. Al. Lapedatu a plecat din serviciul Acad<emiei> Române I-am amintit când a ajuns Președinte al Acad<emiei> Române că ar fi de mare folos reluarea acestei prețioase publicații. Mi-a răspuns: Cine s-o facă?!

Zilele acestea am primit și broșura: **Îndrumător în Arhivele Statului Iași**³, care va fi de folos cercetătorilor, dar comparând cu lucrarea Dv. din București văd cu tristețe la ce micșorare a ajuns biata Moldovă și în cele culturale – bătută fiind de secetă, boli și câte alte greutăți.

Cu devotate și prietenești sentimente

G. T. Kirileanu

Călduroase închinăciuni D-nei Virginia și prietenilor Culică cu soția, cărora le-am trimis o scrisoare prin D-na Directoară a liceului industrial de fete din Piatra, dar nu știu dacă o fi primit-o. Cu mare jale mă gândesc mereu la bunii noștri prieteni Eustatzie peste care a venit năprasnica pierdere a scumpului lor frate Emil. Le-am telegrafiat și le-am scris că iau parte din tot sufletul la marea lor durere. Nu știu însă care să fi fost cauza unei morți așa de neașteptate, căci promisem dela prietenul Meney o poștală cu vești bune de la Băile Erculane.

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 824, 21-22.

¹ *Ion Bianu* (1865-1935), bibliotecar, membru și președinte al Academiei Române, profesor la catedra de Istoria literaturii române a Universității din București. A publicat (în colaborare), *Catalogul manuscriselor românești din Biblioteca Academiei*, 3 vol., București, 1907, 1913, 1931; *Bibliografia românească veche, 1508-1830*, 4 vol., București, 1903, 1910, 1912-1936, 1944; *Psaltirea Șcheiană*, București, 1889 ș.a.

² *Al. Lapedatu* (1876-1954), medievist, profesor la Universitatea din Cluj, director al Institutului de Istorie din Cluj, director general al Arhivelor Statului în 1923, membru al Academiei Române, activitate politică.

³ *Îndrumător în Arhivele Statului Iași*, întocmit de Gh. Ungureanu, C. Turcu și Nic. Șendrea, Iași, 1947, 96p. În „Lămurire”, Gh. Ungureanu deplânge soarta arhivelor Moldovei de lipsa unei „cuvincioase zidiri” și de consecințele nefaste ale evacuării din timpul războiului.

71

1947 septembrie 4, Cluj. *Ștefan Meteș către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Cluj, 4 Sept. 1947

Iubite Domnule Sacerdoțeanu,

La adresa care mi-ai trimis-o – primită abia azi – în legătură cu pensionarea mea, mărturisesc, că răspund cu oarecare emoție la gândul că

va trebui în curând să mă despart de instituția de care am fost legat sufletește atât de strâns 1/4 de veac și de care încă voi rămâne legat.

Potrivit sfatului care mi-l dai, trimit deci alăturat cererea mea de pensionare nedată – lăsându-ți latitudinea s-o datezi așa cum vei crede de bine – și te rog să binevoiești a o prezenta d-lui Ministru cu un raport favorabil pentru a o aproba și a-mi mai da încă 5 ani plus la cei serviți.

Am servit cu totul 30 ani și 9 luni – 5 ani și 10 luni ca preot, 24 ani și 11 luni ca director al Arhivelor, cu reținerile legale la „fondul de pensie” pe toți anii aceștia – la care sper că dl Ministru, după raportul d-tale favorabil, va aproba să mi se dea în plus 5 ani la cei serviți.

Ași fi dorit, ca cel puțin până la finele anului bugetar curent să mai fi putut rămâne la postul meu, pentru a executa unele lucrări oficiale necesare, dar date fiind împrejurările grele de astăzi, nu insist pentru prelungire, fiind convins că D-ta ai făcut în această privință tot ce a fost cu putință, și pentru această bunăvoință îți sunt recunoscător și-ți mulțumesc.

Al D-tale

Cu deosebită stimă și prețuire

Șt. Meteș¹

P.S. Fișa de pensie în 3 exemplare voi trimite-o în cel mai scurt timp.

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 827, f. 86.

¹ Ștefan Meteș (1887-1977), istoric, director al Arhivelor Statului din Cluj (1926-1949), membru corespondent al Academiei Române.

1947 septembrie 21, Piatra-Neamț. *G. T. Kirileanu către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Piatra-N., 21 Sept. 1947

Iubite Domnule Sacerdoțeanu,

Am primit ultimul volum din „Revista Arhivelor” și-ți mulțumesc din tot sufletul, bucurându-mă că mai pot ceti asemenea publicații serioase ca în vremile trecute...Am gustat cu plăcere împunsăturile așa de fine și

pe deplin întemeiate de la paginile 193-196, ca și darea peste labă a lui B. M-a bucurat cuvântul bun pentru C. Turcu. Tare mă tem să nu cadă jertfă comprimărilor tocmai când era așa de folositor la mult lovitele arhive eșene. Am rămas adânc mâhnit văzând lista celor comprimați la Universitatea din Iași. Oameni ca Gh. Nastase, Caraman, Boldur, nu se găsesc pe toate cărările! Ce-o fi la București cu comprimările...

Călduroase închinăciuni de sănătate D-nei Virginia, urându-vă la amândoi sănătate și numai cele bune.

Cu prietenească dragoste

G. T. Kirileanu

Rog a transmite celor în drept alăturatele foițe.

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 824, f. 23.

73

1947 <septembrie-octombrie>, Iași. *Constantin Turcu către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Mult Stimat Domnule Director
General,

Am primit, în două pachete oficiale, un exemplar din „**Hrisovul**” VI împreună cu 60 **extrase** ale articolului meu, tipărit în această publicație¹.

Nici nu știu cum să vă mulțumesc mai călduros pentru marea plăcere ce mi-ați făcut! A fost o surpriză cu totul neașteptată pentru mine, când tot mai vitrege sunt condițiile de viață a publicațiilor pentru cercetarea trecutului nostru istoric și cultural.

Domnia Voastră sunteți însă de admirat, fiindcă reușiți să mențineți cele două publicații, „Revista Arhivelor” și „Hrisovul”, care apar cu regularitate, tot mai perfecte ca tehnică și cu un cuprins tot mai ales și important.

Să vă ajute Dumnezeu să le duceți mai departe – tot mai departe.

Îndată ce vom primi salariul pe octombrie, voi veni la București, fiind chemat pentru semnarea contractului cu editura care tipărește opera lui I. Creangă.

Atunci voi veni și la domnia voastră, spre a vă vedea și a vă cere un sfat, într-o chestiune foarte actuală și presantă.

Vă rog să primiți cele mai recunoscătoare mulțumiri pentru marea plăcere ce mi-ați făcut cu extrasul și respectuoasa mea considerație.

Constantin Turcu

D.J.A.N. Iași, Fond personal *Constantin Turcu*, 4287.

¹ C. Turcu, *Un manuscris slavonian necunoscut din timpul lui Ștefan cel Mare*, „Hrisovul”, VI/1946, p. 105-109.

74

1947 octombrie, Iași. *Constantin Turcu către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Mult stimată Doamnă Director General,

Vă mulțumesc recunoscător pentru trimiterea „Revistei Arhivelor” VII, 1, și pentru cuvintele bune publicate în notița de la pagina 199, privind „Omagiul M. Costăchescu” alcătuit de mine.

Numărul acesta al revistei este foarte interesant – și prin studiile de sub capitolul I, și prin dările de seamă de sub capitolul II – privind situația arhivelor în 1944-1945, în special relatările de la Craiova și Buzău¹ – și prin notele și notițele bibliografice de sub capitolul III.

Cu deosebit interes am citit necroloagele² scrise de Domnia Voastră: portretul lui Nae Ionescu³ – ale cărui comori le-am bănuit numai din puținele reproduceri de stampe și tablouri, ce se făceau odinioară în revista „Vremea” – m-a făcut să mă gândesc la scumpul nostru Moș Ghiță de la Piatra, care de asemenea a adunat comori neprețuite pentru trecutul neamului și limbii noastre.

M-a impresionat destăinuirea sinceră din ultimul alineat al duioasei note despre regretatul Berechet, cum și cuvintele drepte din alineatul al IV-lea.

Apoi notițele bibliografice sunt extrem de vii!

Am admirat nota a doua de la pagina 187 – aveți mare dreptate! De asemenea, finalul notei asupra cărții lui Mihail P. Dan⁴ (p.189); dureroasă – și adevărată, din nenorocire –, constatarea din finalul notei a doua, p.190 (minoritățile). Dar ce să mai notez, căci ar trebui să mă opresc la fiecare din notele scrise de Domnia Voastră, căci în toate găsesc măcar un cuvânt sau o expresie fericită. Vă spun drept că nu am citit de multă vreme, cu atâta plăcere și interes, astfel de cronică vibrantă.

Ar fi un mare păcat ca greutățile financiare care ne încing tot mai mult să vă împiedice a duce mai departe această excelentă publicație.

Dar „Hrisovul”! Numărul care era sub tipar a apărut?

Închei, mulțumindu-vă mult și pentru cuvintele liniștitoare trimise prin Domnul profesor Dan Simonescu.

Cu respectuoasă considerație și devotament,

Constantin Turcu

P.S. Domnul profesor M.Costăchescu nu a primit „Revista Arhivelor”. În cazul că a fost scăpat din vedere, vă roagă să dispuneți a i se trimite și d-sale un exemplar.

D.J.A.N. Iași, Fondul personal *Constantin Turcu*, 4222.

¹ Aurelian Sacerdoțeanu, *Dare de seamă despre Arhivele Statului pe 1945 făcută către Consiliul de perfecționare*, în „Revista Arhivelor”, nr.VII/1946-1947, p. 112-143, Idem, *Dare de seamă despre Arhivele Statului pe anul 1946 făcută către Consiliul de Perfecționare*, în *loc.cit.*, p. 343-368.

² Aurelian Sacerdoțeanu scrie o suită de necroloage pentru Nae Ionescu, Ștefan Gr. Berechet, Alexie Popovici, Pompiliu Constantinescu, Pr. Haralambie Roventța, Dr. Nicolae Lupu.

³ *Nae Ionescu* (1890-1940), logician, filosof și publicist. Profesor de filosofie la Universitatea din București.

⁴ *Mihail P. Dan*, profesor la Facultatea de istorie din Cluj și cercetător la Institutul de istorie și arheologie din Cluj, balcanolog, preocupări de istorie economică, în special relații comerciale externe. Aurelian Sacerdoțeanu, în „Revista Arhivelor”, nr.VII/1946-1947, face prezentarea cărții lui Mihail P. Dan, *Cehi, slovaci și români în veacurile XIII-XVI*, Sibiu, 1944.

1947 noiembrie 18, București. *Constantin Moisil către Aurelian Sacerdoțeanu.*

București, 18 Noemvrie 1947

Iubite Domnule Sacerdoțeanu,

Simt o deosebită satisfacție sufletească ori de câte ori primesc câte o nouă publicație a Arhivelor Statului. Îți mulțumesc din inimă pentru „Hrisovul” VI și-ți urez să poți continua și mai departe cu publicarea lui, a „Revistei Arhivelor” și a „Bibliotecii Arhivelor”, căci toate dovedesc, că instituția noastră trăiește și propășește neîntrerupt sub inimoasa și stăruitoare D-tale conducere.

În același timp te felicit, că în împrejurările actuale poți să dai la lumină, în mod regulat, publicații atât de importante ca cuprins și atât de voluminoase și doresc să ai prilejul de a continua încă mulți ani această activitate. Dorindu-ți toate succesele, sănătate și putere de muncă, sunt al D-tale,

Const. Moisil

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 828, f. 25.

1947 decembrie 7, Roma. *Scarlat Lambrino către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Roma, 7 Decembrie 1947

Iubite Domnule Sacerdoțeanu,

Am primit volumul al VI-lea (1946) din „Hrisovul” și Indicele cronologic Nr. 11¹, pe care ai avut amabilitatea să le trimiți și Școalei. Te felicit din toată inima pentru regularitatea cu care scoți aceste publicații, în împrejurările grele prin care trecem, și pentru conținutul bogat, variat și de o frumoasă ținută științifică al lor.

Am citit cu interes justele observații pe care le faci asupra „Privirilor generale” ale d-lui Bodin². Cred însă că nu trebuie să te ostenești atâta, fiindcă autorul – pe cât îmi pot da seama din citatele D-tale – confundă **scopul** istoriei cu mijloacele de care știința noastră se servește. E păcat însă că tinerii noștri savanți aspiră de la primii pași la sinteze și priviri generale, care trebuie să fie mai degrabă o preocupare de sfârșit de carieră, când omul de știință abordează asemenea probleme cu toată greutatea unei lungi experiențe.

Te felicit de asemenea pentru atitudinea D-tale față de memoria lui Nicolae Iorga³. În tot ceea ce am citit în publicațiile pe care ai avut amabilitatea să mi le trimiți, am văzut cu câtă grijă cauți să ferești opera marelui nostru istoric de atingerile grăbite și nerespectoase ale celor care au marele merit de a trăi încă. Este o operă frumoasă pe care o faci și care-ți face cinste.

Îmi pare rău că mijloacele nu ne-au dat posibilitatea să scoatem un nou volum din numerele noastre, ca să pot răspunde și eu la frumoasele publicații. Dar Școala noastră trage să moară și e probabil că în curând mă voi întoarce la catedră.

Până atunci îți mulțumesc pentru grija cu care trimiți Școlii publicațiile dirijate de D-ta și te rog să primești încredințarea prieteniei și prețuirii mele.

S. Lambrino

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 826, f. 6.

¹ *Indice cronologic nr. 11. Actele Secției Bunuri Publice-București. Mănăstirile: Cozia, Crasna, Dălhăuți, Dealul, Dedulești, Dintr-un lemn, Sfânta Ecaterina - București și Fedelsiori*, București, Direcția Generală a Arhivelor Statului, 1947, 178 p.

² *Dumitru Bodin* (1904-1978), istoric modernist, membru al Școlii Române din Roma (1933-1935). Secretar de redacție și redactor la „Revista istorică română”, (1931-1948). Asistent, conferențiar, profesor suplinitor la catedra de istoria României a Facultății de istorie din București (1937-1948). Lucrările sale se remarcă adesea printr-un spirit polemic deosebit. Majoritatea cercetărilor sale au în vedere istoria Olteniei și figura lui Tudor Vladimirescu. Ca editor a pus la dispoziția cercetătorilor documente relative la relațiile Țărilor Române cu Regatul sard.

³ Vezi Aurelian Sacerdoțeanu, *Nicolae Iorga. 5/17 iunie 1871- † 27 noembrie 1940*, în „Revista Arhivelor”, IV - 2, 1941, p. 205-213.

1947 decembrie 7, Cluj. *Sigismund Jakó către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Domnule Director General,

Cea mai nouă publicație, intitulată „Actele secției bunuri - publice - București”¹, am primit-o acum. Cu sinceră bucurie vă felicittez, căci cunosc bine ce înseamnă în cercetările arhivistice indexele cronologice, repertoarele de acest fel. Fiecare cercetător al Istoriei Românilor poate fi recunoscător pentru aceste publicații. Lângă rezolvările moderne și practice ale indexului care stă înaintea mea, admir, D-le Director, energia D-voastră, cu care timpurile de astăzi, atât de grele din punct de vedere economic, Vă luptați să aveți mijloacele materiale pentru realizarea minunatului program. A doua broșură a inventariilor „Arhivei Muzeului Ardelean” din cauza lipsei banilor nu poate ieși de sub presă. Vă mulțumesc mult pentru atenția onorifică a D-voastre și doresc, ca și celelalte volume proiectate să le puteți prezenta cât mai curând.

Cu cele mai distinse salutări

Jakó Zsigmund
Cluj, 1947 Dec. 7

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar, 853, f. 39.

1948 ianuarie 3, Suceava. *Nicolae Grămadă către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Coane Sacerdoțeanu,

Câteva chestiuni:

1. Dl R. Gramatovici de la Regionala noastră merită să fie avansat în postul, pentru care s-a și prezentat la concurs și a și fost declarat reușit, făcându-i-se foarcele necesare. E băiat bun, foarte muncitor și conștiincios. Dosarul lui se găsește, pare-mi-se, la Educație, la directorul Vrânceanu. Te rog, să faci cele mai stăruitoare demersuri pentru

neîntârziata și favorabila rezolvare a propunerilor înaintate de noi. Te rog să faci demersuri și pentru rezolvarea cazului lui Sidoriuc.

2. Se vorbește tot mai stăruiitor despre contopirea Facultății de Teologie din Suceava cu cea din București. În cazul acesta eu voi fi, probabil, încadrat la vreo Facultate de Litere. În cazul acesta ar trebui să ne gândim la un urmaș al meu la Regionala Suceveană a Arhivelor Statului. O bună soluție ar fi prelungirea detașării d-lui Ceredarec¹ la Regionala noastră și însărcinarea lui cu conducerea Regionalei. Altă soluție, care mi-a venit în gând chiar acuma – o soluție foarte bună – ar fi, să se încredințeze conducerea Regionalei profesorului Al. Bocănețu, pensionat nu demult, fost profesor suplinitor la catedra de istoria sud-est europeană la universitatea din Cernăuți, om foarte cult și foarte cinstit. Te rog, să examinezi lucrul și să te oprești asupra unei soluții.

3. Vechile documente moldovenești pe pergament ar trebui să constituie un bun național, asupra căruia să nu dispue numai deținătorii lor trecători. Ar trebui, să-și spue un cuvânt hotărâtor asupra soartei acestor documente și Arhivele Statului. Neglijența deținătorilor și din trecut și de astăzi în legătură cu păstrarea acestor documente a avut drept urmare pierderi și distrugeri masive ale acestor documente.

Mitropolia Bucovinei a avut o frumoasă colecție de astfel de documente, dar păstrarea lor a lăsat foarte mult de dorit. Nici un interes, nici o dragoste pentru ele, nimic. Urmarea a fost pierderea acestui atât de prețios tezaur de documente.

De atâta vreme îi tot întreb pe cei dela Mitropolie, dacă se mai găsesc acele documente la ei. Din răspunsul în doi peri am tras concluzia, că acele documente le-au pierdut printr-o condamabilă omisiune de a le pune la adăpost din timp. Un funcționar dela Mitropolie mi-a spus, așa, cam indiscret, că acele documente ar fi ars în Martie 1944 în gara Grădina Publică din Cernăuți împreună cu alte lucruri ale Mitropoliei.

Ar fi foarte bine, să trimiți chiar mitropolitului Emilian al Bucovinei o adresă oficială, cu întrebarea, care-i situația aceluia atât de prețios fond de documente moldovenești. Vroiam, să le trimit eu o adresă în chestiunea aceasta, dar e mai bine, ca întrebarea să vie dela Direcțiunea Gen<erală> a Arh<ivelor> St<atului>.

Răspunsul ce-l vei primi, te rog să mi-l comunic și mie.

Toate urările de bine.

N. Grămadă

P.S. Am cetit în ziare, că ești membru în Com<isia> Mon<umentelor> Ist<orice>. Cred, că noua Comisiune va fi mai cu interes pentru vechile noastre monumente istorice. În calitate de director al Muzeului Bucovinei am trimis în ultimii trei ani o bogată corespondență Comisiunii Centrale a Mon<umentelor> Ist<orice>, cu diferite propuneri și sugestii în legătură cu conservarea monumentelor istorice din Regiune, monumente de care nu se interesează nimeni de atâta timp.

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 817, f. 232-233.

¹ *Necolai Ceredarec* a lucrat la Arhivele Statului din Iași și Suceava. A fost detașat la Suceava ca arhivar ajutor, revenind în scurt timp la Iași. A publicat în „Revista Arhivelor” și în „Hrisovul”.

79

1948 ianuarie 10, Piatra-Neamț. *G. T. Kirileanu către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Piatra-N., 10/I 1948

Iubite Domnule Sacerdoțeanu,

Mulțamesc călduros pentru prieteneasca amintire și bunele urări, dorindu-vă la rîndu-mi sănătate și numai cele bune d-tale, D-nei și întregii familii.

Speram să pot veni toamna trecută la București ca să-mi văd priteniei, dar stabilizarea și micșorarea pensiei au distrus mijloacele materiale. Acum văd periclitată și mica pensie, iar economiile ce aveam în acțiuni s-au evaporat ca și mica răzășie expropriată. D-zeu știe cum voi mai putea-o duce în anii bătrâneței: Vorba ceea: mi-am trăit traiul și mi-am mâncat mălaiul. Așa că nici la primăvară nu va mai putea fi vorba de călătorii...

Cu sănătatea am dat-o mai binișor vara trecută, dar iarna o duc greu, căci odaea mi-i friguroasă și lemnele foarte scumpe. Mi-i frig la picioare și trebuie să stau mai mult în pat cu o cărămidă caldă la talpe! – Ca să alung urâtul fac lecturi istorice: interesantele monografii a lui G. Boissier despre Tacit și a lui H. Taine despre Tit Liviu, iar acum cetesc cartea cu frumoase

ilustrații și luminoase expuneri a lui Gustave Le Bon: *Les premières civilizations*, cu referiri la istoria modernă, care-mi aduce în minte cunoscuta vorbă: plus ça change...

Zilele trecute dl. S. Mehedinți mi-a trimis interesanta lui comunicare la Acad<emia> Rom<ână> despre **bătrâneț**, pe care el, ca un rumân la față ca un măr și ținându-se drept ca un brad (la 80 de ani!) o preamărește. I-am răspuns că eu bolnăviciosul îi simt mai mult slăbăciunile, adăogându-i că poporul nostru hâtru și bun de glume o tratează cu destule sarcasme înțepătoare!

Te-aș ruga să spui bunilor prieteni Culică cu D-na Veronica și frații Eustatziu că mă gândesc mult la dâșii, dar sânt foarte greoi cu scrisul. Cu sincere sentimente prietenești

Moș Ghiță T. Kirileanu

Luna trecută am primit vol. cu actele Secției Bunuri Publice-București (ale M-rilor, așteptând și rândul mănăstirilor moldovene!). Călduroase mulțămiri!

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 824, f. 24.

80

1948 martie 30, Suceava. *Nicolae Grămadă către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Suceava, 30 Martie 1948

Coane Sacerdoțeanu,

Pentru Regionala noastră se apropie unele date fatale:

1. 1 Aprilie, data plecării d-lui Ceredarec la Iași. Rămân numai cu un funcționar specialist.
2. Data X, data necunoscută a plecării Facultății din Suceava, când, cu părere de rău voi trebui să părăsesc conducerea instituției.

Pentru a avea un conducător stabil al Regionalei mă gândesc, că n-ar fi rău, să faci propunerile necesare pentru înaintarea d-lui Ceredarec la gradul de arhivar-șef. În același timp secretarul general al Facultății de

Teologie mi-a spus, că, în cazul desființării Facultății de Teologie, ar dori să fie transferat la Regionala noastră cu tot cu postul lui, dar acest post al lui să fie transformat într-un post de director al Regionalei. Nu știu dacă e cu putință transferarea și transformarea aceasta, dar te rog, să examinezi lucrul și să-l expui și propui, principial, celor în drept.

Alte probleme extraurgente ale Regionalei:

1. Ocuparea unora din locurile vacante, eventual a tuturor locurilor libere.
2. Aprobarea fondurilor necesare pentru transportarea la sediul nostru a materialelor arhivistice din cele cinci județe ale Regionalei noastre.
3. Aprobarea devizului pentru confecționarea mobilierului.
4. Fonduri pentru confecționarea de halaturi pentru funcționari.
5. Demersuri pentru avansarea personalului cu drepturi și merite de avansare.
6. Urgentarea transferării omului de serviciu.

Și acuma unele lucruri, care te interesează în calitatea de membru al Com<isiei> Mon<umentelor> Ist<orice> și pe care ți le supun în calitatea mea de director al Muzeului Bucovinei. În ultimii trei ani eu am fost singurul, care, în lipsa unei Comisiuni Regionale a Mon<umentelor> Ist<orice>, m-am interesat tot timpul de problema conservării monumentelor istorice din regiune. Am trimis mereu adrese, cu propuneri și sugestii Comisiunii Mon<umentelor> Ist<orice> și Ministerului Artelor. Cred că cei dela București s-au plictisit de atâtea intervenții – absolut justificate – făcute de mine. S-au luat unele măsuri, dar prea puține, neîndestulătoare. Propunerile noastre se pun de obicei la București la dosar. Și e păcat. Deocamdată Com<isia> Mon<umentelor> Ist<orice> ar trebui să facă două lucruri, urgente și necesare:

1. Să revadă toată corespondența trimisă de Muzeul Bucovinei și să reexamineze diferitele propuneri și sugestii făcute de noi.
2. Să numească fără întârziere o Comisiune regională a Mon<umentelor> Ist<orice> care să aibă un interes activ pentru problema conservării Monumentelor Istorice din Regiune.

Așteptăm.

Toate urările de bine.

N. Grămadă

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 817, f. 235-236.

1948 aprilie 15, Suceava. *Nicolae Grămadă către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Suceava, 15 Aprilie 1948

Coane Sacerdoțeanu,

Ai legături la Minister. Cred, că ai putea face să fie ocupate măcar câteva locuri la Regionala noastră. Ar fi bine, să poți obține sistematizarea secretarului gen. Popovici în acest post. M-aș bucura, dacă ar fi cu putință să fie readus la Suceava d-l Ceredarec în calitate de arhivar-șef. Ceea ce mă interesează e să se creeze posibilități de activitate normală la Regionala noastră. Alte două probleme de importanță pentru noi sunt: problema fondurilor pentru transportul la sediul Suceava a materialelor arhivistice din raza circumscripției noastre și fonduri pentru confecționarea mobilierului. I-am rugat pe toți mahării din Suceava, care au camioane și pleacă în diferite direcții în regiunea noastră, să mă înștiințeze, ca să pot pleca și eu, să aduc materiale arhivistice. Promisiunile inițiale s-au transformat mai apoi într-un refuz hotărât.

Pentru confecționarea mobilierului am trimis acum câțva timp devizul corespunzător. Așteptăm rezultatul.

Acuma – repetarea unei rugăminți: în scrisoarea de ieri ți-am arătat situația încadrării – adică a neîncadrării mele și ți-am mai adus la cunoștință, că am trimis Ministerului o cerere de încadrare la conferința de Științele auxiliare ale Ist<oriei> la Fac<ultatea> de Teologie din Buc<urești> – natural, cu recunoașterea categorică a tuturor drepturilor mele de prof<esor> tit<ular>, drepturi referitoare la salarizare și, în special, la indemnizația științifică de director de seminar – sau la o catedră înrudită la o Facultate de Litere. M-aș bucura, dacă m-ar încadra la București, unde aș avea posibilități de muncă în domeniul specialității mele. Altă posibilitate ar fi încadrarea mea la catedra vacantă de Ist<oria> Rom<âniei> de la Iași.

Știu, că treci adeseori pe la Minister. Cred că d-l Săvulescu a primit cererea mea. Te rog foarte mult, să-i amintești d-lui Săvulescu de dorința mea, de a soluționa cât mai curând chestia încadrării mele – în sensul

acesta i-am trimis și eu d-lui Săvulescu o scrisoare acum două zile – . M-ai obliga foarte mult. În același timp, te rog, să-mi comunici pe c<arta> p<oștală> alăturată, care-i situația lucrărilor de încadrare a mea.

Mulțumiri și toate urările de bine.

N. Grămadă

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 817, f. 239-240.

82

1948 mai 25, <Cluj-Napoca>. Ion Moga către Aurelian Sacerdoțeanu.

25.V.'948

Stimate Domnule Sacerdoțeanu,

Încă de acum două luni rugasem pe dl Oțetea să vorbească cu Dvoastră în chestiunea conducerii Arhivelor Statului din Cluj în locul dlui Șt. Meteș. Atunci se zvonise că ar fi intenția de a numi aici pe dl. Duzinchevici și am arătat dlui Oțetea că n-ar fi cea mai fericită soluție. Acum se zvonește că cineva de la Universitatea Bolyai umblă să fie numit în locul dlui Meteș. Mi-e teamă să nu pățim în acest din urmă caz la fel cum se întâmplă cu Biblioteca Universității din care de la o vreme dispar cele mai importante lucrări.

Dv. știți cu cât risc au fost salvate în 1940 vagoanele de documente ref<eritoare> la județele din Transilvania de Nord și cum la reîntoarcere s-a constatat că cea mai mare parte a arhivelor rămase au fost transportate în Ungaria de unde nu s-au mai reîntors. Din aceste motive îmi țin de datoria de conștiință să vă rog să numiți aici un om de absolută încredere care să fie în stare să păstreze patrimoniul salvat pentru a fi accesibil tuturor cercetătorilor științifici. Personal l-ași recomanda pe dl Bujor Surdu care după părerea mea îndeplinește condițiile necesare acestui post. Cred că peste o săptămână voi fi la București și voi căuta să vă văd pentru

a discuta mai multe chestiuni de ordin științific.

Până atunci Te rog să primești cele mai calde salutări de la

I. Moga¹

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 828, f. 98.

¹ *Ioan Moga* (1902-1950), specialist în istoria medie și modernă a Transilvaniei. Specializare la Roma (1926-1928); asistent la Facultatea de Litere, conferențiar la Academia Comercială (1940-1942) și profesor la catedra de Istoria Transilvaniei și a Europei Centrale (1942-1950) a Universității din Cluj. Cu contribuții importante în privința luptei de emancipare națională a românilor din Transilvania. Între lucrări: *Părerii istorice ungurești privitoare la românii din Transilvania medievală*, Sibiu, 1941, 34 p.; *Les Roumaines de Transylvanie au Moyen Âge*, Sibiu, 1944, 150 p.; *Cîteva considerațiuni privitoare la cercetarea istoriei Transilvaniei*, Cluj, 1946, 28 p.; *Luttes des Roumains de Transylvanie pour l'emancipation nationale*, în „La Transylvanie”, 1938, p. 379-468.

83

1948 august 15, <Iași>. Constantin Turcu către Aurelian Sacerdoțeanu.

15 august 1948

Mult Stimat
Domnule Director General,

Cu mare bucurie am primit „Revista Arhivelor” VII 2. Este singura publicație – din puținele bune, ce am avut – care s-a putut menține în aceste timpuri vitrege pentru cultura românească și pentru publicistica de specialitate! Și, la continuitate se adaugă și meritul nedesmințit al seriozității cuprinsului.

Toată lauda vi se cuvine „cu asupră de măsură” pentru efortul ce ați făcut, ca să nu se rupă firul unei bune tradiții.

Dar acest nou volum mi se pare și mai strâns în disciplina pe care o servește. În special cele trei studii de la început, se adaugă la seria celor 7-8 comunicări instructive ce ne-ați trimis oficial spre a ni le însuși ca program de lucru în organizarea arhivei. Desigur și restul materialului este

deosebit de interesant, iar atractive – ca și altădată – sunt notele și cronica Domniei Voastre.

Adevărat că pentru Iuliu Moșil se poate spune că „omul sfințește locul”...Cu surprindere am aflat că se întorsese la Năsăud și începuse acolo o muncă dela capăt, ca să rămâie, apoi, pentru totdeauna, piatră de temelie grănicerească...

Câteva din studiile lui Scarlat Struțeanu, le-am putut citi și eu. Mi-a rămas însă ediția I-a a acelui excelent manual de limba română pentru clasa VI de liceu – vechiu! Am predat după el când eram la Piatra.

Observațiile Domniei Voastre, cu privire la meticolozitatea „mutațiilor arhivalice”, scrise și semnate T. Tuducescu, m-au impresionat și pe mine, ori de câte ori am dat peste autograful lui, fișat în vreun registru, sau pe vreo foaie volantă, în pachete, în locul pieselor ridicate și duse la București! Și, trebuie să vă mărturisesc sincer, nu rareori am simțit pentru el o mare ciudă!...

Nu cunoșteam însă al doilea aspect al activității lui, de mai târziu! D. Onciu a avut multă dreptate dacă i-a cerut ca „la arhivă să lucreze pentru arhive”!

În refugiu, la Săcel, am cunoscut bine pe tânărul Burileanu, fiul celui despre care scrieți Dvs. Era geograf cu studii în străinătate. Bine pregătit. Lucra un mare studiu asupra tectonicii Văii Jiului. Era însă suferind. Tuberculos? Cineva mi-a șoptit odată că avea un detestabil vițiu! A murit în 1946.

Am aplaudat din cronica despre „The National Archives”, încheierile Dvs. de la finele întâiului și ultimului alineat (p. 400).

Foarte justă observația că „textele istorice nu pot avea cuvinte cari să nu se poată reproduce!” (pag. 401).

Cu ce m-a impresionat însă în mod cu totul deosebit și plăcut, este inovația pe care ați adus-o copertei. Vigneta adoptată este frumoasă, este adecvată și este semnificativă.

Pentru tot ce faceți Domnia Voastră pentru Arhive, meritați cu prisosință să vi se spună că omul sfințește locul”.

Încheiu, mulțumindu-vă pentru publicarea notiței mele despre „Condicile Asachi” și pentru atenția ce ați dat Broșurii mele despre Daniil Sihuștru¹ și lucrării din „Îndrumător în Arhivele Statului Iași”².

Cu respectuoasă stimă,

Constantin Turcu

¹ C. Turcu, *Daniil Sihastru, figură istorică, legendară și bisericească*, în „Studii și cercetări istorice”, vol.XX (vol.III din seria nouă, Iași, 1947).

² Idem, *Inventarul pergamentelor de la Arhivele Statului Iași* (dintre anii 1399-1793), *op.cit.*, p. 20-36 și *Ceva despre biblioteca Arhivelor Statului Iași*, p. 92-94.

84

1948 septembrie 16. G. T. Kirileanu către Aurelian Sacerdoțeanu.

16 septembrie 1948

Iubite Domnule Sacerdoțeanu,

Primind „Hrisovul” VII și Actele Secției Bunuri publice București, mulțănesc iară și iară din tot sufletul.

Am cetit cele două temeinice lecții de deschidere, și m-am înspăimântat de munca cerută organizatorilor Arhivelor și de Patologia scrisului și a hârtiei – patologie de care mă întristez adesea văzând suferințele hârtoagelor mele – iar partea cu **pro domo** m-a mișcat în deosebi, văzând cât de greu și amar e să faci binele....

Portretele celor trecuți din viață sânt f. interesante și bine ar fi să le aduni într-un volum spre folosul tinerimei, care-i lipsită de cunoașterea celor ce au lucrat pe tărâm cultural.

M-am bucurat de recenziile asupra nouălor publicații, căci în ziare nu se mai dau știri în această privință.

Înțeleptele dtale considerații despre rostul Academiei și lauda lui I. Bianu mi-au adus în minte lungul șir al publicațiilor întrerupte sau neterminate: Dicționarul, cataloagele manuscriselor, periodicelor, creșterilor. Fasciculele cu publicarea documentelor românești aflătoare la Academie, publicare făcută de Al. Lapedatu, pe cât știu, dar iscălită ca autor de I. Bianu, au rămas la pag.

A mai fost apoi și marea sgârcenie pentru achiziții a lui I. Bianu, datorită căreia s-au pierdut multe lucruri de valoare. Nu pot uita mânia mea că nu l-am putut determina să cumpere cu 7000 lei de la Iuliu Dragomirescu însemnata corespondență cu învățații străini a lui B. P

Hașdeu. Sgârcit pentru achiziții a fost și urmașul General Radu Rosetti¹, care a refuzat să dea o mie lei pentru Condica Vistieriei Moldovei pe 6 luni din anul 1764, pe care nu m-a lăsat inima să n-o cumpăr de la anticar și aș dăru-i cu plăcere bibliotecii Arhivelor, ca să fie supusă „îngrijirilor patologice”, deoarece la cumpărare era atinsă de umezeală în partea de jos a volumului.

M-a prins o dureroasă mirare citind articolul dlui Teodor Bălan, care trecând cu vederea tot binele ce l-a făcut Mihai Costăchescu (și dă vorbești cu dreptate de binele făcut la pag. 191), se leagă de câteva mărunțișuri care ar fi putut fi cel mult obiectul unei simple notițe, iar nu a unei „nouă ediții” dăscălitore...Bănuesc că la mijloc trebuie să fie o regretabilă pornire izvorâtă din cine știe ce amar sufletesc....

Răsfoind cele 6 volume din prețioasa colecție a Documentelor Bucovinene, publicate de Dl. T. Bălan, am găsit destule note marginale de la întâia mea lectură cu semnalarea feluritelor greșeli; așa că asprimea față de greșelile altora mi se pare exagerată. Vechea poveste cu paiul din ochiul altuia! – ca dovadă îți înșir câteva pe foaia alăturată.

Îmi închipui că ai să să zâmbești, râzând de mine și de zădarnica osteneală, dar m-a scurmat la suflet nedreptatea...

Încheiu cu recunoscătoare mulțămiri pentru ajutorul dat în ceea ce privește certificatele necesare revizuirii pensiei mele. Dumnezeu știe la ce capăt voi eu eși. Mi se făgăduise confirmarea vechii pensii pe lunile Iulie și August. Am făcut cerere, dar până acum sânt tot răbdător și n-am cu ce plăti lemnele de foc pentru iarnă. Nu mai zic nimic de celelalte. Mai bine de cei care au trecut din lumea asta...

Călduroase închinăciuni de sănătate Dnei și Dtale.

Cu prietenești sentimente

Moș G. T. Kirileanu

Observări asupra unor greșeli din cele 6 volume de Documente Bucovinene publicate de Teodor Bălan.

Vol. I, 23, **mreje** de pește în loc de **maje** de pește, căci mreja e o unealtă de prins pește, iar nu o măsură.

I, 196. **Chindivani** este **Ghindăoani**

I, 217. **Huhuroae**, iar la pag. 218 e **Hururoae**.

I, 252 cal dobroțenesc în loc de dobrogenesc

I. 257 moară cu 6 **pietre**, piuă cu trei **pietre**. Dar piua n-are pietre, ci **găvane** în care se bat sumanii cu **ciocanele** piuăi.

II. 99. La identificările toponimicelor din hotarnica Braniștei Voronețului sânt următoarele greșeli:

Izvorul Rău este un pârâu în marginea muntelui Pietrosul iar nu Barnarul care se varsă în Bistrița mai jos de Bărnărel.

Cățalușa e un pârâu care se varsă în Bistrița mai jos de pâr. **Catrâgaș**.

Opcinarea se numește și azi tot așa (nicidecum Butca rea!), aflându-se lângă muntele Băieșescul departe de muntele Grebini, până la care trebuie să treci Muntele Lung (vecin cu Băieșescul). A se vedea: descrierea moșiei Broșteni (care a făcut parte din Braniștea Voronețului) de A. Popovici și G. T. Kirileanu, București, 1906, pag. 4., Nota 1.

II. 119. Vârful **Jireapăi** trebuie să fie Jireapăn, adică Jneapăn (cu rotacism), numele acesta fiind și în satul Crucea pe valea Bistriței.

II.72. **lor-uși**, ciudată despărțire a unui cuvânt!

II. 32. Dl T. Balan zice că „nu-i de înțeles de ce m-rii **Homorului** i se zice (de M. Costăchescu) în traducere rom<ânească> constant: **Humor**. Dl. Balan are dreptate, căci așa zic oamenii ca și în vechile documente. Îmi aduc aminte că în Condica m-rii Homor este un loc în care-i vorba de o plantă numită **homor**, de unde vine și numele pârâului Homor.

Dar tot așa de neînțeles este lucrul când dl. Balan traduce în rom. **Giupalău** în loc de **Geamalău**, cum zic oamenii din partea locului, rostire mai apropiată de **Gemănău**, așa cum este în documentul slavon din 1584, nume care vine din aceea că vârful acestui munte, mai înalt decât munții vecini Rarăul și Pietrosul, este îngemănat, având două vârfuri. Cărturarii străini de localitate adeseori pocesc toponimicile.

Vol. V pag. 141. **Știaja** lui Vlașin, tradusă piua lui Vlașin la pag. 12 din vol. I, nu este **piuă**, ci **ștează**, cuvânt amintit de I. Bogdan în Documentele lui Ștefan cel Mare la indicele cuvintelor românești cu explicarea dată de G. T. Kirileanu la pag 30 a monografiei Broșteni, citată mai sus.

„Ștează” se numește în valea Bistriței un fel de ciubăr cu doagele bortite și vârâte în pământ, făcut lângă piuă sau moară. Pe un mic lătoc înclinat, vine cu putere apă din lătocul morii sau piuei, și așa se face în ciubăr o învârtitoare de apă în fierbere, în care se pun plocăjile ținute sătence, spre a le spăla a le îndesa țesătura și a le face mai păroase.

VI. 127 „Să-i plăcuască (?) pe an” nu trebuie semnul întrebării ci trebuia să se cetiască: clăcuiască.

VI. 11. „2 chelcele (?) pe an”! semnul întrebării n-are rost căci **chelcele** este rostirea moldovenească a cuvântului **pielicele** adică piei mici de miel.

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 824, f. 26-28

¹ Generalul *Radu Rosetti* (1877-1949), fiul lui Radu Rosetti (istoric), director al Muzeului Militar Național (1924-1931), conservator la Biblioteca Academiei Române (1931-1945), membru al Academiei Române, ministru al Educației Naționale. A publicat studii de istorie militară și *Familia Rosetti*, 2 vol., București, 1938 și 1941.

85

1948 septembrie 29. *Alexandru Lapedatu către Aurelian Sacerdoțeanu.*

29 septembrie 1948

Iubite Dle Sacerdoțeanu,

Am primit ultimele publicațiuni istorice ale Arhivelor Statului, de sub priceputa și zeloasa D-tale direcțiune: „Hrisovul”, „Revista Arhivelor” și **Indicele cronologic al Documentelor M-rii Radu-Vodă.**

Le-am urmărit, ca totdeauna, cu deosebită plăcere și cu mult profit. Altădată îți mulțumeam pentru ele, prezentându-le cu tot ce se putea spune bine despre ele, Academiei. Acum țin să-ți mulțumesc direct și din toată inima, felicitându-vă pe Dt. și colaboratorii D-tale – pentru toată iubirea și râvna cu care cercetați trecutul nostru și dați la lumină publicații atât de folositoare istoriografiei naționale.

A. Lapedatu

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 826, f. 14.

1949 februarie 25, Aref. St. Stănciulescu către Aurelian Sacerdoțeanu.

Mult stimate Domnule Director General,

Am întârziat prea mult un răspuns, pe care Vi-l datoram spre a Vă mulțumi cu toată căldura și recunoștința, pentru bunăvoința cu care ați ascultat rugămintea Căminului nostru Cultural „Hareș” astăzi - „Aref”.

Explicația întârzierii este următoarea. Încă de la începutul lunii Iunie 1948, Căminul Cultural a trecut sub altă Conducere, pe care n-o prea interesează găsirea de acte și documente privitoare la istoricul vechiului nostru sat și de aceea n-a dat atenția cuvenită publicațiunilor trimise de Dvs.: **„Revista Arhivelor” III, 2/1947 și Extrasul „Hrisovului” VII din 1947.**

Cât timp conducerea Căminului a avut-o fiul meu, preotul I. Stănciulescu, ajutat de mine ca secretar, s-a dat o deosebită însemnătate străngerii materialului pentru istoricul și monografia satului nostru.

Țin să amintesc că în linia ascendentă a familiei mele, au fost mulți preoți și diaconi - buni cărturari pe acele vremuri. Primul învățător în Aref a fost străbunul meu – Șerban Pleșa. Fiul său – diaconul Radu Pleșa a fost unul dintre cei mai buni cărturari și cel mai vajnic apărător al drepturilor moșnenilor Arefeni, în multele judecăți pe care le-au avut cu vecinii Cheeni, Căpățâneni, Corbeni, cu mănăstirea Vieroșul și cu mitropolia din București și apoi cu cotropitorii: Const. Filipascu, fiul acestuia, Iord. Filipascu vornic și fiul acestuia banul G. Filipascu, puternicii zilei din acele timpuri (epoca fanariotă).

Împrejurarea aceasta, a multor plângeri pe la autorități și a multor procese la tribunal, divan și înaltul divan, în care moșii și strămoșii mei au avut un rol însemnat, a făcut ca-n casele lor să se găsească multe acte și documente de valoare. Nenorocirea a făcut ca cea mai mare parte din ele să ardă odată cu casa în care se păstrau. Între cele ce s-au mai putut salva, am găsit 4 hrisoave, scrise pe piele în slavonește.

În dorința de a le cunoaște cuprinsul, le-am dăruit Academiei, cu rugămintea și condiția expresă ca să mi se trimită Copii in extenso, de pe fiecare.

Nu mi s-a ascultat rugămintea, căci – în loc de copii in extenso – mi s-au trimis numai niște extrase foarte scurte.

Mai zilele trecute, ducându-mă pe la sediul Căminului, întâmplător am dat peste publicațiile trimise de Dvs.

Le-am cerut și le-am citit cu tot interesul ce comportă.

În josul paginii 138 din extrasul hrisoवului VII - sub Nr. 1) și 2) sunt deducțiunile Dvs. că datele n-ar corespunde realității.

Deducțiunile sunt întemeiate și juste.

Verificând datele copiilor din „Suluri” nr. 37/cu rezumatele trimise mie de academie, de pe hrisoavele originale, am constatat:

a) La Titlul „**Braniște domnească**” data din copia trimisă de academie este 7055 (1547).

b) La Titlul „**Împresurare cu silnicie**”, data justă e 7058 (1550).

Domnule Director General,

Aducându-vă la cunoștință cele arătate, atât cel care Vă adresează aceste rânduri – un institutor în vârstă de 73 ani – cât și fiul său, pr. I. Stănciulescu care – actualmente – urmează niște cursuri în București – Vă roagă, cu toată căldura și stăruința, ca și în viitor – să arătați satului nostru, aceeaș bunăvoință și dragoste ca și în trecut.

Orice publicațiuni și corespondență privitoare la istoricul Arefului, dorim să fie trimisă pe numele Parohiei Aref ca să poată fi primită direct și la timp.

Cu deplina încredințare că rugămintea ne va fi ascultată și satisfăcută, Vă mulțumesc anticipat cu toată căldura inimei și Vă urez sănătate și viață lungă, senină și fericită.

Aref, 25 febr. 1949

St. Stănciulescu

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 833, f. 154.

1949 martie 1, Curteni-Fălciu. V. Ursăcescu către Aurelian Sacerdoțeanu.

Mult stimat Domnule Director General,

Am primit măgulitoarea Dvs. scrisoare însoțită de copiile după documentul slavon din 1597 și tălmăcirea lui de Evloghie dascălu din 1750 cât și traducerea făcută acum, cari mi-au produs mare bucurie sufletească, căci mi-ați trimis mai mult decât cerusem, deoarece eu pentru a nu face o rugămintă neplăcută și împovărătoare, m-aș fi mulțumit și numai cu copia după tălmăcirea care însoțește originalul slavon, deși științificește este așa cum mi-ați trimis Dvs.

Aceste hârtii au adus multă lămurire asupra vieții dintre 1500-1600 din acest sat, înmulțind numărul stăpânilor și dându-ne nume necunoscute din alte izvoare până acum și apoi stîrnindu-mă să urmăresc pe Ion Albu, care împreună cu comisu Toma Cățăteanu, cunoscut din alte izvoare, au stăpânit câte jumătate din acest sat.

Cred că voi găsi date în Documentele de la Ștefan cel Mare a lui Bogdan, 2 volume cât și în cel ceva mai mic al profesorului ieșan M. Costăchescu, cât și în cele 2 volume mari cu documente dinainte de Ștefan cel Mare tot ale ultimului autor, pe care le am în biblioteca mea.

Pentru multa bunăvoință ce mi-ați arătat, eu vă mulțumesc frumos și din tot sufletul.

Nu pot uita nici pe Dl. H. Chirica, care s-a ostenit cu traducerea și transcrierea și căruia îi mulțumesc și D-sale.

Cu deosebit respect

Economu V. Ursăcescu¹

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 837, f. 99.

¹ *Vasile Ursăcescu*, din Curteni, com. Olteni, jud. Vaslui, membru corespondent al Comisiei Monumentelor Istorice, pasionat cercetător, a organizat un muzeu la Curteni, a publicat studii *Psaltirea slavonă (1577-1580)*, București, 1926, „Analele Academiei Române”, III, *Numele de familie al voievodului Moldovei Vasile Lupu*, în „Universul”, LII, 1936, nr. 212 ș.a.

1949 decembrie 2, Piatra Neamț. *G. T. Kirileanu către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Iubite Domnule Sacerdoțeanu,

Mulțămesc din inimă pentru prieteneștile rânduri, căci de mult nu mai aveam știri de la Dv. Îmi închipuiam că vă luptați cu multe greutăți. Bine că sânteți sănătoși și că ocupația cu documentele vă mută în alte timpuri...

Mă grăbesc a răspunde că hârtiile din fostul meu serviciu sânt puse într-o ladă grea, așa că nu pot fi trimise acuma. Dar faptul că vă ocupați de documentele românești din veacul 17 mi-a adus în minte colecția copiilor făcute de mine acum vreo zece ani după originalele documentelor românești din veacul 17 care se aflau la ministrul C. Nanu pentru proprietatea sa moșia Siliștea din jud. Neamț. Din ele se vede cum își vindeau răzăși moșiile pe vremea unei mari **foamete** din v. 17.

Prietenul C. Turcu mi-a scris mai demult îndemnându-mă să ofer aceste copii colectivului care se ocupă de v. 17. Din păcate însă nu mă simt în stare a le pune în rândueală, căci s-au împușinat ceasurile în care pot lucra cu mintea limpede.

Călduroase salutări D-nei și prietenească dragoste la amândoi.

Moș Ghiță Kirileanu

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 824, f. 30.

1950 septembrie 5, Sofia. *Dr. Iv. Dujčev către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Le 5 Septembre 1950, Sofia
Ul. Momina skala 69, Pavlovo

Monsieur le Professeur,

Depuis bien longtemps j'avais l'intention de vous écrire et de vous envoyer mes „Leçons d'archivistique” qui ont été éditées comme un manuel pour les étudiants. Malheureusement, jusqu'à présent je n'ai pas pu faire cela. Dans quelques jours mon ami, Mr. Nikola Trajkov de l'Université de Sofia, sera à Bucharest. Je me suis permis de le charger de vous présenter une copie de ces „Leçons” comme un modeste hommage de ma part-en signe de gratitude pour ces excellentes publications que vous avez en la bonté de m'envoyer, par l'intermédiaire de Mr. le Prof. P. Nasturel. Je suis très heureux de savoir que votre pays a, dans sa production scientifique, tout d'ouvrages d'une telle valeur dans le domaine des études archivistiques. Dans mes leçons j'ai parlé – avec une grande admiration – aussi du progrès de l'archivistique dans votre pays, en m'arretant d'une façon particulière à votre Ecole archivistique. La Roumanie est – il faut le reconnaître sincèrement – l'unique pays dans le Sud-Est européen qui a réalisé un tel progrès dans ce domaine. Nous, les autres peuples balkaniques, nous devons nous instruire d'après l'exemple de ce que vous avez fait.

Je vous exprime, Mr. le Professeur, encore une fois ma gratitude la plus profonde pour les publications que vous m'avez envoyées, et je vous prie d'agréer l'expression de mes respects les plus sincères.

Bien à vous Dr. Iv. Dujčev

Traducere:

5 Septembrie 1950, Sofia

Domnule Profesor,

De mult timp intenționez să vă scriu și să vă trimit „Lecțiile” mele „de Arhivistică” pe care le-am publicat într-un manual pentru studenți. Din nefericire, până în prezent nu am putut face acest lucru. În câteva zile prietenul meu Nikola Trajkov de la Universitatea din Sofia va fi la București. Îmi permit să-l desemnez să vă prezinte o copie a acestor „Lecții”, ca un modest omagiu din partea mea, în semn de grațitudine pentru excelentele publicații pe care ați avut amabilitatea să mi le trimiteți,

prin intermediul d-lui prof. P. Năsturel. Sunt foarte fericit să știu că țara dumneavoastră are atâtea opere de o asemenea valoare din domeniul arhivistic în producția sa științifică. În lecțiile mele eu am vorbit – cu mare admirație – și despre progresul arhivisticii din țara dumneavoastră, referindu-mă în mod deosebit la Școala de Arhivistică. România este – trebuie să o recunoaștem sincer – singura țară din sud-estul Europei care a realizat un astfel de progres în acest domeniu. Noi, celelalte popoare balcanice, trebuie să ne instruiem după exemplul dumneavoastră.

Îmi exprim încă o dată, Domnule Profesor, cea mai profundă gratitudine pentru publicațiile pe care mi le-ați trimis și vă rog să primiți expresia celui mai sincer respect.

Al dvs.

Dr. Iv. Dujčev

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 812, f. 127

90

1951 august 3, Constanța. *N. Dlinovschi către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Tov. Director,

Cred că sunteți destul de nerăbdător să aflați în ce stadiu mă găsesc în opera mea de organizare a „Arhivelor” din Constanța¹.

Vă voi expune în câteva cuvinte – cam multe cuvinte – situația care e aproape inițială.

Luni, Marți și Miercuri am umblat tot timpul de la Sfatul popular orășenesc la Sfatul regional ca să fac cunoscută problema înființării serviciului Arhivelor Statului în localitate și necesitatea imediată a găsirii unui local sănătos pentru depozit și birouri.

Aveam o vagă cunoștință despre acest lucru. În sfârșit – cu mare greutate – am putut da ochi cu președintele Sfatului pop<ular> orășenesc, care era mereu chemat prin oraș în interes de serviciu. Atât acesta, cât și

secretarul Sfatului, s-au arătat destul de binevoitori în a mă ajuta dar spațiul locativ aici constituie o mare dificultate în ceea ce ne privește.

Lucrările „Canalului” care au luat o mare extindere și au antrenat sute de funcționari în serviciul lui prezintă un dublu neajuns pentru noi, și anume: întâi un sfert din Constanța e ocupată de acești funcționari, dintre care numai unii au nevoie permanentă de camere în oraș, alții abuzând de acest lucru, ca să vină odată pe săptămână sau odată pe lună la Constanța. Acest fapt li l-am făcut cunoscut celor de la Sfat atrăgându-le atenția în sensul de a face un control serios asupra ocupării ilegale a atâtor imobile – despre care abuzuri eu am aflat bineînțeles din sursă particulară. Mi-au promis totuși solemn că vor face tot ce le stă în putință să-mi găsească local, dar în nici un caz mare și sistematic întrucât mereu iau naștere alte servicii pe lângă toate instituțiile din localitate iar construcții se fac foarte puține în raport cu cerințele.

De unde ar fi putut să-mi pună la dispoziție imediat un birou provizoriu pe lângă Sfat – a luat ființă aceste zile o secție a planificării – în cadrul Sfatului orașenesc cu 15 funcționari – de care se îngrijorau că n-au unde să-i aranjeze și nenumărate explicații de acest fel. Au chemat în fața mea un tovarăș de la spațiul locativ căruia i-au pus în vedere să se ocupe în mod special de problema localului „Arhivelor”. Astăzi am vorbit din nou cu acela și mi-a spus că-și dă tot interesul dar în orice merge greu, fapt care mă enervează și în anumite momente mă deprimă.

A doua dificultate pe care o prezintă „Canalul” pentru noi e însăși recrutarea de funcționari din localitate cărora le oferă salarii bune și locuințe imediate, încât chiar învățători și profesori pleacă de la catedrele lor.

Am apelat la Sfat - secția de învățământ pentru funcționari – și de unde credeam că-i va tenta salariul s-au arătat foarte indiferenți, îndoindu-se în special de cea primă.

Profesorii de istorie nu sunt – excedent de licențiați în română – dar toți fug de program de 8 ore pe zi. Eu însă n-am disperat și mă interesez mereu. Am descoperit un văr de-al meu director la o școală în localitate și sper că voi aranja și această chestiune. Pentru postul de registrator am doi candidați deopotrivă de buni care cunosc și chestiuni de contabilitate, totuși înclin pentru o fată cunoscută, veche funcționară, care se lasă însă cam greu convinsă. Săptămâna viitoare – pe Marți-Miercuri sper să fiu în posesia unor lucruri mai precise.

Tov. Director, poate nu v-ați așteptat la asemenea obstacole, dar ele ies la iveală numai când faci cercetări serioase la fața locului. Am foarte multe lucruri de spus în această privință dar le amân până la venirea mea în București care aș vrea să fie Duminecă sau luna viitoare – cel târziu – după ce las aici o situație oarecum definită.

Uitam să vă spun că cei de la Sfatul regional mi-ar fi pus imediat la dispoziție local în județ – la Negru-Vodă sau la Babadag, dar nu e cazul și aceștia nu se pot amesteca în treburile celor de la Sfatul orășenesc. N-aș vrea să vă indispună relatările mele deși eu am fost și sunt încă oarecum nemulțumită de situația în sine, mai ales că stau pe la rude și cunoștințe într-un continuu provizorat.

Mâncarea mă costă foarte mult și banii se duc la iuțeală. Am rugat-o pe tov. Luntran să se intereseze de acei bani care se dau pentru transferare în afară de transport, pentru că din salariul pe iulie mai am de încasat prea puțin și până la 15 August mai este.

Era să mai amân vreo 2-3 zile scrisul – ca să vă pot comunica lucruri mai precise – dar m-am gândit să nu vă faceți gânduri rele – că poate am apucat vreo direcție greșită – pe mare. Pe lângă aceasta, astă-noapte v-am visat foarte nervos și curios – veniseți la Constanța să vedeți ce-am făcut (fără să considerați acest vis făcând parte din domeniul vieții mele afective – sau știu eu, poate).

În sfârșit, ne-am mai dispus puțin către sfârșitul scrisorii având în vedere că mi-am spus aproape toate păsurile. Nu știu dacă n-ar fi cazul să trimeți acum pe cineva de la București să presăm mai mult pentru local, întrucât terenul e pregătit? Dacă credeți că-mi mai puteți da sugestii, vă rog să-mi răspundeți pe adresa de pe plic. Puteți să-mi scrieți oricât de detaliat în legătură cu ceea ce ar trebui să mai fac pe-aici. Eu nu v-am putut scrie tot.

Vă doresc tot binele!

Cu toată considerația,

N. Dlinovschi

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 812, f. 56.

¹ Prin H.C.M.472/1951, Arhivele Statului se reorganizează ca direcție pe lângă Ministerul Afacerilor Interne, cu servicii și secții de arhivă regionale și județene.

1952 noiembrie 27, Buzău. *Gheorghe Ceaușel către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Buzău, 27 Noemb. 1952

Stimate Domnule Director,

După cum vedeți, tovarășa Ilarion Elena a terminat inventarierea actelor pe care le-a colectat în vara 1952, iar acum făcute în broșură se trimite un exemplar și la Direcțiune.

Dacă a reușit să facă o lucrare bună, vom căuta să inventariem la fel și celelalte acte ce mai avem, întocmind un inventar al lor, după ce Dvs. ne veți face observațiunile ce credeți asupra acestei lucrări.

În privința depozitului de la R<âmnicu> Sărat, noi aveam deja un început așa că munca noastră n-a fost grea. Am trimis acolo pe tov. Sahlevici Vladimir conform ordinului primit, ca să ia în primire restul arhivei ce nu stă în bune condițiuni la Sfatul Popular sau la alte instituțiuni.

De altfel toate lucrările la acel depozit au fost făcute numai de Sahlevici și eu așa crede că el ar fi destul de nimerit să rămână ca șef al acelu depozit. Dacă sunteți de acord, când va veni schema eu voi face propunerea.

Aici la Buzău, după cum am raportat, am terminat cu mutarea în bune condițiuni a arhivei din localul din str. Dobrogeanu Gherea 92. Am profitat de ocazie la mutare ca, în localul schimbat să aducem lângă noi arhiva Tribunalului care-i cel mai mult cercetată, cu cereri de dosare sau de copii de pe acte. În acest local care-i peste drum de sediu am rezervat o cameră pentru birou unde se lucrează numai arhivistică.

Sfatul Popular al orașului ne-a promis concurs spre a căpăta și ultima cameră din partea principală a acestui local din str. Ilie Pintilie 1. Noi am făcut în acest sens o cerere cu o schiță, dar locatarul – un funcționar la Bancă, absolvent de liceu comercial – a spus că nu se mută până nu avem ordin al M<inisterului> A<facilor> I<nterne>.

Zilele trecute am primit un ordin al Dvs. ca până la 10 Dec. să trimitem un tabel de imobilele ce ocupăm spre a fi trecute la M<inisterului> A<facierilor> I<nterne>.

Astăzi am primit un alt ordin în care ni se cere să arătăm persoanele ce stau în incinta localurilor și stingheresc lucrul. Am făcut un raport cu o schemă către Direcțiune, în care am dat copie de pe intervenția făcută de Sfat. Dacă se face intervenția direct de Dvs. la M<inisterului> A<facierilor> I<nterne> și căpătăm ordinul intrăm și în posesiunea acelei camere ce este ușă în ușă cu biroul nostru.

Voi răspunde în mod deosebit oficial celor 2 ordine referitoare la local.

În ceea ce privește rafturile dela Tribunal, tov. Ilarion Elena vă va spune verbal cam în ce stadiu se află demersul nostru spre a vă raporta apoi oficial.

Cred că toată nădejdea e să avem noi material lemnos spre a ne confecționa aici rafturile de care avem nevoie, – pe măsura încăperilor ce avem.

Referitor la cumulul meu, iată cum stau lucrurile: Fiindcă eram încadrat la catedra de istorie dela Școala Medie Metalurgică din Buzău strada Ilie Pintilie 17 (aproape cu sediul Arhivelor) mi se complectă catedra cu alte ore sau la altă școală. De la încadrarea la Arhive n-am mai primit alte ore sau la altă școală, ci m-am rezumat numai la orele de istorie ale anului I și II de la Școala Medie Metalurgică.

Anul acesta, fiind câteva clase paralele de istorie, numărul orelor se ridică la 12. Eu însă am cerut dela începutul anului să rămân numai cu 8 ore, dar neavând cui să le dea am rămas pe semestrul I (care se termină la 25 Ianuarie 1953) să le țin pe toate, – dar fără să mai am vre-o altă obligație la școală. Legea cumulului nu apăruse încă. Ceilalți profesori mai au și alte obligații școlare ca: dirigenție, de serviciu pe școală, meditații, pregătiri de serbări etc. Obligația efectivă la catedră este de 18 ore de curs plus alte 6 ore de ocupații extrașcolare. Eu voiam să rămân cu atât mai puține ore ca să fac ceva mai mult în direcția vreunei lucrări de studiu, fie istorie, fie arhivistică.

Orele ce fac la școală le am în două zile dimineața, iar la arhive le recuperez prin venirea la serviciu în fiecare după amiazi dela ora 16 în loc de 18. Deci serviciul la arhive nu-i diminuat, – iar după amiaza lucrez mai liniștit decât dimineața și cu mult mai mult spor.

Rămâne ca dvs. să apreciați dacă e cazul că trebuie să fiu neapărat numai la arhive.

Pentru complectarea vacanțelor din schemă, am propus numirea unui arhivist, într-un post de arhivist șef, – pe Arginteanu Dumitru. Propunerea am trimis-o cam de mult, dar până acum n-am primit nici un rezultat.

Până după 1 Ianuarie 1953, nu îndrăsnesc să anticipez căci bănuiesc cum va fi.

Cred că ar fi bine să iau contact și cu Serv. Regional de la Ploiești, – cu Mândroceanu – să văd cam cum se lucrează și acolo, în scopul unei îmbunătățiri a muncii noastre de aici. Natural, acest lucru pe cale particulară, neoficială, să mă repăd într-o zi până la Ploiești. Cred că nu-i cazul să cer aprobarea pentru 1/2 zi ca să mă deplasez la Ploiești, sau dacă socotiți pot să cer printr-un raport plecarea din Buzău pe 1/2 zi la Ploiești. Rămâne să mai chibzuesc.

În privința cursurilor de arhivistică, n-am primit până acum nimic, pentru anul în curs, dela Dvs.

În speranța unei îmbunătățiri a muncii noastre arhivistice,
Vă salut cu tot respectul,

Gh. Ceaușel¹

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 810, f. 72-73.

¹ *Gheorghe Ceaușel*, director al Arhivelor Statului din Buzău.

1952 decembrie 30, Năsăud. *Onisim Filipoiu¹ către Aurelian Sacerdoțeanu².*

Năsăud, 30-XII-1952

Tovarășe Director General,

Două sunt motivele care mă determină ca să vă adresez această scrisoare confidențială. Aceste motive sunt: problema arhivei vechi a orașului Bistrița și problema bibliotecii Arhivelor din Năsăud.

În legătură cu prima chestiune, suntem informați, din sursă neoficială, că vechea arhivă a orașului Bistrița ar fi fost adusă în țară și în prezent s-ar fi aflând la București, la Academie.

Nu știu în ce măsură această veste poate fi adevărată. De aceea, pe această cale ne adresăm Dvs., fiind noi siguri că nu puteți fi strein de acest eveniment important, dat fiind că demersurile pentru retrocedarea materialului acesta s-au făcut prin Direcția Arhivelor.

Suntem de asemenea informați că se pune alternativa rămânerii ei la București, la Academie, sau depozitarea ei la Cluj. Noi ne bucurăm nespuse de mult dacă acest material, care păstrează șapte sute de ani de istorie ardeleană, s-ar fi întors în țară, dar nu putem fi de acord ca el să fie depozitat în altă parte decât la Bistrița sau Năsăud, de unde a fost ridicat și dus în toamna anului 1944. Credem că și Dvs. împărtășiți punctul nostru de vedere și că dacă se va pune problema, veți face totul ca materialul acesta să se întoarcă la vechiul său loc.

A doua problemă este aceea a bibliotecii noastre. Din convorbirea telefonică avută cu tov. A. Sava, în ziua de 24-XII a.c. rezultă că planează asupra noastră unele nedumeriri. De aceea credem că sunt necesare unele precizări menite să facă lumină în această chestiune.

Dvoastră știți că localul unde se află depozitată biblioteca noastră este până în prezent proprietatea comunității Administrația bunurilor grănicerești care au patronat atât Șc<oala> Ped<agogică> cât și Arh<ivele> St<atului>, instituții care au și funcționat împreună în acest local până în 1948, dată când Ad-ția Bunurilor Gr<ănicerești> ne-a pus la dispoziție un local propriu unde suntem astăzi. Cum biblioteca era prea mare, ea nu a putut fi mutată, spațiul în noua clădire fiind limitat, fiind nevoiți a o lăsa pe loc, mobilierul ei fiind confecționat potrivit formei și dimensiunilor cauzei respective unde a fost instalată în 1931.

În ultimii anii, conducerea succesivă a școlii a încercat pe toate căile posibile ca să ne mute din acest local. Au fost organizate adevărate asalturi în fața cărora nu au contat nici ordine superioare nici alte circumstanțe. La ultima ofensivă, problema fiind pusă și politic pe toate liniile posibile, în același timp presați și de autoritățile locale, în fața unei avalanșe de presiuni de tot felul, ni s-a smuls consimțământul mutării, iar la cererea Șc<olii> Ped<agogice> contrar convingerilor noastre, **a trebuit** să facem un referat cu propunere favorabilă.

Paralel cu aceasta însă, am căutat, conform recomandațiilor de la instructajul din 24 August a.c., să informez serviciul nostru de cadre, despre adevărata situație.

Am constatat cu mult regret că acțiunea noastră a fost privită altfel, fapt care nu ne-a surprins deoarece aceste recomandații nu s-au făcut de altă persoană decât aceea care a trebuit să le interpreteze. În această situație este cazul să ne facem convenita autocritică.

Totuși credem că e bine să se știe că a fost doar vorba, în acțiunea noastră, de o încercare de a apăra interesele și prestigiul instituției care ne-a înarmat cu anumite ordine pe care trebuia să le respectăm, contrar atâtor manevre interesate care se făceau în problema mutării bibliotecii.

De inconsecvență și lipsă de colaborare pot fi acuzate autoritățile locale, care odată în posesia aprobării Dvs. bine condiționată și-au schimbat părerea, ne mai fiind de acord cu mutarea bibliotecii în incinta Muzeului, conform aprobării date. Sfatul Popular cu adresa no. 50 din 26-XII ne face o altă repartizare într-o locuință particulară necorespunzătoare. În fața acestui nou abuz și lipsă de considerare a ordinelor superioare, pentru a evita conflicte inutile cu organele puterii de stat, în noua situație suntem hotărâți să mutăm biblioteca în imobilul nostru, restrângându-ne la maximum puținul nostru spațiu. Despre acest lucru vă facem cunoscut și am profitat de acest prilej pentru a arăta concret dificultățile ce ni le fac autoritățile locale și abuzurile lor de tot felul.

În această situația este limpede că este grea o colaborare sinceră cu autoritățile locale în viitor. De aceea, pentru a preveni eventuale urmări neplăcute ce ar surveni, vă mărturisim că, dacă mai putem fi necesari Arhivelor Statului, dorim să fim utilizați în altă parte, fie la Bistrița, așa cum am stabilit în 14 Oct a.c., fie la Cluj.

Acestea am ținut să vă împărtășesc și rămân cu acelaș profund respect al Dvs. devotat.

On. Filipoiu

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 816, f. 25-27.

¹ Onisim Filipoiu, director al Arhivelor Statului din Năsăud.

² Cu rezoluția lui Aurelian Sacerdoțeanu: „Discuțiile sunt una iar rapoartele scrise – directe – alta. Dacă situația cere așa raportul lămuritor trebuie să vie imediat clar, precis

și cu atitudine. Mutarea în localul propriu a îngreunat situația spațiului, nu a rezolvat extinderea. Pentru mutare se va vedea în viitor. A. S.”

93

1953 ianuarie 8. *G. Bezviconi către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Mult stimate Tovarășe Sacerdoțeanu,

La mulți ani și mulțumesc pentru bunăvoință...

În U.R.S.S. Arhivele Statului, uneori în colaborare cu Institute, alteori fără colaborări, publică documente. Poate, inițiative prea mari creează nemulțumiri, însă strângerea unui corp de documente rusești n-ar fi „publicare”, ci pregătirea materialului.

Ar fi două posibilități: documente originale din perioadele ocupațiilor de război, care ar interesa mult pe sovietici și un corp care ar cuprinde totalitatea documentelor și scrisorilor publicate cu privire la relațiile româno-ruse.

Unii cred că e nevoie de corespondența consulară cu Moscova. Avem însă în colecțiile noastre destule lucruri pentru un volum cât de complet, tot atât de concludent pentru bunăvecinătatea noastră etc. etc. legăturile cu Lvovul – economice, Ștefan cel Mare și succesorii săi; Lăpușneanu și Lvovul, iar de la Lupu puteți să vă orientați după lucrarea mea „Manuscrise rusești ale Academiei R.P.R.”. Simpla înșirare a acestor documente și scrisori ar completa structural lipsa tuturor istoriilor țării noastre, de până la 1953!

În orice caz, V-aș prezenta detalii în plus, dacă „sus” s-ar arăta interesul. Colecțiile rusești se găsesc aici, dar trebuesc cercetate.

Luptăm pentru Pace!

G. Bezviconi¹

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 807, f. 63.

¹ *Gheorghe Bezviconi* (1910-1966), cercetător la Institutul de Istorie „N. Iorga”. Colaborator la numeroase reviste și ziare; a fondat, în 1933, revista istorică „Din trecutul nostru”. Premiul „Năsturel” al Academiei Române (1948). Lucrările sale de genealogie a

boierimii moldovene și de relații româno-ruse sunt dintre cele mai cunoscute. Între lucrări: *Boierimea Moldovei dintre Prut și Nistru. Documente*, București, vol. I, 1940, 345 p.; vol. II, 1943, 320 p.; *Profiluri de ieri și de azi*, București, 1943, 336 p.; *Călători ruși în Moldova și Muntenia*, București, 1947, 464 p.; *Contribuții la istoria relațiilor româno-ruse*, București, 1962, 347 p.; *Necropola Capitalei*, București, 1972, 292 p.

94

1953 februarie 13, Galați. *G. M. Dăscălescu către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Galați, 13 Februarie 1953

Mult Stimat Domnule Director,

Deoarece în clipa de față nu am altă posibilitate de a mă adresa Dvs. pentru a vă expune situația ce s-a creat Serviciului nostru, în speranța că nu știrbesc cu nimic prestigiul instituției ce o mai reprezintă, vă transmit cele ce urmează.

În noaptea de 30/31 Ianuarie a.c., când am revenit la Galați, după terminarea ședințelor de instructaj ce au avut loc la Direcțiune, am găsit o situație cu totul nouă, contrară așteptărilor mele, mai ales după intervenția atât de stăruitoare a Dvs. și a mea la tov. Ministru.

Chiar în dimineața următoare, adică la 31.I. am fost chemat la tov. Șef al Direcțiunii M<inisterului> A<facierilor> I<nterne> și mi s-a pus în vedere că localul Arhivelor Statului urmează a fi evacuat și că aceasta se face din ordinul Ministerului.

Toate lămuririle și insistențele mele au rămas zadarnice.

Am putut constata că luaseră măsuri pentru repararea imobilului, iar deținuții – deoarece ei au executat lucrările – se și găseau în curte.

De la salariatul Serviciului am luat cunoștința de cele ce s-au petrecut cu o zi mai înainte de înapoierea mea dela București.

Deși mi se promisese că nu se va întreprinde nimic în timpul cât voi lipsi, totuși, la 28 Ianuarie ne-a fost ridicată mașina de scris iar apoi s-a anunțat evacuarea localului.

S-a făcut o nouă cercetare a încăperilor, în prezența tov. Maior Vosi, Șeful Direcțiunii Regionale, Lt. Col. Iliescu, Șeful Serv. Ad-ție și Gospodărie și Lt. Maftai, Șeful Serv. Cadre.

La insistențele personalului Arhivelor, de a nu se întreprinde nimic până la înapoierea mea, tov. Maior a găsit cu cale să amenințe pe tovarășa Martinescu cu pușcăria, calificând atitudinea mea drept huliganism.

Respectarea unui ordin și apărarea unei instituții – huliganism – în sfârșit?!

A afirmat că voi fi trimis și eu la închisoare, că știe cine sunt, că drumul meu este deja trasat – aceasta în afara altor invective și insulte, adresate instituției și mie personal și pe cari vă mărturisesc, îmi este penibil a le mai reproduce.

Soția mea, martoră indirectă la cele de mai sus, a suferit un puternic șoc nervos, care a durat trei zile, iar urmările ar fi putut fi fatale fără intervenția personalului Arhivelor.

Informat de tovarășa Martinescu că am intervenit la Ministru pentru a nu ni se lua localul, tov. Maior a afirmat că a raportat Ministerului că în imobil se găsește cantitatea de 3000 (trei mii) kg „hârtie” în afară de faptul că ocup și eu „o parte din imobil” și ca atare a primit aprobarea de a ne lua clădirea.

Deși nu ni s-a dat nici un ordin scris și nici o altă lămurire, în afara celor arătate mai sus, la 31.I. s-au început lucrările de reparații iar la 1.II evacuarea materialului arhivistic.

Dela 1. II. și până la data de mai sus (13. II.) nu am mai putut lucra nimic, fiind reținuți de operațiunile de evacuare a arhivei și de faptul că încăperea în care funcționăm nu a putut fi terminată decât la 13 Februarie a.c.

Din motive lesne de înțeles nu am putut să vă aduc la cunoștință nimic în legătură cu soarta noastră.

Am făcut bine sau rău, voi suporta consecințele; – în orice caz însă, doresc să cunoașteți și Dvs. cum au evoluat lucrurile.

Am fost amenințați cu pușcăria și atitudinea mea calificată – huliganism – de ce?! Pentru că am muncit timp de un an de zile de unul singur pentru organizarea a trei unități (Galați, Brăila și Tulcea) și am putut achiziționa un imobil compatibil cu nevoile serviciului și nu am înțeles a-l preda deoarece am avut ordin să nu fac aceasta.

S-a raportat că în imobil se găsesc 3000 kg „hârtie”? – apreciere categoric tendențioasă.

Noi am știut precis cât material am adunat și tocmai pentru aceste considerente ne-am opus evacuării.

Pentru golirea încăperilor, a fost nevoie să se facă 8 (opt) transporte cu un camion de o capacitate de 2500 kg.

Materialul transportat, s-a depozitat la Cooperativa Fluvială, în aceeași magazie în care s-au depozitat majoritatea fondurilor judecătorești preluate în Iulie 1952.

Încăperea nu este câtuși de puțin practicabilă iar noi am acceptat-o forțați de împrejurări, până la repararea demi-solului clădirii proprii.

În clipa de față are un aspect ce nu justifică întru nimic munca și strădaniile noastre de un an de zile.

Cu multă greutate am reușit să mențin în fosta baie a clădirii o parte din bibliotecă, 4 lăzi cu arhivă bancară și fondul ridicat de la Biblioteca „Ureche” – material triat de tov. Ungureanu. Într-o fostă cămară, am adăpostit Starea Civilă, iar în pod, circa trei camioane de arhivă.

Ar ieși prin urmare un total de 14 camioane arhivă, care împreună cu ceace s-a mai cărat cu brațele, dă cantitatea pe care am cunoscut-o și noi – de până la 3 și 1/2 vagoane arhivă și nici de cum 3000 kg „hârtie”.

În afară de aceasta, tot materialul era ordonat pe ani și legat în pachete, afară de o parte din arhiva Trib<unalului> Covurlui, în curs de legare.

În urma dislocării, 60% din material va trebui ordonat din nou.

Că materialul era numai stivuit și nu aranjat în rafturi, cred că este inutil să mai repet și Dvs. lămurirea pe care am dat-o Dir<ecției> Reg<ionale> M<inisterului> A<facierilor> I<nterne> – totuși nu am fost crezut – iar tov. Lt. Col. Iliescu, pentru a justifica dislocarea arhivei, a afirmat că nu era decât niște „gunoi”.

Bănuiesc că același lucru s-a raportat și tovarășului Ministru.

Nu am avut nici un fel de arhivă răvășită și chiar maculatura destinată pentru D. C. A. era pusă într-o oarecare ordine.

Mă întreb pe de altă parte, de ce tov. Șef al Direcțiunii nu a raportat tov. Ministru, că la Cooperativa Fluvială se găsește o importantă cantitate de arhivă și care nu a putut fi adusă, depozitată și reordonată, din cauză că s-a întârziat repararea încăperilor destinate acestei arhive.

În loc să fim sprijiniți a aduce și acest material în localul propriu, s-a procedat exact invers, adică s-a dus în magazia dela Cooperativa Fluvială și arhiva ordonată din localul în care funcționa instituția.

Faptul că am locuit în imobilul Regionalei, nu a fost secret pentru nimeni și nimănui nu am ascuns lucrul acesta.

Dacă s-ar fi privit lucrurile în acest mod sincer și desinteresat, nu ar fi fost greu să se constate că ceea ce am făcut eu a fost un sacrificiu determinat de împrejurări și nici de cum o comodate voiță.

Nu am ocupat decât o singură încăpere și o singură dependență – restul încăperilor fiind folosite exclusiv numai pentru nevoile instituției.

Încăperea pe care o dețineam la data evacuării o ocupasem abia dela 22 Dec. 1952 și aceasta datorită faptului că prima cameră pe care am avut-o era improprie pentru locuit.

Motivele pentru cari am locuit în imobil – sunt explicabile pentru oricine dorește să le privească logic și sincer.

În afara faptului că nu am putut obține o locuință în raport cu nevoile mele, însăși situația instituției m-a obligat să procedez așa cum am procedat.

Fiind aproape un an de zile numai singur, nu am putut asigura securitatea imobilului și a materialului din interior, decât prin permanenta mea prezență acolo.

La 2 Februarie 1953 am fost evacuat și mutat într-o locuință compusă dintr-o cameră și o sală, lipsite amândouă de sobă.

Folosesc o mașină de gătit și un godin împrumutat și cred că vă imaginați ce situație mi s-a creat, având soția suferindă și un copil de 7 ani și jumătate.

Mi s-a promis că în două săptămâni se va lămuri și problema locuinții pentru mine, dar am ajuns la convingerea că va dura mult mai mult.

Este și vina mea desigur, deoarece m-am ocupat numai de Serviciu și nu de nevoile mele personale.

Las însă la o parte problema aceasta care este de ordin strict personal și poate interesează mai puțin și revin la aceea a instituției, care reclamă o grabnică rezolvare.

În situația actuală nu se poate lucra.

Un local în care să ne putem regrupa materialul îngreșădit la Cooperativa Fluvială nu mi se poate da de cât peste trei luni.

Pentru ceea ce s-a păstrat în fostul nostru local iarăși nu avem spațiu de lucru.

Noi nu ocupăm în clipa de față de cât o singură încăpere la etaj iar podul este cu desăvârșire impropriu pentru o muncă arhivistică.

În restul încăperilor, s-au instalat Serviciile Direcțiunii Regionale iar la demisol, reparațiile continuă.

În ceea ce mă privește, vă rog să mă credeți că am depus toate eforturile pentru a lămuri conducerea Direcțiunii, asupra obiectivelor instituției noastre, specificul muncii, planul de muncă pe 1953 și situația de pe teritoriu.

Rezultatul a fost acela pe care vi l-am semnalat la început iar în ultimul timp mi s-a dat a înțelege că voi fi dat afară - lucru pe care de altfel îl aștept din moment în moment – (dat afară din slujbă bineînțeles).

Mă întreb însă pentru ce și răspunsul nu poate fi de cât acesta: pentru că am reușit să organizez, sfidând orice piedică, un Serviciu cu 3 depozite, am adunat material mult, am statornicit autoritatea Arhivelor Statului în Regiune și am respectat până în ultimul moment ordinele primite dela Minister și Dvs.

Eu nu pot recunoaște nici una din acuzațiile ce mi se aduc deoarece nu au nici un temei.

Nu mi s-a dat nici un ordin scris și ca atare nu am înțeles să mi se forțeze mâna sub nici o formă.

Tot ce s-a făcut s-a făcut în afară de mine și prin mijloace de constrângere care nu sunt nici pe departe la nivelul vremii.

Pentru a putea lămuri situația noastră, vă rog să binevoiți a dispune delegarea unui tovarăș inspector, care să constate la fața locului cum stau lucrurile, mai ales că pe calea scrisului nu se poate arăta totul.

Cred că ar fi bine să vină tov. Comănescu întrucât D-sa cunoaște în deajuns Regionala Galați.

În așteptarea cuvântului Dvs., vă rog să binevoiți a primi asigurarea sincerului meu devotament.

G. M. Dăscălescu¹

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 812, f. 32-35.

¹ G. M. Dăscălescu, director al Arhivelor Statului din Galați.

1953 iulie 6, <Iași>. Constantin Turcu către Aurelian Sacerdoțeanu.

6 Iulie 1953

Mult Stimat
Domnule Profesor Sacerdoțeanu,

Am aflat, cu multă părere de rău, despre cele ce s-au întâmplat la 26 Iunie. Azi am văzut și confirmarea oficială...

Vă mărturisesc sincer că, dacă acest desnodământ nu m-ar fi surprins prea mult prin anii 1950-51, după această dată nu-l mai socoteam inevitabil. Era o concluzie a mea impusă și de felul cum s-a dirijat activitatea arhivistică în ultimii ani... De aceea, eu cred că măsura ce s-a luat va fi cu totul trecătoare.

Totuși, dacă persoana Dvs. fizică nu va mai fi în Arhive, personalitatea Dvs. nu poate fi îndepărtată din mijlocul lor. Cu sau fără voia unora dintre arhiviști, ei vor continua să lucreze sub influența bunei organizări pe care ați imprimat-o dezvoltării Arhivelor Românești, și a spiritului de probitate științifică, ce l-ați impus, în lucrările arhivistice și în cercetările istorice.

Acestea nu sunt simple afirmații, ci realități care se vor putea verifica.

Cu veche și aleasă considerație,

Constantin Turcu

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 835, f. 36.

1954 martie 1, Craiova. C. D. Fortunescu către Aurelian Sacerdoțeanu.

Craiova, 1 Martie 1954

Iubite Domnule Sacerdoțeanu,

Tânărul – nu-i știu numele – director al secțiunii locale a Arhivelor Statului, mi-a comunicat vești pe care de mult le doream despre Dta, cum și adresa ce ai acum, și la care îți scriu.

Am fost bucuros a ști măcar că ești sănătos – precum sper că e și D-na Sacerdoțeanu – și că ai o catedră la o școală din București. Pe cruntele vremuri și împrejurări prin care trecem, să mulțumim Domnului că nu e mai rău – nu Domnul, desigur, ci starea noastră a fiecăruia.

Noi doi – adecă soția mea și cu mine – suntem, cu voia lui Dumnezeu, sănătoși, eu fiind în al 80-lea an al vieții. Am lucrat mult și multe în acești ani de când suntem cum suntem, căci numai Munca de o parte și Credința în mai bine de alta m-au ținut – cred – în puterile mele sufletești și în râvna și capacitatea de a lucra.

Am pregătit, cu în primul rând ajutorul prietenilor colaboratori ai revistei și binevoitori amici personali, materialul volumului Jubiliar al „Arhivelor Olteniei”, pentru 25 ani de la întemeierea ei, și care așteaptă numai doritul ceas al intrării noastre în normalitate, ca să fie tipărit într-un număr redus de 400 exemplare și de 6-7 sute de pagini. Prietenul distins și devotat care e profesorul I. D. Ștefănescu¹ mă ajută în pregătirea acestui volum. În acest scop te rog și pe Dta – care desigur că ai prin sertare, mai ales acum, un bogat material din cel indicat pentru publicația mea regională, – te rog a destina un articol și numărului jubiliar al arhivelor mele, unde te vei afla într-o aleasă companie.

Cum trăim vremuri când, prin sila împrejurărilor, parcă dela oraș la oraș ar fi distanțe și opreliști de tot felul, nu mai știm unii de alții – vorbesc de oamenii de carte și de cei care gândesc și exprimă idei personale, cum nici ce vor mai fi scris meșteșugarii condeiului, sau mai bine zis ce vor fi pregătit pentru ziua de mâine. Oare, de acum aproape zece ani, va mai fi tipărit ceva Direcția Arhivelor Statului, Comisiunea

monumentelor istorice, Revista studiilor balcanice sau altă revistă românească serioasă? Cunoscut doar volumele de Documente scoase de Academia fostă Română, și care, cu unele rezerve, e o lucrare de mare folos cercetătorilor.

Dar te las, că se termină hârtia.

Vă poftesc multă sănătate amândorora și vă rog să primiți salutările mele, cu încredințarea distinselor mele sentimente.

Al Dlor voastre

C. D. Fortunescu

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 815, f. 89.

¹ I. D. Ștefănescu (1886-1981), istoric al artei. A publicat *La peinture religieuse en Valachie et en Transylvanie depuis les origines jusqu'au XIX-e siècle*, 2 vol., Paris, 1932.

97

1955 aprilie 17, ziua de Paște, București. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

Scumpe Domnule Turcu,

Scriindu-vă aceste rânduri azi socot că e bine să începă cu tradiționalul „Christos a înviat!” Totodată, să mărturisesc sincer că semnul de viață ce mi-ai dat m-a umplut de bucurie, cum plin de același sentiment am fost când m-ai vizitat ultima dată după „eliberarea” mea din funcțiune. Am apreciat totdeauna în Dv. nu numai munca și calitatea ei ci și comportarea în viața socială și românească.

Primind „Contribuții la cunoașterea Posadei”¹, am citit-o îndată și-mi dau seama că mergi pe aceeași linie a erudiției, care ne este azi mai necesară ca oricând. În fața materialului puțin și neclar Dv. arătați ceva nou, care cred că poate rămâne: ansamblul manufacturier care exista în anumite locuri. Mă întreb dacă vom putea defini tot așa de minuțios și alte sensuri ce va fi avut **posada**. Nu crezi că dispariția termenului din circulație să se datoreze și trecerii unor atribute asupra sloboziilor? Ar fi

de cercetat începuturile acestora și pus în legătură cu dispariția posadei din punct de vedere al scutiilor și imunităților temporare.

În legătură cu „posadnica” ar fi de cercetat și întrebuințarea termenului în dreptul canonic. Mireanul care „a ținut posadnica” nu se poate hirotonisi preot zice **Manualul de pravilă bisericească** § 2 al. 2 (ed. București, 1852), care probabil provine din pravilele sec. XVII, pe care nu le am acum la îndemână spre a verifica. Indiferent de câte alte sensuri pot avea cuvintele instituțiile noastre vechi nu se vor putea lămuri decât după multe cercetări de amănunte făcute așa cum ați înțeles să faceți Dv. acum. E bine că la Iași aveți posibilitatea să lucrați și așa.

În speranța că vom putea lucra iarăși pe tărâmurile care ne unesc, te rog să primești sincerele mele felicitări.

Cu cele mai bune amintiri,

A. Sacerdoțeanu

D.J.A.N.Iași, Fondul personal *Constantin Turcu*, 4226.

¹ C. Turcu, *Contribuții la cunoașterea Posadei*, în „Studii și cercetări științifice” filiala Academiei Iași, anul V (1954), nr. 3-4.

98

1955 <aprilie-mai>¹, <Craiova>. C. D. Fortunescu către Aurelian Sacerdoțeanu.

Dragă Domnule Sacerdoțeanu,

Îți mulțumesc pentru bucuria ce mi-ai făcut cu scrisoarea d-tale. Nu avusesem în anii aceștia de restriște decât rare vești indirecte despre dumneata, prin Donat² mai ales, cum și prin faptul că publicațiile pornite din laboratorul harnic de acum zece ani al Arhivelor Statului încetaseră.

Iar dacă sunteți amărăți de bună seamă, ca noi toți acum pentru o mie și unul de motive, să fiți mulțumiți că vă ține Dumnezeu sănătoși pe amândoi și cu ferma credință că suntem la capătul încercărilor trimise nouă de Sus, pentru multe păcate ale noastre.

Noi, de asemenea, cu voia Domnului, suntem sănătoși; eu în al 81-unulea an de viață lucrez și-am lucrat cu spor multe, cum ai să vezi în curând.

Din revistă apucasem a trage 12 coale când a venit urgia vremurilor rele peste noi. Am pus de o parte coalele trase și am lăsat să treacă viscolul, ca să pot continua tipărirea. Și ceasul se apropie vertiginos de repede. Așa se explică apariția extraselor lui Donat și Bărcăcilă.

Numărul acesta jubiliar, ca pentru 25 de ani de existență a „Arhivelor Olteniei” va avea vreo 800 pagini. La articolele ce am în manuscris mi-ar face bucurie să între și unul al dumitale. Amicul prof. I. D. Ștefănescu mă va ajuta la munca tipării acestui goșgogiamite volum.

Apoi, în afară de revistă, mai am și eu gata alte lucrări de ordine spiritualistă, la care am ostenit în acești zece ani din urmă. Le vei vedea dumneata în curând. Zic „în curând”, pentru că sper că vom vedea în puține luni de aci înainte o fericită întoarcere a lucrurilor și la noi în țară, cu voia Celui care singur dispune de toate pe Terra.

Dorindu-vă amândorora sănătate și energie sufletească, sărut mâna Doamnei Sacerdoțeanu și pe dumneata – cu voia dumitale – te îmbrățișez cordial.

C. D. Fortunescu

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 815, f. 90-91.

¹ Datarea s-a făcut după adnotarea autografă a lui Aurelian Sacerdoțeanu: „Primită la 3 Mai 1955”.

² *Ion Donat*, medievist, specialist în geografie istorică și toponimie. Autodidact. A lucrat la Arhivele Statului din Craiova, Fundația culturală a Olteniei, Institutul Central de Statistică din București. Cercetător principal la Institutul de istorie al Academiei Române (1951-1967) și la Institutul de Lingvistică din București (1967-1969). Între studiile sale: *Datele principale din istoria Olteniei*, în „Oltenia”, Craiova, 1943, p. 299-340; *Așezările omenești din Țara Românească în sec. XIV-XVI*, în „Studii”, IX (1956), 6, p. 75-95; *Izvoare și metode istorice puțin folosite*, în „Studii și cercetări de bibliologie”; *Le domain princier rural en Valachie (XIVe - XVIe siècles)*, în „Revue Roumaine d’Histoire”, VI (1967), 2, p. 201-231.

1955 iulie 22, București. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

Scumpe prieten,

E mult de când am primit ultima D-tale scrisoare și nu m-am învrednicit să răspund încă. Nici știri noi despre venerabilul moș Ghiță nu am mai avut de multă vreme. Acum m-am hotărât să fac un drum la Piatra Neamț și apoi să urc Ceahlăul, unde n-am fost niciodată. Cred că voi fi la Piatra Neamț la 16 sau 17 august. Cum știu că ești din părțile acelea și poate se nimerește să fii în concediu, m-aș bucura să ne întâlnim, mai ales că mă interesează Curtea domnească de acolo. Până atunci voi merge 10 zile la Costești-Vâlcea, să văd pe bătrânul meu tată.

Sunt bucuros să citesc unele din lucrările ce ai în pregătire, în măsura în care pot fi de folos. Te felicit pentru varietatea și interesul chestiunilor atacate. Sunt așa de multe probleme care se cer studiate și suntem atât de puțini aceia care o dorim sincer și onest! Am oroare de reclamă și zgomot, dar și milă și indulgență despre gălăgioșii pseudo-cercetători!

Nu știu cine aprobă publicarea studiilor și comunicărilor la filiala Iași a Academiei (e vorba de „Studii și cercetări științifice”) că i-aș da un studiu scurt despre „Divanurile lui Ștefan cel Mare”, însoțit de lista tuturor divanelor, critica documentelor false sau cu date greșit transcrise și unele identificări noi. În noua publicație încă figurează greșeli de dată și sunt omise documente existente la predecesori editori ai glorioasei domnii moldovenești. Aici la București, în publicațiile periodice existente, aprobarea se dă la persoane necalificate și care frânează orice muncă științifică și nu socot onorabil să le fac o astfel de propunere.

Cu titlu informativ și prietenesc adaug aici că în momentul de față sunt preocupat de originile heraldicii la noi, de originile arhitecturii religioase și despre curțile feudale până către secolul al XVI-lea. Sunt probleme care odată dezlegate cred că pot contribui la lămurirea istoriei noastre medievale.

Închei aceste rânduri cu cele mai prietenești salutări,

A. Sacerdoțeanu

D.J.A.N.Iași, Fondul personal *Constantin Turcu*, 4227.

1955 octombrie 8, București. Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.

Scumpe domnule Turcu,

Împrejurările au făcut să nu mă pot ține de programul ce-mi impusesem astă vară și nici să răspund la frumoasa d-tale scrisoare din 26 iulie a.c. Întors din excursia mea din Vâlcea m-a prins vremea rea și nu am mai plecat la Piatra, spre marele meu regret. O deosebită părere de rău am și pentru faptul că nu am putut vedea pe venerabilul Moș Ghiță. Apoi, căpătând și anul acesta **un nou curs**¹ – lipsa de continuitate în materia predată este o pacoste în învățământul superior –, a trebui să mă gândesc a-l face onorabil. În această situație nu am avut răgazul necesar să mă ocup de studiul ce mi-ai trimis, care a răscolit în mintea mea multe probleme. Mă vei ierta de toate aceste lipsuri ale mele, pe care încerc să le îndrept prin rândurile de față. În ele nu vei afla mare lucru, dar poate că vor contribui la unele clarificări.

Dacă nu e prea târziu permite-mi să înșir aici unele presupuneri ale mele privind câteva din tezele lucrării ce ai avut amabilitatea și încrederea să-mi comunici.

1. Trebuie atinsă problema caracterului orașelor moldovene. În sec. XIV, cred că orașele nu pot fi decât de două feluri: de caracter militar, create în jurul unor cetăți de apărare, sau de caracter agrar, în care meșteșugul și negoțul sunt în mâna feudalului latifundiar, care își desface aici supraprodusul agricol.

2. Boierii divaniți la început trebuie considerați **egali** cu domnul și numai mai târziu devin domestici, adică ai domnului.

3. Azi nu ne mai putem gândi la o retragere în munți. Pretutindeni viața omenească a continuat dar și așezări mai rari și în comun cu unii migratori.

4. „Piatra” este o continuitate toponimică sau e o traducere târzie (cultă) din slavonește? Topicile de origine maghiară din partea locului m-ar face să înclin către a doua posibilitate. Topicul **Cernegura** cred că vine mai sigur de la codru, și nu de la norii ce l-ar întuneca uneori.

5. Piatra lui Crăciun (1428), târg la 1453, hotar la 1475, ocolul curților la 1491, după mine arată clar evoluția normală: Crăciun a fost un boier care a avut aci casa (curtea) lui cu biserică. E foarte posibil ca el însuși să fi avut mai multe sate în jur. De la el a trecut la domnie, care dă la m-rea Bistrița numai venitul bisericii dar nu și moșia pe care va apărea mai târziu și curtea domnească. Cum a ajuns la domnie de la Crăciun este o întrebare. Poate prin moștenire căci actul donativ al lui Alexandru Vv. nu e un act public ci privat. E de revizuit pasagiul privitor la doc. din sept.1462, publicat de Costăchescu în 1933 fiindcă este același cu cel publicat tot de el la 1948 după original, în care nu mai apare „ținutul”. Ediția Acad. greșește când le publică separat (nr. 385-386).

6. Trebuie adâncită problema ocoalelor. Sava² a adus precizări importante, dar e de văzut în ce măsură le aveau și curțile boierești. Presupun că până la Ștefan cel Mare nu era o deosebire apreciabilă între cele domnești și cele boierești, și numai atunci pare că se produce o deosebire mai accentuată, în special de natură economică.

7. Afară de mențiunea că a fost „curte domnească” la Piatra informațiile ulterioare nu ne mai spun nimic. Rezultă că trebuie studiate în raport cu alte curți (inclusiv cele boierești). Eu cred că e vorba de centrul unui domeniu în care se consumau veniturile ocolului respectiv. De aici și mutarea domnilor din loc în loc în timpul anului în vederea consumului. Domnii din secolele următoare descompun acest domeniu prin donațiuni.

8. Asupra acestui punct trebuie stăruit: funcția economică a curților și ocoalelor. Consider că aici ai o revelație prețioasă. Coroborează chestiunea cu observația 7.

9. La identificarea locului unde a fost curtea – ultima presupunere cred că e cea justă – trebuie ținut seama de un argument sigur: fiecare curte avea și **biserica sa**. Modul cum descrii D-ta poziția mă face să cred că atât curtea cât și biserica erau fortificate. Obiceiul era ca biserica să formeze cetățuia (acropolea) întregii fortificații **legată** de a curții.

10. Ilustrația propusă ar fi bine să figureze toată. D-ta vei aprecia în ce măsură sunt juste aceste însemnări și dacă ele pot contribui la adâncirea unei teme atât de interesante.

În legătură cu preocupările mele sper să avem un prilej mai potrivit de discuție.

Al D-tale cu toată simpatia și aprecierea,
A. Sacerdoțeanu

¹ Facultatea de Istorie, Catedra de istorie medie, modernă și contemporană.

² *Aurel I. Sava* (1902-1954), magistrat, cercetător în arhive al vechilor documente, a editat documente privind îndeosebi unitățile administrative: *Documente putnene*, vol. I-II, Focșani-Chișinău, 1929-1931; *Documente privitoare la târgul și ținutul Lăpușnei*, București, 1937; *Documente privitoare la târgul și ținutul Orheiului*, București, 1944 ș. a.

101

1955 octombrie 21, București. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

Scumpe Domnule Turcu,

Am primit aseară, în cele mai bune condiții, albumul ce mi-ai trimis și pentru care îți mulțumesc din tot sufletul. Sunt uimit și de promptitudinea cu care lucrezi. De altfel știu de mult că ea este în obiceiul D-tale. Sper că îmi vei comunica ce datorez și că nu te-ai lipsit de propriul D-tale exemplar, ceea ce m-ar mâhni. Știu câtă trebuință ai de documentele moldovenești!

Mulțumesc de asemenea și pentru frumoasele cuvinte ce ai despre puținele momente cât am fost împreună și care m-au interesat în mod deosebit și pe mine. Astfel de convorbiri sunt interesante **numai când sunt între oameni**, chiar dacă sunt în condiții atât de modeste cum am fost noi cu acel prilej.

Mă bucur că mergi la odihnă la Piatra și că vei vedea pe venerabilul Moș Ghiță. Te rog să-i transmiți din partea mea și a soției mele cele mai alese urări de viață lungă, să se bucure de vremurile viitoare care se așteaptă tot mai bune. Nădăjduiesc ca în vara viitoare să fim împreună pe acele meleaguri natale ale D-tale și să ne bucurăm împreună de zările Ceahlăului.

În legătură cu discuția noastră de data trecută vreau să-ți atrag atenția să nu folosești deocamdată afirmația mea despre caracterul particular al actului din 1428, căci problema aceasta trebuie adâncită. Însă e bine să meditezi și asupra acestui lucru. Sper cândva să iau și eu în

discuție problema actelor particulare din țările noastre, care cred că duce la concluzii interesante.

Al D-tale cu toată prietenia,

A. Sacerdoțeanu

P.S. Răsfoind hârtiile mele privind activitatea în cadrul Institutului de Istorie al Acad<emiei> găesc în copie un referat de care mi-ai scris cândva. Dacă te mai interesează ți-l ofer cu dragoste să fie la D-ta; eu mai am o copie la dosar.

D.J.A.N. Iași, Fondul personal *Constantin Turcu*, 4229.

102

1956 februarie 3, București. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

Iubite Domnule Turcu,

Am primit cu mare plăcere și interes cele două volume ce mi-ai trimis și-ți mulțumesc din inimă. Am recitit cu plăcere unele articole pe care le cunoșteam ca extrase și cu interes de noutate altele. Păcat că Ungureanu amestecă documente publicate integral în cursul expunerii despre învățământul juridic și nu lasă firul povestirii să curgă normal! Tot așa Andreescu¹ nu face legătura între începerea efectivă a cursurilor Academiei Mihăilene și data „1834” de pe sigiliul ei reprodus pe copertă. Ar fi interesant un sigiliu mai clar, aplicat în ceară și nu în tuș, pentru descrierea conținutului câmpului său.

Un interes deosebit prezintă „Anuarul” din anii 1942-45². E de rediscutat poziția adoptată de Grigoraș³ pentru anul urcării în scaun a lui Ștefan cel Mare, despre care am mai vorbit și eu cu alt prilej. E o noutate în articolul lui Ion Chelcea⁴, pe care nu-l cunoșteam, dar îmi pare rău că P. Mihail⁵ nu a observat greșeala mea de dată din Culegere de facsimile. N-am greșit lectura acestei date decât cu o sută de ani! Văd că și la Liceul Național d-ta ai dat o contribuție esențială, nu numai prin faptul că erai

„contabil” dar ai purtat și de grijă pentru buna apariție a volumului. Erau alte vremi și altă dragoste de muncă științifică!

Pe aici situația e staționară. Am luat parte la ședința generală a Soc<ietății> de istorie (pe Ungureanu anunțat nu l-am văzut, ceea ce l-a făcut pe Maciu⁶ să-i tragă o prafțoriță!). Oamenii sunt aceiași cu același orizont „canalizat”. Am putut vedea însă că profesorii noștri muncesc cu iubire dar nu-și pot valorifica strădaniile, în multe cazuri destul de meritorii. Comitetul ales pe urmă nu cred că e reprezentativ și dinamic: doar Maciu va putea aduce un aport mai însemnat, ori numai alergătură. Măcar de ar apărea revista promisă categoric de Constantinescu-Iași!

Văd în ziare că s-a format și un comitet internațional al istoricilor. Prezintă garanție numai Pippidi⁷ și Daicoviciu⁸, acesta din urmă făcând parte din clanul academic Moisiil, destul de succulent reprezentat și în acest comitet. Batem mereu același drum obstruat de vedete non-valori!

În sfârșit la facultate la noi sperăm să apară o viață nouă: s-a schimbat decana și se pare că va veni tov.Tudor⁹. Poate că acum istoria își va găsi un loc mai bun în Facultatea de istorie! Sunt nădejdi pe care nu le-ași dori spulberate!

D-ta ce mai lucrezi? În ce stadiu te afli cu „Copiii de casă”? Sunt interesat să cunosc concluziile la care vei ajunge.

Aștept o veste bună în legătură cu apariția „Divanelor lui Ștefan cel Mare”. E acolo o muncă de migală care ar putea servi și altora, în primul rând chiar mie pentru continuarea cercetărilor de acest fel și a problemelor ridicate doar tangențial.

Uitasem să spun că de la 1 februarie Ionașcu¹⁰ nu mai este la Arhivele Statului. Trebuia să-și dea seama mai devreme că cine este acolo trebuie să lucreze ceva și pentru arhive.

Cu prietenia și aprecierea de totdeauna rămân al D-tale,

A. Sacerdoțeanu

D.J.A.N.Iași, Fondul personal *Constantin Turcu*, 4230.

¹ *Constantin I. Andreescu* (1904-1951), profesor la catedra de istorie medievală a Universității din Iași, apoi la cea din București, profesor de vechiul drept românesc la Școala Superioară de Arhivistică (1942-1950), redactor al revistei „Arhiva Românească” și al părții istorice din revista „Însemnări ieșene”, membru la „Société des Études Historiques” din Franța. A publicat: *Evoluția învățământului în Moldova și istoricul*

Liceului Național din Iași, Iași, 1936; *De la Vasile Lupu la Mihail Sturdza (1640-1835). Din istoricul Academiei domnești din Iași*, în „Însemnări ieșene”, nr.10, Iași, 1936; *Organizarea științelor aplicate în Academia Mihăileană*, în „Însemnări ieșene”, nr.10, Iași, 1936; *Manual de paleografie latină*, București-Iași, 1938 ș.a.

² „Anuarul Liceului Național din Iași”, pe anii școlari 1942-1945. *Omagiu profesorului Mihai Costăchescu*, Iași, Tip. Terek, 1946. Cuvânt înainte de I. Tăzlăuanu, director al liceului; C. Turcu, *Profesorul Mihai Costăchescu* (contribuție biobibliografică); Gh. Ungureanu, *Profesorul Mihai Costăchescu cercetător la Arhivele Statului Iași*. Au mai colaborat: Dan Simonescu, Ion Chelcea, N. Grigoraș, Paul Mihail, Gh. Rașcu, G. T. Kirileanu, I. Gugiuman, G. N. Fiñescu, Gh. Agavriiloaiei.

³ *Nicolae Grigoraș*, profesor la Facultatea de Istorie a Universității „A.I.Cuza” din Iași, cercetător la Institutul de Istorie „A. D. Xenopol” din Iași, medievist. A publicat: *Dregătorii târgurilor moldovenești și atribuțiile lor până la Regulamentul Organic*, Iași, 1941; *Din istoria diplomației moldovenești (1432-1457)*, Iași, 1947, *Începuturile domniei lui Ștefan cel Mare*, în S.C.S.I., VIII (1957), 1, p.35-62; *Instituții feudale din Moldova. I. Organizarea de stat până la mijlocul sec.al XVIII-lea*, București, 1971; *Moldova lui Ștefan cel Mare*, Iași, 1982.

⁴ *Ion Chelcea*, folclorist (*Rudarii*).

⁵ *Paul Mihail* (1905-1995), profesor la Institutul teologic din București, cărturar pasionat de izvoarele medievale românești. A publicat: *Mărturii românești din Bulgaria și Grecia*, Chișinău, 1933; *Tipărituri românești de la 1812-1918*, București, 1941; *Documente și zapise moldovenești de la Constantinopol*, Iași, 1948; *Manuscrise slave în colecții din Moldova*, în „Romanoslavica”, XVIII (1972), p.262-319 (în colaborare). La Direcția Județeană Iași a Arhivelor Naționale se păstrează fondul familial *Mihail*.

⁶ *Vasile Maciu* (1904-1981), șeful secției de istorie modernă la Institutul de Istorie și Filozofie al Academiei (1949-1953), director general al Arhivelor Statului (1953-1956), profesor la Facultatea de Istorie a Universității din București (1949-1974), redactor șef al „Revistei de Istorie”, vicepreședinte al Societății de Științe Istorice, membru corespondent al Academiei Române. Coautor și redactor la tratatul *Istoria României*, vol. IV, București, 1964 și la *Documente privind istoria României. Războiul pentru independență*, I-IX, 9 volume, București, 1952-1955.

⁷ *Dionisie M. Pippidi* (1905-1993), studii de drept și litere, specializări la Paris și la Roma, profesor de literatură și cultură greacă, apoi de istorie universală veche la Facultatea de Istorie a Universității din București, șeful Secției de epigrafie și numismatică, director al Institutului de arheologie, redactor responsabil al revistelor „Dacia” și „Studii clasice”, membru corespondent al Academiei Române. Funcții onorifice la prestigioase instituții internaționale de profil. A colaborat la tratatul *Istoria României*, vol. I, București, 1960; *Contribuții la istoria veche a României*, București, 1958; *Din istoria Dobrogei*, București, 1965; *Studii de istorie a religiilor antice*, București, 1969; *Scythica Minora*, București-Amsterdam, 1975.

⁸ *Constantin Daicovicu* (1898-1973), istoric al anticității și arheolog, profesor la Universitatea din Cluj, membru al Academiei Române, funcții importante în stat (ministru). Redactor responsabil și coautor la *Istoria României*, vol. I, 1960; a publicat: *La Transylvanie dans l'antiquité*, București, 1945, *Cetatea dacică de la Pietra Roșie*, București, 1954, *Dacica*, Cluj, 1969 ș.a.

⁹ *Dumitru Tudor*, istoric al antichității romane și arheolog, profesor la catedra de istorie antică și epigrafie la Universitatea din Iași, profesor la Facultatea de Istorie a Universității din București. A publicat: *Olenia romană*, București, 1942; *Orașe, târguri și sate în Dacia romană*, București, 1968; *Figuri de împărați romani*, 2 vol., București, 1974 ș.a.

¹⁰ *Ion Ionașcu*, profesor la Facultatea de Istorie din București, director al Arhivelor Statului din București (1953-1956), editor de documente. A publicat: *Documente bucureștene privitoare la proprietățile M-rii Colțea*, București, 1941; *Elemente de cronologie medievală românească*, în *D.I.R. Introducere*, I, București, 1956 (în colaborare); *Universitatea din București (1864-1964)*, București, 1964 ș.a.

103

1956 mai 3, București. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

Scumpe Domnule Turcu,

Reiau cu multă întârziere un fir întrerupt. Eram dator să confirm primirea fotografiei cu erata dicționarului lui Scriban, dar și un interes imediat: dacă poți să-mi dai o copie integrală a notei lui V. Alecsandri¹ în care apare „colbăitul” din care mi-ai comunicat un lung pasaj. Bănuiesc că e un memoriu mai lung despre starea arhivelor sau o lămurire cerută de vreo situație. Însă neașteptate sarcini în cadrul Facultății mi-au răpit și-mi răpesc încă mult timp. Și nu pot refuza deoarece țin să sprijin acțiunile lui Tudor, ca să nu mai dăm prilejul să se întoarcă leprele între oameni. Între alte sarcini mi-au cerut ca până în iunie să prezint o reconsiderare a operei lui D. Onciul². Nu e treabă ușoară dar mă bucură faptul că începe să se facă lumină.

Sunt plăcut impresionat și de celelalte informații ce mi-ai dat, dar am rămas tare mâhnit de necazurile ce suferă neîncetat acel bărbat adevărat, octogenarul Gh. Kirileanu, om rarism în toate timpurile, și mie, atât de drag și de stimat. Înalta sa conștiință morală l-a făcut să învingă toate greutățile și tot ea îl va ridica biruitor și azi și totdeauna, oricâte presiuni se vor face asupra sa.

Țineam de asemenea să-ți comunic că Tudor dorește să scoată un număr special din *Analele Univ<ersității> Parhon* numai cu studii de istorie și mi-a cerut comunicarea cu divanele lui Ștefan cel Mare. Acum

îmi spune că s-a dat la tipar și așteaptă corectura. Cred dar că se va tipări, dacă nu intervin imponderabile de ultimă clipă. Te rog deci să nu-l mai dai la Filiala Acad<emiei> R. P. R., sau dacă între timp ți-a fost cerut, retrace-l. În viitor mă voi ocupa, după același sistem, cu divanele înainte de Ștefan cel Mare. Poate voi avea ocazia să dau altceva din istoria Moldovei medievale.

În zilele de 28-29 april am fost la Suceava cu o excursie studențească. Am revăzut locurile după mulți ani și săpăturile noi ce s-au făcut acolo pun probleme deosebite despre originile statului moldovean. Cred că după cercetările ce voi mai face în vara aceasta să încerc expunerea unor teze ce mi se par noi și interesante cu privire la raporturile între domnie și marii pani și jupani.

La Arhive văd că încă nu a venit succesorul lui Maciu. A ajuns și la mine zvonul că s-ar putea să fiu rechemat dar mărturisesc sincer că acest lucru nu m-ar bucura. Iar sistarea unor lucrări pe care abia le-am reluat, iar administrație care va fi și mai grea după haosul produs și după pierderea prestigiului impus de mine M<inisterului>A<facierilor> I<nter>ne, și după împănarea serviciilor cu prea mulți nechemați! Nu este un loc de dorit acum, chiar dacă o viață întreagă am avut un ideal în această privință. Și apoi, câți ani buni de muncă mai am? Să-i îngrop iar după o frângere așa de puternică? Nu mai am curajul necesar și nici avântul tinereții cu care am pornit la lucru în ogorul întelenit al arhivelor noastre.

Sunt și eu curios să știu cum veți face comemorarea a 125 ani ai arhivelor ieșene. Poate cel mai bun lucru ar fi și publicarea ghidului fondurilor ce dețin după o muncă atât de îndelungată și lista arhiviștilor care prin strădania lor – destul de ingrat răsplătită ducând până la sinucidere – au păstrat neamului acest tezaur documentar.

Odată cu aceasta vă trimit pseudo-extrasul unei lucrări în colaborare. Ideea n-a plecat de la mine, ci de la asociat, care dorea să știe dacă statuia este oltenească sau nu, dar realizarea este a mea ca și răspunderea. E un mod de a-mi face reparația în publicistica actuală. Poate că directivele Congresului II al PMR să aibă oarecare eficacitate acum deși încă nu văd zguduiri în mijlocul demonilor istoriei noastre.

Aș dori să știu când ți-ai planificat concediul de odihnă. În principiu eu aș dori să fiu la Piatra între 10 și 20 august și aș fi încântat să putem petrece câteva zile împreună pe Ceahlău.

Cu cele mai afectuoase sentimente de prietenie și prețuire, al
D-tale,

A. Sacerdoțeanu

D.J.A.N.Iași, Fondul personal *Constantin Turcu*, 4231.

¹ *Vasile Alecsandri* (1818-1890), poet, prozator, dramaturg, director al Arhivelor Statului din Iași în anii 1850-1853. În „Proiectul pentru regularea Arhivelor Statului”, (ianuarie 1851), V. Alecsandri scria: „Arhiva unui stat este o avere publică care merită cea mai de aproape îngrijire a cărmuirii. Ea este colecția tuturor actelor publice, atât administrative cât și judecătorești și politice care slujesc de temelie legiuitor și istoriei țării. **Prin urmare Arhiva cere a fi așezată într-un local trainic, încăpător și ferit de toate primejdiile ce i-ar putea aduce stricăciune, precum umezeala, colbăitul, focul și celelalte**”.

² *Dimitre Onciul* (8 noiembrie 1856-20 martie 1923), profesor de istorie veche a românilor la Universitatea din București (1896-1923), director general al Arhivelor Statului (1900-1923), membru și apoi președinte al Comisiei monumentelor istorice, președinte al Comisiei consultative heraldice, membru și președinte al Academiei Române, întemeietorul școlii critice în istoriografia românească. Aurelian Sacerdoțeanu îi va pregăti pentru tipar edițiile critice ale operei sale istoriografice: *Opere complete*, tomul I, *Originile Principatelor Române*, București, 1946; *Scrieri istorice*, vol.I-II, București, 1968; *Studii de istorie*, București, 1971.

104

1956 iulie 7, București. Aurelian Sacerdoțeanu către
G. T. Kirileanu^x.

Mult Stimat D-le Kirileanu,

Sînt mulți ani de cînd mi-am impus o mare rezervă în corespondență. Regret din suflet că am avut aceeași atitudine a tăcerii și față de Dv. care, cum știți, ați avut foarte rare semne de existență din partea mea. Stima și afecțiunea mea au fost însă totdeauna lîngă Dv. și fără întreruperi v-am simțit aproape cu sfatul competent, cu privirea liniștitoare și senină, cu [indescifrabil] Dv. suflet care stă de-a supra zilelelor noastre, în care ne zbatem cum putem, nu cum vrem. Totuși rămîne de neiertat modul meu de comportare în această privință și cer îngăduința Dv.

În vara trecută voiam să vin la Piatra ca să vă văd și să cercetez unele monumente care mă interesează. Împrejurările au făcut să nu o pot face atunci. Sper că anul acesta voi avea mai mult noroc. Acum plec cu soția pentru două săptămîni la țară să văd pe tata, care și el are 80 de ani și este cam suferind. După aceea am nădejdea ca la 2-3 august să vă pot vedea în mijlocul comorii Dv. strînsă într-o viață întreagă. Aștept cu mare nerăbdare acest moment. El va fi cel mai plăcut din viața mea „nouă”, cînd Dv. însăși, ca un alt Cressus, îmi veți arăta comoara înțelepciunii românești, a neamului acestuia fără noroc, adevărată mărturie prin eroica Dvs. strădanie.

De pe aici știri v-aș putea transmite prea puține. De multe săptămîni părăsesc rareori locuința fiindcă lucrez intens la unele probleme din istoria noastră medievală și la reconsiderarea lui D. Onciul. Nu știu dacă rezultatele vor fi tipărite sau nu. Dar aceasta nu are mare importanță acum.

Culică este în mare nesiguranță cu sănătatea Veronicăi. Dacă va fi mai bine are mare plăcere să mă însoțească și el la Piatra. Aș fi bucuros să putem alcătui o zi de colegiu la Dvs. Despre alții îmi rezerv plăcerea de a vorbi cînd ne vom revedea.

Soția mea vă transmite cele mai afectuoase complimente și urări de sănătate iar din partea mea salutările celui mai desăvîrșit omagiu.

Al Dv. A. S.

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 824, f. 32-34.

^x Concept.

1956 iulie 8, București. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

Scumpe Domnule Turcu,

Aseară am primit scrisoarea D-tale și copia lucrării mele. Au sosit tocmai la timp căci poimîine plec, împreună cu soția mea, la Costești-Vâlcea pentru 15 zile, să vedem pe tatăl meu care, tot de 80 de ani ca Moș

Ghiță, nu se știe dacă vara viitoare mai este între noi. Puțin eram îngrijorat căci nu am primit cărțile poștale de care amintești și mă temeam să nu fi dat manuscrisul „Divanelor” la tipar. Sunt bucuros că nu a fost văzut de „filialiștii” Dvs., care, după cum simt din rândurile D-tale, au capul tot la București. Acum la Revista Universității i-am făcut corectura în spalt dar tipograficește lucrul merge destul de anevoios; cred totuși că în toamnă va apărea.

„Vederi ceva mai largi”, care crezi că pot fi la București să știi că încă nu există nici aici. Sunt totuși încercări de pătrundere în citadelă, care până la urmă trebuie să cedeze. Premiile de la Academie de anul acesta privind oameni care în adevăr au lucrat și pot lucra, pare să fie un indiciu. Slab, evident, dar este, dacă nu cumva nu-i decât o platformă a „academicianului” Em. Condurache. Acesta face toate temenelile foștilor legionari. E de văzut cum vor decurge lucrurile.

M-au interesat în mod deosebit și celelalte informații ce-mi dai. Regret însă că ai pierdut ocaziile să vii aici, când am fi putut sta de vorbă mai pe larg despre comemorarea întemeierii Arhivelor Statului și despre altele. Nicodim era predestinat prin nume să biruiască până la sfârșit! Eu însă de ce să caut o „victorie” pierdută mai dinainte?

Grăbesc această scrisoare și pentru a te anunța că a intervenit o schimbare în programul meu. Fiind numit în comisia examenului de admitere la facultate, care începe la 15 august, mi s-a stricat toată luna și trebuie să reduc timpul odihnei. Voi fi însă la Piatra cel mai târziu la 2-3 august – cum am scris aseară și lui Moș Ghiță – ca să pot fi înapoi în București la 13 august cel mai târziu. Dacă vei putea avea și D-ta posibilitatea să avansezi cu 10 zile venirea acolo aș fi încântat de plăcuta D-tale însoțire pretutindeni. De la Costești mă înapoiez la 30 iulie. Soția mea nu cred însă că mă va mai putea însoți și la Piatra.

Aș fi dorit să închei cu aprecieri asupra „seliștei” dar abia am răsfoit-o în grabă. Sunt aci constatări și observații juste. Faptul că **concluziile** nu plac prietenilor D-tale izvorăsc poate și din prezentarea materialului puțin cam amestecat. Rețin copia dactilografiată pentru citire mai atentă și discutare ulterioară. Deocamdată am impresia că trebuie stăruit mai mult asupra cronologiei sensurilor pe care le are **seliștea**. La 1428, cred că nu e vorba de un loc pustiu ci de un **sat pustiit**, nerepopulat încă, de aceea grămăticul întrebuițează două forme: **edno mésto ot pustini** și **pustin seliști** pentru același entopic. Cheia mi se pare că o dă

documentul din 1448, care pune față în față cele două noțiuni: întâi arată că **între** alte sate este câte „un loc în pustiu” care nu are un nume (formula /**edno/ mésto ot pustini** se repetă de 3 ori, de două ori cu îngăduința de a se întemeia sate și odată fără această specificare), și al doilea se pomenesc 10 siliști, toate denumite. Eu văd aici o nuanță care trebuie precizată. Precizarea mi se pare că o face și o impune însuși documentul acesta în clauza finală: hotarele satelor și seliștilor „să fie după vechiul hotar”, iar al pustiiilor „cât vor pute să trăiască în destul”. **Pustiul** poate că ar trebui să fie legat și de **desertum** din documentele transilvănene.

Socot că nu este bine să fie așa de categorică afirmația că satele se întemeiau numai cu aprobare domnească. Aceasta e valabilă pentru terenurile care aveau un stăpân și numai după întemeierea domniei (de când?), dar pentru moșiile răzășești și pentru roirea satelor înainte de domnie cred că nu e prudent să presupunem aceeași procedură. Este greu de admis identitate între **loviște** și **braniște**, dar se pot face apropieri între obligațiile și imunitățile unora și altora. Observația cu Bodea = buda e foarte interesantă și trebuie verificat originalul: poate ieși o contribuție la „Miorița”!

Din bogata listă a **-iștelor** lipsește însă **jiliște**, existent în documentele muntenești și în cronică (lupta lui Ion vodă cel Cumplit).

După cum vezi am lungit și această scrisoare grăbită. Nu-mi iau însă nici o obligație să păstrez aceste impresii fugare și după lectura mai sistematică a prețioasei D-tale contribuții pe care aș dori-o cât mai repede publicată.

Al D-tale cu toată afecțiunea,

A. Sacerdoțeanu

P.S. Documentul din 1439 necunoscându-l în original, nu știu dacă expresia „adică sat” nu este plasa traducătorului, în care caz e valabilă numai pentru sec.XVIII.

D.J.A.N.Iași, Fondul personal *Constantin Turcu*, 4232.

1956 septembrie 3, București. Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.

Scumpe Domnule Turcu,

Primești scrisoarea aceasta cu destulă întârziere față de promisiunea ce ți-am făcut de a scrie îndată după întoarcerea mea din rătăcirile nemțene. Mi-a fost însă imposibil să scriu mai din vreme, deoarece, mai întâi, m-am întors cu o insuportabilă infecție de dinți, cum mă temeam, și al doilea, am intrat în examenul de admitere la Facultatea de științe juridice, unde am avut nu mai puțin de 1700 candidați pentru 100 de locuri. Tratatamentul dentar continuă și acum, după administrare de penicilină și streptomycină, și e puțin probabil să sfârșească curând. Examenul s-a terminat, dar fără nici o mulțumire pentru mine căci rezultatele nu sunt cele sincere, adevărate. Mi-am dat seama de câte moduri sunt întrebuințate pentru a eluda realitatea. Primul, e citirea rapidă a tezelor de către mulți din tinerii mei colegi, fapt care a dus la o apreciere inexactă a notei. Responsabilul pentru istorie, S.Vianu, avea o viteză de lectură care nu m-a uimit, ci m-a îngrijorat, căci rareori candidații, la vârsta care o au, intră direct în subiect, ci le place să facă introduceri generale și banale. Ori notarea insuficientă numai după prolog, sub motiv că nu e în temă, nu o găsesc recomandabilă. Oralul nu a fost mai hotărâtor, pe de o parte fiindcă se examina vijelios de repede – în privința aceasta am fost totdeauna codaș cu seriile mele –, iar pe de alta, fiindcă la urmă s-au făcut **rectificări** de către decan fără cunoștința examinerilor respectivi. Valul insistențelor pentru note mari nu a fost nici el lipsit de însemnătate. Au fost și cazuri când unii candidați nu s-au prezentat la oral și deși noi am scris **absent** am putut vedea la urmă, pe margine, nota 5 (maxima) sub semnătura decanului și a altui examiner decât al seriei respective. Totuși, anul acesta, examenele trebuie să le socotim că reprezintă un serios pas calitativ față de precedentele și e mai puțin îndreptățită pancarta apărută aiurea cu inscripția: „Duceți-vă băieți acasă că aici locurile sunt vândute”.

Iată dar o serie de motive care scuză întârzierea expedierii acestor rânduri.

Acum suntem în luptă pentru obținerea „normei” la catedră, care nici aceea nu este ușor de completat într-un mediu în care nu interesează specialitatea și buna pregătire ci căpătuirea. Eu mă văd în situația de a avea completare cu „practica pedagogică”, pe motiv că am fost profesor la fostul seminar pedagogic. Aceasta încă e bine, dar mulți colegi constată că sunt deopotrivă de specialiști în istoria generală medie, modernă și contemporană, ca și în istoria Angliei sau a Germaniei. „Norma” are această mare calitate de a crea în fiecare toamnă un număr excesiv de specialiști!

După toate acestea, care cred că te interesează foarte puțin, e timpul să revin la motivul principal al scrisorii: impresiile mele nemțene după despărțirea noastră. Mai întâi încă o dată mulțumirile mele nelimitate de a-mi fi fost călăuză prețioasă în atâtea locuri pitorești și interesante pe valea Bicazului. Acolo nu ai fost numai călăuză ci și un inepuizabil îndrumător bibliografic, așa cum deseori a observat-o și tovul Almaș¹. Impresiile din acest drum, în parte ni le-am împărtășit pe loc, iar în parte rămân adânc în sufletele noastre. Personal consider că drumul pe care l-am făcut de la cabana Dochia până la „baia însorită” din Bistrița e unul din cele mai frumoase ce am făcut în țara noastră. Citadela de stânci din dosul Ocolășelor, priporul împădurit prin care am scoborât, unde ne-a tăiat calea un cocoș de munte, valea stufoasă cu poieni însorite până am ajuns în sat, sunt adevărate cărări de basm! Ceahlăul merită să fie revăzut din toate părțile!

După despărțire, am văzut și revăzut de unul singur altă față a plaiurilor nemțene. Amintesc, după cum știi, că din Piatra am plecat cu cursa dar la un sfert de cale spre Tg. Neamț, autobuzul s-a defectat și după 2 ½ ore de așteptare am luat un autocamion cu care am ajuns la Tg. Neamț la ora 14. În acest drum e interesant cum se deschid văile spre S-E, spre lumină și câmp deschis, fapt care explică necesitatea creării cetății Roman. Am vizitat apoi, în Humulești, casa-muzeu I. Creangă. Acolo era multă lume venită să o vadă. Laudă celor care s-au străduit să o organizeze, chiar dacă ea nu mai este așa cum o cunoștea poznașul Ionică. După aceea, am urcat singur la cetatea Neamțului și am cercetat-o vreo două ore, în interior și afară. Cred că e mai veche decât „întemeierea” Moldovei dar cu unele cârpituri și adaosuri ulterioare. Rămân de datat și de explicat stâlpii masivi exteriori care închid accesul la poartă.

Înapoiat la Humulești, caut o ocazie pentru drumul spre Pipirig. Se transportă de acolo multă cherestea. Găsesc un tânăr, șofer de la sondele din Ploiești trimis să facă căraușie pentru trust, care mă ia în cabina lui până la drumul spre mănăstirea Secul. Am vorbit multe împreună și, semnificativ, nu a vrut să primească nici un ban, ci doar mulțumita mea. Din drumul Pipirigului la mănăstire cei 6 km îi fac singur și ajung acolo pe înnoptate. Cu multă dragoste sunt primit de părintele stareț Dionisie Udișteanu², cunoștință mai veche. Era la stăreție la o drojdioară cu un vechi prietin al său, Adam Crihan, profesor de muzică la Piatra Neamț. Păr. Dionisie a tras o mică spaimă când tânărul părinte Gherontie de la arhondaric l-a anunțat că-l caută cineva de la București. Pe urmă am făcut un trio în jurul aceleiași drojdioare adusă de la Cotnari și am fost împreună la masa de seara și ziua următoare. Noaptea întâia nu a fost liniștită căci noul Adam a avut o intoxicație cu ciuperci consumate la Sihlea, de unde venise. A trebuit medicamentat, în special cu un gavanoș de lapte dulce.

A doua zi am vizitat împreună biserica, tezaurul, mănăstirea și grădinile. Bună gospodărire. Mă întreb dacă înainte de zidirea mănăstirii a fost acolo vreo așezare omenească. Cred că da, ca punct de pază a cărărilor care străbat toate direcțiile. La ora 14, am pornit tot singur la Săhăstria, drum umblat pentru transportul buștenilor și cu bocșe de cărbuni. Schitul, afară de poziție, nu are o importanță deosebită. Picturile, unele neterminate dar mai ales o icoană a Madonei, datorite unui pictor monah mort cu câțiva ani în urmă, sunt extrem de interesante.

Am continuat cărarea de picior pe munte și, într-un peisaj încântător, am ajuns la Sihlea, interesant prin altitudinea lui de peste 1000 m, dar mai mult decât sărac. Stâncile sub care se adăpostește sunt impunătoare. E poietică și biserița făcută dintr-un lemn, ca și cărarea la peștera Teodoriei. Aveam impresia grotelor hoților de la Fontainebleau, cărora le lipsește însă această altitudine. Viața de sihăstrie trebuie să fie mai veche decât datele la care se referă schiturile actuale. M-ar interesa dacă ai o bibliografie mai amănunțită și sigură despre aceste schituri și dacă poți să mi-o comunici.

După cinci ore de mers „voinicesc”, sunt înapoi la Secul, spre uimirea starețului, dar mai ales a lui Adam Crihan, care socotea că nu ajunge o zi pentru asemenea cale.

Sâmbătă dimineața la orele 6.45, am plecat peste deal pe cărare în direcția schitului Pocrov. S-a alăturat acum și Crihan. Am străbătut pădurea până la râul Neamț, am apucat valea Carpenului și înainte de ora 9 eram la Pocrov, tot la 1000 m altitudine. Tov. Adam cred că și-a blestemat ceasul când mi s-a alăturat, plângându-se că am gonit prea tare. Eu nu am avut această impresie căci secularele păduri străbătute mi-au interzis să văd și să simt altceva decât măreția lor. Schitul stătea liniștit într-o idilică poiană de lumină. Într-o parte 7 cositori mânau coasa de zor prin fâneața multicoloră de flori. În poarta schitului ne întâmpină un călugăr, deasemenea cu brața plină de flori. Apare apoi starețul, părintele Vasilache, care ne pofteste mai întâi la ceaiul de dimineață. Am mâncat colivă și am băut vin, căci tocmai se săvârșise un parastas făcut de niște săcelence venite aci înadins pentru aceasta. Era acolo și păr. I. Coman, rectorul Institutului teologic din București. După o scurtă convorbire teologico-profană, vizităm biserica și așezarea. Mică dar bine îngrijită și curată.

Pe urmă, facem cunoștință cu tânărul călugăr părintele Pimen, student la teologie și servent al părintelui stareț de la Neamț. Venise cu un catâr și un însoțitor pentru a aduce hrană fraților de la schit. Pornim împreună spre mănăstirea Neamț. Și cărarea aceasta de picior poate fi socotită un dar divin. Deși bătătorită noi totuși nu am întâlnit țipenie de om. Când am ieșit la luminiș și se vedea mănăstirea Neamț, însoțitorul nostru patrupead ne-a deșteptat din visare prin armonioasa sa cântare. Părintele Pimen ne spune că face obișnuit drumul la Pocrov și când vede, ori mănăstirea ori schitul, își manifestă bucuria în felul acesta. Nu știu dacă e o manifestare de bucurie că vede mănăstirile sau pentru siguranța că scapă de samar și-l așteaptă o hrană potrivită!

Vizităm în treacăt biserica Vovidenia, vedem casa fostului mitropolit Visarion Puiu în care se odihnește acum vara familia M. Sadoveanu, și trecem la mănăstire. Aci sunt mari reparații de exterior. La biserica lui Ștefan cel Mare a fost dată jos tencuiala exterioară și a apărut ornamentarea cunoscută cu cărămizi zmălțuite. Se mai vede că o fereastră a fost stricată și lărgită. Când? Ceardacurile chiliilor se așează acum pe coloane și bolți de piatră. Nu e rău. Chiliile arată două etape de construcție; într-o parte au și ornamente exterioare. Cu părintele Petre Pogonat vizităm muzeul mănăstirii așezat în biserica Sf. Gheorghe. Explicațiile sale sunt amuzante. Am intervenit uneori cu glume. Nu am

putut vedea mai mult căci ne chema părintele Melchisedec Dimitriu la o gustare. Discipolul său, părintele Pimen, îi adusese la cunoștință prezența noastră. Gustărica a fost însoțită de puțină țuică tare bună și de un pahar mare cu vin, bun și pentru că eram noi mai oboșiți. E un stareț foarte simpatic și prietenos. Nu prea avea păreri bune despre Dionisie de la Secul, dar îl căinea că a fost mai fără noroc decât alții cu aceleași greșeli ale trecutului.

Mănăstirea Neamț, prin așezarea ei în terasă, cu două laturi apărate de o vale și de un drumeag în pantă, arată indiscutabil că avea caracter de fortificație. Originea ei, prin discipolii lui Nicodim din Țara Românească, hotărât că trebuie părăsită. E mai veche decât 1370.

Trebuie să ne grăbim să așteptăm autocamioanele care duc chereștea la Tg. Neamț sau la Piatra. Altfel riscăm să nu mai avem ocazie până luni. La ora 13, începem așteptarea în poarta mănăstirii. La ora 14, găsim un autocamion direct la Piatra. Șoferul ne ia în cabină, pe tov. Adam și pe mine, și plecăm. Pe drum mai ia și alți călători sus pe chereștea. Se circulă foarte mult și sunt prea puține mijloace de locomotie. La Oșlobeni, un milițian oprește și face șoferului proces-verbal de contravenție, că nu are voie să transporte călători pe marfă. La Dobreni, mituiește paznicul care interzice accesul la drum scurt pe dealul Balaurului, acum în refacere, și apucăm pe acest drum ca să ajungem la Piatra înainte de ora 19. Călătoria a costat 15 lei de persoană. Mi se pare că șoferul nu a fost totuși mulțumit.

Întors la Moș Ghiță stăm puțin de vorbă despre una și alta. Dimineața la despărțire mi-a dat această notiță scrisă atunci: „12 august 1956. Am visat pe Păr. Nae Popescu alcătuind predici pentru popor, și deșteptându-mă eram foarte mirat că sufletul meu le-a înșirat cu atâta claritate”. M-a rugat să comunic aceasta și părintelui Nae. E ceea ce am făcut ieri, dar am avut răspunsul că nu mai poate scrie.

La ora 9, am luat trenul spre București. Deși aveam loc numerotat, a trebuit să stau mai mult pe coridor deoarece s-a nimerit un compartiment cu copii mici, iar vecina mi-a blocat locul cu pruncul ei de câteva luni, nu tocmai liniștit. E o mare greșeală că nu se dă mai multă atenție mameilor!

Iată relațiunea drumului meu pe scurt și nu așa cum socot că ar fi trebuit. Ce lipsește și lipsește mult, D-ta vei completa cu sufletul, cunoștințele și arta D-tale.

Între timp am recitit articolul d-tale despre „Seliște”. Nu văd că aş mai avea ceva de adăugat la cele scrise în scrisoarea precedentă. Menţionez că la mine în sat se zice selişte la locul din jurul casei cultivat cu porumb, fasole, cartofi etc.: săliştea sau siliştea casei. De asemenea, îmi permit să risc o ipoteză: selişte (sl. seliwe, gr. σκήνωμα „cort” dar și χώρος „loc”, „spaţiu”) este în bulg. „loc unde a fost sat”, iar în ruseşte a dat selit’s” „a (se) stabili”, „a se aşeza într-o reşedinţă” şi lipseşte în celelalte limbi slave, iar selo „sat”, „sat cu biserică” lipseşte în cehă şi în polonă. Deduc de aici că în limba noastră a căpătat sensul de „loc unde a fost sat” într-o vreme anterioară, sec. XIV, dar când mai existau vechi slavii (însă nu ruşi, nu bulgari), dar se despărţiseră de ei slavii de apus. O trecere şi în această perioadă lipsită de alte documente, nu te interesează?

Am vorbit despre selişte şi cu părintele Nae Popescu³. El crede că nu poate fi vorba decât de sensul „unde a fost sat”, dar şi acela care este în satul meu, existent şi în satul dânsului (Dâmbovicioara, lângă Titu), însă acolo pronunţat **sălişte**, cu i accentuat. Aş fi bucuros să-l poţi tipări mai curând. Dacă filiaştii fac obiecţiuni, dă-l la volumul comemorativ al arhivelor.

Am trimis lui Moş Ghiţă vol. I al *Catalogului documentelor româneşti de la Braşov, Tabelele cronologice* ale lui Guboglu⁴ şi *Îndrumări în cercetările istorice* ale mele, pe care le avea. Voiam să-i trimit şi nr. 3-4 din „Studii şi cercetări de istoria artei” (1955), care, de asemenea, îi lipseşte, dar e epuizat. Poate voi avea norocul să-l gădesc mai târziu.

Acum, începem noul an universitar, noi planuri, alte programe etc. În semestrul I, eu am foarte puţine ore, voi fi însă aglomerat în al doilea. Până atunci vreau să-mi pun la punct unele mărunţişuri la *Începuturile arhitecturii în România* şi, poate, *Divanele domneşti ale Moldovei până la Ştefan cel Mare*. Dar timpul se fărâmiţează aşa de uşor că nu ştiu cât voi putea lucra. În tot cazul vreau să revăd o parte din materialul documentar de la Arhivele Statului şi de la Academie. Cu acest prilej voi vedea şi documentul din 13 martie 1489 cu Bodea Sârbul şi Bodea Rumânul.

Alăturat înapoiez lucrarea D-tale despre selişte şi un rând de poze din drumurile noastre. Nu sunt acestea prea izbutite, dar tot pot deveni „documente”. Primeşte-le ca atare şi iartă imperfecţiunea meşterului fotograf.

Cred că o scrisoare așa de lungă nu ai mai primit de multă vreme. Nu e cazul să încarci cartoanele D-tale cu ea. Am simțit însă nevoia să am o convorbire intimă cu D-ta și nu am avut altă cale decât aceasta.

Al D-tale cu vie afectiune,
A. Sacerdoțeanu

D.J.A.N.Iași, Fondul personal *Constantin Turcu*, 4233, f.1-7.

¹ *Dumitru Almaș*, profesor la Facultatea de Istorie a Universității din București, istoric, scriitor și publicist.

² *Dionisie Udișteanu*, arhimandrit, starețul M-rii Secu-Târgu Neamț, preocupări de istorie medievală și prețuitor de documente.

³ *Nicolae Popescu* (1881-1963), membru al Academiei Române, profesor la Facultatea de Teologie din București. A publicat *Viața și faptele domnului Țării Românești Constantin Vodă Brâncoveanu*, București, 1914; *Dimitre Onciul*, București, 1925.

⁴ *Mihail Guboglu* (1911-1990), orientalist, consilier științific și arhivist principal la Arhivele Statului București (1955-1970), conferențiar la Facultatea de Limbi orientale a Universității București, a publicat *Tabele sincronice*, București, 1955; *Catalogul documentelor turcești*, I-II, București, 1960, 1965; *Cronici turcești privind țările române*, I-II, București, 1966, 1974 (în colaborare); *Sultani și mari dregători otomani*, în „Hrisovul”, VII (1947), p. 49-136 etc.

107

1956 septembrie 4, <București>. Aurelian Sacerdoțeanu către G. T. Kirileanu^x.

Mult Stimat D-le Kirileanu,

Împrejurări independente de voința mea au făcut să nu vă pot scrie pînă azi și nici să vă mulțumesc pentru prieteneasca ospitalitate ce mi-ați dat. Îmi fac acum această plăcută datorie mărturisindu-vă că sînt fericit de a fi avut prilejul să stau cîtva timp în preajma Dv. E drept că am fost mai mult hoinar, dar aceasta nu m-a împiedicat să simt cît suflet puneți în urmărirea tăcută dar atentă a creației **românești**, ori de unde ar veni ea, și

să credeți permanent în izbăvirea acestui neam. Odată mai mult mi-am întărit și eu această credință.

De la înapoierea mea la Buc<urești> am căutat să procur și să vă trimit publicațiile de care am vorbit împreună, pe care vi le-am și expediat în două rînduri. Cred că pînă la ora aceasta le-ați și primit. Nu am găsit fiind epuizat vol. 3-4 (1955) din „Studii și cercetări de istoria artei”. Cred că pînă la urmă voi izbuti totuși să-l aflu și să am plăcerea de a vi-l trimite.

Drumurile mele din Neamț mi-au născut unele ipoteze cu privire la începuturile vieții de stat moldovenești. Cred că voi încerca să lucrez ceva în semestrul acesta când nu sunt prea ocupat la Facultate. De publicat e o chestie mai grea dată fiind situația nenorocită a publicațiilor noastre. Dar asta nu contează. Să fie lucrările gata că nu vor sta degeaba în sertar.

Am transmis Păr<intelui> Nae Popescu mesajul Dv. care l-a bucurat, am avut impresia, dar mi-a spus că are trei volume de predici traduse din rusește, pe care probabil le cunoașteți. Acum însă nu mai poate scrie, mi-a declarat cu părere de rău. I-am zis să nu se lase influențat de această idee, mai ales cînd nu e vorba de lucrări cu un aparat științific ci de o compoziție într-un anumit mod. Desigur că nu l-am convins știut fiind cît de greu scria și înainte. E păcat. Rămîne așa de puțin în urma sa și cunoaște atît de multe lucruri! Mi-a vorbit iar de multe păcate ale nației românești; eu consider că și acesta e un păcat în care S<finția> S<a> a căzut prea adînc.

Altceva puține sînt lucrurile care s-ar mai putea spune. Mai interesante sînt cele care nu se spun.

Veronica e ceva mai bine. Peste cîteva zile va veni la noi timpul cît e în concediu femeia sa de serviciu. Atunci va fi și Culică mai liber, poate chiar în concediu, cînd ar dori să vină la mata în vizită. De la ei și de la soția mea primiți cele mai calde salutări.

Al Dv. de totdeauna

A. Sacerdoțeanu

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 824, f. 35.

^x Concept.

1956 septembrie 24, Piatra-Neamț. G. T. Kirileanu către Aurelian Sacerdoțeanu.

Piatra-N., 24 Sept. 1956

Mult iubite prietene Sacerdoțeanu,

Iartă-mă că-ți răspund cu mare întârziere la scrisoarea din 4 Sept. precum și la deosebita plăcere ce mi-ai făcut trimetându-mi cele câteva cărți pentru biblioteca mea. Am voit însă ca mai întâi să termin lectura interesantului și folositorului volum în care ai adunat conferințele ce ai rostit la școala de Arhivistică, precum și vol. I din conștiinciosul Catalog de Docum<ente> Rom<ânești> din Brașov, datorit Prof. C. A. Stoide¹.

Această plăcută lectură a cerut multe zile, deoarece sânt puține ceasurile când pot ceti cu luareaminte, la bătrâneța mea.

Cu sufletu-mi țărănesc trezit la lumina cărții, m-am silit mereu să-mi satur mintea prin cunoașterea poporului și a țării, iar lectura cărții d-tale mi-a fost ca o fericită luare de ziua bună la tot ce-am iubit sufletește, ajuns acum la capătul vieții.

Căci în șirul conferințelor d-tale ai atins cu măiestrie toate problemele istoriei românești și a folclorului nostru. Și de aceia cu durere m-am gândit la marea greșală ce s-a făcut prin îndepărtarea din conducerea atât de rodnică a Arhivelor Statului.

Cu părere de rău am văzut că gândul bun al realizării unui nou Dicționar Geografic al României a rămas în părăsire.

M-am mirat că în bogata bibliografie din cartea d-tale n-ai amintit și vechea carte a lui I. G. Sbiera: „Contribuiri pentru o Istorie a Românilor dela originea lor încoace până în Iulie 1504”, vol. I, Cernăuț, 1906.

Rugându-te să arăți soției și întregii familii, precum și prietenilor, urări de sănătate, sânt cu devotate sentimente vechiu prieten

Moș G. T. Kirileanu

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 824, f. 36-37.

¹ *Constantin A. Stoide*, medievist, cercetător temeinic documentat care a abordat diverse aspecte ale istoriei medievale românești. Profesor secundar (1934-1947). Director

al Arhivelor Statului din Braşov (1945-1962). A publicat: *Ştefăniţă Lupu, domn al Moldovei (1659-1661)*, Bucureşti, 1938, 200 p. (în colaborare); *Documente tecucene*, vol. I-III, Bîrlad, 1938-1941 (în colaborare); *Contribuţii la studiul istoriei Ţării Româneşti între anii 1447 şi 1450*, în „AIIAI”, X, (1973), p. 163-181 ş. a.

109

1956 octombrie 7, <Bucureşti>. Aurelian Sacerdoţeanu către Constantin Turcu.

Scumpe Domnule Turcu,

Poate că nu e prea târziu să-ţi comunic rezultatul verificării lecturii lui Bogdan în hrisovul lui Ştefan cel Mare din 13 martie 1489. Începând o serie de cercetări la Arhivele Statului m-am controlat şi pe acesta (Peceti nr.138) şi am constatat că lectura e bună: Vodh Sr̃bbul' şi Vod' R̃m̃br̃la. Nu încape nici o îndoială. Se spulberă astfel aluzia mea la „Mioriţa”. Dacă mai crezi necesar poţi păstra ipoteza **cu budă**.

Noutăţi nu găsesc că sunt de comunicat. Vei avea desigur mai multe D-ta din cetatea lui Dante. În schimb te rog eu o informaţie: în biblioteca arhivelor ieşene sau în Iaşi se găseşte „Romania”, întâia publicaţie periodică a lui Haşdeu (1858-59)¹, citată de Liviu Marian, **Activitatea publicistică a lui B. P. Haşdeu**, Chişinău, 1932, p.4-5? Aici nu se află şi aş vrea să o consult direct având de făcut un articol despre Haşdeu.

Ai primit fotografiile din excursie?

Al D-tale cu alese sentimente,

A. Sacerdoţeanu

D.J.A.N. Iaşi, Fondul personal *Constantin Turcu*, 4234.

¹ „România” (1858), revistă continuată de „Foaia de istorie română” (1859) şi „Foiţa de istorie şi literatură română” (1860), „Din Moldova” (1862-1863) şi „Lumina” (1964), înfiinţate de B. P. Haşdeu, care cuprindeau studii istorice, etnografice, lingvistice, critică literară.

1956 octombrie 28, București. Aurelian Sacerdoțeanu către G. T. Kirileanu.

Mult Stimat D-le Kirileanu,

Gândul meu cel dintâi este să mă interesez de sănătatea Dv.: cred că amenințarea de diabet a trecut. Al doilea, să vă mulțumesc din inimă pentru frumoasele cuvinte ce mi-ați adresat în scrisoarea din 24 sept. și mă întreb dacă încercările mele de sistematizare a muncii noastre istorice, le merită. Sînt convins doar de faptul că am dorit totdeauna **mai binele** științei noastre și că, deși toate s-au sfîrșit lamentabil pentru mine, sînt sigur totuși că a rămas ceva. Se vede aceasta și din interesul ce-l depun unii și azi să-și procure o parte din aceste lucrări. Acum cîtva timp Alfond Lombard, venit în țara noastră, a ținut să-și procure **toate** publicațiile mele, lucru care nu a fost ușor de realizat căci avea lista cam lungă și cărțile de mult nu se mai găsesc în comerț. Frasin Munteanu-Rîmnic a avut această sarcină. Cît voi mai putea voi stăruii totuși pe drumul ce mi-am impus. Broșura alăturată despre Divanele lui Ștefan cel Mare este o reluare a acestui drum.

Cartea lui I. G. Sbiera nu mi-era necunoscută. De foarte multă vreme exista chiar în biblioteca mea, dar nu am găsit prilejul să o încadrez în preocupările mele de pînă acum. În orice caz merită să se vorbească despre ea.

Despre părăsitul Dicționar geografic-istoric am acum o veste bună. I. Donat, cu un colectiv al Institutului de istorie, a alcătuit indicele volumelor de documente din Ț<ara> Rom<ânească> pînă la 1600. Cu această ocazie a pus în lumină toată toponimia atestată de aceste documente. Nu va fi un dicționar dar poate forma baza lui. În 2-3 luni e vorba să și apară.

Avînd posibilitatea să alcătuiesc o serie a publicațiilor Arh<ivelor> St<atului> vi le-am expediat săptămîna trecută prin poștă. Pînă acum cred că le-ați și primit. De data aceasta alătur cîteva „mărturisiri dureroase” făcute la timpul lor, dovada condițiilor în care a trebuit să lucrez. Mi-ar fi de un real sprijin să-mi spuneți cînd și unde am greșit. Fiindcă nu am putut

alcătui încă lista publicațiilor mele vă trimit una mai veche, dintr-o vreme cînd mă încredeam în cinstea oamenilor și în munca mea.

Despre vol. III al lui Tache Papahagi nu am uitat; mi-a promis vărul său Valeriu că se va interesa de această chestiune, dar pînă acum nu am un răspuns.

Soția mea, care a citit cu adîncă emoție scrisoarea Dv., vă transmite afectuoase complimente și împreună cu mine vă dorim deplină sănătate.

Cu cele mai devotate sentimente,
A<urelian> S<acerdoțeanu>
28 octombrie 1956
București

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 824, f. 38.

^x Concept.

111

1956 noiembrie 26, București. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

Scumpe Domnule Turcu,

Am întârziat cam mult cu această scrisoare de confirmare și vei fi fost îngrijorat dacă am primit sau nu pachetul cu prețioasele cărți. Nu numai că l-am primit dar odată cu aceasta le și înapoiez, afară de revista „Romînia” pe care o mai rețin să copiez ceva din ea. Academia are numai trei numere din opt câte au apărut. În exemplarul Dvs sunt legate greșit. De asemenea, mai rețin cîtăva vreme și foaia „Ceahlăul, îndrumări turistice”. Altele cred că nu le-am rătăcit. Pentru toate mulțumesc din inimă, ca și pentru fotografiile donate. Din celelalte nu am făcut copii: știu unde să mă adresez dacă am să am nevoie!

Amintirile lui Hogea m-au interesat în mod deosebit. Le folosește și Părintele Matasă¹, al cărui „palat al cnejilor” este satisfăcător.

Înapoiez și numărul din „Gazeta literară”² ce mi-ai trimis deoarece o am și știu că astfel de lucrări îți fac trebuință. Sugerția pe care o dai în articolul de aci o cred posibilă. Starețul Paisie, când a venit de la Dragomirna, a adus cu el o armată de călugări, între care unii au fost ruși sau ruteni și contactul lor cu nemțenii e tot ce poate fi mai natural. Este o cale pe care o deschizi „crengiștilor” (deosebită de a lui Bucuța³) ca să vadă cât de ușor se împrumută temele populare, iar folcloriștii să înțeleagă ce poate fi influență și ce prelucrare, într-o perioadă de circa 40-50 de ani. Îmi pare rău că n-ai rezolvat încă posibilitatea tipăririi „Siliștei”. De asemenea, cred interesantă statistica din sec. XVI, pe care o scoți din catastihul lui Petru Șchiopul, acum tipărit mai prost decât predecesorii; sunt însă în mod deosebit interesat despre cancelaria Moldovei la 1776⁴.

Trimit unele lucrări ale mele, ce am mai găsit până acum, știind că încap pe mână bună. Vor mai urma și altele dacă mă mai ajută și Cărăbuș⁵. Extrasele cu „divanele” distribuie-le cui crezi de cuviință. Dacă mai ai nevoie mai pot trimite! Lui Moș Ghiță i-am trimis împreună cu altele ce mi-a cerut și am avut. Eu n-am putut face încă o listă a lucrărilor D-tale pe care le am, dar îmi voi îngădui să ți-o trimit mai târziu.

Mă mâhnesc informațiile ce alegi de pe teren cu privire la soarta arhivelor, ca la Ruginoasa, cum și cele de la Ceplenița. Studiarea podurilor de la Ștefan cel Mare ca cel de la Zlodica, e bine venită: la anul sunt 500 de ani de la urcarea lui în scaunul întregii Moldove. Va fi și aceasta o contribuție la pomenirea ce cred că se va face.

Fișele lucrărilor italiene ce mi-ai trimis m-au interesat foarte mult. Cred că asemenea lucrări au adus și delegații de la București, unde sper să le pot consulta. E bine că Ungureanu pune lesne în practică dialectica marxistă și adoptă de fiecare dată ultima părere care este cea mai bună! De data aceasta cu Italia în materie de arhivistică nu s-a înșelat. Singura dorință a mea e să-l văd la lucru, insistent, continuu, adânc. Și nu numai atât, ci îndrumând și pe alții să înțeleagă aceste probleme.

Ca încheiere adaog două vorbe despre o comunicare a lui Smirnov, director de muzeu din Chișinău, despre săpăturile arheologice de la Orhei, ținută la facultatea noastră. El a găsit urme de construcții (case, băi și o biserică) care urcă până în sec.XIII, iar cetatea lui Ștefan cel Mare tăia temeliile unui palat mai vechi. Aceasta n-a spus-o dar s-a văzut din diapozitivele arătate. Stăpânirea Moldovei a ajuns la Orhei, spunea dânsul, la începutul sec. XV, și nu se știe de ce origine au fost locuitorii lui la acea

dată. Planul bisericii mă interesa și i-am cerut o schiță, dar nu mi-a promis-o. Poate că va publica integral săpăturile, căci până acum a dat la lumină numai o parte a materialului adunat.

Încheiasem această scrisoare când am primit broșurile (a lui Bobulescu⁶ m-a interesat mult) și scrisoarea D-tale din 18 I.c. Îmi pare rău că ai avut necazuri familiare, dar mă întreb cine nu le are acum! Sunt îngrijorat de starea de cașexie a lui Moș Ghiță. La vârsta asta o oprire în loc a activității obișnuite nu e semn bun. Cred însă că înțelepciunea de care a dat dovadă totdeauna nu-l va dezarma. Sunt mulțumit că i-am putut face o mică plăcere cu publicațiile trimise. Până la această oră cred că ai primit și D-ta așa ceva. Meritai o asemenea pedeapsă, dar nu pot să ți-o dau întregă. Cărăbuș mi-a promis că-mi va mai procura un exemplar din **Îndrumări**, dar până acum nu a făcut nimic, în schimb îți trimit unul din **Considerații**⁷, ceea ce nu am avut când am trimis coletul lui Moș Ghiță.

Cum am reușit să am aceste extrase? Neavând loc în locuința actuală am lăsat totul la Arhive. Unul din adjuncții actuali, Lupu Roman, dispusese ca să fie date la DCA împreună cu „prea multele publicații ale Arhivelor Statului care ocupă degeaba o cameră”. Speriați de această înțelegere intelectuală a rostului publicațiilor amicii mei de acolo m-au întrebat ce să facă. I-am sfătuit să-i spună ca publicațiile mele proprii să mi le înapoieze, din cele oficiale să trimită cât mai multe la toate unitățile Arhivelor, iar pentru ce mai rămâne să ceară avizul Bibliotecii Centrale de Stat. Mie n-a vrut să-mi dea, dar la unități mi se spune că s-au trimis. Lovitura pentru acest afacerist, doritor de camere goale, dar de fapt pentru gheșeful maculaturii, a venit din partea BCS, care a comunicat că în baza unei HCM nu se mai poate distruge nici o carte ci, când e cazul, se depun toate disponibilitățile la Camera Cărților. Între timp reluând și eu drumul Arhivelor am cerut maiorului Paraschiv⁸ măcar câte două exemplare din propriile mele lucrări, ceea ce a aprobat. (A profitat de faptul că Roman e în concediu, altfel nu îndrăzne!). Acestea au căpătat destinația pe care acum o cunoști.

Am citit articolul „Norme pentru organizarea cancelariei moldovenești”⁹ pe care mi l-ai trimis. Pot reține exemplarul dactilografiat? Hrisovul din 1776 l-am folosit și eu la cursul de Arhivologie, în ediția lui Rășcanu ca și în cea din „Uricarul”. Dar nu am mers cu explorarea până la sfârșit fiindcă se menționează acolo unul mai vechi de cuprins similar dacă nu identic, tot de la Grigore Ghica, cu care trebuia să-l compar, fapt ce nu

am putut face. Mi se pare că e publicat tot în „Uricarul”, dar nu am acum la îndemână însemnările mele. Aș fi bucuros să faci D-ta această operație pe marginea acestui sugestiv articol. De asemenea, o colaționare cu originalul nu ar strica. Dispoziția materiei în ed. „Uricarul” e puțin deosebită de a lui Rășcanu, după cât îmi aduc aminte.

Dacă am reținut bine mi se pare că ai făcut pentru uzul propriu un index al topicelor documentelor moldovenești publicate de Institutul de Istorie. Nu cumva ai găsit între topice sau nume de hotar, la Neamț sau aiurea, și Pocrov sau Procov? M-ar interesa să știu cea mai veche atestare. Gonța¹⁰ îmi spune că verifică acum indicele respectiv al colecției lucrat la Institut, dar până să ajungă la tipar și mai ales până se tipărește și se publică îmbătrânim de tot și anii pierduți nu se mai întorc, iar în studiile istorice avem deja nouă ani de cumplit întuneric.

Al D-tale cu multă afecțiune,
A. Sacerdoțeanu

D.J.A.N. Iași, Fondul personal *Constantin Turcu*, 4235.

¹ *Constantin Matasă* (1878-1971), preot, arheolog pasionat, organizator și director al Muzeului din Piatra Neamț.

² „Gazeta literară”, revistă săptămânală a Uniunii Scriitorilor (1954-1968), continuată de „România literară”.

³ *Emanoil Bucuța* (1887-1946), poet, romancier, eseist și activist cultural.

⁴ C. Turcu publică *Contribuții la cunoașterea arhivelor până la jumătatea secolului XVIII*, în *Îndrumător în Arhivele Statului din Iași*, II, București, 1956, p.153-163.

⁵ *I. Cărăbuș*, librar din București.

⁶ *Constantin Bobulescu* (1882-1958), preot, profesor și director adjunct la Seminarul „Veniamin Costachi” din Iași. A publicat studii de istorie, de istorie literară și folclor. C.Turcu a întocmit o biobibliografie a operei sale, pe care a publicat-o în „Mitropolia Moldovei”, nr.1-2/1969, p.70-79.

⁷ A. Sacerdoțeanu, *Considerații asupra istoriei românilor în Evul Mediu. Dovezile continuității și drepturile românilor asupra teritoriilor lor actuale*, București, 1936 (Biblioteca istorică, 2).

⁸ *Ion Paraschiv*, director general al Arhivelor Statului (1956-1960).

⁹ C. Turcu, *Norme pentru organizarea cancelariei moldovenești în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea*, în *Arhivele Statului – 125 ani de activitate 1831-1956*, București, 1957.

¹⁰ *Alexandru Gonța* (1918-1977), medievalist, paleograf la Arhivele Statului din Iași (1942-1947), profesor la Universitatea din Iași, cercetător la Institutul de Istorie

„N. Iorga” din București. Cele două manuscrise de Indice, aflate în fondul personal Al. Gonța, la Direcția Județeană Iași a Arhivelor Naționale, au fost publicate abia în anii '90: *Documente privind istoria României*, A, Moldova, veacurile XIV-XVII (1384-1625), *Indicele numelor de locuri*, Institutul de Istorie „N. Iorga”, ediție îngrijită și prefată de I. Caproșu, București, Editura Academiei Române, 1990, și *Documente privind istoria României*, A, Moldova, veacurile XIV-XVII (1384-1625), *Indicele numelor de persoane*, ediție și cuvânt înainte de I. Caproșu, București, Editura Academiei Române, 1995.

112

1956 decembrie 12, Piatra-Neamț. G.T. Kirileanu către Aurelian Sacerdoțeanu.

Piatra N., 12 Dec. 1956

Scumpi prieteni,

Astăzi m-a vizitat învățătorul de la Bicaz care lucrează la monografia acestei comune. Cu multă recunoștință a mulțămît pentru copiile celor două documente și pentru prețioasele lămuriri.

Din păcate însă, eu nu mi-am putut procura la timp decât următoarele volume din colecția recentă editată de Academia R.P.R. (le-am însemnat pe alăturata foiță), așa că-mi lipsesc volumele indicate pentru Bicaz.

Oare cum aș putea face să capăt restul volumelor apărute, ca să fie colecția completă în biblioteca mea dăruită Ministerului Culturii, pentru îndămânarea cercetătorilor din localitate. Mă rog să fii bun a arăta călduroase mulțămiri D-nei Viorica Popescu și Dl. Regleanu pentru osteneala ce și-au dat în folosul istoricului satului Bicaz.

Cu sănătatea o duc mai bineșor, datorită îngrijirilor medicale, dar nu mai pot lucra cu atenția de mai înainte. Toate le fac cu mare greutate și întârziere.

Trebuie să fiu mulțămît însă că până acum nu au venit încă suferințele acute ale boalelor ce s-au încuibat în păcătosul meu trup.

Aștept cu nerăbdare publicarea conferinții despre „Începuturile Arhivisticii în țara noastră”, dorindu-vă la amândoi sănătate și

mulțămindu-vă pentru sentimentele ce-mi păstrați.

Cu frățască dragoste

Moș G. T. Kirileanu

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 824, f. 41.

113

1957 ianuarie 5, București. *Aurelian Sacerdoțeanu către G. T. Kirileanu*^x.

Mult Stimat Dle Kirileanu,

Sîntem la început de an nou și cea mai vie urare a mea este să vă aducă deplină restabilire trupească și sufletească pentru încă mulți ani. Asemenea doresc multă sănătate d-nei Kirileanu, cumnata Dv., și nepotului, pe care am avut ocazia să-i cunosc în vara trecută.

Îmi pare rău că din noua colecție de documente aveți așa de puține volume și că nu ați putut fi de folos alcătuitorului monografiei Biczului. Vom căuta, pe cît va fi posibil aici, să vă completăm lipsurile începînd cu seria moldovenească. Acum se pune problema reluării acestei publicații pe alt plan, mai bun, mai științific. N-ar fi rău acest lucru.

Cît privește publicarea conferinței mele e un lucru tare greu. Publicațiile sînt monopolizate de neprieteni, care vor să mă învâluiască în tot mai adîncă tăcere, iar unde aș avea acces nu înțeleg să fiu conformist. Pe cît voi putea încerc totuși să răzbat.

Dorindu-vă încă o dată multă sănătate întru mulți ani, rămîn al Dv. întrutotul devotat

A<urelian> S<acerdoțeanu>

5 Ian. 1957, București

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 824, f. 42.

^x Concept.

1957 ianuarie 7, București. Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.

Scumpe Domnule Turcu,

E necesar să încep cu tradiționalul „La mulți ani!” măcar că a trecut și 1 ianuarie. Zăbavnic sunt la multe. Se dovedește acum și la aceasta. Te rog să crezi însă că raritatea epistolară nu înseamnă uitare. E drept că se împlinește aproape luna de când am primit ultima d-tale scrisoare și abia acum mă învrednicesc să răspund. Nu totdeauna lipsa de timp e singurul motiv, ci și **vreme fără val trebuiește!** Și aceasta mi-a lipsit.

În ultima lună a trebuit să lupt pe mai multe „fronturi”. Întâi cursurile și practica pedagogică cu studenții. Al doilea, angajamentul pentru broșura Hașdeu¹. Din parcurgerea aproape integrală a materialului nu-mi mai apare așa cum mi-l închipuisem mai nainte. Trag însă multe foloase din această cercetare de amănunt care sunt sigur că mă va provoca la o mai atentă adâncire. Impresia ce pot să-ți comunic acum, când n-am redactat încă nici o pagină, e că în toată activitatea lui Hașdeu se resimte **lipsa unei pregătiri universitare metodice**. Mă întreb ce n-ar fi putut da acest om gigantic dacă o avea! Al treilea, pe neașteptate, facultatea la 18 dec., m-a obligat să țin comunicarea privind reconsiderarea lui D. Onciul. Noroc că aveam materialul adunat ca în cinci zile să fac o oarecare prelucrare. La discuții tov. Maciu a vrut să ridice unele chestiuni politice despre viața și opera acestui cărturar. I-am răspuns tangențial (e secretar OBP!), dar s-a putut înțelege că nu cunoaște opera. Al patrulea, mi s-au cerut de edituri vreo trei referate despre lucrările altora (în total circa 500 pagini dactilo de citit!).

Al cincilea... Mai e nevoie să înșir așa matematic condițiile actuale de lucru? Nu. Dar aceasta și numerele următoare formează partea cea mai puțin simpatcă. Înainte de Crăciun a venit decan V. Maciu. Dată fiind rigiditatea lui, lipsa de orizont științific și autoaprecierea elogioasă ce-și face, altfel drept în ce se pricepe și înțelege, cred că facultatea, cu ocazia reprofilării învățământului, nu va câștiga nimic. Mă tem de contrariul! La Arhive a reușit așa de bine să le anuleze prestigiul științific ce izbutisem să

impun MAI-știlor. Că apar totuși lucrări – și desigur vor continua să apară –, se datorește cadrelor arhivistice pe care le-a găsit acolo și care, cu toată critica negativă pe care mi-a făcut-o pretutindeni, sunt în bună parte fructul stăruinței mele. În schimb, în munca de arhivistică pură a făcut greșeli de neiertat, în timp ce la planul științific inaugurat de mine n-a adăogat nimic și n-a schimbat o iotă. Ba aici este o schimbare; unele greșeli puteau fi evitate, cum sunt cele de bază din catalogul de la Brașov, sau unele de amănunt cum e ultima notă din **Îndrumătorul** dvs. (p.177 n. 4), unde despre șederea Regulamentului Organic al Moldovei la Arhivele din Iași putea fi arătat precis prin până în „noaptea de 23-24 febr. 1872”, când a fost furat, iar acum câțiva ani a fost cumpărat – prin mijlocirea lui Șerban Cioculescu² – de către Muzeul româno-rus. Identificarea e clară după un sigiliu al arhivelor rămas încă neșters. Ca decan colegul Maciu merge și aici pe urma mea (et in Arcadia ego!) dar, cum am spus-o fostului decan Tudor când mi-a comunicat vestea succesiunii sale, mă mângâi cu părerea că nu mă va ajunge niciodată.

Încă ceva tot despre Maciu. În noaptea anului nou ne-a invitat să asistăm la sărbătorirea studenților în căminul lor. Am fost mai mulți și a fost și el. A deschis festivitatea cu un cuvânt improvizat. Accentul a căzut pe importanța momentului tradițional și foarte vechi al începutului anului la 1 ianuarie, cu toate credințele poporului în acest moment și cu critica că anul cel vechi nu te-a satisfăcut pe deplin și toate nădejtile se îndreaptă spre anul care vine. După încheierea serbării i-am spus așa: „dacă ședința era cu discuții așa fi întrebat pe tov. Decan, ce serbări aveau loc dacă anul începea la altă dată, de ex. la Paște sau la 1 sept.?” Mi-a răspuns că el a vorbit de timpuri mai noi, de când anul începe la 1 ian., sau că se serba atunci Sf. Vasile. N-am mai zis nimic.

Scrisoarea ia avânt în destăinuire! E vremea. Începe un an nou, mai știu eu, poate mai bun, poate mai rău, în tot cazul mai plin de nădejdi. De aceea mai adaog. Acum câtva timp am avut plăcerea să văd venind la mine în sala de studii de la Arhive, pe tov. Ungureanu care mi-a oferit „primul” exemplar din **Îndrumător** II. A scos stiloul și a făcut gestul să-mi scrie o dedicație, dar s-a reținut. Fiind apoi chemat de Paraschiv, s-a grăbit să plece rugându-mă să-i comunic părerea despre noul volum fiindcă eu l-am îndemnat și încurajat să facă așa ceva și „ține la sprijinul meu”. I-am promis că-i voi comunica părerea mea. Până acum abia am răsfoit volumul și de aceea nici d-tale nu-ți pot spune decât că face o impresie agreabilă.

Angajamentul luat mi-l voi ține însă. Regret de pe acum că n-ați făcut indicele pentru amândouă broșurile!

Dar să revin la scrisoarea d-tale, fără răspuns până acum. Ce exemplare ai **dublat** dispune de ele cum crezi de cuviință. Între timp am mai găsit câteva și au luat și ele drumul spre Cuza Vodă 51. Lista ce mi-ai trimis m-a ajutat să văd că nu le ai. Dar din această listă lipsește memoriul de titluri și divanele. Presupun că e o dorință de a le mai avea exprimată indirect! Cel dintâi, nu mai e posibil; pentru cel de al doilea, mai trimit un exemplar cu unele corecturi de tipar ce mi-au apărut la o citire întâmplătoare. Între aceste broșuri ce-am expediat acum este și un vechi curs de **Arhivologie**. Am spus mai sus că scrisoarea începe să devină confesiune. Mai adaog și cu acest prilej una care-mi poate fi funestă, dar conștiința mă îndeamnă să n-o mai tac, însă te rog prietenește să nu fac uz de ea: în afară de o mică adaptare nimic nu e al meu în ea.

Cât privește ținerea la curent a memoriului mărturisesc că nu am făcut-o. A trebuit să alcătuiesc o listă quasi completă, mai ales de lucrările mai noi, pentru atașare la nenumăratele autobiografii ce a trebuit să comunic cadrelor în diferite rânduri, dar nu mai găsesc deocamdată concepta. Când voi afla-o, am s-o multiplic și-ți voi trimite un exemplar. L-am dat de altfel și lui Moș Ghiță, la cererea dânsului, și din același motiv nu l-am trimis până acum.

„Întunec” e o traducere liberă a lui μυριάδος din orig. grec (= 10.000, miriadă, număr imens) trecut poetic în limba noastră, probabil prin intermediu slav. Dacă nu mă înșeală memoria, cred că am citit undeva, demult, o notă în acest sens. În tot cazul, influența turcească nu poate fi căci în vremea traducerii acestor texte era ca și inexistentă, iar influența cumană nu poate fi explicată necunoscându-se corespondentul respectiv. Aluzia d-tale de la sfârșit este însă perfectă și se înțelege că așa este.

O recenzie de la Iași pentru *Divane*³, oricum ar fi, va fi binevenită. M-ar ajuta poate să iasă mai bine completarea până la 1457, la care mă gândesc. Nu e nimic dacă se fac discuții mari pentru lucruri mici! Cursul Apei chiar dacă e o greșeală de copist, sau n-a existat, a devenit poetic și face să ne batem capul cu el. Numai să izbutească Cihodariu⁴ să-l explice bine. Mult nu pot conta pe Cărăbuș, dar i-am dat o notă pentru ex. Ioan St. Petre și cred că mi-o va da, dacă își va aduce aminte căci, de obicei, vinde

cui îi iese întâi în cale, cu toate că ar lua mai bune parale de la cel care i-a cerut ceva.

Nu te superi dacă mai rețin „România”? Fără să te consult am abuzat de ea: am dat-o lui Baiculescu de a fotografiat-o pentru Academie și la Bibliotecă Centrală de Stat de a microfilmata-o. Acum vor avea bucureștenii, deci și eu, unde să o folosim, dar tot mai practic e să o ai acasă. Or, eu vreau să copiez integral unele studii de acolo și de aceea o rețin.

Pentru volumul Kirileanu vei avea la timp colaborarea mea, cu multă plăcere. Mai acum câteva zile am semnat un pergament omagial pentru S. Mehedinți⁵ și mi s-a cerut și de acolo, pentru un ol. Identic, un **autograf** de câteva pagini. Zilele acestea trebuie să-l predau și stau încă în cumpără ce să scriu! N-am prea bune amintiri despre orele de geografie din învățământul secundar, iar S. M. n-a izbutit să mi le facă mai plăcute când și cât am urmat la facultate și geografia. Totuși, dacă am avut în viață o plăcere apoi aceea a fost drumeția, și la ea au contribuit și cărțile lui S. Mehedinți.

Trebuie să închei. Mă tem că D-na Turcu are să mă bănuiască de atentat asupra d-tale cu intenția de a asina. Te rog s-o convingi că nu am avut acest gând și că-i transmiti toate urările mele de bine.

Al d-tale cu multă prietenie,
A. Sacerdoțeanu

D.J.A.N. Iași, Fondul personal *Constantin Turcu*, 4236.

¹ *Concepția istorică a lui B. P. Hașdeu*, în „Studii”, 10, nr.5, 1957, p. 141-159 (și extras).

² Șerban Cioculescu (1902-1988), critic și istoric literar, profesor la Universitatea din București, membru al Academiei Române.

³ *Divanele lui Ștefan cel Mare*, în „Analele Universității București”, Istorie, nr. 5, 1956, p. 157-205.

⁴ *Constantin Cihodaru* (1907-1994), medievist, profesor la Facultatea de istorie din Iași, cercetător la Institutul de Istorie „A. D. Xenopol” din Iași, editor de documente, colaborator la *Istoria României*, vol. II, București, 1962.

⁵ *Simion Mehedinți* (1869-1962), geograf român, organizatorul învățământului geografic modern în România, director al revistei „Convorbiri literare” (1907-1923).

1957 februarie 26, București. Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.

Scumpe Domnule Turcu,

Mi se pare că nici de data aceasta nu mi-am respectat angajamentul căci nu **primești** articolul promis înainte de 1 martie. Sunt totuși mulțumit că-l **trimit** înainte de această dată. Întârzierea provine și din faptul că m-am hotărât greu despre ce să scriu, căci lui Moș Ghiță trebuia să-i dau ceva legat fie de plaiurile sale fie de ființa și caracterul său. Am ales ceva atingător de prima chestiune cu toate că amândouă aspectele îmi sunt deopotrivă de scumpe și dragi.

E inovație, e îndrăzneală, e greșală sau toate la un loc, eu n-aș putea spune. Cred însă că e aci o intuiție, rezultată din jaloanele câtorva documente care există, și care poate fi exploatată și documentată de oricine dacă eu nu voi mai avea răgazul necesar să o fac. Cred că e timpul ca Moldova să fie redată moldovenilor și să nu căutăm numai și numai în ograda vecinului. Dacă, privind și eu acolo, am văzut **numai** vecina cea frumoasă, îmi iau vina asupra mea. Aș dori totuși să nu cad în unilateralitate, ficțiune și mistificare, cum am impresia că de la o vreme încoace se vede în majoritatea studiilor medievale privitoare la Moldova. În schimb, aș fi bucuros dacă Moș Ghiță, care cunoaște așa de bine plaiurile acelea și iubește așa de mult oamenii locului, ar găsi că sunt juste observațiile și inducțiile mele.

Prin aceasta îi trimit încă un cald omagiu iar D-tale, care ești urzitorul și truditul actului omagial¹, o caldă și prietenească strângere de mână.

A. Sacerdoțeanu

D.J.A.N.Iași, Fondul personal *Constantin Turcu*, 4237.

¹ C. Turcu, *Gh. T. Kirileanu la 85 de ani*, în „Iașul literar”, 1957, 122-124.

1957 martie 3, Olănești. *Fl. B. Florescu către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Stimate Domnule Prof. Sacerdoțeanu,

Plecînd aproape pe neașteptate din București n-am putut să Vă trimit lucrarea mea „Portul popular din Moldova de Nord”. Astăzi i-am scris soției ca să vi-o trimită și sper că o veți avea la timp.

Aici nu mă aflu întâmplător. Sînt de mai mult timp suferind de colită. Sper că apele miraculoase vor fi și pentru mine binefăcătoare.

În privința unei comunități de viață în ținuturile Bucovina, Valea Bistriței și Valea Superioară a Murășului am un material interesant. Eu doream să întocmesc o serie de hărți în care să se oglindească unitatea etnografică (luînd în considerare anumite elemente de cultură materială). Dar nu am timp suficient.

Despre asemenea lucruri cred că vom putea să mai vorbim la București și la vară în zona Bistriței, după cum am vorbit.

Sărutări de mîini stimatei Doamne.

Al Dvs.,

Fl. B. Florescu

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 816, f. 59-60.

1957 aprilie 23, București. *Aurelian Sacerdoțeanu către Sigismund Jakó.*

Stimate Domnule Profesor Jakó,

Cu cea mai vie plăcere și cu mult interes am primit cele două lucrări ale Dvs. privitoare la paleografia latină și sigilografia transilvană în

evul mediu. M-a afectat avatarul lor pînă să-mi ajungă, poșta negăsind de cuviință să mi le remită încă de la început din cauza diferenței de număr, 30 în loc de 3, pe aceeași stradă cînd altă corespondență chiar cu adresă greșită (Bd. Mărăști, care e în altă parte a orașului, în loc de Mărășești), mi-a ajuns într-un timp relativ mai scurt. Învățăm însă și de aici ce înseamnă ajungerea la destinație a unui act de voință al autorului!

Știam de multă vreme că se pregăteau aceste lucrări apărute abia azi cînd colecția căreia trebuiau să-i servească de introducere încetează de a mai apărea. „Introducerea”¹ propriu-zisă a volumelor este neclară, nesinceră și injustă. Nu justifică nici măcar în parte erorile fundamentale principiale și tehnice ale publicației întregi. Celelalte studii rămîn însă ca un bun început de alcătuire a manualelor respectivelor științe auxiliare ale istoriei deși ele sînt atît de inegale între ele ca valoare și informație. Nu fiindcă sîntem noi în corespondență, atît de rarismă de altfel, ci fiindcă așa am constatat, consider că studiile Dvs. sînt în adevăr contribuțiile cele mai prețioase. Cu sinceritate colegială mă simt dator să o spun.

Regret greutățile pe care le-ați întâmpinat cu strîngerea materialului ilustrativ, care v-a silit să restrîngeți planul propus în ceea ce privește istoria scrisului transilvan. Personal regret însă și mai mult faptul că nu ați avut în vedere și scrierea latină incidentală din Țara Românească și Moldova, măcar în partea care îi revine Ungariei și implicit Transilvaniei, pe care eu o consider cea mai mare. Îmi voi face o deosebită plăcere într-un viitor foarte apropiat nu numai să citesc aceste lucrări ci să le studiez pe îndelete.

Cu acest prilej permiteți-mi să vă aduc cele mai sincere felicitări pentru ceea ce ați realizat pînă acum și nădăjduiesc că nu veți părăsi planul cu care ați pornit la lucru și că-l veți realiza într-un timp cît mai scurt posibil.

Al Dvs. devotat,
A. Sacerdoțeanu
23 Aprilie 1957, București

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 843, f. 73.

¹ *Documente privind istoria României. Introducere*, vol. I, II, București, 1956.

1957 aprilie 28, București. *Aurelian Sacerdoțeanu către Fl. B. Florescu.*

Scumpe Domnule Florescu,

Am primit cu surprindere scrisoarea D-tale din Olănești când cu două zile înainte ne întâlnisem fără să pomeniți de un „eveniment” ca acesta. Îmi pare rău că te supără colita; e foarte neplăcută, dar poate luată din pripă ar putea fi înlăturată, cum sper. La aceasta apele de la Olănești cred că ajută substanțial.

Voiam să răspund mai din vreme, dar neștiind timpul întoarcerii D-tale de la cură am tot amînat zi după zi. Dar azi îmi găsesc un pic de răgaz și însăilez aceste rînduri, mai întîi pentru a te felicita. Placheta privind „Portul popular din Moldova de nord” pe care mi-a trimis-o Doamna Florescu e foarte instructivă prin text și ilustrație. Apoi, pentru a arăta că multe constatări ale D-tale de ordin etnografic corespund cu cele istorice, după părerea mea. Și asupra acestui lucru vreau să stărui puțin. În mai multe locuri arăți lipsa de contact între Maramureș și Moldova de nord, sau neînsemnate influențe reciproce. Cred că din același motiv în această parte lipsesc măregele ca podoabe în timp ce ele există în Maramureș și în Rusia subcarpatică. În schimb, între Moldova de nord și Transilvania este o ornamentică identică (geometrică, vegetală și zoomorfă). Drept urmare D-ta consideri că „Ținutul Dornelor a reprezentat astfel o unitate etnografică dinamică, din moment ce portul în satele transilvănene din masivul muntos și valea superioară a Murășului este de tip bucovinean” (p. 29). În consecință constăți că între Țara Dornelor și Transilvania a existat un contact direct. Se deduce deci că influența a plecat din Bucovina spre Transilvania, adică spre cursul superior al Mureșului.

Eu cred că aici problema trebuie privită invers, mai ales datorită faptului că unele elemente etnografice de bază le constăți încă din epoca stăpînirii romane (fustanela românească, opinca, ȳarii încrețiți și cămașa). O penetrație dinspre răsărit în Transilvania nu constatăm decît tîrziu de tot și neesențială (sec. 18). Eu cred că trebuie să considerăm că întreg

teritoriul de la cursul superior al Mureșului și Oltului pînă peste Carpați în Bucovina și Moldova a fost o unitate etnică compactă. În Transilvania ea a fost apoi împinsă și strîmtorată de penetrația secuiască, la o dată ce ne este incertă, pînă acum istoricii neputînd pune concluzii definitive la discuția în jurul originii secuilor. Penetrația ciangăilor în Moldova de sud nu este decît o continuare a acestui proces de marș spre răsărit al acestui neam. Ei erau numeroși cînd îi vizitează Bandini în timpul lui Vasile Lupu.

Nu cunoaștem încă precis limesul roman de răsărit al Transilvaniei dar nu pare să fi fost pe crestele Carpaților răsăriteni, unde continuau să existe dacii liberi. Etnografia urmează să spună dacă poate să fie sau nu continuitate de la ei pînă la locuitorii români de azi. În orice caz, la începutul statului moldovenesc nu există nici o mărturie care să arate un aflux de populație din Moldova spre Ardeal. Pentru procesul invers stă dovadă între altele toată tradiția istorică.

Mai faci o constatare extrem de interesantă: opinca cu muchiile petrecute, la bază de origine germană dar trecută apoi la Gniezno, o consideri contaminare cu opinca de tip dacic și că aparține vechilor raporturi etnografice româno-slave. Ca să aibă această cronologie ar trebui să nu fie numai într-un ținut slav atît de limitat, ci măcar la toți slavii apuseni și răsăriteni (ucrainieni), în care caz influența s-a exercitat după încheierea simbiozei slavo-române. Dacă raportul poate fi presupus în timpul coabitării slavo-române atunci această influență ar trebui găsită și la slavii de sud. Nu e oare mai probabil să ne gîndim la un trib germanic care a dominat cîndva toată regiunea de la Gniezno pînă în Carpații răsăriteni? Afluxul slav a dislocat pe germani și influența lor n-a mai rămas decît într-un punct de contact mai îndelungat.

O altă întrebare care merită răspuns este „kieptarul” huțulilor. D-ta spui că îl au de la ruteni fiindcă moldovenii îi zic bondiță. Cuvîntul este clar de origine latină și aparține grupului daco-roman caracterizat prin trecerea grupului **-ct-** în **-pt-** (octo-opt, pecto-piept). Deci cînd și de la cine l-au luat rutenii și pe ce arie îl folosesc ei? Desigur aici trebuie precizată mai întîi cronologia „bondiței”. Se pot presupune două lucruri: ori l-au avut moldovenii pînă la contactul cu rutenii care l-au împrumutat în timp ce moldovenii l-au sacrificat în avantajul „bondiței”, ori l-au luat după ce rutenii au ajuns în contact cu maramureșenii în Rusia subcarpatică. Aceeași întrebare o pune și „spatuiala” și „batke”. Constatarea D-tale că „rutenii și huțulii s-au arătat receptivi” (p. 25) trebuie exploatată în această

direcție. Însă, în această privință dă de gîndit și fota musceleană introdusă așa de ușor în țara Dornelor de o simplă învățătoare (p. 17).

Rezolvarea a încă două chestiuni poate rezolva mai bine aceste probleme. D-ta vorbești de o cromatică a sec. 19 (p. 11). Nu se poate determina și o cronologie mai veche, sau cum se poate presupune cromatică mai veche? Ornamentica geometrică, vegetală sau zoomorfă este simultană sau succesivă? I se poate presupune o evoluție locală sau suferă influențe exterioare? Fără îndoială că la fixarea cronologiei ne-ar putea ajuta și etimologia termenilor tehnici, pe care, pentru interesul lor, îi culeg aici: brezarău (brizărău), săbiată, bucată spartă, clinul „pava”, volănașul „fodor”, căpăstrat, spăcmă, țitură (brezărău), strămătură (lînică), rățică, camașă cu ciupag, îmbrejă, lăcez, prijițoare (fote), stanii cămășii, carari (pentru mine arată arhaism), genat, prim, țacuri, sarad și „îngurzirea” opincii. Poate faci apel la luminile unui filolog să răspundă la această chestiune.

Mai întreb: în ce constă tehnologia topitului cînepii și inului „la rouă” în zonele muntoase? (p. 11). Pe planșa 2 e interesant motivul decorativ în formă de scut; are oare la origine un simbol heraldic?

Iată, Domnule Florescu, cîte întrebări mi-am pus citind mica dar substanțială D-tale lucrare. Dacă aici am întins vorba și întrebarea atît de mult se datorește faptului că m-a frămîntat problema, că mă preocupă geneza statului moldovean și că numai terenul ne poate aduce încă documente probatorii. Să le căutăm cît mai este timp. Am văzut că au mai apărut și alte caiete cu teme asemănătoare. Voi căuta să le citesc și pe acelea căci sînt sigur că vor fi deasemenea sugestive.

Te rog să consideri toate acestea ca o dovadă a interesului ce am pentru problemele pe care le pui în discuție cu atîta competență și a bunei aprecieri colegiale ce am avut și am față de D-ta.

Cu toată simpatia,

A. Sacerdoțeanu

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 816, f. 61-63.

1957 mai 15, București. *Fl. B. Florescu către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Mult stimate domnule prof. Sacerdoțeanu!

Am primit cu plăcere și interes scrisoarea pe care mi-ați trimis-o, în care faceți o serie de observații pe marginea lecturii volumașului „Portul Popular din Moldova de Nord”.

Nu știu dacă voi putea răspunde la numeroasele observații. Poate că pentru moment nici nu este necesar, neavând alt material pe care să mă întemeiez.

Trebue să remarc de la început un fapt cu totul important: Moldova de Nord face corp comun cu Moldova și Muntenia, ca și cu zona cursului superior al Murășului. Pretutindeni avem același costum femeiesc, caracterizat prin prezența fotei (În Oltenia, Banat, Transilvania și Maramureș costumul femeiesc se caracterizează prin existența catrințelor). Mai mult. Fota privește spre orientul de unde a venit din epoci străvechi. Dacii, dar nu toți, deja o cunoșteau. Descălecatul cu deplasare de populație în Moldova nu poate fi dovedit sub nici un chip, dacă ne raportăm la costum. Dar și în arhitectură, n-avem elemente comune între Maramureș și Moldova. Terminologia nu ne vorbește nici ea despre elemente maramureșene dispărute.

Comunitatea de viață între Moldova de Nord și cursul superior al Murășului nu este exclusă. Mai mult. Aci am înregistrat forma „prinzătoare” pentru „prijitoarea” (fota) bucovineană, termen pe care-l consider mai vechi.

În ceea ce privește opinca cu muchiiile petrecute, ea are o răspândire mai largă, nespecificată în mica mea lucrare. Că ea derivă din cea germanică, nu poate fi îndoială. Dar forma contaminată cu cea dacică nu este cea germanică propriu zisă, ci tipul Gnieznic. Lucrul acesta este în detaliu explicat în lucrarea despre opinci, care va apărea în curînd. Slavii, pe de altă parte, n-au avut numai acest tip de opincă, care de altfel a fost identificat pentru sec. X în vre-o două puncte. Ei au purtat lapcie, ceea ce se observă și astăzi, pe zone mult mai întinse. La contactul cu românii, toți

slavii poartă și opinci de tradiție dacică sau iliro-tracică, care dispar fără urme la distanțe relativ mici de zona de contact.

În ceea ce privește „kieptarul”, termen răspândit la huțulii bucovineni și maramureșeni, ca și în Rusia Subcarpatică înclin să cred că el a fost preluat de ucrainieini înainte de așezarea țirzie a huțulilor, iar aceștia l-au preluat de la acei ucrainieni. Dispariția termenului de la români trebuia să fi fost definitivă la așezarea huțulilor, fiindcă dacă acest proces nu era încheiat, huțulii însăși din imediata vecinătate a românilor l-ar fi preluat pe cel de „bondiță”. Ucrainienii, puternic influențați de români, au transmis elemente de cultură de origină românească, huțulilor.

Au mai rămas câteva chestiuni. Influența musceleană datorită acțiunii unei învățătoare, nu vizează structura fotei, ci aspectul decorativ. Topitul la rouă constă în lăsarea pe iarbă a inului și cînepei cca 40 zile. Roua, chiar dacă nu plouă, ajunge ca să macereze fibrele lemnoase în acest interval. E un procedeu cu totul primitiv. Ornamentul la care faceți aluzie (p. 3), nu cred că are la origină un simbol heraldic.

Problema cromaticii, în sensul în care o puneți este greu de rezolvat. Nu există documente suficiente. Terminologia poate fi instructivă, dacă este studiată pe arii mai mari.

Sînt bucuros că am putut să trezesc interes prin micul meu volumaș, dar nici în el și nici în cele de acest fel care vor urma, nu cred că trebuie să consider ca rezolvate problemele ridicate.

Într-un viitor apropiat Vă voi trimite caietul despre „Portul Popular din Muscel” și volumul „Opincile la români”. Primesc cu mare bucurie orice discuție pe marginea lor.

Închei rîndurile mele de răspuns către cel căruia îi păstrez o amintire plăcută și-i port o deosebită stimă - Aurelian Sacerdoțeanu.

București

Fl. B. Florescu

Str. Agricultori 80

Telefon 98467

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 816, f. 65-67.

1957 mai 27, București. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

Scumpe Doamnă Turcu,

Azi rar se obișnuiește să ne uităm într-un calendar. Ar fi și inutil căci, în afară de repetarea constantă și succesivă a celor șapte zile din săptămână, nu mai aflăm decât numărul lor de ordine din lună. Adică, vorba d-tale, avem calendar fără sfinți. Totuși uneori ne mai aducem aminte și de „cărindariul” mai vechi în care însemnam cândva cu bucurie zilele de sărbătoare și de odihnă. Acestea mai însemnau și o onomastică, un prilej de vizite și de felicitări, pe lângă o prietenească ospetie. Acum, mai mult ca oricând, parcă avem nevoie de odihnă, de liniște. Dar și de apropiere de la om la om. Cu acest sentiment mă gândesc că aveai și d-ta un „patron”. Dar i-am uitat sorocul în timp util. Îl cunoști, îl mai ții? Eu, cu câtă întârziere vezi, către d-ta îmi îndrept gândul și bunele urări de bine și de sănătate trupească și sufletească, și să te ție Dumnezeu cu aceeași dârză tărie morală.

Cu această introducere banală, dar sinceră, trebuie să reiau firul unei corespondențe de mult rămasă fără răspuns. Între timp fugar, ne-am mai văzut, dar tocmai de cuprinsul corespondenței noastre nu am avut timp să discutăm. Cu o întârziere regretabilă socot că măcar în parte poate avea loc și acum.

Îmi face plăcere să văd o recenzie despre „Divanele lui Ștefan cel Mare” semnată de d-ta. Aș dori să fie absolut critică și să mă orienteze mai bine la completarea lor înainte de Ștefan cel Mare, idee la care nu renunț încă. Întrebarea este dacă ți se primește, după ce s-a refuzat lucrarea însăși. După recentul studiu al lui D. P. Bogdan se pare că trebuie să scot un diac din serie fiind citit greșit de editori. Dar câte alte îndreptări nu mai pot fi!

Notița despre arhivele ieșene din „Iașul literar” mi-a plăcut prin concizie și prin reținuta ei înaripare. Păcat că numele celor 156 de ostenitori arhiviști nu vor apărea în volumul a cărui situație „a salvat-o” amicul Ungureanu. În parte, prin prietenii mei de aici, cred că unele chestiuni le-am îndreptat și eu. E greu să lucrezi în umbră dar inima, bat-o

focul, nu te lasă să taci. Sunt nerăbdător să văd cum va apărea până la sfârșit. Aș dori să intre amândouă articolele d-tale iar volumul să fie cât mai colorat și mai bogat în teme arhivistice.

„Cultura românească în timpul lui Ștefan cel Mare” care te preocupă acum pe d-ta, e un subiect frumos, interesant, dar greu de realizat în stadiul actual al cercetărilor. Cu migala d-tale de lucru și cu ascuțita analiză ce faci totdeauna sunt sigur că va fi o prețioasă sinteză. Un tânăr lector de la facultatea noastră a tratat în sesiunea științifică despre „Elemente de cultură orășenească în epoca lui Ștefan cel Mare”. Nu am asistat la comunicare și nu-i cunosc conținutul. Sunt informat că are o sută de pagini dactilografiate. Cam mult! Că epoca e caracteristică și se pretează la această problemă se vede și la Hașdeu, care într-un manuscris la Arhivele Statului din București (nr.1508), o consideră ca punct culminant al literaturii românești. Am atras atenția asupra acestui lucru și lui Radu Manolescu¹, lectorul a cărui lucrare am amintit-o mai sus. Tezele pe care le pui d-ta în studiu sunt interesante. **Cronica germană** ar merita o analiză mai amănunțită și o precizare a genezei ei. Chestia cu Caffa, dar mai ales cu Baia, merită toată osteneala. Stilul documentelor latinești, de altfel al întregii cancelarii moldovenești din timpul lui, trebuie studiat pe alt plan decât o face D. P. Bogdan. În tot cazul e de dorit ca volumul acesta despre Ștefan cel Mare la cinci sute de ani de la luarea domniei, să nu fie tot așa de pîrpiriu ca precedentul scos pentru patru sute de ani de la moartea lui!

După câte îmi comunică, la Iași, serbarea festivă pentru Ștefan cel Mare s-a soldat cu prezența câtorva excursioniști bucureșteni. Aici, la Academie, a fost mai bine, dar academicienii erau grăbiți și au suspendat comunicarea lui B. Cămpina². Eu n-am fost, după zvon însă atmosfera a fost amestecată, cuvântările ținute păcătuind prin lungime. Cămpina în schimb și-a programat comunicarea la facultatea noastră, unde a avut 1 (unul) auditor! Eu aveam oră și nu m-am dus, dar și altfel nu aș fi fost dispus să aud că toți istoricii noștri au fost niște mincinoși lipsiți de patriotism elementar, iar noi să primim mereu lecții de la el, cel mai patriotic istoric român! Nici auditorul amintit n-a ascultat conferința căci s-a suspendat din lipsă de urechi suficiente. De aceea a reprogramat-o la SRSC. Acolo nu știu cum a fost, că nu frecventez cercul. Desigur nu se poate să fi fost decât extra ordinar (cratima e inutilă!) Încheierea e că „Istoria lui Ștefan cel Mare povestită neamului românesc de N. Iorga”

(1904), cel mai idealist și șovin istoric burghezo-moșieresc român (!), pe deasupra și prost editor de documente, se republică de cuplul Cămpina-Berza³, cel din urmă mai anțărț era iorgalist, acum Dumnezeu mai știe! Va fi fără îndoială o introducere, o reconsiderare. Aceea va interesa, măcar că cititorii vor trece repede la vechiul text condamnat, dar nu ucis.

În legătură tot cu Ștefan cel Mare a avut loc și expoziția de la Palatul Republicii. Exponatele au fost foarte interesante (partea nouă însă necorespunzătoare în mare parte); expunerea a lăsat de dorit: și în presă s-a scris negativ de G. Oprescu⁴ și Amelia Pavel. Graficele oglindeau numai studiul din urmă al lui Cămpina, dar eu nu cred valabile statisticile sale ale căror premize nu sunt dovedite. Aș fi dorit un volum în execuție tehnică ireproșabilă cu reproducerea celor mai multe și mai importante exponate, de la țesături și miniaturi până la inscripții tombale. Acela ar fi rămas el însuși ca un monument la 500 de ani. Ce au tipărit ungerii acum 70 de ani pentru Matiaș Corvinul, care era tot unul de al nostru, nu ne-a fost de exemplu! Nici măcar ce am făcut tot noi în 1904 nu a servit de pildă. Regretabil!

Tot în legătură cu sesiunile și comunicările științifice adaog două rânduri despre sesiunea științifică a Facultății noastre. În program au fost mai multe comunicări decât cele ținute. Figurația însăși este o reclamă, nu importă dacă ai și redactat-o. Maciu a criticat tare acest procedeu și pe dreptate, dar era s-o pață. Zeii noștri aprepuțiști l-au trezit la realitate. La ședințe am participat cam de trei ori numărul comunicariștilor (îmbogățesc vocabularul și aici!) și au luat cuvântul mai toți cei prezenți, dar având în vedere starea timpului s-au achitat toți cu apă de ploaie. Comunicatul Agerpres-ului a reflectat normal și partinic nivelul înalt științific al sesiunii, căci nu știm cum o fi fost pe la alte facultăți. În Anale nu vor apărea nici toate cele ținute, că aci nu se plătește colaborarea.

În altă ordine de idei, am predat manuscrisul despre bibliografia lui Hașdeu și l-am discutat cu editura. Trebuie să scot unele pagini care „nu merg” (închipue-ți că „diminuează pe Hașdeu”!) și să adaog altele asupra cărora vor amănunte (ca literat, folclorist, „decembrist”, anticarlist etc.). E greu de spus totul și e mai greu să spui ce nu vrei! Paginile care nu mă privesc în adevăr o facies negativă dar cred că erau juste. Mă trudesac acum să-i găseac afinități cu decembriștii, dar să-l scot anticarlist e greu căci moare carlist sadea, așa de carlist încât îl supărase și pe Iorga! În schimb mi s-a cerut la „Studii” un Hașdeu istoric.

L-am dat privindu-l numai pozitiv. Nu știu dacă va merge. Câte o dată obișnuiesc să doarmă și zeii. În orice caz pluralitatea preocupărilor lui Hașdeu nu poate fi ușor cuprinsă încât orice contribuție își are un loc necesar în marea construcție hasdeană. Prof. Angelescu să stăruie, că nu face rău.

Acum trebuie să reiau reconsiderarea lui Onciul. Aș vrea să termin înainte de vacanță. Pentru reluarea editării lui am făcut o propunere Editurii Științifice. Aștept rezultatul. Dar și acolo în comitetul consultativ sunt tot zeii și semizeii academici sau pseudoacademici. Poate să treacă oarecum mai ușor de data aceasta fiindcă, după cum umblă zvonul, se ceartă amarnic între ei pe chestii principiale mai rar și personale mai des. Nu văd însă un Hercule să curețe grajdurile, nici un Euristeu să facă un serviciu amabil! Până atunci, așteptare.

De Sf. Gheorghe am trimis lui Moș Ghiță vol. III din Tache Papahagi, **Imagini de etnografie**, care îi lipsea. Mi-a mulțumit prin scrisoare comunicându-mi totodată că a făcut glosarul ediției Creangă la E.S.P.L.A., care l-a cam obosit. E bucuros de atenția arătată de cineva care a propus tipărirea fără știrea dânsului. Eu sunt mai bucuros că poate lucra ceva așa de migălos, plictisitor și de răspundere, cum e un glosar. Aș vrea să-l văd și la 95 de ani plângându-se de asemenea oboseală!

Singur, dar și cu studenții, am vizitat expoziția comemorativă de la Arhivele Statului. Reprezintă un efort onorabil și o selecție laudabilă. Un catalog bine redactat ar fi făcut-o și utilă. Placheta tipărită dă esențialul, deși evită unele chestiuni care puteau figura. Îmi recunosc aci vorbele, dar fără numele meu. Solicitat insistent să scriu ceva în registrul vizitatorilor m-am referit și la această „damnare” a numelui meu. Aud că aprecierea a produs conducerii nemulțumiri neașteptate. Este posibil oare ca o instituție de cultură de importanța arhivelor să fie condusă de agramați atât de înapoiți și bruma de specialiști ce au mai rămas acolo să fie veșnic terorizați? Întunecă oare umbra mea atât de mult strălucirea lor? Au simțit ei că umblu după hamalâcul pe care l-am făcut 15 ani și la care nici nu vreau să mă gândesc? Se tem că aș putea fi întrebat vreodată, ca specialist, ce cred despre munca lor? Dar răspunsul nu are nevoie să vie de la mine, nici nu mi l-ar cere nimeni, ci oricine poate face azi certificatul dorit: conducerea actuală e cea mai bună colaboratoare, chiar colaboratoare ideală a DCA-ului. Mai vrea un certificat în plus? Îl are ușor. Refuză să achiziționeze documente de la foști moșieri ca să nu-i sprijine, iar prin

constrângere economică să-i facă să le doneze, având astfel un câștig mai mare decât dacă ei, urmașii moșierilor, s-ar încălzi la sobă cu ele. Dar în decretul pentru crearea Fondului arhivistic de Stat, încă o greșeală a mea, din fericire neconsumată încă, stăruie să figureze că aceasta privește numai arhivele iobagilor și lumpenproletariatului, care se știe că sunt foarte bogate și bine organizate! În fine, mai pot arăta un certificat subscris chiar de sute de zilieri. Problema selecționării arhivelor Curților de Conturi e debătută în congrese internaționale, în studii și în tratate arhivistice fără a se fi ajuns la o propunere concretă, de unde rezultă că nimeni până acum nu a început această operație. Ei bine, conducerea de la București a rezolvat-o rapid cu zilierii: „alegeți statele de plata salariilor și ce vi se pare interesant”. Această atestare o semnez și eu cu amândouă mâinile, adică, să nu fiu rău înțeles, că așa se face. Punct. Și ca să arate că este totdeauna în mers cu știința arhivistică, anul trecut a pus dosarele în cutii ca să le scape de praful ucigător iar anul acesta le scoate ca să aibă aer sănătos. Aceasta înseamnă a proceda dialectic.

Destul. M-am cam aprins! Guarda... e passa!

În ultima scrisoare îmi vorbești despre stareții Dionisie Udișteanu și Daniil Tudor, a căror revedere e totdeauna interesantă și plăcută în mediul lor natural. Dacă nu ai un program mai bun la vară (că o dată și o dată o să vină ea și vara asta!) vrei să-i vizităm trecând și prin Dorne? La Secu, Sihăstria și Sihlea știu că doreai să mergi încă din vara trecută. Poate și doamna Turcu? Eu mențin planul de a veni cu soția în Neamț, iar Moș Ghiță ne invită să-i fim oaspeți la Piatra. Melancolic, mă gândesc că în scurtă vreme n-o să mai găsesc curele care să mă țină pe munți!

Scrisoarea aceasta e o răzbunare că nu ți-am scris de multă vreme. Cer scuze doamnei urcu, că trebuie să asculte atâtea palavre. O asigur că altădată am să răspund mai repede și mai scurt.

Până atunci rămân al d-tale,

A. Sacerdoțeanu

D.J.A.N. Iași, Fondul personal *Constantin Turcu*, 4238, f.1-6.

¹ *Radu Manolescu*, profesor la catedra de istorie universală a Universității din București. A publicat *Comerțul Țării Românești și Moldovei cu Brașovul (sec.XIV-XVI)*, București, 1965; *Societatea feudală în Europa apuseană*, București, 1974; *Cultura*

orășenească în Moldova în secolul al XVI-lea, în „Analele Universității București”, XX, 1971, 1, p.51-77 ș.a.

² *Barbu Cămpina* (1923-1959), medievist, conferențiar la Facultatea de Istorie a Universității din București, director adjunct al Institutului de Istorie al Academiei (1956-1959), redactor responsabil al revistei „Studii și Materiale de istorie medie” (1956-1959), redactor al vol. II din tratatul de *Istoria României*.

³ *Mihai Berza* (1907-1978), profesor de metodologie și istoriografie, genealogie și heraldică la Școala de Arhivistică (1944-1950), profesor la Facultatea de Istorie a Universității din București, director al Institutului de studii sud-est europene, redactor șef al RESEE. Pe lângă lucrările *Cultura românească în timpul lui Ștefan cel Mare*, culegere de studii, sub îngrijirea sa, București, 1964; *Repertoriul monumentelor și obiectelor de artă din timpul lui Ștefan cel Mare*, București, 1968, a publicat *N. Iorga, Pagini alese*, antologie și studiu introductiv, București, 1965.

⁴ *George Oprescu* (1881-1969), istoric, critic și colecționar de artă, profesor universitar la București.

121

1957 iulie 25, Cheia. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

Scumpe Domnule Turcu,

După cum vezi, toate planurile mele s-au răsturnat: în loc să fiu pe plaiuri moldovenești, sunt la Cheia sub Ciucaș. Aceasta fiindcă am fost președintele unei comisii pentru examenul de maturitate care m-a plictisit mult și cum am scăpat am plecat în cel mai răcoros loc ce mi-am închipuit și din ziua de 17 l. c. sunt aici împreună cu soția și nepoata. Am făcut deja două mici excursii la Muntele Roșu și la Valea Stâniei, dar mai mult nu s-a putut fiind ploaie și vânt. Pot spune chiar că e adevărat frig și întrebuițăm toată îmbrăcămintea groasă ce avem. Încolo e simpatic, frumos și plăcut; nu e pustietate, dar poate fi socotit așa deoarece satul Cheia ține de comuna Măneciu care este la 22 km depărtare și împreună fac parte din raionul Teleajen cu reședința în Vălenii de Munte. Ziare avem din când în când iar alte vești doar când trec turiști spre Ciucaș relativ destul de frecventat.

În felul acesta îmi amintesc de timpul când veneam la Văleni ca student și făceam excursii în aceste părți trecând pe la Bratocea și Tabla Buții într-o vreme când turismul în aceste părți era o adevărată îndrăzneală.

Mănăstirea Cheia e plăcută ca așezare dar călugării sunt oameni închiși, negusteroși și fără nici o preocupare deosebită. E adevărat că mulți sunt „săraci cu duhul” dar au între ei și un episcop în surghiun. Mai acum două zile a descins și un vicar patriarhal, Antim, dar din automobil a ieșit o dată cu el și o măicuță zveltă. Nu știu dacă mai sunt și azi sau a fost vorba de o mică escapadă.

Motivul real pentru care nu am venit la Moldova de fapt este altul: veștile rele ce le aveam la București despre virulența poliomielitei. Cum eu promisesem nepoatei că voi face o ascensiune cu ea, nu am îndrăznit să o aduc acolo, încât va face „botezul munților” pe Ciucaș împreună cu mama sa. Soția mea nu va putea urca mai sus de altitudinea la care ne aflăm (880 m). Ar mai fi și altele de povestit dar nu am acum cu ce (stiloul mi s-a stricat și cerneală nu se găsește). Iată explicația întrebunțării creionului, care în mod obișnuit mie nu-mi place.

Îți mulțumesc pentru recenzia pe care nu au primit-o cei de la Filială. Despre ea vom vorbi cu alt prilej. Eu țin să-i felicit totuși pentru frumoasele și interesante recenzii, despre studiile privitoare la Ștefan cel Mare. Cihodaru în special a găsit o seamă de argumente contrarii prețioase. Numai de ar rămâne mai departe libertatea de exprimare. Cică Câmpina (cacofonia e inevitabilă) ar fi zis că „ieșenii” în loc să facă studii își pierd vremea cu critici. Eu cred că ieșenii nu greșesc dacă fac și critică.

În zilele de 3 -5 august voi fi la București. Poate mai aflu ceva știri de interes comun. Pe urmă, la 15 august, mă duc la Costești, în timp ce soția și nepoata rămân mai departe la Cheia, unde voi reveni la 1 septembrie să le iau. Acesta mi-ar fi programul actual, dacă întâmplări neașteptate nu-l vor da iarăși peste cap. Un semn de viață între timp sper totuși să mai dau.

Până atunci primește o caldă strângere de mână de la

A. Sacerdoțeanu

D.J.A.N. Iași, Fondul personal *Constantin Turcu*, 4239.

1957 august 8, Secu. *Dionisie I. Udrișteanu către Aurelian Sacerdoțeanu.*

8. VIII.1957
Secu

Iubite Domnule Sacerdoțeanu,

Este mult de când nu ne-am mai văzut și nu mai știm unii de alții; datorită desigur contingențelor vieții. Însă aceasta nu însemnează că ne-am dat cumva uitării.

Am tot fost furat de rosturile gospodăriei și am amânat de a vă da vești, gândul, care m-a frământat și care se transformă în faptă grăitoare și anume: Comemorarea a 300 ani dela moartea marelui mitropolit Varlaam Moțoc, al cărui mormânt este la Secu și care a încetat din viață în 1657, între 18 August - 19 Decembrie.

Această comemorare prin voia lui Dumnezeu și cu răspundere din țara noastră se face acum pe calea rânduelilor creștinești la noi, la Secu, odată cu hramul nostru, la 29 August 1957, pentru cauze economice. Se va face la Mitropolia Moldovei, în toamna anului 1957 și la București, de către Sf. Sinod, tot în toamnă.

Dar se va face și pe calea scrisului românesc, al cărui ostenitor neîncetat a fost Varlaam. În acest scop am bătut la ușile presei bisericești: „Mitropolia Moldovei”, închină un număr festiv pentru Varlaam; un număr festiv se va face și în toate revistele Sf. Sinod, la București. Celelalte reviste bisericești mitropolitane la fel vor închina articole. Am rugat chiar conducerea Academiei Române, D. Traian Săvulescu și P. P. Constantinescu-Iași ca și în areopagul său să ridice glas de laudă, pentru acela care a fost trâmbița scrisului și a graiului românesc, Varlaam mitropolitul. Și despre cele ce se vor face aicea la noi și aiurea, pentru acest mare uriaș, n-am voit să te lipsesc pe D-ta și pe ceilalți iubitori ai adevărului istoric și ai scrisului românesc ca chiar Dv., acolo unde sunteți să vestiți și să scriți despre Varlaam Moțoc, deschizătorul căilor luminoase în istoria și cultura românească.

M-ar bucura dacă la 29 Aug. 1957, Vă veți găsi printre ostenitorii și cinstitorii memoriei marelui Varlaam! Pela noi, toate bune, pace și voie bună, cu deplină sănătate. Ca în toiul muncilor agricole ne muncim să strângem de pe câmp rodul unui an de osteneli agricole, ca să ne fie asigurată și pâinea cea de toate zilele pe care ne-o dă bunul D-zeu. Salutați din parte-mi pe d-nii: Al. Elian; B. Damian; E. Vîrtosu; I. Ionașcu; M. Regleanu și pe toți aceia care mă cunosc și se ostenesc la redarea adevărului istoric, din filele îngălbenite ale trecutului.

Arătați respectele mele și D-nei Dv. și dorința unei depline sănătăți.

Păr. Gherontie și toți ai mei de aicea își amintesc cu drag de Dv. și de clipele plăcute petrecute împreună.

În dorința unei apropiate revederi primiți afecțiunea curatei mele prețuiri prietenești. Al Dv., cu drag și voe bună

Arhim. Dionisie I. Udișteanu
Starețul M-rii Secu - Tg. Neamț

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 837, f. 2-3.

123

1957 august 10, Cheia. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

Scumpe Domnule Turcu,

Trecând în iureș prin București, acum câteva zile, am găsit cartea poștală a D-tale cu îngrijorare. Cred că între timp ai primit scrisoarea mea scrisă cu creionul și cu lămuririle din ea. Acum scriu cu stiloul soției mele și penița nu mă cunoaște și nu pot stăruii ca să nu se înstrăineze de dânsa. Țin totuși să te felicit pentru concentratul și esențialul articol despre **Moș Ghiță** din „Iașul literar”. Cum scriam în scrisoarea precedentă, îmi place că Iașul devine din ce în ce mai independent. Îi stă bine. Poate mai târziu vei vorbi și de alte figuri ieșene sau moldovene care stau bine neamului întreg,

cum este și figura lui Moș Ghiță. Regret din suflet că a trebuit să schimb direcția locului de odihnă din vara aceasta și că nu l-am mai putut revedea pe moș Ghiță dar sunt sigur că voi avea această plăcere la anul. Poate că împreună ne vom bucura mai mult atunci!

Aici mai stau trei zile ca să mai fac o variantă pe Ciucaș. După aceea mă întorc cu soția la București pentru ca eu să plec pe încă zece zile la Costești, la tata și frați. Apoi, revin în București spre a relua activitatea obișnuită. În ce cadru, nu știu. Văd însă că sunt atâtea serii de examene încât cred că nu voi scăpa de ele. Încolo nădejtile sunt bune.

Cu toată prietenia,
A. Sacerdoțeanu

D.J.A.N. Iași, Fondul personal *Constantin Turcu*, 4240.

124

1957 octombrie 1, <București>. Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.

Scumpe Domnule Turcu,

Ieri am primit niște extrase de la o lucrare nouă. Mă grăbesc să-ți trimit câteva exemplare să dai cui mai crezi de cuviință. Însă scopul principal al acestei expediții este să știu dacă ești în Iași, că astă-vară – și sper să fi primit cele două scrisori ale mele trimise obișnuit, cu unele lămuriri – mi-am încurcat programul. Acum, revenind la viața obișnuită, e timpul să continuăm schimbul de impresii, laude, bârfeli și tot ce aparține oricărui om. Sunt multe de spus, dar nu le rabdă pe toate hârtia, fie ea și englezească. De pildă, ce pot eu să spun despre premiul pentru istorie din anul acesta? Cred că Cihodaru a dovedit bine de ce esența lucrării în cauză e șubredă¹. Rezultatul e transformarea ei în operă națională! Dar mai sunt și alte aberațiuni. Îndată ce am știre de la D-ta voi încerca să mai dezleg sacul, pe care de altfel îl țin încă destul de strâns legat la gât. Dar sunt mulți draci în el!

M-aș bucura să te știu sănătos și că lucrezi mai departe cu aceeași voință și vioioșie. De la Moș Ghiță ce mai știi? D-na Turcu, după prăpădul

de la Mircești, ce face, sau mai bine zis ce a făcut pe vară? Ați fost în excursii?

Al D-tale de totdeauna,
A. Sacerdoțeanu

D.J.A.N.Iași, Fondul personal *Constantin Turcu*, 4241.

¹ Barbu Cămpina, pentru *Cercetări cu privire la baza socială a puterii lui Ștefan cel Mare*, în „Studii cu privire la Ștefan cel Mare”, București, 1956, p.11-111, a primit Premiul de Stat, iar, într-o recenzie, Constantin Cihodaru a demonstrat superficialitatea analizei autorului.

125

1957 decembrie 6, București. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

Scumpe Doamnă Turcu,

Alături primește un extras care deși dat cu patru luni după predarea sus a monografiei despre Hașdeu, a apărut totuși. Cealaltă așteaptă încă. Așteptarea îmi produce însă un regret: nu prin faptul că întârzie ci pentru că nu mai poți adăuga nimic. Așa de exemplu, am uitat să trec în lista materialelor hașdeene păstrate în arhive cele arătate de Dv. în **Îndrumător, I**. Ocazie pentru adăugiri, care vor fi probabil multe.

Ce e în articolul ce-ți trimit acum nu e și acolo, care are alt fir călăuzitor.

Alta. Sunt îngrijorat că nu știu dacă ai primit „România”, împreună cu o lungă și abuzivă scrisoare. Ți le-am expediat la 11 luna trecută. Sper că nu s-au rătăcit cu poșta.

În curând vei avea noutăți moscovite. M-ar interesa să cunosc filtrul prin care ți se vor comunica.

Cu toată simpatia,

A. Sacerdoțeanu

D.J.A.N. Iași, Fondul personal *Constantin Turcu*, 4242.

1957 decembrie 16, Piatra-Neamț. G. T. Kirileanu către Aurelian Sacerdoțeanu.

Scumpe prieten A. Sacerdoțeanu,

Din toată inima îți mulțămesc pentru însemnatul d-tale studiu despre B. P. Hașdeu ca istoric¹, care mi-a scuturat marasmul senil și l-am putut ceti cu mare interes într-o noapte de insomnie.

Terminând lectura, am căutat caietul meu început în 1900, în care sânt toate însemnările mele bibliografice despre Hașdeu și am adăogat studiul d-tale după cele două studii a lui Eugeniu Speranță, publicate de curând în revista „Steaua” din Cluj.

În acest caiet al meu sânt multe date care te-ar interesa. Alăturtez la această scrisoare însemnările mele din Nov. 1914 și Dec. 1957, pe care te rog a mi le **înapoia** după ce le vei ceti, sperând că îți vor da îndemnul a te hotărî să mai faci o călătorie la Piatra, înainte de moartea mea, ca să vezi materialul din cele câteva lăzi care mi-au mai rămas după cele pierdute la Iași în timpul războiului I și la Tarcău în al II-lea război.

Nu pot scrie mai mult și te rog să primești împreună cu soția urări de sănătate dela vechiul prieten

Moș G. T. Kirileanu

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 824, f. 48-50.

¹ A. Sacerdoțeanu, *Concepția istorică a lui B. P. Hașdeu*, în „Studii-Revistă d-e istorie”, X, 1957, nr. 5, p. 141-160 și extras: București, 1957, 18 p.

1958 ianuarie 5, București. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

Scumpe Domnule Turcu,

Cu destulă întârziere după consumarea faptului – adică după 1 ianuarie, care nu aduce mari speranțe – este bine totuși să încep cu urări de anul nou, 1958! Să fie mai bun decât precedentii și să ajungă leafa la întreținerea zdrențelor ce mai avem. Cât despre activitatea științifică, aceea trebuie să meargă înainte, cu voie sau fără voie.

Alta acum. Eu ți-am trimis o lucrare în 3 exemplare și d-ta îmi trimiți 3 lucrări diferite! O compensație e greu de făcut în felul acesta. De altfel, ritmul de lucru și accesibilitatea în presă diferă la noi doi și mă declar învins mai dinainte. Însă d-ta ai numai elogii pentru paginile mele hasdeene, într-un anumit sens încă destul de reținute (**acum** nu se poate vorbi sincer despre Hașdeu); eu nu-mi rețin laudele pentru ale d-tale, ca întotdeauna pline de noutăți și de migăloasă muncă, dar două impresii fugare tot vreau să ți le comunic (sper să nu repet supărarea pe care ți-am făcut-o cu penultima mea scrisoare): cred că prin „rupând și surpând toate condicile” din hrisovul ghiculesc, nu trebuie să înțelegem distrugerea arhivelor. Aici **condica** echivalează „cu lege, cu pont sau regulă”. Deci și aici vrea să taie și să dezrădăcineze obiceiurile vechi. L-am discutat și eu la unul din cursurile mele și constat că în ed. Rășcanu subliniasem aceste expresii în exemplarul meu. Mi se pare că într-o convorbire anterioară îmi exprimasem părerea că trebuie studiat comparativ cu precedentul și cu următorul al lui Moruzi în aceeași chestiune. E de văzut de asemenea dacă ediția Rășcanu și ediția din Uricariul au același text la bază și dacă nu-i recent intrat în arhiva Dv. Este cel de la Seminarul Veniamin <Costachi>. Pentru a nu naște invidii și discuții era bine ca în volumul comemorativ al Arhivelor Statului, de altfel foarte inegal redactat, să nu fi publicat decât un articol. Tiparul e bun, dar tehnica redacției e defectuoasă.

Și pe aici se vorbește că vizita la Moscova i-a uluit pe toți! Zestrea cu care s-au întors iar toți e uimitor de arhivistică: aspiratoare, răcitoare, deci toate în legătură cu conservarea. Sunt însă curios pentru cărți și „schimb” de experiență. Acestea se vor degaja mai târziu când se vor calma laudele.

Monografia mea despre Hașdeu mai întârzie. Între timp am mai redactat un capitol hasdean: **Hașdeu arheograf**, care își caută editorul. Acesta, ca în **Concepția istorică a lui Hașdeu**, nu figurează în monografia, care este numai o trecere în revistă a vieții și operei.

De la Moș Ghiță am primit vești mai bune în două scrisori, din 9 și 16 decembrie. În a doua îmi spune că studiul despre Hașdeu „mi-a scuturat marasmul senil și l-am putut ceti cu mare interes într-o noapte de insomnie”. Mă bucur de interesul pe care l-a provocat, mai ales că mi-a dat și o serie de informații personale. Mă întreabă și despre programul drumeției mele de la vară, invitându-mă să-l văd. Desigur că aceasta va fi!

În ultimul timp cerându-mi-se o listă de lucrări „secretă” la Facultate am alcătuit-o și o copie o alăturez. Găsind și una mai veche și cum știu că te interesai de așa ceva, o trimit și pe aceea. Lecția de deschidere o dau pentru distracție. Începutul este conformist, dar restul realitate uimitoare.

Rog să transmiți D-nei Turcu cele de cuviință.

Cu dragoste și prietenie,

A. Sacerdoțeanu

P.S. Mi s-a tocit penița stiloului prea mult. E semn că trebuie să pun punct scrisului sau să o schimb, la propriu și la figurat?

D.J.A.N. Iași, Fondul personal *Constantin Turcu*, 4243.

128

1958 ianuarie 7, Cluj. *Sigismund Jakó către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Prea Stimat Domnule Profesor,

Am primit și mulțumesc foarte mult pentru extrasele lucrărilor Dv. „Comentarii la diploma din 1285 privind pe magistrul Gheorghe”¹ și „Concepția istorică a lui B. P. Hașdeu”.

Am citit ambele cu multă plăcere și mi-au fost mult de folos. Consider studiul „Concepția istorică a lui B. P. Hașdeu” ca o inițiere importantă pentru pregătirea istoricului atât de necesar al istoriografiei noastre.

În legătură cu primul studiu vreau să obiectez numai atât, că rapoarte scrise despre punere în posesie de fapt ne-au rămas în mare număr începând din sec. XIII (p. 34). În legătură cu cele spuse pe pg. 35 însă am părerea că cea mai mare parte dintre **comites et magistri** nu provin din rîndurile micii nobilime. De altfel familia Sóvári Soós amintită în document și ea este o familie mai de seamă / așa zisă „gentry”/.

Concomitent cu scrisoarea mea V-am trimis studiul meu „Începuturile scrisului în păturile laice din Transilvania medievală”², cu acea mare rugămintă, ca să cer părerea și ajutorul Dv. fruntașul celor care se ocupă cu studiile auxiliare ale istoriei în țara noastră în legătură cu planurile arătate la pag. 97-99. Nu credeți că ar fi actual coordonarea cercetărilor auxiliare ale istoriei din Capitală, Iași și Cluj. Nu vedeți Dv. posibilități noi în legătură cu științele auxiliare ale istoriei acum după reforma învățămîntului superior? Aș fi foarte curios să cunosc părerea Dv. în legătură cu sarcinile viitoare ale studiilor noastre.

De aceea am avut îndrăzneala ca să Vă pun aceste întrebări, fiindcă știu că sînt și problemele Dv.

Vă doresc muncă rodnică în anul nou.

Jakó Zsigmund

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 843, f. 74.

¹ A. Sacerdoțeanu, *Comentarii la diploma din 1285 privind pe magistrul Gheorghe*, în „Analele Universității București”, XI, 1957, p. 27-43. Și extras: București, 1957, 17 p.

² Sigismund Jakó, *Les debuts l'écriture dans le couches laiques de la société féodale en Transylvanie*, în „Nouvelles Études d'Histoire”, I, (1955), p. 209-223.

1958 ianuarie 10, < Iași>. Constantin Turcu către Aurelian Sacerdoțeanu.

10. I. 1958

Mult stimate Domnule Sacerdoțeanu,

Am primit alaltăieri plicul Dvs., conținând scrisoarea cu data de 5 ianuarie, lângă care am găsit interesanta lecție de deschidere din 15 Septembrie 1952, cum și cele două liste de lucrări ale dvs. Vă mulțumesc pentru toate și pentru urările de anul nou și vă rog să aveți bunătatea – dvs. și doamna – a ne primi și prea întârziatele noastre bune urări pentru același început de an. Mare dreptate aveți arătându-vă îngrijorarea în ce privește posibilitățile noastre de trai cu leafa pe care o avem, și cu nevoile și obligațiile pe care de asemenea le avem. Viața se scumpește din ce în ce și însuși „statul nostru de democrație populară” contribuie la aceasta. (Scumpirea tarifului C. F. R., telefon, radio – după cum aud; căci încă nu am mers recent cu trenul, telefon nu am, iar taxa de radio n-a venit încă la scadență). Cît privește „zdrențele” noastre, paltonul meu a intrat în al 26-lea an de folosință!

Deși în ultimul timp, începînd de pe la 20 decembrie m-a chinuit o răceală care, tratată de la început cu o cutie de „dicilină”, n-a reușit să mă rețină în casă și în pat, dar nici complet sănătos nu m-a lăsat ca să-mi văd de treabă cum se cade, am recitat totuși o carte mai veche la care țin mult. E *Istoria literaturii românești. Introducere sintetică*, de N. Iorga (București 1929). Azi m-am întors și am recitat paginile 83 și 84, datorită lecției d-vs de deschidere și anume a introducerii ei în stil „conformism” – cum îi ziceți dvs. (Iorga i-ar fi zis tipism). Lamprecht a avut mare dreptate – și de asemenea marele comentator în paginile arătate...Cîtă pagubă pentru cultura noastră românească - și în general a omenirii, că prezentul nu învață cît de cît din experiența trecutului!

Mi-am oprit totuși atenția asupra a două afirmații din introducere: aceea din pagina 1, alineatul al doilea, unde spuneți că „din punct de vedere etic suntem mai tari, mai puternici decît acum un an” – asta în

1952! – și alta din alineatul următor, unde e vorba de „virtutea” cuiva care „nu recunoaște meritele din trecut”.

Sunt două constatări despre care s-ar putea vorbi multe... În special despre acea amară „virtute”... Mi se pare, totuși, că în ultimul timp s-a strecurat în „politica” noastră de azi o rază de omenie. Mă gândesc la unele pensii care s-au acordat unora din cei cu merite din trecut – și pînă mai ieri muritori de foame. Rămîne însă întrebarea „cu ce preț și pentru cîți!”

Restul lucrării este foarte interesant. Mi-a plăcut grozav cît de „vîrtos” l-ați scuturat pe autorul „studiului” din „Viața Românească” (nr. 6-7/ 1946)! Și m-am gîndit: cîți oare din cei care scriu azi, mai ales în domeniul istoriei și al istoriei literare, n-ar merita astfel de critici temeinice, pentru ca să se mai stăvilească bătaia cîmpilor, vorbăria și încurcarea lucrurilor!

Numai dacă frumoasa d-vs lecție de deschidere va fi avut vreun efect în rîndurile tinerimii noastre, în majoritate atît de neorientată și mai ales pustiită sufletește.

E adevărat că lista lucrărilor d-vs. v-am cerut-o mai demult. Îmi dăduseți însă, ulterior, acel memoriu de titluri și lucrări tipărite, și credeam că el va trebui numai completat cu ceea ce a apărut după data tipăririi. Văd însă că listele trimise conțin și alte titluri, care nu sînt în memoriul tipărit, sub datele respective. Așa că listele sînt binevenite. Cum știu însă că și Moșu Ghiță doria această listă, vă rog să-mi comunicați dacă i-ați trimis-o. În caz negativ eu voi copia listele la mașină spre a-i da și lui un exemplar și, vă voi trimite și d-vs. copiile ce-mi rămîn.

Am făcut haz de comparația d-vs. în legătură cu schimbul nostru de lucrări. Ziceți că mi-ați trimis o lucrare în trei exemplare, eu v-am expediat lucrări deosebite, și că mergînd în acest ritm, vă declarați învins de la început... Însă eu nu pot accepta comparația, fiindcă nu atît numărul, ci **calitatea** lucrărilor contează. Și aici mă socot eu învins, fiindcă Hașdeu al d-vs. a fost discutat și aici, în sala noastră de studii și am auzit numai laude la adresa d-vs. Pînă și baciul nostru a recunoscut că e o lucrare „frumoasă și interesantă și are să vă scrie...”, iar o tînără cercetătoare de la Filiala Academiei mi-a spus că din tot cuprinsul revistei, articolul despre Hașdeu este singurul care a entuziasmat-o.

Așa că vedeți d-vs. cum stau lucrurile.

Referitor la lucrările mele, vă mulțumesc din toată inima că le acordați toată atenția. Observațiile d-vs. sunt todeauna judicioase și mă

interesează în mod deosebit. Departe de mine gândul să mă supăr! În ce privește interpretarea cuvintelor „rupînd și surpînd toate condicile vechi” desigur că aveți dreptate. Nu e vorba de distrugerea arhivelor. Și, în urma discuțiilor ce am avut împreună, cînd am fost la d-vs., eram hotărît să schimb textul meu la corectură. Dar din păcate nu ni s-au trimis corecturi și nu numai că n-am putut face îndreptări, dar s-au strecurat și greșeli de tipar pe care cei de-acolo nu le-au sesizat.

E adevărat că n-ar fi trebuit să apară amîndouă lucrările mele în volumul jubiliar. Dar Direcția ne-a cerut mai multe lucrări, ca să aibă de unde alege. Eu am trimis întîi una: Sever Zotta, *Biobibliografie*. Pe urmă mi s-au mai cerut și alte lucrări, spunîndu-mi-se că cel dintîi nu poate intra acum. (Bietul Zotta!). Am trimis pe acestea două, fără să-mi treacă prin gînd că se vor publica împreună!¹

Acum e vorba să apară „Revista Arhivelor”. Am trimis la început un mic „articol”, apoi ni s-au cerut și „note”. Pe urmă s-a propus o rubrică nouă „cronica arhivistică”. Am făcut deci note și pentru acestea. Acum se cer și „recenzii”...

Mă bucur că e gata noul d-vs. articol „Hașdeu arheograf”. Îl aștept tipărit, cu nerăbdare. N-aveți o copie în plus, să o prezint la publicația Filialei de aici a Academiei? Poate ar ieși în nr. 3-4/1957. Aș încerca...

Acum vreo 3-4 luni mi-a trecut pe sub ochi un dosar în care era vorba de studiile lui Hașdeu. Cineva i le contesta cu ocazia intrării (lui H.) în corpul universitar. V-ar interesa? În caz afirmativ voi căuta dosarul și vă voi copia ceea ce voi crede că e mai important.

În ce privește promisiunea pe care i-ați făcut-o lui Moșu Ghiță, că la vară veți fi pe meleagurile noastre sînt încîntat. Mai tîrziu vă voi întreba cînd va fi aceasta.

Respectuoase sărutări de mînă Doamnei.

Cu aleasă considerație și mult dor,

Constantin Turcu

P.S. În ce privește adaosul (PS) din scrisoarea d-vs., vă pot asigura că nu se cunoaște că vi s-a tocit penița. **Scrie foarte bine!** Deci nu e cazul să o schimbați, nici la propriu, nici la figurat...

C. T.

¹ C. Turcu, *Norme pentru organizarea cancelariei moldovenești în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea și Fabrica de huscă de la Luncani-Bacău (1817)*, în vol. *Arhivele Statului. 125 ani de activitate (1831-1956)*, București, 1957.

130

1958 ianuarie 31, Piatra-Neamț. G. T. Kirileanu către Aurelian Sacerdoțeanu.

Mult iubite prietene, A. Sacerdoțeanu,

Îți eram dator cu răspuns la ultimele două scrisori, dar lenea-mi octogenară m-a împiedicat...

A trebuit să-mi vină o scuturătură neplăcută, ca să iau condeiul și să-ți împărtășesc pățania mea **arhivistică**...

M-am trezit cu o adresă din partea Șefului Filialei Arhivelor Statului din Piatra-N., pe lângă care alăturăză „Instrucțiunile privind clasarea materialelor documentare” pe care le posedă biblioteca mea, „instrucțiuni ce urmează a fi aplicate în temeiul dispozițiilor art. 6 din Decretul nr. 353/1957” (9 pagini pe care nu le-am putut ceti!)

După câteva zile de gândire, am făcut un răspuns c-o mică descriere a pierderilor avute în cele două războaie și cu arătarea că cărțile tipărite în nr. de 18. 891 le-am donat orașului Piatra-N. iar manuscrisele mele au fost făgăduite Academiei Române după moartea mea, atunci când am fost ales membru de onoare.

Arătând nepoților mei acest răspuns, ei au stăruit să dau un răspuns mai scurt ca din partea bibliotecarului șef numit de Minister la conducerea Bibliotecii documentare G.T.K.

Iată textul acestui răspuns expediat ieri:

„La adresa Dv. am onoare a vă răspunde că în Biblioteca Documentară înființată prin actul de donațiune a tov. G. T. Kirileanu legalizat de Trib<unalul> Neamț sub Nr. 259 din 24 Ianuar 1956 se găsesc numai cărți tipărite în Nr. de 18. 891 și **nici un document manuscris**.

Așa fiind, nu vă putem da un răspuns privitor la instrucțiunile alăturate la adresa Dv. asupra materialelor documentare **scrise**”.

Aș dori să am răspunsul d-tale în această chestiune neașteptată.

La scrisoarea din 6 Ianuar răspund acum mulțămindu-ți pentru interesantele informații asupra hârtiilor Hașdeu rămase la Iuliu Dragomirescu și aștept cu mare nerăbdare studiile d-tale.

La scrisoarea din 8 Ianuar răspund cu **rușinea** ce am de felul cum a eșit ediția populară Creangă.

Întâi felul sărăcăcios ca hârtie, al doilea lipsă de grijă a celor ce-am priveghiat ediția în care sânt atâtea greșeli:

La pag. 63 lipsă un rând la locul lui, unde-i pus un rând de mai jos. Rândul lipsă este acesta: Câte părți are gramatica română?

La pag 78. Cuvântul **baiu** (2 silabe) înlocuit prin **bai**, deși eu am făcut la ultima corectură observarea scrisă că în Moldova se zice **baiu** (2 silabe) nu bai.

Dar cea mai boacăină este la tabla de materii unde la pag. 124 trebuia: **Moș Ion Roată și Vodă Cuza**, iar ei au repetat Moș Nichifor Coțcariul!

Dar ce-i mai dureros e faptul că nu s-a pus portretul lui I. Creangă nici casa lui de naștere din Humulești.

Și în sfârșit păcatul că volumul menit pentru săteni **nu este legat**.

Zilele acestea nepotul meu librarul din localitate mi-a adus broșura cu:

Proiectul de plan al aparițiilor pe anul 1958, în care la pag. 45 Nr. 189 este:

I. Creangă, Opere 272 pag. br. 18 lei, legat 21 lei. Ce să fie? Căci ediția mea cea rușinoasă pe care o ai și d-ta are **329 pagini** cu prețul **8 lei**.

Să fie oare altă ediție(dar nu a mea)?

Cu devotate sentimente pentru amândoi soții

Moș G. T. Kirileanu

Alăturez fotografia mea făcută la o vizită a gazetarilor locali.

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 824, f. 49-50.

1958 februarie 2, București. Aurelian Sacerdoțeanu către Sigismund Jakó.

Mult stimate domnule Jakó,

Iertați întârzierea cu care răspund la scrisoarea Dv. din 7 ian. Dar ocupațiile de moment și nevoile de fiecare zi nu mi-au dat răstimpul necesar unui răspuns cuvenit. Căci la propunerea Dv. atât de chibzuită și de necesară, gând „fără val trebuiește!” Înțelegeți din aceasta că sînt întru totul de acord pentru coordonarea cercetărilor științelor auxiliare de la universitățile noastre. Încă, dacă se poate, chiar de la institutele istorice de cercetări științifice... Mă întreb însă dacă este posibilă o atare unire de forțe și cunoștințe, care, ca și Dv., cred că s-ar completa în mod util. Deocamdată nu ne cunoaștem reciproc nici planurile de învățămînt anuale, nici teme de perspectivă studiate individual sau în colectiv. Eu sînt alături de Dv. în această chestiune; mă îndoiesc însă că se va mai găsi un al treilea. Avem de-a face cu oameni, cu interesele lor, și nu cu „idei”, de interes colectiv. Totuși stăruieți. Un plan comun în acest sens al celor două universități clujene propus universităților din București și Iași, poate prin Ministerul Învățămîntului și Culturii, ar putea avea sorți de izbîndă. O doresc și-l susțin.

Mulțumesc pentru bunele aprecieri și prețioasele informații ce-mi dați în amintita scrisoare. Îmi veți permite ca în viitor să fac apel direct la Dv. pentru chestiuni care vă sînt atât de familiare și în competență netăgăduită.

Sincer al Dv. devotat,

Aurelian Sacerdoțeanu

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 843, f. 75.

1958 februarie 3, București. Aurelian Sacerdoțeanu către M. Gheorghiu¹.

Scumpe domnule Gheorghiu,

Este adevărat că în ultimii ani ne-am întâlnit doar întâmplător, dar totdeauna cu bună dispoziție. Aș dori ca această atmosferă de încredere să nu fie umbrită nici o dată, chiar dacă ne vedem atât de rar. Acum însă cred necesar să-ți comunic o părere, de care te rog să ții seama, nu numai spre binele D-tale, dar și al Arhivisticăi înseși: **întâi**, nu trebuie să dai impresia că arhivele particulare pot fi luate cu hurta (*sic!*), și **al doilea** să nu urmărești înfii documentele asigurate deja când sînt altele care dispar de sub ochii noștri. Și sînt destule.

Iată de ce e vorba. Am știri de la Piatra Neamț că șeful filialei Arhivelor Statului locale a intervenit inoportun la bunul român și rarismul mare caracter G. T. Kirileanu, să-i trimită lista documentelor ce posedă. Aceasta a produs mare frământare în inima încercatului bătrîn, care a donat pînă acum orașului P<iatra> N<eamț>, cărțile ce avea și a promis Academiei manuscrisele, **care sînt proprietate personală** și nu intră deci în prevederile decretului privitor la Fondul arhivistic de stat. Îți rămîn îndatorat dacă, îndrumînd în direcții mai bune zelul subalternului D-tale de la P<iatra> N<eamț>, va lăsa în pace sensibilitatea și bătrînețea stăruitorului colecționar, căruia trebuie nu numai să-i cruțăm orice neplăcere, ci să-l sprijinim să țină întreagă și în ordine importanta sa colecție. Ce va crede de cuviință că trebuie să rămînă în orașul său iubit, fii sigur că nu va pregeta a o face. Cu bunătatea se cîștigă mai mult decît cu formalismul corespondenței stîngace. Așa am făcut eu totdeauna și nu încetez a o mărturisi. Este posibil?

Cu veche prețuire, al D-tale
A<urelian> S<acerdoțeanu>

Bd. Mărășești, nr. 3
Rn. N. Bălcescu

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 804, f. 20.

¹ M. Gheorghiu, șeful Serviciului Arhivelor Statului Bacău.

1958 februarie 4, <București>. Aurelian Sacerdoțeanu către G. T. Kirileanu^x.

Prea iubite Moș Ghiță,

Sînt mîhnit peste măsură de neplăcerile avute în ultimul timp în legătură cu mss. Dv. Răspunsul pe care l-ați dat este foarte potrivit. În acest sens am și scris șefului arhivelor de la Bacău, de care ține filiala din P<iatra> N<eamț>, să fie mai cu grijă subalternul său. Anexez copia scrisorii trimise. La orice eventuală revenire stăruți pe această linie și să nu aveți teamă.

În legătură cu I. Creangă, **Opere**, ediție anunțată cu 272 p., am fost la librăria Academiei să mă interesez. Acolo nu știe nimeni nimic. Îmi spun însă că un asemenea proiect de plan pe 1958 a fost și la ei, pentru a da sugestii de tiraj, dar a fost retras. Bănuesc că e vorba de o ediție critică, așa cum s-a făcut pentru Gr. Alexandrescu. În cazul acesta ar putea ști ceva d. prof. Iorgu Iordan. Ar fi bine să-i faceți întrebare.

Pentru ediția apărută nu trebuie să vă supărați atît de mult. Față de grozăviile care apar în alte cărți greșelile semnalate de Dv. destul de supărătoare sînt floare la ureche. Se fac acum eforturi mari pentru răspîndirea culturii românești, dar responsabilii de carte rămîn încă agramații. Sperăm să se îndrepte și această lature. Altfel nu mai avem curajul să trecem la lucrări mai grele.

Mulțumesc f. mult pentru excelenta fotografie. Soția mea e încîntată de ea și ține neapărat să vă viziteze la vară, să vă vadă chiar între cărți, vioiu și pătrunzător ca în imagine.

Cu nesfîrșită dragoste

A<urelian> S<acerdoțeanu>

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 824, f. 51.

^x Concept.

1958 martie 9, <Iași>. *Constantin Turcu către Aurelian Sacerdoțeanu.*

9. III. 1958

Mult Stimat domnule Sacerdoțeanu,

La vreo două zile după întoarcerea mea din București mi-a sosit și pachetul cu tipăriturile trimise de d-vs. cu o zi înainte de a vă vizita. Deci vă mulțumesc mult pentru toate – adică și pentru revista Mitropoliei Olteniei, precum și pentru scrisoare.

Câte un exemplar din extrase am dat profesorilor N. Corivan și D. Ciurea. Celelate exemplare voi vedea cine le va merita.

Articolele d-vs. din revista mitropoliei m-au interesat în mod deosebit. Văd că sînteți printre cei dintâi care comemorați pe Varlaam Mitropolitul¹! Eu nu știu în ce măsură se datorește acest fapt preocupărilor d-vs. recente pentru marele Hașdeu și opera sa, ori popasului de acum doi ani pe care l-ați făcut la mănăstirea Secu... Dar, oricum, gîndul d-vs. a fost fericit. Și, din casa lor de lut, de acum 300 ani și de acum 50 de ani, spiritul sihastrului de la Secu și al lui Hașdeu, vor fi fremătat o clipă.

Celălalt articol al d-vs. – Observații asupra documentelor lui Mircea cel Bătrîn², pentru mănăstirea Tismana este o lecție de modul cum trebuiesc cercetate vechile acte în genere, dar și un model de studiu monografic pentru mănăstiri. Cu siguranță că acest studiu va fi imitat de unii cercetători care se ocupă de istoricul vechilor așezăminte religioase din țara noastră. Pentru cei din Muntenia lucrul va fi mult ușurat de acele lucrări arhivistice pe care le-ați inițiat și realizat: indicii cronologici pentru diversele bunuri publice...

Așadar colaborarea d-vs. la revistele bisericești este foarte prețioasă și trebuie continuată și, dacă se poate, și intensificată.

Mă bucur că ați semnat un contract cu editura pentru un volum din scrierile lui Hașdeu. Îl aștept cu nerăbdare. Sper să găsesc în curînd acel dosar – pe care îmi pare rău că nu l-am însemnat în alfabetarul meu – cu știri despre Hașdeu și să trimit extrase din ce este mai important.

Despre articolul dat de dvs. la „Revista Arhivelor” – seria nouă, aflasem în timpul ședinței. Numele d-vs. a fost citat în darea de seamă. Mi

se pare că v-am spus. Va fi un articol deosebit de interesant poate singurul la înălțime din tot cuprinsul ediției. Mă bucur că ați primit să colaborați și sper să nu aveți deziluzii.

Pe M. Gheorghiu de la Bacău l-am dăscălit și eu din nou în ce-l privește pe Moșu Ghiță. Să nu se atingă de el nici cu degetul cel mic! Mi-a promis că va respecta porunca.

Vă trimit, alăturat, volumul lui Ilie Minea³, *Din istoria culturii românești*, pe care vi l-am promis cu multă plăcere.

Deocamdată închei aceste rânduri.

Respectuoase sărutări de mână doamnei Sacerdoțeanu și cele cuvenite de la soția mea.

Cu aleasă considerație
Constantin Turcu

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 835, f. 52-53.

¹ Șerban Răzeșul, *B. P. Hașdeu despre mitropolitul Varlaam (Cu prilejul comemorării lor)*, în „Mitropolia Olteniei” (în continuare „Mitr. Olt.”), IX, 1957, nr. 9-10, p. 672-674.

² Aurelian Sacerdoțeanu, *Cîteva observații cu privire la documentele lui Mircea cel Bătrîn pentru mănăstirea Tismana*, în „Mitr. Olt.”, IX, 1957, nr. 9-10, p. 603-614.

³ *Ilie Minea* (1881-1943), profesor la Universitatea din Iași (1919-1943). A publicat importante lucrări de istorie, în 1925 a fondat revista „Cercetări istorice”, a fost inițiatorul înființării Institutului de Istorie „A. D. Xenopol”, al cărui director a fost până la moartea sa.

1958 iunie 16, București. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

Scumpe Domnule Turcu,

Mi se pare că a trecut o veșnicie de când nu ți-am mai scris! Și eram dator în primul rând să-ți mulțumesc pentru darea de seamă despre Divanele lui Ștefan cel Mare. În felul acesta ele trăiesc mai departe și mă îndeamnă să mă ocup și de cele înainte de Ștefan cel Mare. O voi face dar

nu știu când. Văd însă că D-ta ai lăsat-o așa cum o știam. Îți mulțumesc pentru ea ca și pentru revista însăși, care completează informația mea. Mulțumesc și celor care – acolo – au dat ospitalitate semnalării.

De ce a întârziat atât de mult acest răspuns și această mulțumire? D-ta vei înțelege. Azi am predat la editură ultima parte din vol.I, **Opere** de D.Onciul. Lucrarea angajată pentru un volum la 1 aprilie 1958, după predare mi s-a cerut să-l refac urgent în două volume. A trebuit să adaug toate lucrările nemțești ale lui Onciul în care tratam despre cele două probleme cardinale studiate de Onciul, continuitatea poporului nostru și întemeierea principatelor, și traducerea lor nu a fost treabă ușoară. Următorul volum va începe cu **Originile Principatelor Române** și cred că-l vor putea da până în septembrie. Măine încep discutarea obiecțiunilor făcute de editură pe baza referatelor ce va fi făcut încât nu știu dacă vor rămânea toate paginile pe care le-am propus spre tipărire și nici **Viața și opera** lui Onciul (70 pag.), pe care am pus-o în fruntea primului volum. Ca să pot face aceasta a trebuit să fac din noapte zi, dar am izbutit să ies la liman.

De asemenea a trebuit să țin și cursul nou despre științele auxiliare ale istoriei. După un plan impropriu, nemaifiind amestecat cu ceilalți colegi de la catedră. Sper, în semestrul viitor, să-l termin și poate să mă gândesc să-l transform într-un manual¹.

Nici pe Hașdeu nu l-am uitat! Am predat editurii 1/3 din materialul de reprodus, mai am gata 1/3, însă îmi lipsește tocmai partea de la mijloc, articolele de istorie din „Foița de istorie și literatură” 1860, Iași din care la Arhive nu există decât o fasciculă iar la Academie nu se poate consulta, depozitul fiind în verificare. Mă tem că voi întârzia peste așteptări. Dacă îl aveți la Iași și mi-l poți împrumuta pe două săptămâni, aș câștiga timp și volumul va fi gata înainte de plecarea în concediu. M-am hotărât să dau ca introducere studiul meu deja făcut, **Hașdeu arheograf**. Și în volumele următoare am de gând să-l prezint sub câte un aspect.

Fiindcă am vorbit de concediu țin să-ți comunic că în principiu am hotărât ca între 20 iulie și 20 august să petrecem o lună la m-rea Agapia. Umblu acum după aprobări la Patriarhie, fiindcă se zice că nu se poate locui acolo decât cu înaltă aprobare. Pe de altă parte am informații că se poate sta ca în pensiune la maicile Agafia Velasie și Filofteia Senche. Aș fi mulțumit să pot fi liniștit o lună de zile. Liniștit e un fel de a zice, fiindcă după ce voi vizita cu soția mănăstirile nemțene, ea va rămâne acolo

cât eu vreau să hoinăresc pe munți. 6 august aş dori să-l fac tot pe Ceahlău, dar să fiu din ajun acolo. Dacă pot să-mi realizez planul și dacă, în parte măcar, corespunde voinței D-tale, mi-ar face mare plăcere să hoinărim împreună.

M-ai întrebat în scrisoarea din urmă cum a decurs sesiunea științifică a facultății noastre. Slab. Au fost numai 12 comunicări, între care și a mea, în legătură cu privilegiul sașilor din 1224. Nimeni nu a luat cuvântul asupra fondului: „Transilvania” nu exista ca noțiune geografică înainte de sec.XIII, decât pentru partea vestică, ungurii au pătruns aici în decurs de 2 secole (până pe la 1150), sașii au fost colonizați aici ca apărători de graniță și nu ca agricultori, iar secuii sunt mai vechi în Ardeal decât ungurii (deci nu sunt unguri). Maciu a obiectat de ce spun „muncitori agricoli” iar un altul, Negoiu, cunoscut de toți ca un neisprăvit, de ce am spus că sașii au fost cei mai „progresiști” dintre toate naționalitățile de acolo, când noi dăm astăzi altă valoare acestei națiuni. Am dat comunicarea la **Anale**, cu singura modificare că zic „țărani” în loc de „muncitori agricoli”. Să vedem cum i se va da drumul!

În legătură cu aceste preocupări „științifice” controlate – deci cu rezultat teoretic de bună seamă excelent –, mai vreau să-ți comunic ceva. Sunt mai bine de două luni când la Editura științifică am întâlnit pe d. Val. Popovici. Nu-l mai recunoscusem. Era cu responsabilul secției istorice, cu care discutam titlul volumelor ce urmau să apară din Onciul. Eu presupusesem **Opere**, în loc de **Opere complete**, cum începusem cândva. D. Popovici a fost și el de această părere încât responsabilul, pe nume Mircea Ignat, nu a mai oscilat. Pe urmă l-am revăzut la Librăria Academiei. Aici mi-a făcut propunerea că-mi stau la dispoziție paginile revistei ieșene a filialei pentru probleme moldovenești. Mă gândesc acum că aş putea să-i trimit lucrarea ce am în planul meu, de muncă științifică la facultate, și anume „Relațiile Transilvaniei cu Moldova până la întemeierea țării”. Ar trebui să fie gata în decembrie viitor. Dar știe cineva ce poate fi în viitor? Nu știu ce întindere va putea avea. Am trimis o parte din material dar nu mai am mult notat să fie văzut. D-ta crezi că fac bine gândindu-mă la această ofertă? Ar avea Popovici disponibilul necesar de pagini? Comunică-mi frățește tot ce crezi în această chestiune, ca să nu mă angajez în altă parte sau tocmai pentru asta.

De la Moș Ghiță nu mai am nici o știre și-i sunt dator un răspuns. Din motivele de mai sus nu am avut venire să-i scriu. Nădăjduiesc totuși

ca pe curând să-i trimit o epistolă, dar după ce am asigurări mai bune pentru Hașdeu.

Pe la Arhive nu am mai fost de multă vreme. Am văzut doar într-o după-amiază noua expoziție deschisă cu material de la prima, dar și nou. E bună. În legătură cu aceasta am scris un articol pentru „Ghidul Muzeelor din București” (5 pag.). Se speră apariția volumului în cursul acestui an. Dar...! Tangențial am aflat că va fi o ședință cu șefii tuturor unităților arhivistice din țară la începutul lunii viitoare. Poate că se vor adăuga și... adjuncții. Va fi deci un prilej să ne vedem. Pentru baciul d-tale nu am nici o dorință de vedere, nici plăcere. **Revista Arhivelor** e în spalturi; am fost invitat să fac corectura, dar nu am putut. Poate nu voi putea nici în pagini! Nu-mi face plăcere să mai văd articolul, care nu mai corespunde titlului, așa cum a rămas. Mi se cere totuși insistent să dau altul pentru următorul număr: arhivistica străină în ultimii zece ani¹. Am materialul adunat dar nu am dispoziția să-l clasez și să redactez. Nici „tariful” lor nu te îmbie la aceasta! După cum vezi am devenit materialist și în arhivistică!

Ar mai fi multe de spus, dar mai las și pentru scrisoarea următoare, care nădejde am să nu fie prea târzie.

Transmite, te rog, D-nei Turcu, respectuoasele mele salutări iar D-ta, ca întotdeauna primește o caldă strângere de mână.

A. Sacerdoțeanu

P.S. Întors de la editură azi e prima „operă” ce creionez (cu stiloul cel vechi) și mă grăbesc să o duc la poștă strecurându-mă printre picăturile ploii care nu mai contenește pe la noi de mai multe zile.

D.J.A.N. Iași, Fondul personal *Constantin Turcu*, 4244.

¹ Materialul a fost totuși publicat de A. Sacerdoțeanu, *Arhivistica de peste hotare după al doilea război mondial*, în „Revista Arhivelor” (în continuare „Rev. Arh.”), VIII, 1958, nr. 2, p. 117-159. Și extras: București, 1958, 42 p.

1958 <octombrie-noiembrie>, <Cluj>. *Sigismund Jakó către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Mult stimat Domnule Profesor!

Vă mulțumesc mult pentru trimiterea lucrării Dvs. „Probleme actuale ale arheografiei noastre”, pe care am citit-o cu deosebit interes. M-ar bucura mult, ca cei de care depinde stabilirea regulilor de publicare a colecției „Docum<ente>privind istoria României” să aprecieze la justa lor valoare observațiunile Dvs. relatate în lucrare. Și eu lucrez la volumele referitoare la Transilvania și împreună cu colaboratorii suntem de perfect acord în ceea ce privește aceste probleme arheografice.

Răspunzînd cu deosebită plăcere atenției Dvs. Vă trimit extrasul articolului meu apărut tot în „Revista Arhivelor” 1958, care însă mi s-a trimis numai acum. Cu atît mai multă plăcere fac aceasta, cu cît l-am pregătit încă în timpul cînd Dvs. dl. Profesor erați redactorul revistei.

În ceea ce privește coordonarea activității celor ce muncesc în domeniul științelor auxiliare, din păcate, trebuie întru totul să confirm părerea Dvs.

Întrucît în prezent mă ocup cu problemele istoriei scrisului latin din țară, mi-ar fi foarte necesare următoarele reviste și cărți: Scriptorium, Paleographia latina, Archiv für Urkunden forschung, Archiv für Schreib - und Buchwesen, Bibliothèque de l'Ecole des Chartes și Karl Brandi, Unsere Schrift. Drei Abhanlungen zur Einführung in die Geschichte der Schrift und des Buchdrucks. Göttingen, 1911.

Dvs. dl Profesor cu siguranță sunteți informat în care bibliotecă a capitalei se pot consulta acestea și unde se adună material bibliografic curent referitor la paleografia latină. Aș dori să mi se microfilleze din materialul mai nou adunat.

Vă rog să binevoiți a mă informa, dacă nu Vă solicita prea mult timp, cărui for competent să i se adreseze biblioteca noastră pentru a obține posibilitatea microfilmării.

Vă doresc muncă rodnică cu rezultate frumoase și pentru viitor.

Cu deosebită stimă

Jakó Zsigmund

¹ Aurelian Sacerdoțeanu, *Problemele actuale ale arheografiei noastre*, în „Rev. Arh.”, vol. VIII, 1958, nr. 1, p. 22-33. Și extras: București, 1958, 11 p.

137

1959 martie 1, <Iași>. Constantin Turcu către Aurelian Sacerdoțeanu.

Mult stimată Domnule Sacerdoțeanu,

Obiceiul meu la boală, este să o tratez cu indiferență. De data asta însă m-a doborât mizerabila gripă... Două săptămîni încheiate m-a ținut sechestrat în pat și e prima dată cînd mi se întîmplă aceasta de cînd sînt în Iași. Criza mai grea a început chiar de ziua nașterii mele – 13 februarie, și abia la 28 m-am învrednicit să mă scutur de boală.

De la Moșu Ghiță, aflu că de asemenea e bolnav. De el mi-e foarte teamă, fiindcă este slăbit și are 88 de ani!

Am citit la 24 februarie, cu destulă amărăciune, atacul din ziare împotriva d.vs. Cîtă lipsă de adevăr! Dvs, va să zică, faceți parte dintre acei profesori care trăiți departe de studenți! Dar eu îmi aduc aminte că acum trei ani, urcînd Ceahlăul, v-ați întîlnit cu un grup compact de tinere și tineri studenți, ai secției arhivistice și **toți** v-au înconjurat cu entuziasm, povestindu-vă fel de fel de lucruri din călătoria lor și întrebîndu-vă la fel! Oare acest fapt nu e dovadă că sînteți iubit de studențime, și aceasta tocmai ca o urmare a apropierii d-vs. de ei?

Îmi aduc aminte că prin 1950-51, la fel am fost atacat și eu, că sînt obiectivist, lipsit de orientare ideologică (asta da!), și mai nu știu cum! Întîi într-o ședință, în urma unei comunicări pe care o țineam, apoi în presă, și iarăși într-o ședință, apoi în revista „Studii”! Ce să fac? Am tăcut și pace bună, cum cred că ați făcut și trebuie să faceți și dvs. E mai cuminte!

Deci să nu fiți amărît.

Am cîteva numere din revista Mitropoliei și vi le voi trimite, în curînd, odată cu scrisorile restante. Vă voi explica altădată cărui fapt se datorește această rămînere în urmă a ...producției mele epistolare.

Lecția profesională încă nu mi-a venit aprobată ori refăcută. Se pierde piatră scumpă!

La începutul lui Februarie am terminat de refăcut volumul III din Îndrumător în Arhivele Ieșene și am început verificarea fișelor de catalog pentru documentele noastre pînă la 1670. E o muncă foarte grea și în nici un caz nu se va termina în 2-3 luni cum s-a angajat la București tov. Gh. Ungureanu!

Dorim Doamnei și Dvs. multă sănătate.

Cu aleasă și veche considerație
Constantin Turcu

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 835, f. 97

138

1959 mai 25, Piatra-Neamț. *G.T. Kirileanu către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Scumpi prieteni A. Sacerdoțeanu

Demult nu mai am știri dela Dv., dar asta nu însemnează că nu m-aș fi gândit adesa întrebându-mă asupra activității Dv.

Eu am bolit greu cu gripa câteva luni și acum la intrarea în al 88-lea an al vieții mă simt de tot împușinat trupește și sufletește. Memoria mi-a scăzut așa de mult încât nu mai recunosc pe unii vizitatori cu numele lor - nefiind în stare a mai lucra ceva. Din cauza ameteșilor nu mai pot eși în oraș, fiind silit a sta mai tot timpul întins în pat. Simt că trăiesc anul din urmă...

Dorind să am știri, sânt al Dv.

Cu vechi și devotate sentimente

Moș G.T. Kirileanu

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 824, f. 58.

1959 iulie 6, București. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

Scumpe Domnule Turcu,

De trei luni nu am mai primit nici o știre de la D-ta, nici de la alții despre D-ta. Îmi închipui că ești peste fire de ocupat și timpul este așa de puțin pentru câte avem de făcut.

Multe valuri au trecut și peste capul meu. Adică nu știu dacă **au trecut** însă nu vreau să mă mai gândesc la asta. Poate va fi timp de scris memorii. Dar nu despre mine vreau să scriu acum, ci să felicit pe dna Aurora Turcu pentru colaborarea la S<tudii> <și> C<ercetări> <de> I<storia> A<rteii> 2/1958, de care iau cunoștință acum (numărul abia a apărut aici). Ar trebui să mai scotocească prin arhive asemenea dovezi etnografice. Unde va face cercetări de teren în vara aceasta?

Cu toate că ne-a ajuns din urmă luna iulie totuși eu n-am izbutit să-mi fac un gând de ducă. Ploile astea nesfârșite nu-ți dau ghes la așa ceva.

Ce mai știi de Moș Ghiță?

Respectuoase salutări D-nei Turcu.

Cu alese sentimente de totdeauna sunt al D-tale

A. Sacerdoțeanu

D.J.A.N.Iași, Fondul personal *Constantin Turcu*, 4245.

1959 septembrie 13, București. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

Scumpe Domnule Turcu,

E multă vreme de când nu mai am nici o știre de la D-ta. Bănuiesc că aceasta înseamnă numai bine. Și aceasta mă bucură. Cred însă că ești ocupat peste măsură, mai ales cu... certificatele!

Eu m-am deplasat 3 săptămâni la Costești însă nu am profitat de odihnă căci am avut (și continui să am) o teribilă infecție dentară. De la înapoiere fac analize și încerc să caut geneza. E probabil că voi rămâne fără dinți naturali, dar dacă voi avea bani am să am de ceilalți, produs al artei dentare. Cu aceia e puțin probabil să mai pot mușca!

În ultimele zile am lucrat la inventarierea bibliotecii regretatului Grecescu¹ în vederea vânzării. Văduva acestui adevărat savant are pensie 350 lei pentru cei doi copii. Deci trebuie să trăiască într-un fel sau altul. Aci am găsit operele lui M. Costin, ed. Petre², despre care mi-ai scris cândva. M-am grăbit să o iau și să ți-o trimit. În cazul când o primești aş vrea o confirmare.

De la Moș Ghiță mai știi ceva? Toată dorința mea de a-l vedea s-a spulberat și pentru anul acesta. Sper să nu fie târziu nici anul viitor.

Cu toată dragostea,
A. Sacerdoțeanu

D.J.A.N. Iași, Fondul personal *Constantin Turcu*, 4246.

¹ *Constantin Grecescu* (1900-1959), arhivist la Arhivele Statului (1926-1928), profesor la Facultatea de Istorie a Universității din București și la Școala superioară de arhivistică (1943-1949), cercetător la Institutul de Istorie al Academiei, a tipărit ediții critice ale cronicilor muntenești: *Istoria Țării Românești de la octombrie 1688 până la martie 1717. Cronică anonimă*, București, 1959; *Istoria Țării Românești. 1290-1690. Letopiseșul Cantacuzinesc*, București, 1960 (în colaborare); *Radu Popescu vornicul. Istoriile domnilor Țărilor Românești*, București, 1963; unul din cei doi copii ai săi a fost, de asemenea, arhivist: Elena-Teodora Ciucă.

² *Petre P. Panaitescu* (1900-1967), istoric, slavist și editor al operelor cronicarilor moldoveni: Grigore Ureche, *Letopiseșul Țării Moldovei*, București, 1955; Miron Costin, *Opere*, București, 1958; *Manuscrisele slave din Biblioteca Academiei R.P.R.*, vol. I, București, 1959; *Cronicile slavo-române din sec.XV-XVI publicate de Ion Bogdan*, București, 1959 ș.a.

1959 octombrie 26, București. Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.

Scumpe Domnule Turcu,

Am fost încântat și mulțumit de mănunchiul bogat de scrisori și reviste ce mi-ai trimis, deodată. Aș fi vrut să-ți răspund mai pe larg și am tot amânat confirmarea. Văd însă că preocupările de fiecare moment nu-mi îngăduie aceasta. Deschiderea cursurilor universitare ne-a pus probleme noi în față, cursurile ideologice altele. În plus pentru mine mi-a căzut peste cap și o sarcină în plus: colegul Damian Bogdan trebuind să plece pentru o lună în U.S. mi-a căzut mie sarcina să suplinesc unele ore ale lui. Și acestea îmi dau mare bătaie de cap și multe ore de lucru la care nu mă gândeam. Mi s-a pus și cursul de arhivistică pentru analiză la nivelul facultății și trebuie să revăd textul bătut la mașină. Până acum am revizuit deja 308 pagini și cred că mai sunt vreo 200. Tot așa revizuiesc lecțiile de științe auxiliare, pe care le și redactez cu scrisul la mașină.

Asta încă n-ar fi nimic. Din nefericire nu stau bine nici cu sănătatea. Pe lângă o astenie care mă supără încă din vară, tocmai acum a trebuit să mai stau și în pat câteva zile din cauza unei gripe care nu mă slăbește. N-aș vrea însă să fie așa de gravă cum ai avut d-ta.

După cum vezi, sunt motive obiective care nu-mi dau liniștea de care am nevoie. Nu te supăra că am vorbit numai într-un sens. Aștept pe curând să mă mai eliberez și să-mi pun la contribuție acest stilou chinezesc cu care îți scriu, deja tocit prea grabnic.

Cred că ești foarte ocupat cu atâtea sarcini ce ai, care devin mai grele dacă lipsește și sănătatea.

Respectuoase salutări D-nei Turcu iar pe D-ta te îmbrățișez frățește.

Aurel Sacerdoțeanu

P.S. Pentru N. Costin nu datorezi nimic.

D.J.A.N. Iași, Fondul personal *Constantin Turcu*, dosar 4247.

1959 decembrie 25, București. Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.

Scumpe Domnule Turcu,

Iată că încă nu m-am învrednicit să reiau firul unei corespondențe mai largi, așa cum o necesită timpurile pe care le trăim și în care puteam însemna un moment de încredere sau de resemnare. Nu ne este posibil să facem ceea ce cred că putem face. Hărțuiala zilei te frânează iar elanul tinereții nu mai este!

Astăzi însă, după ce nu am mai auzit colindătorii și nimeni nu mi-a mai vestit un Mesia (de care nu știu dacă mai avem nevoie), socot că măcar o epistolă poate pleca să-ți aducă urările de bine și sănătate. Aceasta nu numai D-tale ci și stimatei Dne Turcu, ca și tuturor prietenilor care au duh bun și înțelept. Mă tem însă de prea mult duh în mijlocul celor mulți săraci cu duhul.

Aceasta este o paranteză și nu o parabolă. Parabolele vor începe după 30 de ani!

Cred că ai fost tot timpul ocupat cu datoria, certificatele anilor serviți de alții și primirea musafirilor din toată roza vânturilor. Acestea toate te vor fi oprit să continui și cercetările personale, sau cele din cadrul colectivului. În definitiv tot stagnează totul și febra marasmului începe să devină un delir al incertitudinii. La ce bun să mai lucrăm intelectual, când tiparnița refuză să mai fie accesibilă? Totuși îmi pare rău că ați oprit alcătuirea **Catalogului documentelor moldovenesti**. „Șeful” considera că este o lucrare ușoară și iată că nu o poate face. Și nu ar putea face nici altele dacă nu ai fi D-ta. În schimb, poate scrie zeci de pagini inutile despre starea civilă în Moldova! Dacă s-ar ocupa despre **mâncarea cu poftă** a animalelor (de către el) nu i-ar ajunge câteva tomuri! **Revista Arhivelor** va ajunge o panoplie grotescă a sa.

Dar să trecem peste astea. Analiza cursului meu de arhivistică s-a planificat în aprilie 1960. Toate ale mele trebuie duse cât mai departe ca să nu fie timp pentru litografiere. Are 500 pagini dactilografiate. Nu e în forma în care l-aș fi dorit eu deoarece, din motive de prudență, am redus mult arhivotehnia. Aceea o voi adăuga după analiză. Dacă voi dispune de

un exemplar am să ți-l trimit pentru observații, dacă vei avea timp. Dacă vei avea timp, să fie mai viguroase decât data trecută, când am profitat de ceea ce mi-ai dat.

Nu am avut răgaz să citesc tot ce mi-ai trimis. Totuși remarc că e bine faptul că revista Mitropoliei continuă să ofere spațiu și lucrărilor istorice. Breviarul d-lui Răileanu despre Iași e simpatic, dar era mai bine dacă dădea mai mare extensiune părții mai noi, mai ales sec.XIV-XV și ar fi adăugat o hartă a bazinului Bahluiului. Avem nevoie de asemenea lucrări. Sunt surprins însă că preotul Mănuță nu a reținut nimic din ce era esențial în articolul meu despre arhivistica nouă. Adică a reținut tocmai ce era mai puțin de reținut!

Îmi pare rău că nu am cartea lui Nietzsche, despre care îmi scrii. De asemenea, să văd ce-mi lipsește din revista bisericească. Am unele numere în ladă și umblu greu în ea. Dacă nu ai citit, citește **Un luptător dârz pentru socialism** („Scântea”, nr.4713 din 23 decembrie 1959). E aici un **éternelle retour**.

Sper ca anul care vine să ne dea mai mult răgaz în cele bune, sănătate să le ducem la capăt și înțelegerea necesară. Totodată și un schimb mai activ de activități epistolare!

Alese urări de bine Dnei Turcu și la mulți ani, cu ocazia noului an. Așijderea și D-tale cu frățești îmbrățișări,

A. Sacerdoțeanu

D.J.A.N. Iași, Fondul personal *Constantin Turcu*, 4248.

143

1960 ianuarie 7, București. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

Scumpe Domnule Turcu,

Sper că ultima mea scrisoare se va fi încrucișat pe drum cu a D-tale, datată „Crăciunul 1959”. O revenire cu felicitări de anul nou și urări de sănătate și succese în anul care vine, nu este de prisos.

Ai mare dreptate! Folclorul nostru este nemuritor și o dată cu el toate motivele de cultură pe care le-a imortalizat. Citind o seamă de

necroloage despre C. Brăiloiu¹ mi-am dat seama de aceasta o dată mai mult. Nu știam însă de importanța internațională și superioritatea pe care o prezintă folclorul nostru. Cu regret trebuie să-mi mărturisesc ignoranța. Credeam că B. Bartok², împotriva dușmăniei dintre poporul nostru și al lui, s-a atașat de muzica noastră dintr-un sentiment etic, dar acum îmi dau seama că o făcea și dintr-o adâncă pătrundere estetică, pe care a îndrăznit să o recunoască franc. Acum îl iubesc mai mult. Umanitatea are atâta nevoie de inimi sincere și calde, dincolo de limitele strâmte ale patriei și ale naționalității.

Scriu acestea în fugă. Ceea ce mă îndeamnă la graba acestei scrisori sunt însă știrile alarmante despre Moș Ghiță, el însuși un descoperitor de taine ale poporului nostru și care arde de nesfârșită iubire. Din alte părți ca și de la amicul Dan Simonescu, am înțeles că Moș Ghiță e grav bolnav și a fost internat în spitalul de la Bicz. Este atât de grav? A fost dr.Iancu pentru consult? Scrie-mi, te rog, ce știri mai ai. Sper să fie bune.

Cu toată dragostea,
A. Sacerdoțeanu

D.J.A.N. Iași, Fondul personal *Constantin Turcu*, nr.4249.

¹ C. Brăiloiu (m. 1958), muzicolog, folclorist și compozitor. Profesor la Conservatorul București, întemeietor al Arhivei de folclor a Societății compozitorilor români din București și al Arhivelor de muzică populară din Geneva.

² Bartok Béla (1881-1945), compozitor, pianist, muzicolog și folclorist ungar. A introdus în muzica sa intonații ale muzicii populare românești.

1960 martie 8, <București>. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

Scumpe Domnule Turcu,

Mult m-am bucurat astăzi când am primit „Mitropolia Moldovei” nr.7-8 pe 1959, când am văzut adresa scrisă cu slova D-tale. Eram

îngrijorat că de multă vreme nu o mai văzusem. Căzusem la bănuială că starea sănătății lasă de dorit și din nici o parte nu am mai avut știri despre D-ta. De bună seamă îndatoririle serviciului nu-ți mai lasă timp pentru nimic altceva.

Nici eu nu am avut răgaz peste îndatoriri, care cresc în loc să se micșoreze. Pe de-asupra, de la 13 ianuarie am căzut și la boală grea provocată de infecție la dinți. Doctorii au clasat-o „fenomene alergice”, dar eu am simțit-o prin umflarea piciorului drept, de nu mai puteam merge, apoi a ochilor pe rând, a mâinilor tot așa și acum sper să sfârșesc cu umflătura de la piciorul stâng. Nu dă dureri, dar provoacă mâncărimi supărătoare. Am consumat 1.600.000 penicilină, 2 gr. streptomycină, 20 drajeuri ampicilină, 20 dicilină, 20 alergan și 40 pirenergan! Mai prost a fost cu regimul strict de la început: nici o proteină. Acum, slavă Domnului, mă hrănesc mai bine și sper că fiu restabilit și să vreau tratamentul neglijaților mei dinți.

În asemenea condiții e greu să am ceva știri interesante. La Facultate la noi se discută desființarea secției de arhivistică. Era de așteptat! Se zice că din cadre nu va fi nimeni sacrificat, ci vor întări secțiile care rămân. Cine știe unde voi fi aruncat și eu! Dar m-am hotărât să-mi duc liniștit crucea. Pe la Arhive n-am mai fost de luni de zile, deși am ceva de căutat. Las vremea să mai treacă!

În ultima scrisoare te rugasem să-mi dai știri despre Moș Ghiță. Ce mai știi despre el?

Cu toată dragostea,
A. Sacerdoțeanu

D.J.A.N. Iași, Fondul personal *Constantin Turcu*, 4250.

145

1960 septembrie 3, București. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

Iubite Domnule Turcu,

Încrucișarea scrisorilor noastre pe drum de ziua Bunei Vestiri n-a fost de bun augur: nu s-au mai încrucișat, nici s-au mai primit scrisori de

la unul la altul. E un timp lung de muțenie, care uneori este bun, dar alteori supără. Aici vina o ai mata. Mi-ai scris să rețin scrisoarea pe care nu o scrisesem – până vii în delegație la București. Dar aceasta nu a mai avut loc, după cum îmi închipui. Și așa a trecut zi după zi din mărtișor am ajuns în brumărel. După altă înțelegere – să ne scriem în colete de cărți – iar nu am avut prilej căci nici eu nu am tipărit, nici publicații interesante nu am obținut. Așa că totul a stat pe loc și noi nu ne-am mai cunoscut în acest timp.

Am stat pe loc e un fel de a spune căci de stat n-am stat. Multe s-au frământat în acest timp și adânc am fost frământați în fel și chipuri. De pildă trebuia să fie analizat cursul meu de arhivistică dar șeful catedrei – E. Vârtosu – a făcut tot felul de socoteli să-l amâne. Ca să dau redacția definitivă aș fi vrut să profit de observațiile din discuții și referate (între care și ale lui E. Vârtosu și I. Ionașcu, recunoscuți „arhiviști”). Aștept deci.

În schimb, a avut loc analiza cursului de paleografie română chiar al lui E. Vârtosu. Referatul a fost nimicitor (D. P. Bogdan, G. T. Ionescu și G. Georgescu-Buzău) iar discuțiile uluitoare. Rezultatul: nici măcar nu e vorba de un curs, ci o înșirare de articole variate (toate publicate!). Am citit și eu cele 200 pagini dactilografiate și am rămas consternat de câtă incapacitate paleografică poate arăta omul acesta. Am luat și cuvântul care mi s-a spus că a fost solid, distrugător și principial. „Principial” e cuvântul altui Emil (Condurache), care a vrut să salveze prietenul cu orice preț dar nu a avut cuvinte să-mi nege sau combată observațiile.

Mai sunt și altele care ar merita înregistrarea măcar într-o scrisoare dar nesiguranța cu care trimit pe cea de față (prilejuită de trimiterea unui nou articol întârziat!), mă împiedică să intru în amănunte. De remarcat că secția noastră arhivistică are să continue a exista și anul acesta. Faptul e îmbucurător. Să țină până când la Arhive vor fi oamenii în stare să preia (și să înțeleagă) moștenirea.

Țin totuși să mai adaug că vara aceasta nu a fost bună pentru mine. În afară de tratament plicticos și costisitor al dinților – în momentul de față am retezat 6 dinți din față, maxilarul superior, devenind o babă, însă nu hârcă – am avut și zbucium sufletesc. În iunie soția mea și-a pierdut sora, Veronica Râmniceanu, iar la 31 iulie am pierdut eu pe tata. Deși chemat telefonic am ajuns lângă el numai după 8 ore de la deces. Pentru cele creștinești am rămas la țară aproape toată luna august, ceea ce a constituit

concediul meu. Acum mă ocup de lectura machetei vol. II din **Istoria României** (sec.X-XVI), în sfârșit dată și mie pentru „observații”. Am multe de spus dar nu am timp să le scriu pe toate până la 15 septembrie. Voi mai adăuga dacă voi fi chemat la discuții.

Între timp am continuat unele cercetări oltenești pentru reviste bisericești, unde mi se cere colaborarea. Fac ce pot și cum pot. Îmi pare rău că „Ciobanu” s-a opus la tipărirea articolului meu „Hașdeu arheograf” în „Revista Arhivelor”, revistă care văd că ia tot mai mult caracterul unei reviste de studii istorice și nu arhivistice. Voi continua totuși să nu-l uit pe Hașdeu, dar și să închei redactarea cursului de „Științe auxiliare ale istoriei”. Îl cred necesar și folositor.

Am văzut „1848” al Dv. Conținutul nu prea corespunde titlului și nici documentele nu sunt de esență. Uneori lipsește indicația bibliografică necesară. Cred că va da naștere la observații critice îndreptățite și îmi pare rău. Înainte de **texte** consider utile și urgente **catalogele**.

În speranța că nu mă vei da uitării rămân același de totdeauna,

A. Sacerdoțeanu

D.J.A.N. Iași, Fondul personal *Constantin Turcu*, 4251.

146

1960 decembrie 20, București. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

Iubite Domnule Turcu,

Îl pierdurăm și pe minunatul moldovean și om bun care a fost Moș Ghiță Kirileanu! Cercul morții strânge din ce în ce mai mult oamenii de ispravă ai acestei nații! Ce puțini rămân în urmă-le, ce singuri ne simțim! Mult aș fi dorit să-l pot petrece pe ultimul drum dar nu mi-a fost cu putință. M-aș bucura să știu că măcar D-ta ai fost de față la acest mare doliu. Că ai întipărit în minte figura lui sfătoasă pe care suferința din urmă nu-și va fi lăsat urme. Gândesc că a trecut în lumea cea liniștită tot senin și încrezător în destinele acestui neam.

După acestea, cu atâta întârziere scrise și ele, nu mai este loc pentru altele. Ele nici nu ar prezenta interes. Totuși ar fi multe de spus.

La Direcția Arhivelor are loc un nou control. Cu ce scop nu bănuiesc. Se pare că se pune și problema specialiștilor. Bine ar fi să scape arhivele de nechemați și încurcă-lume. Dar se urmărește activitatea politică mai veche. Poate și aici vor fi surprize. Cameleonismul nu poate fi etern.

La noi la catedră a avut loc o analiză „tovărășească”. Șeful catedrei a ieșit cum nu se poate mai rău. Însă era vădit că reaua stare și nepricepere se voia aruncată lipsei de sprijin din partea noastră, membrii catedrei. Mă gândesc că trebuie să încetez de a mai pune suflet în această chestiune și să consider că științele auxiliare ale istoriei nu mai au ce căuta în pregătirea istoricilor noștri. O dată cu aceasta trebuie să moară și arhivistica.

Era o parte din inima mea care a ars pentru acestea. Acum nu mai este în stare să se zbată mai departe. Ajunge. E timpul să las rîndul altora, pe care încă nu-i văd.

Altceva? E nevoie să mai scriu?

Dublețele de care îți vorbeam altădată abia acum mă învrednicesc să ți le trimit!

Cu gândul bun de totdeauna rămân al D-tale,

A. Sacerdoțeanu
(La 56 de ani împliniți)

N.B. Ca bun creștin fără calendar uitam de sărbătorile care bat la ușă. Mă grăbesc să adaug, pentru D-na Turcu și pentru D-ta, cele mai bune urări de sărbătorile Crăciunului și Noului An.

D.J.A.N. Iași, Fondul personal *Constantin Turcu*, 4253.

1961 iunie 25, <Iași>. Constantin Turcu către Aurelian Sacerdoțeanu.

Mult stimate d-le Sacerdoțeanu,

Tot așteptînd nr. 9-12/1960 al revistei „Mitropolia Moldovei”, care este gata – trecut prin toate furcile caudine – dar încă nu se difuzează, văd că iar întîrzii cu răspunsul către d-vs. Îl las deci să vi-l trimit ulterior – poate peste 2-3 zile.

Am primit la timp, și în bune condiții, pachetul trimis de dv., cu întreg conținutul, pentru care vă mulțumesc din inimă. M-am bucurat mult la vestea că veți veni în vara aceasta prin Iași. Vă aștept cu nerăbdare. Vom sta de vorbă despre multe și ne vom plimba prin Iași și împrejurimile lui. Ne vom înțelege în prealabil asupra timpului cînd veți putea veni, ca să fiu și eu aici. Cred că în concediu va trebui să plec după 15 august spre Piatra-Neamț.

Bine că s-a făcut în sfîrșit și analiza cursului d-vs de Arhivistică! M-am mirat mult însă cum a putut dura mai bine de o lună! Îmi închipui ce fel de referat vor fi făcut cei doi „colegi” ai d-vs...Bietul Moș Ghiță avea o vorbă a lui, caracterizătoare pentru asemenea situații : „canibalism colegial” ! Cred că expresia e nimerită și pentru referenții cursului d-vs. Mă bucur că discuțiile care au fost – ce mult regret că n-am fost și eu acolo să le ascult – au determinat pe cei în drept să vină să ceară cursul spre a fi litografiat. Asta e o biruință binemeritată.

Amîndouă subiectele pentru cursul d-vs. de la anul, sînt interesante. Dacă nu e loc decît pentru un singur subiect, aș prefera „legislația cu privire la arhivă în România”. Îmi dau seama că alcătuirea unui curs nou vă va da mult de lucru și că munca aceasta va ataca o parte din vacanță, din dreptul la odihnă. Îmi amintesc de un vechi sigiliu inelar, reprezentînd un diac, așezat pe un scaun la masa de lucru, cu pana de gîscă în mîină, în fața unei hîrtii, la lumina unei făclii așezată într-un sfeșnic înalt. Acest sigiliu avea în exergă următoarele cuvinte: „muncind pentru alții, ca lumînarea mă topesc”... Aceasta e situația pentru foarte mulți din cei ce muncesc serios – în special pentru cei vrîstnici, deprinși cu munca

stăruitoare – în timp ce un mare număr din rîndurile tinerilor trag un chiul fantastic!

În legătură cu ultimul număr al „Revistei Arhivelor” vă voi scrie mai pe urmă. Rezerv aici spațiul pentru articolul lui Șerban Răzășul.

Bun și important articol¹, ca tot ceea ce scrie el! Documentat, clar, viu – cît se poate de viu. Se face demarcația netă între cei doi Ignatie. Se arată activitatea și personalitatea lui Ignatie Sîrbul. Se subliniază contribuțiile noi și se rectifică unele erori din trecut, ale unor cercetători cu adevărate apucături balcanice, în ce privește metoda de lucru și probitatea științifică. E bine că Șerban Răzășul dă în vileag pe cei ce se fac vinovați de astfel de greșeli, care nu sînt numai greșeli, ci mai rău!

Interesante sînt și documentele din „Anexă”! N-am întîlnit în documentele moldovenești vecini fără moșie, ci invers. În documentul I, sensul trebuie să fie că nu erau de baștină din acea moșie, ci erau veciniți ulterior, sau veniți din altă parte. De asemenea este interesantă forma de eliberare din vecinie „dînd cap pentru cap” (doc. 6). La terminologia animalieră, am reținut că se zicea „pui de bivoliță” în timp ce pentru alți pui se folosea (se folosește) terminologia specială (vițel, mînz...) – doc. 2. Oare forma „a trimite cu treapăd” e sinonimă cu „ciubotele”? (p. 1072). Interesantă și expresia „moșie moșteană” (doc. 121). Cred că Obrejie nu e Obrejenie, ci o formă de relief. Interesate sigilii la doc. 1!

Trebuie să sfîrșesc...Respectuoase sărutări de mînă Doamnei. Salutări de la soția mea.

Cu aleasă considerație și mult dor,

Constantin Turcu

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 835, f. 137-138.

¹ Aurelian Sacerdoțeanu, *Despre mitropolitul Ignatie Sîrbul*, în „Biserica Ortodoxă Română” (în continuare „B.O.R.”), 78, 1960, p.1054-1077 (semnat Șerban Răzășul) și *Lucrări despre mitropolitul Ignatie Sîrbul*, în „B.O.R.”, 82, 1964, p.1085-1097.

1961 iulie 11, București. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

Scumpe Domnule Turcu,

Iată că în seara asta îmi îndrept gândul către D-ta. Acum m-am hotărât să revedem – eu și soția mea – plaiurile nemțene și țin să ți-o comunic. Sîmbătă vom pleca la Piatra Neamț pentru două săptămâni. Sperăm să avem vreme bună și să ne mișcăm de acolo în mai multe direcții. Unde vom putea împreună, împreună; unde nu, numai eu și tovarășii de drum ce se vor găsi. Între 24-29 iulie, vreau să urc încă o dată Ceahlăul. Cine știe dacă voi mai putea vreodată. Inima marchează mereu trecerea anilor dar nu uită că este inimă și nu ar trebui să țină seama de un lucru atât de obișnuit și incomod: anii. Ce mare plăcere aș fi avut să o facem iar împreună! Cine să ducă în sac miraculosul dar al divinului – la vârsta aceasta mai divin – Bachus? Desigur, timpul nu-ți permite acum o asemenea escapadă. Am vedea împreună și mormântul neuitatului Moș Ghiță.

Zilele acestea am lucrat febril să copii... un pomelnic. Nu-mi închipuiam să găsesc o informație atât de importantă: lista boierilor morți tăiați de turci în vremea lui Radu de la Afumați și a „boierilor ostași rămași vii”. Te-ai ocupat cu probleme de statistică. Cred că aceasta este cea mai veche.

În ce privește cursul special de arhivistică de la toamnă m-am hotărât și eu pentru legislație. Părerea D-tale a venit în sprijinul acestei înclinări. Dacă ai ceva informații care nu sunt în **Uricariul** lui Codrescu, mai ales anterioare **Regulamentului Organic** și poți să-mi indici, rămân îndatorat. Ungureanu a publicat ceva dar așa de pe de-asupra încât nu mă poate orienta. N-aș vrea să produc marfă prea ieftină.

Am terminat de parcurs bibliografia arhivistică recentă. E extraordinar cât de departe a ajuns organizarea și documentarea. În „Revista Arhivelor” nimic nu se oglindește din toate acestea. În schimb se lăfăește pe multe pagini confuzia și mediocritatea, măcar că are un comitet așa de prominent. În frunte după Paraschiv, care era numai „pregătirea”, a venit Dinu, un fel de „vârtej” spre mai buna conlucrare ciobănească.

Când mă voi întoarce din munții Neamțului voi începe revederea cursului deși vreau să mai văd și munții mei vâlceni.

Drumul la Iași l-am lăsat pentru mai târziu. Nu știu când, dar am fost sfătuită că nu face să te duci la Iași în miezul verii. Pesemne că și din Iași s-a dus patriarhalismul! Totuși Păcurarii vor rămâne ca și teiul lui Eminescu, în timp ce fabrica de penicilină se va transforma în ceva mai... terapeutic.

Am scris scrisoarea asta ca un fel de raport neplanificat. Ar mai fi multe de spus dar, nefiind în plan, vom face poate planul împreună.

Uitam să adaug un amănunt. De odaie la Piatra s-a îngrijit cu multă amabilitate D-l Brudariu, care este astfel agent fix de legătură.

Mi-a făcut plăcere că te-au interesat documentele lui Ignatie Sârbul. În adevăr „treapă” este echivalent cu „îmbete”. „Pui de bivoli” nu-l întâlnisem nici eu. Când vom cunoaște mai multe documente vechi glosarul limbii noastre se va îmbogăți tot mai mult. Cărțile vechi sunt mai puțin colorate și adesea servile textului pe care îl traduc.

Nu vreau să sfârșesc spațiul scripturistic fără a transmite omagiile mele D-nei Turcu.

Cu toată dragostea,

A. Sacerdoțeanu

D.J.A.N. Iași, fondul personal *Constantin Turcu*, 4254.

149

1961 august 3, București. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

Scumpe Domnule Turcu,

Iată-mă înapoi de la Piatra Neamț. Am petrecut acolo 17 zile minunate. Câteva au fost cu ploaie, dar și acelea au fost bune pentru odihnă, căci au fost la început. Mă uitam continuu la Cernegură să văd dacă fumează. De câteva ori un grătar bun am avut la terasa de pe Cozla. Altfel arta culinară lasă de dorit în Piatra, dar nu și arta vestimentară și

coafura pietrencelor (pietrenelor sau pietroaselor! nu știu cum este mai bine zis).

Am fost și la mormântul modest al lui Moș Ghiță ca și la nepoții săi. Inscripția de la poartă spune doar „biblioteca documentară”, iar a cui a fost nici pomeneală. Totuși numele Kirileanu nu se va șterge așa ușor din cultura românească.

N-am stat însă numai în Piatra. Într-o zi am revăzut bisericuța de la Văleni, în alta mănăstirea Bistrița. În trei zile: Tg. Neamț, casa Humuleșteanului, cetatea Neamțului, mănăstirea Neamț, Pocrov, Secu, Sihăstria, Agapia și Văratecul. Cam repede, dar suficient! Drumul de la m-rea Neamț la Pocrov, Secu, Sihăstria, înapoi la Secu (unde am dormit), la Agapia veche și Agapia l-am făcut pe jos. Asta mi-a dat încredere că mai pot hoinări pe coclauri.

Pe urmă am mers la Bicaz-baraj, am continuat cu „vaporul” la Ceahlău, de acolo la Durău și pe la 7 Noiembrie la Dochia. Pe Ceahlău n-am avut vizibilitate pentru apus și răsărit de soare. Cred că „răsărit” nu va fi din cauza vaporilor ridicați de pe minunatul lac pe care mama Bistrița încă nu a izbutit să-l umple în 13 luni. Am coborât pe la Neagra și de acolo la Lacul Roșu. În totul, o „performanță” de trei zile. Pretutindeni eram însoțit de figura liniștită de altădată a turcului Constantin din Eși!

Pentru alte două zile am fost la schitul Tarcău. Acum a sărăcit de tot. O baie strașnică în fapt de seară am făcut în cuviosul Tarcău, cel ce are vad adânc săpat în roca de argilă. Defrișările sunt în mers ascendent. Îmi pare rău că nu am ajuns și la Ardeluța!

În tot timpul am avut o vreme excelentă. Ploaia ne ocolea sau venea în urma noastră.

Cum vezi, dau un raport sterp. Nu încerc să fie altfel. Calistrat Hogaș a făcut-o să fie altfel. El însă a cunoscut natura însăși și oamenii nu departe de ea. N-a văzut ce poate omul. În loc de Pisicuță (*sic!*) ar fi admirat Navromul carpatin.

Și după toate acestea, cu soare cald și trei faze lunare de splendoare olimpică, am revenit în Hilariopolis cu călduri caniculare. Aci prezint la **Alma mater** un raport asupra proiectului de învățământ trimis de D.G.A.S. pentru observații. Alăturat îți trimit o copie spre luare de cunoștință.

Am întors deja pagina a 4-a a scrisorii și nu ți-am comunicat încă nici o impresie. Neamțul nu mai are nevoie de așa ceva. Părintele Matasă

se îngrijește să păstreze urmele materiale ale minunilor nemțene din toate vremurile. Mă interesează cel mai mult cele de la Bâtca Doamnei (Îmi pare rău că în ultima zi rezervată vizitării acestei tabere a plouat și nu am putut merge).

Pe curând vei împrăști și D-ta cu D-na Turcu neștersele impresii nemțene. De aceea nu mai continui. Peste câteva zile voi pleca să-mi reîmprăști și eu impresiile neamorțite încă despre munții mei vâlceni. Și pe urmă, cine știe ce va mai fi. Sperăm în bine!

Respectuoase sărutări de mâini D-nei Turcu.

Cu toată prețuirea de totdeauna al D-tale,

A. Sacerdoțeanu

D.J.A.N. Iași, Fondul personal *Constantin Turcu* 4255.

150

<1962 iulie>¹, **Valea Oilor-Bălțați**. *Arhimandritul Dionisie I. Udișteanu către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Valea Oilor - Bălțați
Raion Pașcani. Of. Lungani
Regiunea Iași

Iubite Domnule Profesor A. Sacerdoțeanu,

Tăcerea mea îndelungată să nu fie luată în nume de rău. Eu nu uit pe nimeni din lumea sufletelor apropiate de sufletul meu. Am tăcut ca om, fiind prins și eu în paenjeniișul vieții de toate zilele, unde nu dispăre grija vieții și cortegiul amărăciunilor de tot felul.

Încolo, har Domnului, sunt sănătos, așa cum se poate vorbi de sănătate acum, când atâtea neprevăzute îl apasă pe bietul om: bătrânețea și lanțul neplăcerilor ei, precum și depărtarea de lumea preocupărilor ce le-au frământat în viață.

M-ar bucura mult ca să vă știu și pe Dv. și Doamna Dv., deplin sănătoși și mulțumiți și cu puteri înainte pentru săvârșirea celor bune și de

folos. După toate acestea acum să încep și cu ale mele frământări de aici din îndepărtatul meu ostrov al retragerilor spirituale. Caut să mai pun la punct unele laturi ale preocupărilor mele, care m-au robit în viață din lumea cercetărilor istorice.

N-am fost mulțumit niciodată de afirmațiile înaintașilor noștri, cu privire la obârșia călugărismului românesc, nici că este un produs strein importat de la popoarele din sudul Dunării și nici că streinii au fost aceea care ne-au adus pe plaiurile noastre acest fel de viață spirituală, streină sufletului poporului nostru. Dovadă, sunt părerile mele, ce au fost date la iveală în scris în publicațiile mele din tinerețe. Cu timpul am adâncit această lature de cercetare istorică, care mi-au întărit convingerile mele. Am avut bucurie mare, când am văzut, că se mai găsesc încă cercetători istorici care au păreri asemănătoare cu ale mele, asupra obârșiei și vechimii monahismului românesc.

Acum am înțeles și râvna Dv. de a străbate pustietățile munților și codrilor noștri, unde au trăit anonimii noștri sihaștri români.

V-aș fi mult îndatorat dacă mi-ați indica studiile în care v-ați înserat părerile Dv. asupra vechimii și obârșiei și monahismului românesc. Aceasta fiindu-mi de real folos în documentarea ce fac asupra monahismului român, în Moldova, în monografia m-rei Secu, – la care stăruiesc de mulți ani. Mulțumindu-vă pentru toată bunăvoința și osteneala, în ceea ce v-am rugat, rămân al Dv., cu aceeași statornică prețuire prietenească. Rog să arătați doamnei Dv., cele cuvenite din partea mea.

În smeritele mele rugăciuni nu vă trec cu vederea nici pe Dv., ca Dumnezeu să ne sporească sănătatea și puterile de muncă.

Al Dv. de tot binele doritor,
Arhim. Dionisie I. Udișteanu
Profesor-pensionar

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 837, f. 31.

¹ Datarea s-a făcut după însemnarea autografă a lui Aurelian Sacerdoțeanu: „Primită la 27 iulie '962. Răspuns 2. Aug. (A. S.)”.

1962 septembrie 22, București. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

Scumpe Doamnă Turcu,

Iată că a venit vremea să reluăm munca obișnuită de atâta vreme. Nu știu dacă va fi mai plăcută decât în trecut sau nu. În tot cazul, nu poate fi decât plictisitoare având în vedere „caracterele” cu care trebuie să lucrez împreună. Canaliile Vârtosu-Ionașcu fac tot ce le stă în putere ca să nu apară nenorocitul acela de curs al meu de Arhivistică. De 7 luni este acum la ei pentru referat în vederea litografierii și n-au găsit încă timpul să-l facă după ce îl mai citiseră o dată (timp de 3 ani) în vederea analizei. Vezi dar de ce zic cele de mai sus, cuvinte tari dar care îi caracterizează cel mai bine și de ce nu văd că voi putea lucra cu mai multă plăcere.

Altfel, de cum am petrecut vacanța sunt relativ mulțumit: 20 zile la Câmpulung-Muscel (unde am văzut și împrejurimile cu săpăturile de la Jilava și Cetățeni); 7 zile acasă din care 3 pe munte (și pe Anila, unde văd acum că a ars pădurea), și 11 zile pe litoralul Mării Negre, care este impunător. Material am cules foarte puțin de la Schitu Ciocanu-Muscel și de la Basarabi.

Acum am dat un studiu la „Studii și materiale de istorie medie” despre succesiunea domnilor Moldovei pînă la Alexandru cel Bun¹. Am izbutit să identific pe Dragoș și pe Sas, să constat că nu este o succesiune pînă la Petru I, ci simultaneitate, rivalități de feudali și alte câteva amănunte. Nu știu dacă va fi primit (și deci publicat) sau nu, dar eu mi-am spus cuvîntul și voi continua să mi-l spun fără rezerve ori de cîte ori voi avea prilejul.

Sper că și D-ta concediul îl vei fi petrecut convenabil, deși mi se pare că a fost „reduș”.

În speranța că vom mai avea câte ceva de comunicat, rămân același

A. Sacerdoțeanu

P.S. Alăturat trimit 2 numere din „Mitropolia Olteniei”. Nu știu dacă îți lipsește ceva din serie. Nr. 5-6 din 1960 este interesant fiindcă face

parte din tirajul distrus și a fost retipărit. Compară cu exemplarul trimis mai înainte și nu divulga situația nimănui. Știi că te interesează „raritățile” și de aceea îl trimit. Eu mai am unul.

A. Sacerdoțeanu

D.J.A.N. Iași, Fondul personal *Constantin Turcu*, 4257.

¹ Va fi publicat abia în 1965, în „Romanoslavica”, 11 (1965), p. 219-236 sub titlul *Sucesiunea domnilor Moldovei până la Alexandru cel Bun. Pe baza documentelor din secolul al XIV-lea și a cronicilor românești din secolul al XV-lea și al XVI-lea, scrise în limba slavonă.*

152

1963 decembrie 17, București. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

Iubite Domnule Turcu,

Este adevărat că așteptarea îndelungată este amară și bănuitoare, dar ea dispare cu totul la primul semn de viață și de dragoste. Deci m-am bucurat mult de slovele mărunte, dese și pline de conținut pe care mi le-ai trimis la 8 octombrie, și speram, să le dau răspuns grabnic. Dar lucrurile au curs altfel și n-am putut. Plictiselile obișnuite ca fiecare început de an „academic” nu-ți dau păs și nici inimă slobodă. Nărpistan a trebuit să suplinesc și cursul marelui om de știință! Ionașcu în concediu de creație, după cum anul trecut am făcut același lucru cu alt savant dogmatist Em.Vârtosu. Tare mă tem însă că n-am s-ajung să le văd creațiile.

Și pe lângă astea au mai fost și altele. Toate acestea nu sunt însă nimic față de ce ai îndurat d-ta, iubite Turc! După cum se vede, în toate Turcu plătește. Nu sunt oameni în arhivă care să facă lucruri corespunzătoare, face Turcu. Face azi, face mâine, vine oboseala și Turcu se îmbolnăvește virotic. Și fiindcă omul este capitalul cel mai de preț, el nu trebuie să fie decât sănătos. Dar Turcu se îmbolnăvește și este trimis acasă... pensionar. Asta a fost toată aprecierea unei vieți de muncă. Nu trebuie să te amărăscă fiindcă astăzi o vedem în mod curent.

Îmi pare bine că ai reluat vechi colaborări și că poți activa în ședințe de comunicări. D-ta ai totdeauna de spus ceva nou. Regretul este că cele mai multe rămân apoi în cartioanele proprii. Dacă le-ar descoperi alții, ce monedă s-ar bate cu ele! Dar așa...

Cu toate greutățile de muncă și cu toată închiderea debușeelor de tipărire nu am lăncezit nici eu. Poate că am lucrat mai mult ca altădată de teama grabei cu care înaintez în vârstă. Din ce te-ar interesa am stabilit o nouă succesiune a domnilor Moldovei până la Alexandru cel Bun, arătând că e vorba de mai multe dinastii și am identificat pe Dragoș care moare prin anii 1369-72 și alte amănunte. De asemenea, am stabilit sfatul domnesc al Moldovei până la Ștefan cel Mare (completare de început a sfatului acestuia care din mila Domnului a văzut lumina tiparului). Acum lucrez la „țările” Moldovei în sec. XIV și alte mărunțișuri pe care le cred totuși mari. Despre altele, cu altă ocazie.

Am primit „Mitropolia Moldovei”, care adesea este interesantă. Așa gândesc că aș putea trata pentru ea ceva despre Biserica Moldovei în sec. XIV, altfel decât s-a spus până acum. În aceleași documente sunt încă multe chestiuni esențiale neobservate. Și documentele moldovenești iarăși le-am primit și, dacă nu primești un alt exemplar, căci mi-ar face plăcere să le am, îl voi înapoia cu prima ocazie, căci este mai util la d-ta. Între timp îmi împrumutase D. P. Bogdan exemplarul său.

La noi e tîmbălău mare cu pregătirea centenarului Universității ce se va sărbători în octombrie 64. I. Ionașcu este responsabil cu istoricul ei.

Sacul e plin de multe alte minunății pe care nu le pot așterne în seara asta târzie și mohorâtă. Dară mai sunt zile și poate ne vom întâlni și ni le vom povesti de-a rândul. Dar nu se știe nimic. Așa socoteam și astă-vară când voiam să venim pe la Iași, dar întorcându-ne de la Brașov soția mea a căpătat o flebită care a ținut-o la pat până în septembrie. Nu prea mai dispunem de sănătatea bună pentru Ceahlău! Totuși să avem încredere.

Acum sfârșește un an și vin sărbătorile. Eu vi le doresc, d-tale și soției d-tale, bune și în plină voieșie cu sănătate trupească și sufletească deplină. Și aceasta întru mulți ani!

Cu veche și nedesmințită dragoste

A. Sacerdoțeanu

P.S. E vorba să ne demoleze! Nu știu ce voi căpăta și eu. Simt că biata mea bibliotecă se duce de râpă. Aș prefera s-o dau la Râpa Galbenă¹ decât la anticari.

D.J.A.N. Iași, Fondul personal *Constantin Turcu*, 4258.

¹ Topic din Iași.

153

1964 februarie 24, București. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

Iubite Domnule Turcu,

Ai în fața d-tale – distanța kilometrică nu contează –, un mare vinovat! Sunt aproape două luni de când am primit scrisoarea d-tale scrisă în noaptea anului nou și tot de atâta timp stă în fața mea pentru răspunsul cuvenit. Și răspunsul n-a pornit! Nici măcar o confirmare scurtă n-am fost în stare să scriu. Niciodată n-am intrat într-un an nou mai copleșit de gânduri și mai obosit ca acum. Nu numai că n-am scris o felicitare dar nici măcar n-am mulțumit puținilor ce mi-au adresat un cuvânt bun. Această tăcere e cu totul reprobabilă și nu văd posibilitate de iertare. De bunăseamă că e aici un semn de sexagenar! (Să nu audă D-na Turcu!)

În această stare nu am încetat totuși să lucrez. Ba încă să mai revăd și nenorocitul cela de curs de arhivistică. S-a cerut un referat și de la Cluj și a venit cum nu mă așteptam mai convenabil. Tufa (sau târfa) de Ionașcu să văd ce va mai zice, căci s-a întors iarăși la consiliul „științific” al facultății noastre pentru „ultim” aviz. Dacă voi avea prilej îți voi trimite o copie după acest referat alcătuit de S. Jakó.

După ce mi-ai spus că și la Iași s-a ținut o comunicare despre succesiunea domnilor Moldovei în sec. XIV, am rămas pe gânduri, mai ales că între timp „Studii și materiale de istorie medie”, unde urma să se publice, și-au încetat apariția și manuscrisul mi s-a înapoiat. Grija a fost mai mare când de la Institutul de istorie am aflat că a și venit studiul respectiv cam cu aceleași concluzii ca ale mele. Cred că lucrarea mea a fost dată și la recenziți ieșeni care au crezut că nu e necesară discreția. Ca să nu rămână toată munca mea

baltă am transformat-o într-o conferință publică pe care o țin mâine în cadrul Asociației slaviștilor din R.P.R. Să se știe măcar acest lucru.

Ai dreptate! Toate aceste cercetări moldovenești – și care vor continua, sper însă – pornesc de la articolul scris pentru Moș Ghiță și, de va fi ceva bun în ele, să fie în memoria lui. Ce bine ar fi dacă nația asta ar avea și acum 2-3 înțelepți tot așa de buni ca el!

Acum, iată, confirm mai repede primirea scrisorii și a pachetului de cărți. Văzusem deja în librărie lucrarea cu întinsa d-tale colaborare dar nu am avut răgaz să o răsfoiesc. Voi avea prilejul să o și citesc și, dacă voi putea, să ghicesc și aportul fiecăruia dintre co-autori. Dar nu pe curând! N-am chef de nici o lectură, de nici un spectacol! (Iar să n-audă D-na Turcu!)

Ce ai cu sănătatea, de spui că nu stai tocmai bine? (Asta să o știe D-na Turcu). Nu cumva te obosești peste fire? Nu zic să le lași toate mai domol, căci asta nu se poate, dar nu te consuma psihic prea mult. Statui nu se mai ridică pentru **muncitori**, și nici pentru intelectuali, care **acum** mi se pare că sunt socotiți și ei oameni ai muncii. Atunci pentru ce?

Adesea mă întreb la fel și pentru mine. Oare să fie pentru țara și poporul acesta? Poate că da. Și studiile mele moldovenești au acest țel. Și va fi nevoie de studii **românești** mai multe!

La Arhive aici e tărăboi mare: se „anchetează” activitatea direcției. Sunt zvonuri de multe feluri. Când se va încheia poate vom afla ceva mai precis. Până atunci să vedem.

Am citit cu plăcere și interes nota D-nei Turcu despre portul popular din Moldova acum o sută de ani și despre haina umilirii. De ce este așa de Turc și nu înțelege să dea mai mult și mai des? Să fie „aurora” istoriei portului moldovenesc întreg! Iar am ajuns la Moldova! Cât de mult aș vrea s-o văd iar – Moldova toată – de pe Ceahlău!

Iată, îmi pare rău că se isprăvește hârtia și nu mai am loc pentru explozii lirice. Sper să nu uit continuarea pentru data viitoare!

Până atunci respectuoase sărutări de mâini D-nei Turcu și d-tale urări de sănătate și calde îmbrățișări de la

A. Sacerdoțeanu

D.J.A.N. Iași, Fondul personal *Constantin Turcu*, 4259.

1964 mai 1, București. Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.

Scumpe Domnule Turcu,

Am primit și citit cu plăcere ultimele noutăți ce mi-ai trimis. Interesantă și problema criptografiei noastre, care mai are mult până să se definitiveze, mai ales mult discutata Șcheiana. Crezi în adevăr că manuscrisul este de la sfârșitul secolului al XVI-lea?

Văd că în Iași s-au înmulțit turcii. Ca să nu lipsească nici din literatură. Este vreo rudenie a D-tale, acest tată al lui Janos Matyas, sau e o rămășiță a **jugului otoman**?

Mai demult aveam gata un pachetel cu reviste și am tot întârziat cu trimiterea până a apărut și nr.9-10/1963 din „Mitropolia Olteniei”. În unele sunt și mărunțișuri de-ale mele. Trimit însă și un dublet ce am din „Studii și cercetări” (care acum văd că devine **Anuar**), întrucât sunt sigur că-ți este cerut. Verificând rafturile cu cărți în vederea despărțirii de unele din ele am dat peste harta Ceahlăului, care de bună seamă am uitat să ți-o înapoiez la timp (adică după goana noastră pe Ceahlău). Vei fi bun și ierți întârzierea apreciabilă de care sunt vinovat.

Despre „bucuriile” și amărăciunile de pe aici nu am a comunica nimic nou. (Cred că ai primit scrisoarea de confirmare a pachetului trecut, în care era și impunătoarea **Dezvoltare a economiei Moldovei**¹). Poate noutățile să vină la 23 august. Ar fi noutăți-bancuri-multe, dar acelea privesc pe olteni și în calitatea mea de oltean (sub ocupație) n-o să le fac propagandă.

Astăzi am fost scutit de defilarea de 1 Mai (și n-a fost rău). Din considerație pentru bătrânețe. Sper însă că mai am până să ajung senil. Cu voia sau fără voia „prietenilor” stăruie să fiu același.

Transmite D-nei Turcu toate cele bune și de cuviință.

Închei aceste rânduri fără nerv cu apropiatul tradițional „Cristos a înviat!”

Cu veche prietenie,
A. Sacerdoțeanu

¹C. Turcu, *Comerțul Moldovei între anii 1848-1864*, în *Dezvoltarea economiei Moldovei (1848-1864)*, București, Editura Academiei Române, 1963 (în colaborare cu N. Corivan).

155

1964 mai 5, București. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

Adevărat a înviat!

Tradiționalul răspuns pe care îl dau acum, scumpe domnule Turcu, nu vine numai din tradiție ci și din credința că poate reînviem și noi cei obidiți ai soartei. Poate că nu vor mai fi stilizatori și recenzanți hoți și nici protecționism pentru ei. Poate!

Comunicarea despre succesiunea domnilor Moldovei am ținut-o la slaviști și a avut succes deosebit. Au fost și elevi de-ai lui Onciul – mai sunt încă – și m-au felicitat spunând că de la Onciul n-au mai auzit conferințe atât de bine încheiate și care să fi mers atât de adânc în analiză. N. A. Constantinescu mi-a spus că l-am depășit pe Onciul în logică și construcție. Cât privește publicarea să vedem ce spun recenzanții și stilizatorii. Facultatea noastră a răspuns deja punând în aceeași zi și la aceeași oră ședință sindicală generală și obligatorie despre educația comunistă a studenților!

Îmi pare bine că lucrarea în colaborare înaintează și că vă bucurați de gentilețea franțuzească pentru informare. La noi, ca să capeți o fotografie de pe un document din provincie îți trebuie un dosar de adrese și aprobări. Oameni și oameni, atitudini și atitudini față de știință și de nație!

De la Direcția generală nu mai știu nimic. A fost dată afară o secătură, dar cu o uscătură nu moare pădurea! Cum a fost ciclonul de Florii poate mai vine unul și mătură gunoiul. E de dorit.

La 2 l.c. v-am trimis reviste bisericești cu chestiuni semilumești de ale mele. Poate le-ai primit până în seara asta și le descifrezi criptogramele.

Alte noutăți sunt lipsă. M-a tulburat o mică gripă și acum o zgâlțâie pe soția mea. Se pare că nu se poate fără asta.

Sărutări de mâini D-nei Turcu, iar D-tale calde îmbrățișări.

A. Sacerdoțeanu

D.J.A.N. Iași, Fondul personal *Constantin Turcu*, 4261.

156

1964 iunie 27, București. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

Scumpe Domnule Turcu,

Venind astăzi alene spre casă găsesc noul d-tale mesaj... mitropolitan și gândesc că mi-am pierdut și eu capul (ca în desenul bine creionat ce mi-ai trimis, dar nu din aceleași motive) de nu am dat semn de viață mai bine de o lună. Sunt stări pe care nu le poți explica și sunt detașări pe care nu le poți motiva. Am impresia că acum, mai mult ca oricând, sunt în mare incertitudine. O greșită concepție de politică de servitute și o sistematică stigmatizare a dragostei de neam și de muncă ordonată, constantă și devotată, ne-au sfârâmat vigurozitatea fizică și capacitatea intelectuală încât nu știu cum vom încheia cavalcada fără călăreți. Articolul din „Viața economică” mă dezarmează: e bun, dar dacă viața nouă pe care o întrevădem, sau credem că o întrevădem, rămâne să fie pusă în mișcare de aceiași „oameni”, care ne-au stigmatizat fiindcă am muncit și fiindcă am iubit... romanitatea orientală, atunci nu ne putem aștepta la nimic bun.

În afară de acest lucru, care nu este lipsit de importanță, altceva mai de seamă nu văd în jur și nu aud să se găsească. Totul e din domeniul așteptării. Și suntem obișnuiți să așteptăm.

Altceva nimic nou. Încerc să aștern pe hârtie comunicarea pentru sesiunea I. Bogdan, care s-a amânat, dacă nu se va fi amânat **sine die**, și nu prea pot să o fac. Nu știu cum trebuie să mă **strecor**, căci mi-a răsărit o idee năstrușnică: bulgarii sunt o rămășiță slavă a unei mase slave care se

întindea din Carpații Păduroși până în Peninsula Balcanică. În dreapta Dunării aceștia au prevalat asupra autohtonilor în timp ce în stânga fluviului au prevalat autohtonii. Sper totuși că voi putea demonstra aceasta cu destule amănunte!

La arhive sunt noutăți. Duzinchievici a fost adus în direcție cu o sarcină pe care nu mi-a putut-o lămuri bine. Au fost readuși și alții. Nu ai avut o propunere în acest sens? M-aș fi bucurat să te văd din nou la **Catalog** chiar dacă „șeful” nu va avea cap nici atunci.

Văd că în iulie sunt blocat în București la munca patriotică sau practica studenților. N-am în **norma** mea din anul acesta practica în producție, dar văd că ne-au pus fără drept și fără voie. Rămâne să înghit și asta pentru binele patriei! Îmi va rămâne luna august, care probabil va aduce și ea surprize. În principiu însă aș vrea să mă odihnesc la Sibiu. Dar nimeni nu poate să-și facă un plan chibzuit într-o lume planificată.

Nu știu din ce motive am întrerupt scrisoarea aceasta când am început-o acum cinci zile. Firul nu mai poate fi legat decât că avem mai multă bucurie: în 18 luni vom avea salarii mărite până la ultima gaură a curelei. Și după aceea iar va începe grija pentru îmbunătățirea traiului. Fii liniștit: aceasta nu pentru pensionari, care nu mai sunt un capital dacă n-au izbutit din două măcar una: ori academicieni să fie, ori să aibă carnetul roșu.

În sfârșit, cursul meu de arhivistică a ajuns la minister, adică la editură care, nici mai mult nici mai puțin îmi cere să-l reduc la jumătate fiindcă atâta e trecut în planul editorial. Este multă muncă băgată acolo și mult împodobită cu suferințe morale. După 12 ani de tribulații nu cred că mai este cazul să fac această operație sângeroasă și am să renunț la el. Am și spus-o impiegatului ministerial care mi l-a înmânat: „N-aveți nevoie de un curs greu muncit și pe care îl așteaptă lucrătorii din arhive de multe trepte, eu renunț de a-mi mai pierde vremea cu a nu știu câta revizuire!” Stăruia să nu fac asta și să-mi valorific munca. L-am bătut pe umăr și i-am spus: „Ești tinerel și mai poți crede că lucrurile merg așa cum se spune. Eu am o vârstă care nu-mi dă dreptul să cred că voi ajunge ziua aceea când vorbele vor corespunde faptelor”.

Acum pe această poziție sunt. Ce va fi mâine rămâne necunoscut. Mafalda poate o fi știind!

Închei, că se sfârșește și hârtia, rugând pe D-na Turcu să primească respectuoase sărutări de mâini, iar D-ta prețuirea de totdeauna.

A. Sacerdoțeanu

D.J.A.N. Iași, Fondul personal *Constantin Turcu*, 4262.

157

1964 noiembrie 22, București. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

Scumpe Domnule Turcu,

Am tot dat zi după zi și nu am ajuns să mai trimit nimic, deși regulat am primit „Mitropolia Moldovei”. Iată însă că acum, când începe marea dramă a bibliotecii mele – alegerea – găsesc unele dublete care au interes pentru istoria Moldovei. Știu că ți se cer adesea lucrări care nu mai sunt în circulație și mă grăbesc să ți le trimit în acest scop, fiindcă altfel le ai. Adaog și „Mitropolia Olteniei” în continuare, cum și **Documente moldovenești** publicate la Chișinău, ce ai avut amabilitatea să-mi împrumuți pentru care mulțumesc infinit.

În afară de aceste lucruri mărunte trebuie să spun cu mâhnire că „Centenarul” Universității noastre nici nu se poate vedea, necum cumpăra. Ori poate fiindcă poziția mea a fost denigrată în toate felurile și nu am dreptul nici măcar la o asemenea genialitate a lui Ionașcu. Despre toate îți voi scrie poate cu alt prilej, după ce voi încerca să procur lucrarea.

În afară de acestea mai pot comunica amănuntul că am terminat „Sfatul domnesc al Moldovei până la Ștefan cel Mare”, o ediție critică a pomelnicelor Mrii Argeș și o comunicare despre organizarea bisericii române în sec. IX-XIII, pe care o voi susține la sesiunea comemorativă I. Bogdan (dacă va fi „aprobată”). Acum sunt dator să „reduc” la 360 pagini cursul de arhivistică (acum are 550 pagini)! Și așa mai departe: scrie, revezi, iar scrie, iar revezi, după cum cer „referenții” și „admit” responsabili redacțiilor (de tot felul). Sunt sătul! Este probabil că voi pune jos condeiul în ce privește

lucrările științifice în avantajul celor memorialistice. La 60 de ani este și aceasta o concluzie!

E multă vreme de când nu mai am vești de la d-ta. Cum stai cu sănătatea și cu activitatea de cercetare? Dar Dna Turcu?

Te rog să-i transmiți cele de cuviință iar Dta primește o bună și depărtată strângere de mână,

A. Sacerdoțeanu

D.J.A.N. Iași, Fondul personal *Constantin Turcu*, 4263.

158

1964 decembrie 2, București. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

Stimate Domnule Turcu,

Nici nu-ți închipui ce mare plăcere mi-a făcut primirea întregii scrisori pe care am primit-o ieri. Se vede că ai fost bun arhivist (ceea ce nu exclude pe aceea de istoric) de vreme ce poți păstra 5 luni o scrisoare pe care trebuia să o expediezi. Ceea ce scrii în fiecare din ele îmi răscolește lucruri destul de neconvenabile, mai ales că de unele nici nu știam, cum e cazul cu sărbătorirea unui bulgar și ce s-a întâmplat la Sofia. După părerea mea aici e mai mult decât susținerea unor interese ale noastre; e în joc stabilirea adevărului istoric și probitatea istoricului. Acest lucru nu are cine să-l mai facă astăzi când toți „istoricii” „formați” **de noi** (!) se scoală sentențioși în picioare ori de câte ori apare o „declarație”. Și jură toți numai în ea și înjură toți tot ce a fost și tot ce este gândire și muncă românească. Ce păcat că sfârșim viața în asemenea marasm!

Chibzuite și poetice îmi par însă comemorările cotnaricești de care îmi vorbești. Dar cu acestea nu se uită cele de mai sus. Rămân însă uimit de atitudinea lui Gheorghe U<ngureanu> față de Pricop. Atât de mult se teme el de eclipsare? Sunt chiar indignat de purtarea lui în chestia actului privitor la Alecsandri arhivist. Aceasta demonstrează specimenul de arhivist împotriva căruia am luptat continuu: ascunzător, doritor de acte!

În ce privește cursul de arhivistică am mai căpătat 100 de pagini în plus. Mă gândesc să-l revăd în condițiile acestea, dar îmi zic: blestemat să fie cine va mai redacta vreun curs **planificat!** De altfel, nu mai am la dispoziție 12 ani pentru trecerea prin furcile caudine universitare a unui nou curs, deși aș fi dorit să dau neamului ăsta un manual de diplomatică, unul de științe auxiliare ale istoriei și despre izvoarele medievale ale istoriei universale. Pe acestea am să le duc cu mine!

Nu m-am interesat de bibliografia Hașdeu. Poate că s-a aprobat. Am să reiau chestia. Mi-ar face plăcere să apară, deși e neplăcut să reiei o chestie veche de 7 ani.

Despre drama bibliotecii mele nu mai vorbesc. Deocamdată încep „concentrarea” ei în pivniță, dar nu știu cum o ajunge până în primăvară. Poate între timp voi găsi vreo soluție. Poate că vom renunța la soluții!

Îmi pare rău că nu participați la sesiunea Bogdan. Văd că sunt puține comunicări. Între ele este și „bomba” mea pe care în seara asta trebuie să o „reduc” la timpul disponibil: 10 pagini (din 34 text și tot atâtea note). Această reducere o consider normală pentru expunere dar mă tem de ce se va cere dacă va fi sortită și publicării. Dacă între timp nu apare vreo „declarație” sunt puține speranțe pentru știința „nedeclarată”. În fine, vor trece și astea și cât mai avem timp vom vedea ce se întâmplă.

Am citit și prezentarea lucrării ce faci cu Stoide. Aridă dar interesantă. Principial e angajată la vreo editură? Tema și capitolele le găsesc bune. Mi-aș îngădui unele întrebări: cum se explică data de început, 1730, și Chesarie al Buzăului? Dacă e nevoie de un titlu scurt (cel din notă nu arată obiectul principal, cartea), mi-aș îngădui să propun „Negoțul de cărți și circulația lor în țările române în 1730-1830”. Văzând amploarea tematicii nu trebuie diminuată cu „contribuții”, care ar presupune numai **unele** aspecte ale negoțului de cărți. În privința capitolelor nu este mai bine capitolele 5, 8 și 9 să fie grupate la un loc cu 3 subcapitole: 5. Negoțul... a) legăturile... b) T.R. și c) Moldova și Tr<ansilvania>? aceasta ar permite unitate în expunerea elementelor generale și comune. Cap. 13 l-am pune după 7 și împreună după 4. Cum vezi, mă amestec unde nu-mi fierbe oala, dar o sugestie nu strică. Stoide este la Iași și lucrați împreună? Astfel la distanță, cum colaborați?

Mulțumesc pentru fișa privitoare la organizarea arhivei Postelniciei. Bogatul **Manual Administrativ** al Moldovei mi-a stat la îndemână pentru multe informații, care și-au găsit locul în cursul special

de **Arhivistică românească** ținut în 1953. O parte din conținutul său a intrat și în redacția mult discutată. Când voi termina cu revizuirea acestuia, așa pentru mine voi relua vechiul curs să fac o istorie a arhivelor și a arhivelor noastre, care lipsește încă, mai ales **securitatea** arhivelor interzice astfel de explorări! Poate că acum, când I. Mărcuș a fost numit loțiitor de Director general, se va schimba ceva și pe la D.G.A.S. Poate! Aș fi decepționat încă o dată, dacă nu se va putea.

Promisesem cândva să-ți trimit referatul lui Jakó. Iată anexez aici o copie a lui. Îmi pare rău că nu am și răspunsul meu de o pagină. Vei primi-o și pe aceea mai târziu când voi putea-o face.

Cum vezi, ai acum ce citi!

Și fiindcă se sfârșește spațiul epistolar transmit d-nei Turcu sărutări de mâini și D-tale calde urări de sănătate și voie bună!

Al D-tale,
A. Sacerdoțeanu

D.J.A.N. Iași, Fond personal *Constantin Turcu*, 4264.

159

1965 februarie 9, București. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

Scumpe Domnule Turcu,

După cum vezi am ajuns greu la scris. Sper că nu din cauza bătrânețelor, care își au și ele partea lor de vină, ci a nestatorniciei omenești. Aceasta la rândul ei are cauze obiective, care fiind obiective nu mai trebuie demonstrate!

Văd că am scris atâtea rânduri și încă nu am spus nimic. Sunt însă mulțumit că astfel fac și eu marxism-leninism.

Este adevărat că de la 2 decembrie anul trecut nu am mai scris. Nu mi-a fost gândul la aceasta! Comunicarea mea la sesiunea Bogdan nu am ținut-o, fiind oprită de ministrul Livescu: Ce caută biserica la I. Bogdan, zice-se că ar fi fost indignarea acestui acum proaspăt semiacademician. Am totuși

nădejdea să fie publicată. Am revăzut cursul de arhivistică pentru a-l încadra în noul „spațiu vital”, cum bine spui, și l-am predat la 30 decembrie. Acum aștept noile obiecțiuni și mai știu eu ce! Am mai ciocănit ultimile obiecțiuni la succesiunea domnilor Moldovei și care acum ar putea căpăta blagoslovenia comitetului de redacție al „Romanoslavicej”¹, unde mai vreu să vâr și Sfatul domnesc al Moldovei până la Ștefan cel Mare.

Pe lângă toate acestea au mai fost examenele semestriale și de stat, iar timpul a fost așa de scurt. Înțelegi dar de ce am fost așa de lăsător cu corespondența. Te felicit acum pentru manifestările Creangă, deși îmi pare rău că cele două articole nu au apărut. Mai ales că motivarea este așa de stupidă la... Bacău. Am citit la timp și dezacordul lui Ivașcu², cu care nu sunt de acord. Mare om a ajuns și acesta. Dar nu mă mai miră nimic. Și totuși nu sunt un resemnat; mai am nădejdi în bunul simț românesc; chiar dacă și premiile Academiei se dau pe sprânceană, pe capitole de lucrare și nu pe lucrare. Am impresia să suntem iar în vremea martelării numelor damnate. Cine o fi trăgând asemenea sfori? Nu cumva **Turcu** e considerat o reminiscență a jugului otoman?

Sub bandă trimit iarăși un nr. nou din M.O. dar și „G<azeta> Lit<erară>” ce mi-ai trimis, căci îl aveam și știu că-ți face trebuință. La rându-mi am primit și eu „Mitropolia Moldovei” 5-6/64.

Ar mai fi multe de scris dar condeiul este obosit. La arhive oamenii au nădejde în Mărcuș³. Și el vrea să încerce ceva. L-am văzut o dată și mi-a vorbit de nădejdea lui. Dar nu știu ce va fi și ce va putea, căci neisprăvitul de Dinu⁴ care dă acum examenul de stat – mă tem că o va lua razna și mai rău. De, acum e isprăvit și titrat! **Vezi bine**, predecesorul său, numit Hașdeu, nu a reușit acest lucru nici în 25 de ani cât a fost Director general al Arhivelor în timp ce actualul a făcut-o numai în 5. Ciobanul ieșan, pentru a scăpa de guturai, într-o proximă ședință anuală ar trebui să propună să se păstreze loc de statuie sau chiar monument pe dealul arhivelor pentru Dinu între Onciul și Hașdeu! Dar cine știe când se va ține acea ședință.

Și altele ar mai fi de scris, dar pe lângă oboseală mai este și pregătirea alegerilor. Până atunci <poate> că ne vom mai scrie sau, poate, ne vom întâlni, dacă vii pentru contractarea lucrării sau pentru alte treburi prin București.

Respectuoase omagii D-nei Turcu și D-tale o caldă strângere de mână de la

A. Sacerdoțeanu

D.J.A.N. Iași, Fondul personal *Constantin Turcu*, 4265.

¹ „Romanoslavica”, revista Asociației slaviștilor. A apărut din 1938 la București, neregulat, promovând studii și articole referitoare la istoria slavilor, la documente și manuscrise slave din țară și străinătate.

² *George Ivașcu*, istoric și critic literar, ziarist. A condus revistele „Contemporanul” și „România literară”. A publicat *Istoria literaturii române*, vol. I, București, 1969.

³ *I. Mărcuș*, director al Arhivelor Statului din Cluj.

⁴ *Nicolae Dinu*, director general al Arhivelor Statului (1960-1965).

160

1965 aprilie 20, Piatra-Neamț. *Virgil Mihăilescu-Bîrliba către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Stimate domnule profesor,

Vă rog să mă iertați pentru îndrăzneala mea de a vă scrie. N-ași fi îndrăznit să vă scriu, dacă n-ași fi știut încă din anii facultății, că dv. sunteți înțelegător cu cei care vă cer ajutorul. Spre nenorocirea noastră, a multora din cei care am terminat facultatea, și la sfârșitul celor cinci ani de studenție mai avem nevoie de ajutor, lucru, care nu mi se pare lăudabil pentru noi, cu regret, și eu fiind printre ei.

Nu vreau să vă fac să pierdeți mult timp cu scrisoarea mea, așa că voi fi scurt în a vă spune ce vă rog. Ultima oară când v-am văzut, domnule profesor, am pomenit de faptul că mă procup, cu toată slaba mea cultură istorică, de feudalismul timpuriu și de unele corelații pe care doresc să le fac cu onomastica și toponimia veche și nouă. În legătură cu aceasta nu știu precis, dacă documentele de proveniență lituană sînt toate în „*Monumenta medii aevii historica res gesta Poloniae illustratia*”, ed. 1882 sau există un corpus separat lituan; de asemenea nu știu dacă absolut toate documentele poloneze se află în „*Monumenta medii aevii...*”.

Pînă acum am fișat numai vol. I de documente, cel privitor la Transilvania (1301-1320) și abia acum mă apuc de restul (găsesc aici și Costăchescu și Hurmuzaki), dar la Piatra nu se găsește „Contributions onomastiques” și încă multe altele așa că întîmpin greutăți în acest sens. V-ași ruga dacă aveți timp să mă lămuriți în legătură cu volumele de documente de mai sus și să-mi spuneți dacă nu fac ceva inutil sau dacă, căile (*sic* !) pe care pășesc sînt cele mai indicate.

Îmi iau permisiunea de a vă ura dv. și familiei dv., multă sănătate și putere de muncă.

Piatra-Neamț
20.IV.1965

Cu respect al dv., fost student,
Virgil Mihăilescu-Bîrliba

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 827, f. 118.

161

1965 mai 17, București. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

Scumpe Doamnule Turcu,

Nu știu de ce mi se pare că tot mai greu pot ține condeiul în mână. Probabil că mintea nu-l mai ajută la scris avînd în vedere zilele – deloc plăcute – în care ne târâm existența. Și totuși trebuie să trăim păstrînd în suflet aceeași dorință de muncă și de nădejde.

După asemenea platitudini ar trebui să urmeze ceva mai cotidian și mai interesant, dar nu știu ce să scriu. Să-ți spun lucruri pe care le simți și le știi, n-am găsit. Să arăt că s-au prăbușit în ultimele luni oameni care se nasc la secole – nu pot pune între aceștia și pe Ralea¹, pierdut în vara trecută – a simțit-o oricine s-a născut în această țară. Să-mi arăt amarul că această țară nu e încă întregă? La ce bun! În sfârșit, ce ar trebui să scriu ca să te intereseze cât de cât? Poate chestiuni nostalgice, dar acestea nu mai pot încăpea într-o scrisoare!

Așadar, te întreb de sănătate și ce mai trebuluiești prin hârțoage. Mi-au plăcut cele trimise și comemorarea lui Creangă² în „Iașul literar”³. Contribuția d-tale este remarcabilă și-mi place că mergi pe linia lui Moș Ghiță. Și aspectele culturii în timpul lui Ștefan cel Mare⁴ sunt domoale, dar pline de miez. N-au avut loc în „monumentalul” volum care începe cu elucubrațiile stănesciene, din care nu sunt de reținut decât stufoasa prezentare a lui Elian și noutatea întrebuițării documentelor de către Radu Manolescu. Clicile anticulturale rămân mai departe în floare.

Mă întreb dacă mai putem continua în acest fel de a lucra. Și totuși ni se cere să creăm!

De la Arhive nu mai știu nimic. Cei buni s-au dus și de la cei noi nu pot înțelege nimic. Acum e în curs o nouă anchetă înainte de a se termina cea începută în toamnă. Cercetează acum și în exterior. Văd că treaba nu curge și doresc informații și propuneri. M-au chemat și pe mine. Le-am dat oră azi la 12 (scriu la 2,30!) și sunt curios să văd pe ce linie merg. Ni s-a anunțat că vor sta de vorbă și cu catedra de arhivistică în plenul ei mâine la 10 ore. Atitudinea poliphemilor Ionașcu și Vârtosu va fi în atenția mea, <dar> doresc totuși să-și găsească un loc convenabil și arhivistica. Sper că-ți comunic amănunte după aceea, dacă vezi că te mai pot interesa.

Am o bucurie să-ți anunț: am făcut corectura în pagini la succesiunea domnilor Moldovei pînă la Alexandru cel Bun. Este o bombă pentru care nu aștept vorbe bune. Dar și una mai rea: soția mea este destul de grav bolnavă. Din vara trecută merge din rău în mai rău.

Sper că D-ta ești sănătos și tot astfel și d-na Turcu. Te rog să-i transmiți omagiile mele iar pe D-ta te îmbrățișează, cu aceleași calde sentimente de totdeauna,

A. Sacerdoțeanu

P.S. Peste câteva zile ai onomastica în calendarul creștin. Țin să te felicit din inimă.

D.J.A.N. Iași, Fondul personal *Constantin Turcu*, 4266.

¹ *Mihai Ralea* (1896-1964), eseist, sociolog, psiholog, profesor la Universitățile din Iași și București, membru al Academiei Române; director al revistei „Viața românească” (1933-1964).

² C. Turcu, *Ion Creangă. Biografia comentată a operei sale*, în „Iașul literar”, anul XV, nr. 11, noiembrie, 1964.

³ „Iașul literar”, revista filialei ieșene a Uniunii Scriitorilor, fost „Iașul nou”, care, în 1970, devine „Convorbiri literare”.

⁴ C. Turcu, *Aspecte din istoria culturii românești din timpul lui Ștefan cel Mare*, în „Mitropolia Moldovei”, XL (1964), 9-10, p. 484-497.

162

1965 iulie 2, București. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

Iubite Domnule Turcu,

Fără îndoială că ai fost disperat de faptul că nu am dat nici un semn că am primit atât revistele cât și scrisoarea din 4 iunie. Am tot lăsat zi după zi și am ajuns la nepoliteță. Pe lângă examenele de sfârșit de an și de diplomă s-a adăugat și dorința mea ca până la sfârșitul lunii să revizuiesc o seamă de studii de ale lui Onciul pentru ediția contractată cu Editura Științifică. Nu am realizat nici aceasta decât în parte. Acum a venit practica în producție, pe care nu o aveam în plan dar se impune ca salahorie în cinstea care se cinstește luna aceasta. Deci până la 23 iulie sunt prins cu șederea în București.

Pe de altă parte am impresia că nu o să pot pleca deloc, fie pentru că aștept o locuință nouă, fie din cauza sănătății soției mele. Și anul acesta mai mult ca oricând aș fi vrut să evadez. Dar azi toate sunt mai puternice decât omul deși de obicei se spune almintre.

Mă refer acum la tema scrisorii din 26 iunie. Te felicit pentru contractul de la „Meridiane” și nu mă îndoiesc de lucrul bun pe care îl vei face. Γάλα „lapte” poate fi de bun augur să-ți aducă un spor în casă și o lucrare în plus în lista bibliografică! Fără îndoială însă numele mănăstirii nu poate veni nici de aci, nici din anonima sa bosforică. I. Jordan nu ia poziție categorică. Părerea mea e să ne alăturăm lui Philippide¹. **Originea românilor II**, 373-375, în sensul că e un nume turcic, a cărui vechime dacă nu urcă la avar, poate veni sigur de la pecenegi sau cumani (**galat**), nu însă **arab**. Nume de această origine sunt numeroase în țară, în Moldova mai ales (inclusiv **Ceahlăul!**). Și pentru **Iași** cred probabilă etimologia lui

Philippide. Este deci posibil ca alătura cu târgul Iași să fie și **cetatea** (de unde atât Galata cât și Cetățuia azi) care, arată o conviețuire anterioară întemeierii. De această conviețuire româno-turcică nu mai trebuie să ne speriem. Bine dovedită în esența ei ea stabilește definitiv teza **continuității**, după mine și în Moldova. În concluzie, cred că înlăturarea Galatei constantinopolitane, ca împrumut, poate fi făcută fără teamă.

Să ne întoarcem acum la prima scrisoare. Mi-au făcut plăcere cele ce-mi scrii despre „stilul” meu, dar cred că exagerezi destul de mult! Nu mai am sufletul de acum 30 de ani când **simțeam** multe, deși îmi dau seama că el este același. Dar acum nu mai pot – îl înțepă multe viespi. Totuși, în cartioanele mele vor rămâne unele pagini ce scriu **asa pentru mine**. Câte voi putea strecura în revistele bisericești vor fi o mângâiere pentru mine.

Ai dreptate pentru completarea **aici** în loc de **ani**. Dacă voi putea ajunge vara asta la Hurei am să verific toate inscripțiile republicate în articol. Ți-ar conveni o plimbare în acele părți în luna august? (când sper că mă duc totuși vreo 10 zile). Nu te-ar costa decât drumul, cam lung, și oboseala. Mie mi-ar face plăcere să tăifăsuim împreună pe potecile vâlcene.

În ce privește întrevederea cu „arhiviștii” a fost interesantă. Noua anchetă constată numai greșeli la actuala conducere. Dar despre aceasta am să-ți scriu pe larg când am venire. Menționez acum că întâmplător la direcție am întâlnit pe baciul arhivelor moldovene și a ținut să-mi ceară unele păreri despre noutățile sale. Mi-a cerut adresa să-mi comunice un document interesant. I-am arătat mirarea că în 12 ani nu a putut să o afle. Era și Dăscălescu de față.

Îmi pare foarte rău de starea de „nesănătate” în care te afli. Cred însă că nu te lași învins de ea și o vei transforma în sănătate deplină așa cum o dorim toți. D-na Turcu, pe care o rog să primească respectuoasele mele sărutări de mâini, are grijă să nu te lase pradă melancoliei.

Cu acestea rămân același,

A. Sacerdoțeanu

N.B. Mi-am schimbat oficiul poștal în loc de 28 am acum 53. Îmi pare rău după factorul vechi. Îl chema Moldoveanu.

¹ *Alexandru P. Philippide* (1859-1933), lingvist și filolog român, întemeietor al școlii lingvistice de la Iași.

163

1965 august 3, București. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

Scumpe Domnule Turcu,

Nu credeam că și de data asta întârzii atât de mult cu răspunsul când am văzut că vei avea plăcerea să-mi vezi juvetenlandul, dar zilele așa de repede au trecut încât abia acum pot pune condeiul la contribuție. În primul rând am hotărât să plec din București joi, 12 august, seara cu destinația satul meu Costești Vâlcea, unde să stau vreo zece zile. Dacă poți face acest drum lung am merge împreună. Vreau să fiu de Sf. Maria acolo fiindcă este bălci la Bistrița. Dacă data nu e prea aproape comunică-mi să iau bilete din timp (spre Călimănești merge multă lume). Itinerariul este: București-R.Vâlcea cu trenul de noapte (accel. 207), R.Vâlcea-Costești cu IRTA (sunt mai multe curse spre Horezu, dar una are cap de linie chiar în sat, recte m-rea Bistrița). Acolo am face un plan de deplasare în împrejurimi și poate pe munte. Voi fi încântat să fac acest drum împreună. Vom sta la frații mei fără nici o cheltuială dar cu dragoste frățească.

Cu poșta de aseară v-am trimis primele exemplare din **sucesiunea**, cu rugămintea să remiți și cele notate anume. Mă interesează părerea d-tale de moldovean. Am impresia că fărăm unele tipare... demodate. Cred însă că voi supăra pe mulți. Sunt totuși mulțumit că a putut apărea deși este acolo șah la „Tratat”. Nu e însă ultimul!

Onciul nu e ediție nouă, nici vol. II, ci o culegere masivă sub titlul **Scrieri istorice**. Am ales 25 titluri referitoare la cele două probleme cardinale ale lui Onciul: continuitatea poporului român și întemeierea principatelor române, din vol.I (1946) numai trei studii nu intră. Să vedem dacă vor rămânea toate cele alese!

Cred că dubletul Galata-Cetățuia merită să fie pus în circulație alături de alte exemplare (unul îl și ai!). Acestea arată cu siguranță vremuri depărtate despre care alte izvoare istorice tac. Să facem să vorbească acelea care s-au păstrat în toponimie, în limbă. Nu știu dacă voi putea tipări cele două studii ale mele despre **bănie** și **procelnic**, dar ele fac aceeași dovadă pentru perioada migrațiilor.

Pentru Conachi va trebui să lupți mult ca să-l poți tipări. Poate vor veni schimbările așteptate în clicile redacțiilor și editurilor. Dacă nu se schimbă oamenii, **aceeași** nu pot face **altceva**.

La Arhive se pare că ancheta ultimă a fost foarte dură, de aceea directorul general a fost **moale**, dar mari nădejdi nu sunt pentru ameliorare. Se pare că Gh. Duzinchievici a primit preaviz, fiind bănuț de a fi fost codoșul lui Dinu. Se va vedea ce se va întâmpla, dar dacă aceasta a fost poziția lui, ca om de știință în fața unui incult încrezut, atunci rău a procedat.

Văd că ești nemulțumit de re alegerea la Societatea de științe istorice și filosofie. De ce? Poate că acum va trece la o mai largă publicitate și vei avea ocazia să mai scoți ceva din sac. Cel puțin aceasta să fie mulțumirea strădaniei.

Știu neajunsurile locuinței în bloc, dar nici în igrasia în care stau nu se mai poate. Mai ales că sănătatea soției mele este foarte șubredă. De aceea vara asta nici nu va putea merge undeva. De altfel și mamă-sa este acum între viață și moarte (89 ani!).

Mai sunt multe de spus. Le vom tăifăsuși când ne vom vedea. Poate atunci vom prinde limbă!

Rog pe D-na Turcu să primească alese salutări de la noi, iar D-tale toată dragostea de la

A. Sacerdoțeanu

D.J.A.N. Iași, Fondul personal *Constantin Turcu*, 4268.

1965 august 15, <Iași>. Constantin Turcu către Aurelian Sacerdoțeanu.

15 August 1965

Stimate domnule Sacerdoțeanu,

Am terminat de citit, mai demult, densul dvs. studiu „Succesiunea domnilor Moldovei”¹, de la „căpitănia” de margine a lui Dragoș Vodă și pînă la „țaratul” lui Alexandru – acest domn Bun pe care cronicarul anonim l-a văzut...cu ochi uimiți, mare cît un împărat, față de domnii din trecut! (Spunînd „dens” mă refer atît la conținut și la sistematizarea strînsă a problemelor și argumentelor, cît și la înfățișarea tehnică – tipografică a studiului).

Cred că ați avut o fericită inspirație încercînd gruparea izvoarelor narative pe „centre de informație tradițională”. Este o metodă care poate oferi argumente valabile pentru rezolvarea rațională a multor contradicții dintre diferitele cronici. Așadar nu atît greșelile de transcriere, omisiuni și adaose ale copiștilor, cît corectări și consemnări de date furnizate de tradiția locurilor unde s-au alcătuit ele. Faptul a fost observat și de Ureche care, găsindu-se în fața unor nepotriviri de date în izvoarele consultate de el, le-a trecut uneori împreună, spunînd că ar putea să fie adevărate și unele și altele.

Analiza pe care o faceți dvs. acestor izvoare pentru clarificarea unei singure probleme, cu principalele ei aspecte – succesiunea și filiația denumirilor și durata domniilor – precum și confruntarea datelor aflate în cele patru categorii de izvoare, cu datele oferite de documentele diplomatice, și chiar cu cele ale monumentelor epigrafice inclusiv poziția acelor din necropola de la Rădăuți, este metoda cea mai indicată pentru clarificarea multor probleme „încîlcite”, cum bine spuneți dvs.

Nu-l am la îndemîină, dar acum îmi vine în minte, muncitul studiu al lui George Pascu, „Letopisețul cel moldovenesc”, în care autorul face o confruntare globală a textelor vechilor letopisețe între ele și, mai ales, între acestea și cronica lui Ureche, spre a reconstitui arhetipul, azi necunoscut, folosit de cronicar. Pascu nu și-a dat însă seama că letopisețul lui Ureche

reprezintă „tradiția de sud” și deci era normal să difere de alte izvoare. Dar, oricum, mult bîrfitul profesor ieșan a făcut un studiu amplu, interesant și util pentru istoria literară și chiar pentru istoria însăși, întrucît a utilizat – atunci cînd a simțit nevoia să precizeze anumite date încurcate de cronologie – chiar și documente diplomatice.

Deci întorcîndu-mă la lucrarea dvs. – organizarea unui nucleu statal în Moldova se datorește lui Dragoș, fie și ca mandatar al regelui Ungariei care „l-a trimis” în răsărit, după alungarea tătarilor. Documentele sînt de acord cu tradiția legendară. Se pare însă că fapta are un înțeles mai adînc. Dragoș știa ceva și ne-o spune prin pana lui Miron Costin (Cronica polonă, partea a III-a, descălecatul). El știa că e român și că se află în pămînt strămoșesc! „O, tineri, aici e patria noastră...eu nu mai plec de aici. Voi reclădi locuințele strămoșilor noștri!” Poate că acolo era chiar Cîmpul lui Dragoș, de la „marginea” țării Moldovei și a Ungariei...

Nu are importanță că Dragoș s-a întors totuși în Maramureș, cum au făcut cîtiva ani mai tîrziu și Balc cu frații lui „lăsîndu-și averile și părinții în țara lor moldovenească”. În schimb, n-a mai vrut să plece Bogdan! Și declararea lui ca infidel precizează momentul independenței statului moldovean.

Nu mi-am închipuit, totuși, că au fost atîtea frămîntări între feudele și voievodatele moldovene în anii începuturilor! Așa dar Lațcu a reușit să facă mai mult decît tatăl său, în problema unificării statului. Iar Roman și Iuga sînt niște organizatori pe tărîm administrativ și economic (Iuga a întemeiat satele și orașele pe la locurile cele mai bune, spune Ureche).

Cele două scheme – una a neamurilor maramureșene și alta a domnilor Moldovei v-au dat desigur mult de lucru! Ele sînt, desigur, foarte utile pentru fixarea vizuală a succesiunii și a filiației, pe cît a fost posibil să o dovedeți. V-am admirat ideea de a pune la contribuție în acest scop și ordinea în care sînt așezate lespezile din Biserica Rădăuților!

Încolo, ce să mai spun? Costea a fost deci un pretendent. Dar în legătură cu moșia lui e de văzut dacă Movila Varlov nu e Movila Vulturului, care există prin acele locuri. Iar cu privire la Iuga Vodă, e foarte interesant articolul lui M. Costăchescu „Observări cu privire la Iuga Vodă” unde sînt multe discuții în legătură cu succesiunea, fiația și cronologia (Buletinul „Ion Neculce”, vol. V, p. 331-341).

Închei aceste rînduri mulțumindu-vă călduros pentru trimiterea studiului dvs., care mi-a făcut o mare plăcere și, totodată, vă felicit din

inimă că ați reușit să aduceți lumini noi la această problemă dificilă a începutului statului moldovean.

Respectuoase sărutări de mână Doamnei.

Alese salutări de la soția mea.

Cu multă considerție, al dvs.

Constantin Turcu

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 835, f. 75-77.

¹ A. Sacerdoțeanu, *Sucesiunea domnilor Moldovei pînă la Alexandru cel Bun. Pe baza documentelor din secolul al XIV-lea și a cronicilor românești din secolul al XV-lea și al XVI-lea, scrise în limba slavonă*, în „Romanoslavica”, Ist., XI, 1965, p. 219-236.

165

1965 august 28, f. I. N. A. Constantinescu către Aurelian Sacerdoțeanu.

28 aug. 1965

Dragă domnule Sacerdoțeanu,

Am citit cu atenție articolul „Sucesiunea domnilor Moldovei...” și te felicit încă odată pentru lumina ce ai proiectat asupra acestei cumplit de încîlcite probleme a istoriei Patriei. Cred că ai avut multă bătaie de cap cu istoriografia, din care cred că nu ți-a scăpat nimic și care nu bănuiam să fie așa de bogată și de variată în interpretări, mai mult decît cu isvoarele înseși. În această problemă cu isvoare atît de lacunare și plină de confuzii din cauza onomastice rudimentare a epocii, perspicacitatea criticei D-tale a creat un drum luminos. Din lămuririle genealogice și cronologice ce ai dat în acest studiu rezultă clar existența unor formații feudale anterioare întemeierii statului, cu rădăcini seculare în trecut.

Nu crezi că s-ar putea face ipoteza identității între Petru I cu Petru din Sepeniș, mai ales pentru că afirmi anexarea Sepenișului, de către cel dintîi? Există vreo afirmare, știre, că Petru I e fiul lui Costea? căci văd că al doilea Petru n-a intrat în discuție.

La p. 233 n. 2 ai tradus „milamu gospodariu” cu „oblăduitorului domn” în loc de „carissimii domini” din Hurmuzachi – ceea ce ar însemna că boierii moldoveni recunosc pe regele polon ca suveran în loc de suzeran.

Un caz de „nume marital” al soției după prenumele soțului, format cu sufixul **-a**, așa cum ai afirmat pentru „Mușata văduva lui Mușat” (p. 231) am consemnat și eu în Introducerea la „D<icționarul> O<nomastic> R<omân>” capitolul respectiv.

Cu cele mai afectuoase sentimente, omagii doamnei și cele cuvenite din partea soției mele.

N. A. Constantinescu

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 811, f. 87.

166

1965 septembrie 6, București. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

Scumpe Domnule Turcu,

Și de data aceasta m-ai prins în vină: două scrisori deodată în timp ce eu n-am putut răspunde nici cu două rânduri. Nici eu nu mai știu unde îmi este capul. Pesemne că scurtimea zilelor ce-mi mai rămân mă îndeamnă să cuprind mult și să nu fac mai nimic. Mărunțișuri, utile poate, dar numai atât am impresia că mai pot. Mă mulțumesc însă și cu ele, când am aprecieri așa de frumoase ca ale D-tale. Ce îmi pare rău e faptul că redacția „Romanoslavica” nu a vrut să-mi dea spațiu și pentru alte trei paragrafe pe care le avea **Succesiunea**, problema ierarhiei bisericești a Moldovei în acea vreme, cronicarii moldoveni și uricele lui Roman și Iuga și analiza textuală a pomelnicului de la Bistrița și cronicile româno-slave. Sunt mulțumit totuși că a apărut și atâta.

Pe curând sper să-ți trimit și alte mărunțișuri-pomelnice.

Mi-a părut rău că din motive obiective și estetice nu ai putut să mă însoțești 10 zile în Vâlcea. Vina e și a mea că m-am hotărât la acest drum

așa de târziu. La Costești am revăzut unele locuri de veșnică amintire, dar și ceva nou: **Peștera Muerii**, o minune a naturii, cum rar sunt pe fața pământului. Sper ca la anul, cu o pregătire mai timpurie, să reiau drumul împreună cu D-ta și cu D-na Turcu. Face ca din umbra Ceahlăului să vezi și umbra Parângului! Și elemente etnografice variate păstrate sub aceeași umbră de munte.

Înapoiat la București, îndată a trebuit să intru în circuitul obișnuit, în care însă mă plictisește participarea la un examen de admitere, cu consultații și cetiri de sute de teze. Dar n-am putut refuza fiind lipsă de examinatori: crema istoricilor facultății noastre, de la Maciu (Maciuca, cum spunea marele Kirileanu) până la Berza (cu berzaiomele lui iorghiste) fiind la Vâlcea. Fără îndoială că la întoarcere vom afla ce a fost acolo și ce filă din istoria omenirii au întors. Personal însă nu am nici o curiozitate de vreme ce ziarele noastre reflectă atât de puțin. **Ex nihilo nihil** [Din nimic nu iese nimic] de aceea n-au de unde face tam-tam. Ce regret e faptul că I. Ionașcu, fiind șchiop nu a putut ajunge la Beci și-mi tulbură vederea cu prezența sa în comisia examinatoare!

O noutate excepțională, care te poate interesa, cred eu! O dau cu rugămintea să nu o popularizezi. De la Sibiu am primit o carte poștală ilustrată de la G. Ungureanu cu „respectuoase salutări și multă sănătate”. E primul semn că în ultimii 12 ani, el și eu am continuat să existăm fără să știm. Eu interpretez asta ca un semn rău, deși nu cred în semne!

După ce scap de buclucul zilei, adică examene, reiau pe Onciul, care mă obsedează cumplit. Voi putea termina în 3 luni?

Sănătatea soției mele încă lasă mult de dorit și asta nu lasă mintea slobodă la zăbava cărților. Încerc să lupt cu toate.

Nesiguranța datei când voi avea repartiția noului apartament mă tulbură tot așa de mult. E încă o întrerupere în lucrul mult ce am de făcut. Dar aceasta trebuie înainte de orice.

Soția mea vă transmite toată simpatia ei pentru amândoi. Din partea mea sărutări de mâini D-nei Turcu, iar D-tale toată prietenia lui

A. Sacerdoțeanu

D.J.A.N. Iași, Fondul personal *Constantin Turcu*, 4269.

1965 septembrie 10, București. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

Iubite Domnule Turcu,

„Gazeta Literară”¹ de ieri mi-a făcut plăcere, între altele și pentru că am aflat acolo numele d-tale sub două informații prețioase. Păcat că s-a pierdut acel album (nu cumva mi-ai mai vorbit cândva de el?) și bine că versurile au fost memorate de cineva încât azi le comunicî tuturor atît de sugestiv. Văd că numărul întreg e o întoarcere la Alecsandri de 180⁰, Alecsandri boierul despre care cărțile de școală de acum 15 ani nu spun nimic.

Ungureanu nu mă iartă nici aici și aduce „prețioase documente” din care reiese că Alecsandri e un mare arhivist, atît în ce privește teoria arhivisticii cît și în sectorul practicii. Se vede treaba că totul a fost epuizat atunci, încât n-a mai rămas loc pentru nici un arhivist ieșean ulterior, inclusiv marele Ungureanu. Rămân însă nedumerit față de extrasele inteligent făcute de Piru², din care reiese proverbiale lene a poetului. În cazul acesta V. Alecsandri a fost foarte activ numai la pensii și la arhive. Reconsiderarea e de trebuință și un volum de documente à la Creangă e de trebuință imediată.

Mi-a făcut plăcere că în comisia de examen la Facultatea de Limbă și Literatură am cunoscut câteva nume... literare. Între acestea și Eugen Simion³, tinerel domol, care a vorbit frumos de materialele trimise de la Iași, de care țin seama la redacție și publică în „Gazeta Literară” în al cărei comitet de redacție este. Deci, când ai astfel de materiale mai trimite-le.

Examenele au arătat un nivel foarte scăzut al candidaților. Pentru mine a fost însă o decepție prezența unor tineri din comisia de istorie (Hurmuzache⁴ și Ciachir⁵) care căutau cu înfrigurare printre teze unele cu semne anumite. Odată aflate au fost notate în consecință! Și alții, tot cadre tinere, ațineau calea cu aceleași interese. La anul, dacă mai trăiesc, voi refuza orice participare la examene de admitere. De ce să tânjesc construcția comunismului pe care o au în seamă asemenea UTC-iști? (!).

Acum sunt din nou liber și-mi reiau preocupările mele, inclusiv interminabilele pomelnice, până voi ajunge de pomină⁶. Pe lângă acestea,

mă gândesc la vara viitoare când sper să stăm la taclale. Multe mai sunt de spus că de scris nu le mai cuprinde nimeni.

Cu cele mai bune gânduri,

A. Sacerdoțeanu

D.J.A.N. Iași, Fond personal *Constantin Turcu*, 4270.

¹ „Gazeta literară”, săptămânalul Uniunii Scriitorilor.

² *Al. Piru* (1917-1993), istoric, critic literar, apreciat profesor la Universitatea din București.

³ *Eugen Simion* (n.1933), critic literar, profesor universitar, membru și președinte în exercițiu al Academiei Române.

⁴ *Ștefan Hurmuzache*, fost arhivist la Direcția Generală a Arhivelor Statului.

⁵ *N. Ciachir* (n.1928), balcanolog și profesor la Facultatea de Istorie a Universității din București.

⁶ A. Sacerdoțeanu a publicat constant pomelnice ale mănăstirilor: *Pomelnicul mănăstirii Govora*, în „Mitropolia Olteniei”, nr. 13, 1961, p. 789-823; *Pomelnicul mănăstirii Izvorul*, în „Mitropolia Olteniei”, 17, 1962, p. 527-544; *Pomelnicul bisericii din satul Costești, r. Horezu*, în „Mitropolia Olteniei”, 16, 1964, p. 238-256; *Pomelnicele a 60 de biserici din București*, în „Glasul Bisericii”, 24, 1965, p. 294-318 și 1031-1122; *Pomelnicul bisericii din satul Tomșani, r. Horezu*, în „Mitropolia Olteniei”, 17, 1965, p. 65-71; *Pomelnicul bisericii din satul Văratici*, în „Mitropolia Olteniei”, 17, 1965, p. 458-466; *Pomelnicul Mănăstirii Argeșului*, în „Biserica Ortodoxă Română”, 83, nr. 3-4, 1965, p. 297-330; *Pomelnicul Mănăstirii Bistrița-olteană*, în „Mitropolia Olteniei”, 18, 1966, p. 49-58; *Pomelnicul mănăstirii Glavacioc*, în „Glasul Bisericii”, 26, 1967, p. 366-372.

168

1965 octombrie 11, București. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

Scumpe Domnule Turcu,

Încep prin a arăta că sunt supărat pe mine însumi: nu-mi mai ajunge timpul să fac ceea ce cred că mai pot face. De aici și întârzierea acestei scrisori care trebuia să pornească mult mai devreme.

Am citit cu atenție expunerea despre documentele Conachi trimisă editurii ca ofertă. Sunt deosebit de interesante și aș dori să fie primite, dar mă îndoiesc¹. La editură sunt tot oameni vechi și clicile continuă să se într-

ajutoreze. Memoriul trebuia să fie mai scurt și numai cu acele chestiuni „care merg”. Mărunțișurile de viață și muncă „fărămiturile de viață” cum le numea Iorga, pe care noi le apreciem atâta, n-are cine să le înțeleagă la editură, unde se cunosc numai „nume mari” și se doresc documente de efect. Să dea Dumnezeu însă să fie altfel! Nu mă îndoiesc totuși că momentul interesului național și al probității științifice, nu va mai întârzia mult, nu poate să mai întârzie pentru cinstea acestui popor.

Interesante informațiile ce-mi dai despre ieșana alecsandrofilie! Bine ar fi să nu rămână foc de paie.

Îmi pare bine că te-ai hotărât să publici pomelnicul mănăstirii Doljești. Văd că de multă vreme ți-au stat la inimă și D-tale... pomelnicele. Sper că importanța lor va fi înțeleasă și la „Mitropolia Moldovei”, ca să acorde spațiul necesar, iar D-ta să nu te oprești numai la... Doljești.

În adevăr, mă gândesc și eu să ajung colaborator la această revistă. De îndată ce voi avea timp, voi revizui materialul pentru ierarhia bisericească a Moldovei în sec. XIV, dacă părintele Porcescu² admite asemenea lucru. Poate vor mai găsi și altceva. Acum sunt cu totul blocat de ediția Onciul. Până la 31 decembrie a.c. nu mai este mult timp. Am început abia comentariile și am 1214 pagini de analizat. Greutatea cea mare stă în poziția **ce pot lua** față de „producția” din epoca R.P.R. Tot cei ce au scris **într-un fel** au în mâini pâinea și cuțitul și **ne învață** să scriem altfel uitând ușor că ne-au batjocorit tot timpul când am scris cum trebuie să se scrie istoria noastră. Sper că voi putea găsi drumul ca opera lui Onciul, totuși fundamentală, să nu mai rămână sub obroc.

„Revista Arhivelor” mi-a cerut un articol despre **Sarcinile științelor auxiliare ale istoriei**³ (ca urmare a ultimei anchete) și l-am scris. Pesemne că conducerea (cacofonia nu e căutată) nu e de acord cu „tezele” mele și l-a amânat pentru numărul viitor. În schimb, a scos un vechi articol al meu, **B. P. Hașdeu arheograf**, cerut de fostul director Paraschiv și pus la index de actualul director Dinu (amintesc numele ambilor fiindcă au intrat în istorie!) – pe atunci mi se spunea că și la sugestia lui Gh.Ungureanu. Sper deci că voi fi și eu colaborator al revistei pentru care am făcut ceva cândva. De altfel, e singura revistă din țările **lagărului** care a întrerupt continuitatea creând „serie nouă”. Tot Gh. U. a făcut propunerea aceasta, ca să se rupă cu trecutul! Informația aceasta este absolut sigură. Nu știa pe atunci că și acum 100 de ani a mai fost un arhivist, mare și progresist, pe numele de Alecsandri.

La facultate sunt tot stările vechi care dorm și mocnesc. Nu cred că se vor aprinde vreodată.

Vremea pe la noi s-a răcit și eu – crezând că voi avea pe curând apartament nou – nu am lemne! Când scriu aceasta mi-e mâna înghețată. Mă încălzesc cu căldură sufletească, pe care ți-o doresc la nesfârșit și D-tale.

Am primit „Mitropolia Moldovei”, nr.3-4, și-ți mulțumesc.
Înapoiez și memoriul documentelor Conachi.

Cele de cuviniță Doamnei Turcu.
Al D-tale de totdeauna,
A. Sacerdoțeanu

D.J.A.N. Iași, Fondul personal *Constantin Turcu*, 4271.

¹ A avut dreptate A. Sacerdoțeanu, oferta a fost refuzată, abia în 1972, C. Turcu a publicat *Costache Conachi și C. Negri (Documente inedite)*, în „Anuarul de lingvistică și istorie literară”, tomul XXIII, Iași.

² *Scarlat Porcescu*, preot, redactor responsabil la revista „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, a publicat studii de istorie.

³ Publicat în „Revista arhivelor”, IX, nr. 1, 1966, p. 17-46.

169

1966 februarie 28, București. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

Scumpe Domnule Turcu,

Precum vezi, au trecut aproape două luni și eu n-am mulțumit măcar pentru urările de anul nou. E pentru prima dată când am rămas așa de mult de căruță, într-o vreme când am colindat cel mai mult. De vină nu sunt eu, ci noua mea locuință (sper, penultima), alergătura la Sfatul popular al capitalei, al raioanelor, la Miliție etc. Iar după mutare vai și amar cu... organizarea terenului! Astăzi am așezat ultima poliță de raft dar nu și cărțile, care își așteaptă selecționarea. N-am spațiu decât pentru

jumătate din ele. Ce voi face cu „surplusul”, nu știu. E sânge din inima mea și n-aș vrea să le văd la anticar. Altfel locuința e convenabilă și până acum e liniște, nu se simte că e bloc.

Îmi pare rău că ai neplăceri cu sănătatea și nu ai putut merge la Galați. E foarte curios cum se ridică **acum** în slăvi aceea ce a fost atât de uitat și batjocorit timp de o frumoasă vârstă de 20 de ani. Nu lauda de sine, pe care o consider justă, e curioasă ci faptul că **aceiași** care cântă la **altă** caterincă. Cred oare că **oamenii** uită așa de ușor? Îndemnul din „Contemporanul” (Ștefan Voicu) cu privire la memorialistică este de reținut. Ce voi putea voi face și eu să rămână în cartoanele mele, că nu toți pot arăta ce știu.

Văd că proiectul cu Conachi a căzut și-mi pare rău. Încă rămân la părerea mea că editurile nu vor lucrări bune, sănătoase, ci șperțuri. Toată critica din consfătuiri și din ziare este formală. Cred că are scopul de contrainformare prin baloane de oxigen. Dar organismul românesc n-a murit încă. Sunt încă multe lepre de teapa U. care încurcă treaba sănătoasă.

Întrebi de Onciul. Am depus sus pe data de 13 ianuarie. Ce se va întâmpla cu el nu știu. Cred că va merge ceva căci am luat și acout acum câteva zile.

Acum încerc să-mi pun în ordine biblioteca și materialele ce am. Adunate de prin toate saltarele văd că mă copleșește. Trebuie să lucrez metodic că altfel nu-i mai dau de capăt. Și e mult și variat, bată-l sfântul. Îmi rezerv timp până la vară, când sper că încep ultima etapă a vieții, care de acum e numai în seama lui Dumnezeu.

Ar mai fi multe de spus. Schimbare de conducere la Arhive, comemorarea lui Iorga (am fost și eu la Vălenii de Munte), sărbătorirea 24 ianuarie și altele. Dar îmi este imposibil să le adun pe toate pe o foaie de hârtie scrisă în grabă și cu atâta întârziere. Sunt sigur că ne-am bucurat împreună de toate. Poate ne vom bucura și mai mult în viitor. Poate!

Cu dragostea de totdeauna primește aceasta ca un mărtișor de la

A. Sacerdoțeanu

Șos.Mihai Bravu nr.42-62

Scara II, etaj III, ap. 60, raion 23 August

D.J.A.N. Iași, Fondul personal *Constantin Turcu*, 4272.

1966 martie 31, București. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

Scumpe Domnule Turcu,

Mare bucurie mi-a făcut scrisoarea din 26 martie, atât prin informațiile date cât și prin nostalgia după bine și înțelegere adevărată a sentimentelor românești de altădată, cu care vor să înoade legătura trainică și cei de azi. Firește, e greu. Fiind o dată rupt nu se poate reface până nu dispare scămoșarea care l-a ros până la măduvă. Dar deocamdată scămoșeni, aceiași, sunt tot la locul lor și stau la pândă să nu-și piardă colacul!

Mulțumesc pentru urările de casă nouă, pe care sper să mi-o vezi pe curând. Casă veche, casă nouă, mi se pare că e tot una dacă sufletul nu poate fi învâțat cu ozon adevărat. Tot ce îmi mai doresc e să pot sfârși ce am început. Am o teribilă sete de muncă și de aceea mă tem. Dar acum nimic nu mai depinde de mine. Cum vezi, însuși scrisul trădează senilitatea.

Am primit toate numerele din „Mitropolia Moldovei”, inclusiv 9-10/1965, pentru care îți mulțumesc. Îmi pare rău că până acum încă n-am putut scrie ceva pentru ea, ca să devin și eu colaborator! Încă am nădejde să o fac.

Scrisoarea aceasta era proiectată să fie scrisă încă de sâmbăta trecută, având scopul să te felicite pentru colaborarea la **Tribuna**, din Cluj¹. Mă uimește informația documentată pe care ai dat-o. În mod obișnuit citim asemenea lucruri și le lăsăm la o parte. D-ta le-ai adunat și când ai avut nevoie le-ai scos din cutia respectivă ca să ni le prezinți sistematic. Mă bucură aceasta și pentru faptul că un moldovean se ocupă de un oltean, adică unul de ai mei. Cobilițarii văd că sunt astăzi răsfățați: Brâncuși, Titulescu – din răposați – Arghezi – din nerăposați încă etc.

Îmi face plăcere ceea ce-mi scrii despre **Hașdeu arheograf**. Dar nu știu ce să mai cred de soarta lucrărilor noastre. Scris în 1957, dat lui Paraschiv – la cerere – în 1958, oprit probabil de redacție – sau comitetul de redacție – a fost scos acum la iveală de tânărul Hurmuzache și tipărit cu reducerea unor pagini de început și adăugarea unei note „sintetice” care nu-mi

aparține (Șt. Ștefănescu, cică să fie un nume nou și de rezonanță). Sunt totuși bucuros că a apărut, fiindcă îmi dau seama că chiar azi nu am ce schimba, sau mai bine zis, nici atunci n-am fost în măsură să fac „concesii”.

Sper să revin sau să ne povestim bucuriile și amărăciunile vieții într-o ședință de caracter bachic!

Te rog transmite D-nei Turcu tot ce se cuvine din partea soției mele și a mea. Cu bună și aleasă prietenie,

A. Sacerdoțeanu

D.J.A.N. Iași, Fondul personal *Constantin Turcu*, 4273.

¹ C. T. : „Am comunicat că nu sunt eu autorul articolului”, notiță marginală.

1966 iunie 16, București. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

Scumpe Domnule Turcu,

Iată că de data aceasta nu cred că mai confund pe cei doi **turci**, care n-au reușit încă să-și facă un sindicat de profil. Am și scris o fișă „Eminescu și Hașdeu” sub care am scris C. N. Turcu, și nu așa incomplet cum e în „Cronica” de la 11 l.c. Pentru întreg mă tem să fac aprecieri fiindcă îmi place cum e pusă tema. Aceasta pentru că, trăind într-o epocă de **naționalismus redivivus**, nu am certitudinea că cei ce au fost găsiți vinovați de crima, numită douăzeci de ani, iubire de patrie, să nu fie făcuți vinovați tot ei de neconformism. Cu toate acestea mă rog la Dumnezeu – la ușa bisericii s-au dus acum mai mulți și mai mari – s-o țină așa într-una.

Lăsând la o parte enigma aceasta și paradigma conceptului politic de azi adaug și mă scuz că sunt două luni încheiate de când am primit ultima D-tale scrisoare și nu am avut răgaz să mai dau un semn de viață. Totuși nu am murit – lucru inevitabil – ci am fost prins cu lucruri de două feluri: plăcute și neplăcute. Între cele dintâi, am terminat revizuirea ediției

Onciul în legătură cu referatele de control științific și până acum nu am obiecțiuni la părțile mele de îndrăzneală, încât sper să predau editurii textul definitiv peste câteva zile (trecerea corecturilor pe exemplarul II și III e grozav de plicticoasă, dar are un lucru bun: scutește pe corectorii editurii de o datorie elementară, pierzându-ne timpul nostru). De ordinul al doilea rămâne neplăcuta insistență să-mi revăd cursurile în vederea tipăririi, căci **acum** acest lucru este sigur (Șlagărul acesta îl aud în facultatea noastră de 16 ani și nu știu ce sens să mai dau acestui adverb **acum**). Sunt convins că-mi voi pierde iar timpul. Având în vedere și vârsta înaintată pe care o am vor rămâne măcar manuscrisele într-o ultimă șlefuire, dacă pot spune așa.

Fără îndoială că zilele scurse în aceste două luni sunt interesante și grăitoare, mai ales prin spiritul autocritic în care se exprimă toți (direct în vorbe, indirect în acțiunile care scuipe pe tot ce **a fost adorat** 6935 de zile). Se sparie gândul că am putut trăi inutil 19 ani!

Filosofie ușoară! Să o las la o parte acum când încep tragedia ultimilor ani. Nu o lua în tragic, dar zilele care vin nu mai sunt zilele care au fost. Și parcă simt nevoia să le scurtez cât mai mult dacă acest rost nu l-ar avea firea însăși.

Cum vezi, expediez o scrisoare în care nu spun nimic și mă mir de ce o mai fac. Doar așa, ca să nu tac.

Mă bate gândul – lăsând la o parte toate cele bune și rele – să mă angajez a scrie o carte despre „barbari în țările noastre”, subiect disponibil la editură. Am ceva de spus și capul încă m-ar mai ajuta la ceva. Mă întreb numai dacă mai pot cânta acest cântec, care aș dori să fie cântecul lebedei.

Capul mi-e plin de lucruri pe care aș vrea să le scriu, dar dezordinea în el e prea mare ca să mă descurc în ele. Le las pentru mai târziu.

Nu știu ce voi face în vara aceasta. Probabil că mă voi coace în blocul ăsta care-mi blochează strada adolescenței mele.

Mă opresc aici cu părere de rău fiindcă se sfârșește și hârtia. Motiv mincinos căci aș putea adăuga o foaie, cum face C.N.T. când povestește așa de frumos moldovenește.

Cu acestea îți doresc tot binele și rog să transmiți D-nei Turcu respectuoase sărutări de mâini. Al D-tale

A. Sacerdoțeanu

D.J.A.N. Iași, Fondul personal *Constantin Turcu*, 4274.

1966 septembrie 3. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

Scumpe Domnule Turcu,

În ultimul timp corespondența mea șchiopătează. Cauzele sunt multe și nu știu dacă le pot înlătura. Mai întâi fiindcă nu mai merge mâna cum trebuie și al doilea nu mai merge timpul, pe care îl văd în fiecare zi cum se scurtează. Mă trudesc din răputeri să ajung din urmă cei 20 de ani pierduți și nu știu dacă voi putea.

Acum mă grăbesc să confirm primirea revistei „Mitropolia Moldovei”, 3-4/1966, cu contribuțiile interesante ale lui Gonța și Grigoraș. Totodată și a scrisorilor din 1 și 5 iulie, cu al căror conținut am fost mulțumit și desfătat. Dar vai! Nu sunt toate așa cum am dori. Îmi dau seama că pomelnicile sunt izvoare istorice interesante și chiar dacă am ajuns Sacerdoțeanu-pomelnic tot n-am să mă las de sportul ăsta. Cât privește Onciul voi fi bucuros dacă va ajunge în tipografie la sfârșitul anului acesta. Așa e povestea tipăriturilor „științifice” verificate de edituri „competente”.

Despre Moș Ghiță ar fi multe de spus, mai ales că acum a făcut și pe turistul în țară. Dar poate vom avea ocazia să vorbim mai pe larg când ne vom vedea. Când ai fost în București, vinovat sunt eu că nu ne-am văzut fiindcă nu comunicasem telefonul, pe care l-am obținut de la 2 aprilie: 35.02.75. Astfel ne auzeam măcar glasul pe fir, căci îmi dau seama cât de ocupat și de amărât ai fost.

De sesiunea științifică am auzit vorbindu-se. Azi îmi comunică șeful de cabinet de la catedră că Arimia¹ ar fi invitat și catedra noastră: cine vrea să anunțe subiectul, apoi să depună sus până în aprilie viitor, ședința urmând să se țină în noiembrie 67! Lungește doamne boala, până la coptul strugurilor. La o invitație de felul acesta cred că nu pot colabora. Dar să vedem ce zice catedra și marele ei șef puțin cam scurtat de un picior...

Dar să trec și la altele. Mai de mult mi-ai scris că nu te-ai simțit bine multă vreme, iar după aceea, nu ești nici bolnav nici sănătos, că nu

ești cum trebuie. Cam așa s-a întâmplat și cu mine vara asta. De prin iulie stomacul meu nu mai merge bine și am greutăți în alimentare. O asociere cu soția mea? Am fost apoi la Brașov amândoi la 25 iulie. Dânsa a rămas până la 25 august. În ăst timp am dat o fugă la frați la Costești. N-am avut chef de nimic, nici chiar de munte! Am lăncezit acolo 10 zile și apoi iar la Brașov 5 zile. Singura satisfacție: am găsit un sigiliu mare al lui Dan al II-lea foarte interesant. Sper să-l public deși legendei nu-i dau de rost². E ceva îngrozitor!

Între timp am mai ciocănit și câteva mărunțișuri despre Antim Ivireanul și despre **Instituțiile supreme ale Moldovei în sec.XIV-XV**³. Să văd unde va merge. În „Mitropolia Olteniei” va apărea **Pomelnicul m-rii Bistrița** (Oltenia). Interesant pentru Craiovești și alții. Acum mi s-a cerut o comunicare la sesiunea centenarului Academiei care va avea loc la 27 septembrie. Am anunțat – dacă va fi primită – **Originea băniei și a „banilor” la români**⁴. Altele mă țin în loc și le țin și eu pe loc. Și acum vine 1 octombrie cu începutul cursurilor. Adesea îmi pare rău că nu îndrăznesc să ies la pensie. Voiam să aștept să mi se recunoască măcar doctoratul pentru sporul pensiei!

Cu toate acestea mâine plec pentru 6-7 zile într-un circuit cu turismul Fiat al unui cumnat al meu. Mi-am zis: fie ce o fi îmi mai îngădui această călătorie.

După aceea, noi planuri, noi deziluzii. Vremea acestora n-a trecut încă.

Șederea la Brașov a fost bună pentru soția mea, care s-a mai întremat în parte. Venind însă în București are iar neplăceri cu casa fiindcă se lucrează la finisarea exterioară, deci zgomot și murdărie, ceea ce o supără grozav. De ce n-a dat dumnezeu puțină înțelepciune și **răbdare** femeilor? (Asta să n-o știe D-na Turcu!)

Dacă nu ești obosit continuăm în... altă scrisoare!

Până atunci rog să transmiteți D-nei Turcu respectuoase sărutări de mâini iar D-ta primește afectuoase salutări și prietenești urări de bine.

Al D-tale,
A. Sacerdoțeanu

D.J.A.N. Iași, Fondul personal *Constantin Turcu*, 4275.

¹ *Vasile Arimia*, director al Arhivelor Statului.

² *Stema lui Dan al II-lea în legătură cu familiile Huniade și Olah*, în „Revista Muzeelor”, 5, nr. 1, 1968, p. 5-16.

³ *Instituțiile supreme ale Moldovei în secolele XIV-XV*, în „Revista Arhivelor”, 9, nr. 2, 1966, p. 23-40.

⁴ *Originea băniei și a „banilor” la români*, în revista „Ramuri”, 4, nr. 6, 1967, p. 19.

173

1966 decembrie 9, București. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

Iubite Domnule Turcu,

Sunt un mare vinovat față de Dv. Sunt aproape trei luni de când am primit scrisoarea din 17-18 septembrie și până acum nu am dat nici un semn. Tot așa n-am confirmat primirea revistei „Mitropolia Moldovei”, inclusiv nr. 5-6. Dar așa am fost prins încât n-am putut face altfel. Revizuirea cursului de Arhivistică îmi ia mult timp din puținul ce mai am și o fac împotriva voinții mele. Mi se cere urgent să dau la Ed. Academiei și bio-bibliografia lui Hașdeu. Astăzi am terminat de revizuit vechiul manuscris care ajunsese la „bun de tras” în 1958 și a fost distrus zațul. Văd că nu am nimic de schimbat. O merge acum? Poate că da, deoarece Academia dorește să tipărească **opere complete** până în 1970? Partea de istorie mi-ar reveni mine. Mă îngrozesc de pe acum să intru în **istoria critică**. Dar trebuie să fie și nebuni care să facă să circule bunurile reale ale neamului nostru. Întoarcerea la izvoare dătătoare de viață!

Sper că până acum ați săvârșit studiul despre cărți și-i căutați adăpost tipografic. Bine ar fi să nu aveți piedici! Poate și Anuarul Institutului de filologie să fie gata până acum și deci ai câmp deschis pentru punerea la punct a numeroaselor D-tale note atât de prețioase și întotdeauna interesante. Cu Stoide sunteți Dioscuri ai condițiile ieșene. Vă felicit.

Să dezvolt metrologia?¹ Ar fi interesant, dar de unde atâta timp, atâta muncă și atâta înțelegere? Aș fi mulțumit să comunic o seamă de însemnări ce am cules, dar nu am unde, fiind lipsite de ideologie! În loc de **nopti atice** se vor scrie multe nopti și zile întunecoase, ca pentru vremurile ce trăim.

Cu sănătatea pare să merg mai bine. După un regim îngrozitor de 30 de zile stomacul dă semne mai bune. În tot cazul, a fost un avertisment pe care ar trebui să-l iau în seamă. În primul rând ar trebui să mă las de tutun. Dar cum? Să tai țigările în două ca Hașdeu? Păcat de ele. Și apoi, la vârsta asta când atâtea te lasă ele, să mai las și eu de bună voie. Mai bine îi dau înainte cu alte lăsăminte!

Și așa trec zilele și nopțile, se tocesc nervii și se curmă totul.

Ieri am aflat că ciobănașul a plecat să mulgă oi bruxelleze. O să ne spună cât de mult a lărgit el strunga valono-flamandă. Să-i fie de bine și lui și țării.

Uitam să adaug câteva nimicuri. După comunicarea de la sesiunea Academiei, am fost chemat să țin o conferință studenților de la Institutul Pedagogic de aici din București. Se pare că am avut succes, în primul rând pentru că **am vorbit**. Tot așa am vorbit la un simpozion la Râmnicu-Vâlcea ținut la 6 noiembrie. Și tot vorbită a fost o conferință de 2 ore (așa era în program!) despre **Istoria patriei prin monumentele sale**, spusă studenților din Centrul universitar București. Toate mi-au adus felicitări, pe canale diferite, mai ales pentru **noutatea** că au fost vorbite. Ultima, și cea mai lungă, nici n-a fost pregătită. Am fost anunțat la ora 11 ca să o țin a doua zi la ora 21. Personal am fost mulțumit fiindcă, deși atât de lungă, n-am văzut în amfiteatru nici un semn de oboseală, nici cel mai mic zgomot. Asta m-ar încânta să o transform într-o carte. O carte a patriei mele.

Iată că încep să mă laud. Pun tocul jos după ce transmit D-nei Turcu omagiile mele depline și D-tale toată afecțiunea lui

A. Sacerdoțeanu

D.J.A.N. Iași, Fondul personal *Constantin Turcu*, 4276.

¹ Aurelian Sacerdoțeanu, *Metrologia. Unele aspecte istorice*, în „Metrologie aplicată”, 13, nr.7, 1966, p. 320-328.

1967 mai 9, București. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

Scumpe Domnule Turcu,

Și cea de mai 'nainte și cea următoare cu patru luni, pe amândouă scrisorile cu multă luare aminte le-am citit și cele scrise am înțeles. Și „Mitropolia Moldovei”, inclusiv nr. 8-12, am citit și am înțeles că V.Brătulescu¹ ți-a scurtat articolul putnean. Altfel, Putna a fost prezentată satisfăcător. Ce nu înțeleg e, cum de am fost eu așa de turc și în atâta amar de vreme n-am putut pune mâna pe condei! Mai ales că Dan Simonescu îmi transmisese bănuiala D-tale că așa fi ocupat cu corecturile Onciul!

Da de unde! Onciul n-a ajuns încă la tipar. Ce am lucrat eu în șase luni (și Onciul o viață), ce am discutat cu „redacția” un an (inclusiv lămurirea responsabilului de carte, destul de străin de materie!) se purecă acum în catacombe inaccesibile, dacă eu + Onciul n-am „scăpat” greșeli. Urma o flagrantă: cum a putut să scrie Onciul în 1915, că rușii „au răpit” Basarabia! Iată una din hibe.

Dar lipsa mea de politețe, pe care sunt sigur că mi-o ierți, se datorește altor motive, care pot fi ghicite și înțelese. Așadar, ar fi momentul să trec la concret.

În ordinea scrisorilor. Îmi pare rău că nu m-am putut înfrupta și eu din acel „minunat tort” pe care ni l-a pregătit de Crăciun D-na Turcu, măcar că pentru stomacul meu, adesea tortul e tortură.

„Succesele” mele din toamna trecută stau încă în sertare și în nădejdea că vor apărea cândva. Acum sunt chemat să contribui cu ceva similar la simpozion pentru Pitești și Curtea de Argeș, ce se va ține la 6 și 13 august (450 ani de la ctitoria lui Neagoe!). Sper să pot aduce interpretări noi pentru „prima” reședință a Țării Românești și despre „înființarea” mitropoliei, care nu este decât o „mutare”.

Cred că ceri prea mult ca pentru instituțiile noastre vechi să ai act oficial constitutiv. Adesea, ele se fac simțite din nevoi reale ale societății și se dezvoltă pe nesimțite până se impun și sunt recunoscute. Așa și cu „primul spectacol” de la Iași. E bine că se face caz de aceste lucruri ale noastre după o dureroasă perioadă de contestare a tot ce a fost românesc.

Să reconstituim cât putem mai mult. O încercare îndrăznească în acest sens vei vedea în „pomelnicul” meu, care a mers acum la tipar! Nu știu ce voi putea face cu „Bănia”.

Scrisoarea aceasta e începută cu două săptămâni în urmă și s-a oprit, nu din cauza unei elegante buburuze, ci, așa zice eu oltenește, din neavenire. Așa că a trecut și „Hristos a înviat”, pe care vi-l spun cu întârziere și Duminica Tomei necredinciosul, specimen fericit de apostol care căuta documentul buneii încredințări.

Între aceste două zile, a fost și 1 Mai, desfășurat după tipic, acum pe cale să se substituie Armindenului și văd că trece și 9 mai, căruia i se dă un loc uitat timp de 20 de ani. Ce păcate ispășește nația aceasta (conducătoare) de nu-și poate croi o sfântă tradiție, nu înțeleg!

V-am trimis unele reviste bisericești, nu atât pentru conținut, ci cât am putut apuca. Sunt sgârșiți cu toții și nu am timp să fiu față la expediție, când mai poți lua câte ceva. Voi continua să trimit tot așa pe apucate.

„Magazinul istoric”? Nu cred că va putea cuprinde teze de ale noastre. Cred că este o altă platformă de lansare a acelorași lucrări „orientate”. Să vedem.

Nu știu ce înseamnă „căști”? Nici eu, ca instituție, de aceea l-am pus acolo gândindu-mă la kōwa (casă) și k,Îta (șatră) în opoziție cu ÷°ëhă`. Mă gândeam că întâi trebuie să înțelegem termenii și pe urmă să explicăm situația lor juridică. Actul pentru Bistrița îl suspectez în primul rând din cauza scrisului, în al doilea rând din cauza conținutului necanonice prin scoaterea de sub jurisdicția ecleziastică. E o chestiune care trebuie studiată.

Îmi pare bine de colaborarea Dv. la Dicț. Ist. Rom. Numai dacă redactorul responsabil va face o lucrare utilă (adică istorică) și nu una de reclamă și compromis, când totul nu va fi decât apă de ploaie.

Îmi pare rău că fiind în București ai luat-o așa repede înapoi la Iași. Un telefon poate aranja cazarea în sălașul meu, desigur nu destul de comod, dar satisfăcător.

Evenimentele românești care se desfășoară acum ar fi prilej de comentat. Aceasta ar întârzia scrisoarea deja reluată de trei ori, și văd că mâna nu vrea să-mi dea concursul obișnuit altă dată. Cred și eu acum, cum bine spui mata, că e „un motiv de trecut în actul de încheiere a vieții”. Asta este. Și semnele acestea se adună. Deci, să așteptăm un alt prilej de mărturisire.

Respectuoase sărutări de mâini D-nei Turcu și salutări din partea soției mele.

Cu toată prietenia,
A. Sacerdoțeanu

D.J.A.N. Iași, Fondul personal *Constantin Turcu*, 4277.

¹ *Victor Brătulescu* (1899-1976), a făcut parte din Comisia Monumentelor Istorice, director al colecțiilor Muzeului de artă religioasă.

175

1967 iunie 8, București. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

Scumpe Domnule Turcu,

Astă-seară nu e vorba de o scrisoare care cere un cuprins mai bogat și mai interesant. Nu pot însă să nu vă fac părtaș bucuriei mele din ziua Înălțării: am lucrat la editură, sper, ultimele cinci ore după 18 luni de discuții și „șlefuiiri” mai mult sau mai puțin inteligente, la **Scrierile istorice ale lui Onciul**, după care în 2-3 zile manuscrisul se trimite la tipografie. Am sacrificat (scos) un studiu din care mi se cereau prea multe ștersături salvate de <...>! Dar ce a rămas e bun. Probabil că nu voi avea corecturi înainte de septembrie.

Ce chin și moarte de om să faci azi o ediție!

Despre altele, cu alt prilej.

Cu prietenia de totdeauna,
A. Sacerdoțeanu

D.J.A.N. Iași, Fondul personal *Constantin Turcu*, 4278.

1967 iulie 18, București. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

Scumpe domnule Turcu,

Ce greu este să pui mâna pe condei când ai atâtea de spus! În cele din urmă treci la... sinteză, ca să nu fii luat în nume de rău. Dar unde este timpul slobod și de scris oare când, făcând tot ce-ți trecea prin cap, aveai răgaz și pentru a fi... politicoș.

Crede-mă că am primit și scrisoarea din 22 iunie și suplimentul ei din 23 iunie și „Mitropolia Moldovei” atât de bogată în „veniamine”. Și totuși până în seara asta n-am aflat venirea să înșir două slove unui prieten de departe fiindcă... Fiindcă și e destul! Jumătate de timp am pierdut-o cu practica în producție a studenților, cealaltă jumătate de timp s-a pierdut printre degetele care nu mai pot așterne pe hârtie ceea ce un pic de cap ce a mai rămas ar vrea să le oblige să scrie. Și nu pot scrie fiindcă trebuie multă pază pentru vorbe și stil, dar mai ales neminciună. Cum s-o strecuri pe aceasta?

Iar dai motivele.

Altceva? Ar trebui să spun ceva ceea ce știi. A murit Arghezi¹. Era și aceasta o obligație naturală a firii. Însă el a murit încă de când n-a mai fost el, căci Eminescu **secundus** n-a fost niciodată. M-am delectat cândva cu **florile de mucegai** împachetate în multe **bilete de papagal**. Acum mă tem că mă voi îneca în baruțisme. De aceea nu mai scriu despre Arghezi!

Deci altceva! Ca oltean zgârcit am folosit ambalaje străine, pentru că acelea țin la mai multe transporturi. În adevăr am primit **gratuit** mai multe publicații din străinătate și mă întreb cine ne cunoaște sărăcia noastră (spirituală și informativă) de ne trimite pe o adresă așa de precisă. Oricum bine face!

Ești prea bun și laudativ pentru acel „An 1859” „decupat” și „simplificat”, dar nu „modificat” în ceea ce s-a tipărit. Nu știu de ce mi s-a cerut și cine (la telefon). Pe aceeași cale a ieșit și comentariul la Dicționarul Enciclopedic Român, unde iarăși au fost lăsate la o parte numeroase **negative**. Bine că au rămas cele ce se văd. Sunt fără „colaborarea” redacției, ceea ce este un câștig pentru biata noastră

personalitate. În încheierea discuției, „Ramurile” (iulie a..c.) reține unele din observațiile mele. Ar fi în interesul Enciclopediei să rețină și cele remarcate de Dv.

E rândul meu să admir enciclopedismul Dv-stră, plus Stoide, în lexicologia românească, pentru care nu există „spațiu tipografic” decât dacă ești în spațiul cuiva. De pildă, în spațiul unui academic academician, în special al aceluia care știi și să semneze (operele altora). Citesc și „Cronica”, adesea bine scrisă. Am văzut că dai tot creditul mitricii aflată de Ungureanu (?).

„Procelnicul” e la „Analele Universității”² care sunt la tipografie, care tipografie are ori program încărcat de lucrări peste plan ori nu este în gol de producție ca să poată tipări ceva! De aceea întârzie fiindcă planificarea cea mai izbită este aceea a întârzierilor. În unele privințe nu s-a întârziat: avem un milion de nașteri, dovadă că bărbații sunt tot vechi țărani, iar femeile lor primesc (cu plăcere) orice sarcină.

Nu știu dacă voi afla loc editorial pentru studiul închinat băniei. Tocmai din această teamă am dat rezumatul, destul de greu de înțeles fără aparat, ca să „mână” altuia îndrăzneala mea. Acolo este citat și Neculce tocmai pentru a arăta bănia de tip nou introdusă în Moldova, în timp ce ea existase la începuturile țării în formele comune tuturor țărilor românești. Informarea Dv., ca atâtea altele, arată enciclopedismul viu ce împărtășiți pretutindeni. Se vede că faceți parte din școala meritatului Moș Ghiță. Să vă țină D-zeu pe aceeași linie și dincolo de bătrânețele lui. În reluarea colaborării cu Stoide puteți face minuni și dărâma munți. Dacă n-ar sta răul în calea binelui.

De când sunt în vacanță n-am avut un ceas liber. Pregătesc două comunicări pentru sărbătorile de la Curtea de Argeș³ din august. Sper să le realizez în termen una, despre „Aref... un străvechi sat argeșan”, am terminat-o; la alta... meditez! Mai trebuie unul pentru „Mitropolia Olteniei”⁴ și încă unul pentru... sesiunea științifică a facultății⁵. Și mai știu pentru ce va mai trebui? Așa că „vacanța” s-a cam dus pe copcă.

Totuși, între 4 și 10 august, vreau să fiu în satul meu Costești de Vâlcea. Repet invitația mai veche: nu voiți să fim împreună? Să ne însoțească și d-na Turcu. Mult-puținul ce va fi acolo va fi pentru toți. De la București până la Costești și iar în București sunteți invitații mei. Vreau să știu mai din vreme ca să pot reține bilete de tren! Va fi un prilej să vedem împreună și Curtea de Argeș și Pitești, locurile de sărbătorire.

Așadar, fără timp și avenire, vă zdrobesc totuși epistolar. Totul se datorește serii acesteia minunate după o ploaie anticaniculară mult așteptată. Lăsând uneltele la o parte am păstrat numai un condei tocit cu care scriu cu mult drag această încâlcită epistolă.

Sărut mâna Dnei Turcu

Cu bună prietenie,
A. Sacerdoțeanu

P.S. Adresa mea exactă și oficială de acum este A. S. Șos. Mihai Bravu nr. 42, sc. II, et. III, ap. 60. Raionul 23 August, București (31).

Adică de la o vreme, de la oficiul poștal 10 am trecut la oficiul poștal 31. Am progresat ? E oficiu nou!

D.J.A.N. Iași, Fondul personal *Constantin Turcu*, 4279.

¹ *Tudor Arghezi* (1880-1967), poet, prozator, dramaturg și ziarist. A publicat volumele de poezii *Cuvinte potrivite*, *Flori de mucigai*, *Prisaca*, *Cântare omului* ș.a. A editat revista „Bilete de papagal”, 4 serii (1928-1945), cu intermitențe.

² „*Procelnicul*” o instituție medievală românească. *Din istoria relațiilor româno-turce*, în „*Analele Universității București*”, *Istorie*, 1966, p. 49-58.

³ *Mănăstirea Curtea de Argeș la 450 de ani*, în „*Revista muzeelor*”, 4, 1967, p. 508-513; *Argeș-cea mai veche reședință a Țării Românești*, în „*Studii și comunicări*”, *Muzeul din Pitești, Pitești*, 1968, p. 105-121.

⁴ *Contribuție la istoria mănăstirii Bistrița Olteană*, în „*Mitropolia Olteniei*”, 19, 1967, p.83-101.

⁵ *Un act fals din 1363 privitor la satul Esciori*, în „*Analele Universității București*”, *Istorie*, 16, 1967, p. 25-38.

177

1967 decembrie 4, București. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

Scumpe Domnule Turcu,

Mi se pare o veșnicie de când nu am mai avut prilejul fericit să vă citesc mărunta slovă epistolară. Din când în când am citit-o totuși, sub scurta însemnare „C. Turcu”, în alte părți unde a fost protimisită. Astă

seară, același scurt nume, într-o notă a laboriosului V. Al. Georgescu¹ de comunicarea unui citat, mi-a arătat că sunt de condamnat fiindcă și eu n-am pus mâna pe condei să scriu măcar două rânduri la Iași. Dar, ce să spun? Nici n-am luat-o de pe condei fiind peste măsură de obligat cu neașteptate poveri...cultural educative! (Cele ce vei fi citit în multe reviste popești trimise fac parte din scriptologia anului trecut). Ca și în anii precedenți cred că toate aceste grăbiri și extenuări sunt sortite unei permanente așteptări. Cultura bisericească n-a trecut de grădiniță! Nu putem avea ce ne trebuia de teama greșelilor, parcă de atâta amar de vreme nu cădem din greșală în greșală. Un motiv să nu se facă nimic, iar dacă se face ceva, e reacționar și trebuie ascuns. Are mare dreptate C. Noica² să scrie că „și o unealtă proastă este mai bună decât lipsa oricărei unelte” (**Cronica**, 2 decembrie 1967).

În fine! Asta este.

Totuși doream să mai am știri de la și despre D-ta. Și nu le-am avut în nici un fel. Ce s-a întâmplat de nici scrisoarea promisă telegrafic astă vară n-a ajuns până la mine? Cum merg lucrările personale și cele de colaborare? Sper că sunt în stadiu înaintat și-și vor găsi „spațiul tipografic” necesar. Ce minciună și asta, când în realitate e vorba de... clică, gașcă, frică, neputință și rea credință! Le cunosc pe toate și mă îngrozesc de perpetuarea lor. Nu pentru mine, că eu tot am mai avut zile bune, dar pentru acest neam al meu, poporul acesta bun și îngăduitor, căci nu în legi și falnici stă trăinicia lui, ci în cultura lui. Acum se scrie mult despre aceasta, dar cea din trecut căci despre cea de azi este prea perfectă lipsind cu totul. Că se scrie nu este rău, dar de ce scriu tot cei ce au blamat-o? Respectiv lăudat-o? Nu-și dau seama că lipsește creditul?

În ce mă privește aș mai avea multe de scris dar păcătoasa asta de mână pare obosită, ea sau inima! Nu-mi recunosc scrisul. Încerc totuși. Am asistat cu durere la îngroparea lui P. P. Panaitescu. Puțină lume. De la facultatea noastră a mai fost un coleg și, evident, Oțetea³, ca director al Institutului. A vorbit sub orice nivel. Și P. P.? Dincolo de greșelile politice, a fost un mare istoric, cu larg orizont și cu probleme noi. Vezi pe cineva să-i ia locul?

Am avut sesiunea științifică la Facultate, unde am vorbit despre „Denumiri?” în istoria noastră medievală, demonstrând că a ajuns până la „județ”. A fost remarcată importanța lui pentru continuitate. Când l-am scris nu știam că ne întoarcem la **judet**; nu știu însă dacă voi putea să-l public!

Corecturi la Onciul n-am primit, și contractul prevede tipărirea până la 31 l.c.! În aceeași situație este și manualul de arhivistică, și bibliografia lui Hașdeu și procelnicul și... o seamă de articole care își așteaptă rândul la reviste. Cred că aduc noutăți în unul despre Curtea de Argeș și despre Nicolae Olah, care vor apărea în „Revista Muzeelor” și poate în cel de sub tipar în „Revista Arhivelor” despre Sfatul Domnesc al Moldovei până la Ștefan cel Mare. Altceva nimic și multe în proiect! Oare, mai sunt zile pentru toate?

Sper că nu mă vei da uitării!

Respectuoase sărutări de mâini D-nei Turcu.

Cu aceleași neșarmurite sentimente de prietenie – care îmi vor ierta colaborarea la „Magazinul istoric” – rămân același

A. Sacerdoțeanu

D.J.A.N. Iași, Fondul personal *Constantin Turcu*, 4280.

¹ *V. Al. Georgescu*, istoric al dreptului românesc și instituțiilor. Printre altele, a scris: *Istoria dreptului românesc; Preemțiunea în istoria dreptului românesc, Dreptul de protimisii în Țara Românească și Moldova*, București, 1965.

² *Constantin Noica*, filosof și publicist.

³ *Andrei Oțetea* (1894-1977), istoric, profesor la Universitățile din Iași și București, director al Institutului „N. Iorga” (1947-1948 și 1956-1970).

178

1969 ianuarie 1, <Iași>. *Constantin Turcu către Aurelian Sacerdoțeanu.*

1.I.1969

Mult stimată domnule Sacerdoțeanu,

În zi de an nou, eu și soția mea vă trimitem – dvs. și Doamnei Sacerdoțeanu – toate gândurile bune, cu dorinți de sănătate, bucurii și mulți ani buni. Mult noroc și numai satisfacții să aveți de la viață. Sărbătorile Crăciunului și Anului nou să le petreceți întotdeauna cu multă veselie și mulțumire sufletească.

O dată împlinită tradiția strămoșească, ce stăruie încă vie – spre cinstea culturii românești – chiar în timp de cumplit materialism și a zborurilor cosmice, să trec la altele.

Mai întâi vă mulțumesc cu recunoștință pentru toată grija ce mi-o purtați. Din când în când, câte un ieșean venit din București, îmi aducea salutările dvs. sau îmi comunica neliniștea dvs., că nu mai aveți demult, nici o veste de la mine. E adevărat, sînt destul de vinovat, dar vă rog să mă credeți că nu v-am uitat nici o clipă. Mereu ne-am gîndit la dvs! Iar faptul că am tăcut atîta timp se datorește mai multor cauze. Întîi stărei de indispoziție cauzată de sănătatea mea șubrezită. Mereu sînt suferind de vreo 4-5 ani! Apoi bătrînețea nu e nici ea străină de această stare de lucruri. Vin apoi ocupațiile. Cum știți anul trecut (anul 1967!) am lucrat la Dicționarul istoric românesc. La 1 martie 1968 am trimis editurii ultima parte din material. În continuare, pînă în prezent, am depus un efort susținut pentru redactarea unui studiu despre școlile sătești din Moldova (1500!-1833), care va intra în Istoria școalelor românești ce se va edita de Ministerul Învățămîntului. D-vs. care cunoașteți atît de bine Istoria culturii românești știți prea bine ce documentație săracă am avut la dispoziție pentru acest subiect! Salvarea mi-a venit de la însemnările de pe cărțile vechi bisericești și altele, din care am scos existența a peste 60 de școli (numite de mine „locuri de învățătură!”), uneori cu referințe sumare asupra obiectelor de învățămînt și a condițiilor de angajare a dascălilor. Cred că prin aceasta am făcut și o reabilitare a obscurilor dascăli de prin satele Moldovei.

Am pregătit apoi, pentru Studia bibliologica, scrisorile Tiktin – Kirileanu, relative la tipărirea Dicționarului român-german (în memoria lui Moș Ghiță).

De asemenea, pentru împlinirea a zece ani de la moartea benedictinului C. Bobulescu, am scris un articol, la care am anexat o listă a lucrărilor sale tipărite (76 titluri). Se va publica în revista Mitropoliei Iași, nr. 11-12/1968.

În sfîrșit, astă toamnă, vizitînd un sat, Hrisești, lîngă Podul Iloaie, am găsit pe o carte veche o însemnare în care se vorbește de o biserică a lui Duca Sotiriovici, din Codrii Iașilor, cu Hramul Sf. Antonie. În articolul pe care l-am publicat în 1960, în sus numita revistă, arătăm că el a avut o moșie în Codrii Iașului, fără a o putea identifica. Speram acum că hramul amintit mă va duce la acea moșie. Dar n-am găsit nici o biserică în ținutul Iași, cu acest hram. O cercetare întîmplătoare într-o veche condică de documente, mi-a scos

dinainte șase documente relative la acea moșie. În cuprinsul ei s-a format al finele secolului la XVIII-lea, satul Schitul Duca de azi. Acum totul e clar. Voi reveni asupra lui Duca a lui Sotir și a Schitului său.

În al doilea rînd vă mulțumesc din inimă și din suflet pentru atîtea și atîtea atenții din partea dvs. Puțini vor fi prietenii pe măsura dvs! Am primit, cred, tot ce mi-ați trimis. Și revistele bisericești – în special pe aceea din Oltenia – și cele cîteva extrase pline de miez și de lucruri noi, deplin clarificate cu ascuțimea judecății dvs., și cele două scrisori din 1967 (18 iulie și 4 decembrie). Am citit totul cu interes deosebit și mare plăcere. Ba, cînd am primit ilustrata din Costești, m-am întors înapoi și-am recitit „Documentele M-rii Bistrița de pe Olt...”. M-a impresionat acea jumătate de pagină „pro domo”, introductivă, în care vorbiți cu nostalgie despre munții copilăriei dvs. – pe care, an de an, o viață de om i-ați cutreerat în lung și în lat, cu toată puterea tinereții de odinioară... Cine să se gîndească atunci, că va sosi timpul cînd va trebui să ne oprim „la poarta casei” și să privim cu nostalgie, la tinerii care urcă sprinteni spre platformele înalte ale munților d-vs., ale munților mei!

Pentru toată activitatea dvs. vă felicit, dar mai ales pentru **Onciul!** Știm cît de mult ați dorit să vedeți tipărită această ediție critică! Cred că ați avut o muncă istovitoare cu corecturile, atît de grăbite cum s-au obișnuit să le ceară editurile! M-am bucurat mult de biruința dvs. și vă rămîn recunoscător de trimiterea acestor două frumoase volume, pe care le citesc pe îndelete și le țin la loc de cinste.

Pe cînd voi avea plăcerea să citesc Manualul de arhivistică și Bibliografia (bio) lui B. P. Hașdeu? Dar conferința ținută la sesiunea Facultății dvs. ?

Mult stimată Doamnă Sacerdoțeanu, deși mai am încă spațiu aici – și aș fi vrut să-l ocup în întregime – trebuie să închei. Un musafir s-a ivit în prag și n-am încotro, în acest apartament strîmt și cu cele două camere dînd din una în alta...

Respectuoase sărutări de mîină Doamnei Sacerdoțeanu și alese salutări de la soția mea.

Cu aleasă considerație și neștirbită prietenie,
Constantin Turcu

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 835, f. 117-119.

1969 august 27, București. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

Scumpe Domnule Turcu,

Iată că nu mi-am împlinit nici acum promisiunea de a scrie o scrisoare mai cuprinzătoare. Deși eram dator cu unele lămuriri, mai ales pentru ultima scrisoare. Să nu credeți că mi s-au „recunoscut” titlurile! Am fost încadrat prin salariu în conformitate cu ele. Uită toți piedicile puse pentru recunoaștere, iar azi mă acuză pe mine că nu am făcut cerere. Cerere nu am făcut niciodată și nu pot face. Mă oprește cinstea: nu se poate desființa un titlu conferit de lege, iar legile nu pot fi călcate în picioare. Apoi, pentru un doctorat prezidat de Iorga, este cineva în țară să-l poată verifica? Nu văd. Sunt și alte chestiuni morale care mă opresc să calc memoria profesorilor mei.

Paginile închinat de D-ta memoriei lui C. Bobulescu¹ m-au încântat și m-au convins odată mai mult că mergem amândoi pe un drum similar!

Copleșit de obligații, dar și de angajamente personale, m-am cam istovit cu lucrul de zi și noapte și am lăsat la o parte cele ale sufletului. Chiar în vara aceasta nu am putut pleca decât 6 zile la Curtea de Argeș, unde reluarea săpăturilor la Biserica Domnească dau dreptate presupunerilor mele cu 35 ani în urmă: s-a găsit vechea biserică peste care s-a zidit cea actuală². Este una din biruințele vieții mele științifice.

Alte 6 zile le-am petrecut la Costești.

Acesta a fost tot „concediul” meu.

Iar scrisoarea aceasta – cu mâna cam obosită pe care nu o pot recunoaște – este provocată de faptul că mâine vin la Iași pentru 4-5 zile. Sper să am marea plăcere să ne vedem și să ne spunem ceea ce nu ne-am putut scrie. Vreau să revăd măcar în parte vechiul Iași ca și „noul Iași”, mai ales al soției mele, care mă va însoți. Tragem la sora ei Dr. Maria Camner.

Cele de cuviință D-nei Turcu.

Cu dragostea de totdeauna,
A. Sacerdoțeanu

¹ C. Turcu, *Preotul Constantin Bobulescu*, în „Mitropolia Moldovei”, XLIV (1968), 3-4, p. 212-219.

² A. Sacerdoțeanu, *Mormântul de la Argeș și zidirea Bisericii Domnești*, în „Buletinul Comisiei Monumentelor Istorice”, 28, fasc.84, 1935, p.49-57.

180

1969 noiembrie 11, București. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

Scumpe Domnule Turcu
(mai cunoscut sub numele de „Tigrul” de la Iași)

Scrisoarea aceasta vine după o neîngăduită și neiertată întârziere. N-am putut astfel nici mulțumi pentru permanenta și prețioasa însoțire în promenadele ieșene, care mi-au amintit cu atâta plăcere neuitatul Iași. Nou este mult azi, dar mutilarea istoricului său centru este condamnabilă. Este rezultatul Țiganului ajuns împărat. Nu am putut să arăt nici profunda mea admirație pentru iubitoarea tuturor florilor, care este D-na Turcu (deși cea mai prețioasă floare pe care a ales-o și cultivat-o a botezat-o Tigru!). Pentru toate și pentru tot ce ați făcut pentru mine și pentru soția mea, aduc toate mulțumirile mele. Rog, deci, iertați întârzierea. Cum se zice astăzi, sunt factori care ar motiva-o.

Acum însă nu mai poate întârzia. Am văzut în presă că a avut loc la Arhive comunicările privitoare la Asachi, iar azi dimineață, întâlnind pe A. Z. N. Pop mi-a spus că am fost așteptat la Iași la această sărbătoare centenară, pentru care mi s-ar fi trimis invitație. Cum și era, i-am spus că nu am primit-o. După amiază, având oră la Facultate, este adevărat că am găsit-o, dar expediată de Direcția Generală a Arhivelor Statului la 7 noiembrie nu a putut ajunge decât tardiv. Nu pot pricepe de ce nu au trimis-o pe adresa mea de acasă. Poartă și ștampila MAI. Secretariat expediție ! Probabil că acest protocol a avut intenția ca totul să întârzie. Îmi pare rău. Comunicările mă interesau. La a d-tale aș fi retrăit zilele de odinioară de pe Ceahlău. I-am scris lui Pricop să caute a le publica în volum.

Calea-valea. Toate acestea au trecut. Dar nu sunt acestea motivele întârzierii scrisorii mele. Vroiam să fie o scrisoare lungă despre Iașul cel vechi și cel nou. Dar pentru aceasta nu am mai avut răgazul necesar fiind prididit de obligații profesionale și de „evenimente”. Unele plăcute, altele viceversa! Nu știu cum să le aranjez în catalogul meu! Le pun, unele, la rând ca să aleagă cititorul. Altele le tac sau poate nu mi le amintesc. În tot cazul au fost unele obligații ce-mi luasem și trebuiau îndeplinite, un studiu despre continuitatea poporului nostru pentru revista **Studii**, altul despre mănăstirea Polovragi pentru noul **Buletin** al Monumentelor Istorice care se zice că trebuie să apară (ai ceva pentru monumentele Moldovei?) și o notă sigilografică despre un hrisov cu sigilii multiple din 1511. Se adaugă vreo 5 comunicări despre Iulia Hașdeu, care va intra într-un medalion comemorativ la 20 l. c.

M-au declarat – nu știu cine – și conferențiar gratuit. La Universitatea Populară București a trebuit să vorbesc despre vechile monumente de arhitectură din București (se pare cu succes!), iar peste două zile va trebui să fiu la Craiova să vorbesc oltenilor mei despre **Oltenia medievală**. Am să le declar însă că nu mai sunt oltean de vreme ce trebuie să fiu de unde mi-e nevasta.

Intervine, în sfârșit, noul an universitar! Ca de obicei, se perfecționează neîncetat încât nu mai știu care din cei 20 de ani, de când s-a distrus învățământul românesc, a fost cel mai perfect (*sic!*). Acesta am impresia că dorește să fie pentru noi, cadrele vechi, anul completei noastre idiotizări (pe principiul egalizării căci cele noi sunt bine încadrate în acest adjectiv). Sunt plictisit, nu încă obosit, și doresc eliberarea. Adică tocmai acum când am primit **cinstea** de vătaf sau instructor ideologic – instructiv –educativ și profesional al unei grupe de studenți (ceea ce probabil n-am făcut cu cele 40 de serii anterioare!). Așadar, am vizitat cu ei expoziția de la Arhivele Statului, am fost la două monumente din marginea orașului (Plumbuita și Ghica-Tei), șantierul de săpături arheologice la Curtea Veche și un mic traseu în oraș (pe străzi). Tot spre mare cinste am **sarcina** pe Facultate să circul cu studenții în București, fiindcă nu-l cunosc. Am motivat că e bine să se formeze un cadru tânăr. **N-are cine** a fost răspunsul. Plimbările acestea cu tinerii îmi fac plăcere și le-am făcut întotdeauna, an de an fără să fi fost planificate **științific** și oficial. Până acum, ele au constituit o vină și o lipsă de considerație pentru colegi! Care?

Pe 25 mă voi duce cu ei și la Târgoviște. Închei astfel cu vechea capitală a Țării Românești.

Mai este nevoie să mai adaug și altele ca să pot face apel la clemență și mai ales să fiu înțeles și iertat de Domnul Turcu pentru impolitețea mea ?

Ar trebui să spun că am participat la **Masa rotundă** a arhiviștilor, dar de fapt fiind un sector interzis arhiviștilor din afara arhivelor, am luat parte numai la **masa** care s-a dat în prima seară. Deci **am fost și eu**. Îmi pare rău de ne semnificativa participare a arhiviștilor din țară aflați în schema instituției. Placheta și bibliografia arhivistică, publicate cu această ocazie, sunt acceptabile. Volumul însă, interesant pentru documentele reproduse, este mediocru prin cele 22 pagini de prezentare. Numele celor care au lucrat restul de 250 pagini puteau figura alături de al **directorului onorific**. Nu știu de ce Direcția Generală a Arhivelor Statului se rușinează de numele trudititorilor și nu le pune pe prima pagină de titlu. Se știe că nimeni nu crede în rezultatele obținute de musca la arat.

Și iată că de data aceasta am lungit scrisoarea în mod necuviincios: cum pot spune că n-am participat la masa rotundă a arhivelor? Bautier¹ îmi spunea la masa <la> care am luat parte că arhivistica noastră prin teorie și practică (mai ales publicațiile), stă în fruntea arhivisticii europene. Deci nu am ce regreta. În parte, socot că am avut și eu un loc la masa rotundă mondială. Și aceasta se va spune, cândva, poate la un centenar, poate în anul 2004! Atenție! Nu mă tem de timp !

Mă tem de oamenii zilelor noastre. Prea sunt mari, toți mari. Sunt însă așa de sus încât îi vedem așa de mici. Un exemplu. Mai deunăzi a fost un colocviu istoric româno-francez. Am aflat dintr-o notă informativă din presă. S-au ocupat doi mari **istorici**, toți foști ieșeni. Cred că era bine ca măcar aceia care au făcut studii în Franța să fi fost invitați. Era prilej de reluarea unor legături din care ar fi folosit și țara. Dar nu, cei doi mari, care au făcut studii aiurea și nu în Franța, au socotit să fie evitați. Nu aveam de gând să le iau plăcinta din care se înfruptă fiindcă nu mi-a plăcut să stau la coada harpiilor. Vina este a mea: am contribuit esențial la ridicarea lor. Dar acum nu mai pot opri ascensiunea (s-au oprit ei înșiși) Domnilor Boi. Nu cunoșteam atunci pe Brecht.

Scrisoarea se tot lungeste. Și ar mai fi multe în potirul fericitelor noastre zile. Mă opresc. Socot însă că voi putea relua firul dacă, d-ta și d-na, îmi iertați întârzierea.

Încântată de Iași și supraminunată de Dv. amândoi și de armonia care vă este proprie, soția mea vă transmite cele mai călduroase mulțumiri și salutări. Mă asociez la acestea și rămân același neîndurat asasin epistolar,

Aurelian Sacerdoțeanu

D.J.A.N. Iași, Fondul personal *Constantin Turcu*, 4281.

¹ *Robert-Henri Bautier*, teoretician renumit al arhivisticii franceze, a publicat *Les archives*, în *L'Histoire et ses méthodes sous la direction de Charles Samaran*, Paris, Gallimard, 1961, p. 1120-1166, reeditată; *La phase cruciale de l'histoire des Archives: la construction des dépôts d'archivistique, XVIe-début du XIXe siècle*, „Archivum”, vol. VIII, 1968, p. 139-150 ș.a.

181

1969 decembrie 31, Fălticeni. *Ștefan S. Gorovei¹ către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Mult stimată Doamnă Profesor,

V-am auzit urarea transmisă prin Radio și vă mulțumesc, rugându-vă să primiți, și din partea mea, tradiționalul „La mulți ani!”.

N-am avut onoarea să vă cunosc personal, dar vă cunosc bine din scrierile D-Voastre. Permiteți, dar, să mă recomand: mă numesc Ștefan Gorovei și sînt nepotul de fiu al scriitorului și folcloristului Artur Gorovei. Am moștenit de la bunicul meu, odată cu o sumă de documente familiale, și pasiunea cercetărilor istorice, în special a celor genealogice. De aproape opt ani întreprind ample cercetări genealogice asupra boierimii Moldovei. Am găsit, în studiile și lucrările D-Voastre, îndrumări dintre cele mai prețioase, dar mai ales sprijinul moral, care mi-a lipsit de multe ori din partea celor din jur. Am fost – și încă mai sînt – rău privit pentru faptul că fac cercetări genealogice.

În afara cercetărilor propriu zise, practice, ca să le zic așa, în cadrul cărora am atacat subiecte foarte diferite, am aprofundat și **teoria genealogică**, citind puținele pagini care s-au publicat în românește de către

Sever de Zotta (profesorul meu spiritual), și de D-Voastră, dar mai ales cele străine. M-a preocupat să codific **principiile** care stau la baza științei genealogice românești, căci genealogia noastră e foarte diferită de știința genealogică franceză. Așa cum foarte bine ați remarcat în finalul studiului din „Revista Arhivelor” 1/1966, din manualele și tratatele străine se poate desprinde numai „ceea ce este **general**, ceea ce trebuie cunoscut ca teorie”. M-am silit să aprofundez aceste chestiuni teoretice **generale**, dar și cele **speciale**, privind numai genealogia noastră. Cum v-am spus, am căutat să codific toate principiile pe baza cărora se pot întreprinde cercetări genealogice în țara noastră; am căutat să formulez și să enunț toate principiile **folosite** de genealogiștii români, mai ales de marele Zotta, în a cărui operă le-am găsit pe toate, **dar neformulate**. Am urmărit, prin urmare, sintetizarea acestei teorii a genealogiei românești.

Aceste principii permit stabilirea unei filiațiuni, chiar în lipsa documentelor care să o probeze **în mod direct**. Citind cuiva acest articol al meu, persoana aceea a făcut o remarcă foarte inteligentă: așa cum Mendeleev, pe baza principiilor sale, a putut prevedea existența multor elemente chimice, înscrise mult mai târziu în celebrul său tabel, tot așa genealogistul, sprijinindu-se pe aceste principii, poate stabili, cu multă siguranță, diferite filiații, pe baza informațiilor existente.

Trebuie să mărturisesc că eu am fost cel dintâi care am tras foloase de pe urma acestei sistematizări, căci aplicând principiile formulate, am văzut că, dintr-o dată, cercetările mele au avansat într-un ritm extraordinar, acumulând și interpretând materialul – cum spune basmul – într-un an cât alții în șapte.

Vă rog să-mi permiteți să vă rețin atenția cu enumerarea câtorva titluri ale unor studii terminate, sau încă în lucru:

- *Începuturile genealogice ale Mușatinilor*;
- *Ioan Tăutu, mare logofăt al Moldovei* (un fragment a apărut în „Mitropolia Moldovei”, 9-10/1968, sub forma unui articol independent, intitulat „Mănăstirea Trestiana”);
- *Găneștii și Arbureștii. Conjurația de la Suceava (1538-1541)*;
- *Vechi neamuri de boieri moldoveni (1393 - 1450)*;
- *Contribuții la genealogia familiei domnitoare Tomșa* (trimis la „Revista Arhivelor”; trebuie refăcut, deoarece am adunat material nou);
- *Înrudirile cronicarului Grigore Ureche*;
- *Destinele unui neam (Nădăbaica-Dabija)*;

- *Movileștii și neamurile lor*;
- *Contribuții la genealogia Cantemireștilor* ;
- *Contribuții la genealogia familiei Gorovei din Moldova* (scris la cererea celor care se ocupă cu studiul vieții și activității bunicului meu) și altele.

Sunt ferm convins că utilizarea genealogiei va aduce mari foloase studiului istoriei noastre, ca de altfel și celelate științe și discipline auxiliare. Călăuzit de această convingere, mă zbat să popularizez știința genealogică, din păcate așa de compromisă la noi. Unele articole pe această temă vor fi publicate, sper, în curînd.

Sunt întru totul de acord cu D-voastră în privința necesității unor manuale românești de științe auxiliare, eventual după modelul celui apărut anul acesta în Franța, sau după modelul excelentei culegeri „L'Histoire et ses méthodes”.

Este o prejudecată care trebuie învinsă, anume că cele două științe surori – genealogia și heraldica – sînt apanajul organizărilor nobiliare. Nimic mai fals! În „Îndrumări în cercetările istorice”, D-Voastră ați dat exemplul Germaniei sau Danemarcei, unde genealogia se poate urmări pînă în sec. XIV-XV. Dar Islanda întrece aceste exemple, căci acolo fiecare cetățean își are genealogia timp de 28-29 generații, ceea ce înseamnă cam din secolul XI sau XII, ceea ce e extraordinar! Și doar acolo nu sînt toți nobili!

Pentru toate îndrumările, dar mai ales pentru sprijinul moral pe care l-am aflat în lucrările D-Voastre, vă mulțumesc cu recunoștință și vă încredințez de întreaga mea prețuire și admirație.

Și vă rog să mă iertați că acum, la un sfîrșit de an, am îndrăznit să iau tocul pentru a vă scrie toate acestea.

Primiți, vă rog, stimate Domnule Profesor, încredințarea distinsei mele considerațiuni.

La mulți ani!
 Ștefan S. Gorovei²
 Folticeni
 31 Decembrie 1969

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 817, f. 211-212.

¹ Scrisorile lui Ștefan S. Gorovei către Aurelian Sacerdoțeanu și cele de răspuns ale celui din urmă au fost publicate de Elena Istrățescu, *Din corespondența profesorului*

Aurelian Sacerdoțeanu, director general al Arhivelor Statului (1938-1953), în „Revista Arhivelor”, nr. 1-2, 1998, p. 167-177.

² *Ștefan S. Gorovei, medievist reputat, preocupat îndeosebi de Țara Moldovei (sec. XIV-XVI) și de științele auxiliare (genealogie, heraldică, sigilografie), profesor la Facultatea de Istorie a Universității „Al. I. Cuza” din Iași și cercetător la Institutul de Istorie “A. D. Xenopol”, Centrul de Istorie și Civilizație Europeană din Iași. Prin râvnă neobosită, de-a lungul câtorva decenii, a înființat, la Iași, Institutul de Genealogie și Heraldică „Sever Zotta” (1993) și a inițiat retipărirea revistei „Arhiva Genealogică” și apariția revistei de heraldică „Herb”. A publicat numeroase lucrări, dintre care : *Dragoș și Bogdan, întemeietorii Moldovei. Probleme ale formării statului feudal Moldova*, București, 1973 ; *Îndreptări cronologice la istoria Moldovei din veacul al XIV-lea*, în AIIAI, X, 1973, p. 9-121 ; *Întemeierea Moldovei. Probleme controversate*, Iași, 1997 ; *Mușatinii*, București, 1976 ; *Găneștii și Arbureștii (Fragmente istorice, 1538-1541)*, în „Cercetări istorice”, serie nouă, II, 1971, p. 143-159 ; *Contribuții la genealogia familiei domnitoare Tomșa*, în „R. A.”, XLVIII, 1971, 3, p. 375-390 ; *Note istorice și genealogice cu privire la urmașii lui Ștefan cel Mare*, în SMIM, VIII, 1975, p. 185-200 ; *Cantemireștii. Eseu genealogic*, în „R. A.”, XXXV, 1973, 3, p. 481-512 ; *Domnia lui Alexandru Cornea*, în vol. *Petru Rareș*, coordonat de Leon Șimanschi, București, 1978, p. 175-178 ; *Domnia lui Ștefan Lăcustă*, în vol. *Petru Rareș*, p. 161-174 ; *Petru Rareș*, București, 1982 ; *Steme moldovenesti augmentate în Polonia*, în „Arhiva Genealogică”, II (VII), 1995, 1-2, p. 305-313 ș.a.*

182

1970 februarie 27, București. *Aurelian Sacerdoțeanu către Ștefan S. Gorovei.*

Mult Stimat Domnule Gorovei,

Vă mărturisesc deschis că scrisoarea Dv. mi-a făcut o deosebită plăcere atît prin neașteptata „mulțumire pentru urare” cît și prin conținutul ei în ansamblu. Pe de altă parte vă pot arăta că numele bunicului, pe care l-am cunoscut cîndva, fiind dintre cele mai plăcute sufletului meu, se înțelege că l-am privit cu simpatie și pe al Dv. întîlnindu-l în presă. Acum sînt bucuros și de cunoașterea încă indirectă prin corespondență. Nu-mi luați în nume de rău întîrzierea cu care răspund, întîrziere datorită unor motive personale și în parte tulburătoare pentru cuget.

Faptul că atacați probleme de genealogie, în condițiile grele în care se lucrează la noi, este înbucurător. Sînt multe probleme din trecutul

nostru care, după părerea mea, nu se pot lămuri decît pe această cale, succesiunea nașterilor odată stabilită putînd da cheia rezolvării lor. Se pot fixa **principii** în această materie? Sînt sceptic. Materialele documentare cunoscute sînt susceptibile de **interpretare** și nu întotdeauna pot merge pînă la concretizare în **legi**. Totuși este de încercat. Temele pe care îmi comunicați că le-ați abordat sînt sigur că v-au arătat dificultăți numeroase. Mă refer chiar la interpretarea ce dați înrudirii titularilor mormintelor de la Rădăuți (Mitrop. Mold. 1969, p. 369) de care, precum știți, m-am ocupat și eu. Poate voi avea prilejul să reiau discuția.

Vă îndemn să continuați cercetările Dv., în care aduceți prospețime de gîndire și de interpretare. Și v-o doresc întru mulți ani.

Cu sinceră prețuire al Dv.,
A. S.

București, 27 februarie 1970

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 817, f. 213.

183

1970 martie 4, Fălticeni. *Ștefan S. Gorovei către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Mult stimate Domnule Profesor,

E inutil să vă spun cu cîtă emoție și bucurie am primit ieri scrisoarea D-Voastre. Vă mulțumesc pentru aprecierea ce ați dat modestei mele activități publicistice de pînă acum. Ceea ce încredințez tiparului este o foarte mică parte din ceea ce aștern pe hîrtie, și în tot cazul, e nesemnificativ pentru activitatea mea de bază, ca să zic așa, care rămîne cercetarea genealogică. Un studiu despre Familia Tomșa stă la „Revista Arhivelor” de vreo doi ani! Acum l-am propus din nou, dar într-o formă întregită.

În scurt timp voi preda o nouă notă pentru „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, tot în problema mormintelor de la Rădăuți. Ordinea acestor morminte mă intrigă foarte mult și am căutat o rezolvare – evident, prin

deducție, căci o rezolvare definitivă ar putea-o aduce, **poate**, numai ridicarea lespezilor. Aceste două note sînt rezultate ale unor vechi preocupări pentru descîlcirea perioadei 1359-1400. De curînd am terminat de redactat un studiu pe această temă, un studiu de analiză și interpretare a izvoarelor privind genealogia, succesiunea și cronologia voievozilor moldoveni din perioada amintită. Deocamdată nu mă gîndesc prea insistent la publicarea lui, date fiind și dimensiunile greu de acceptat pentru vre-o revistă (cca 50 pagini), dar nici prea mult nu-l voi putea ține ad usum Delphini!

În adevăr, în toate cercetările genealogice pe care le întreprind – ca o luptă pe toate fronturile! – mă lovesc de nenumărate dificultăți, și în fruntea tuturor stă greutatea de informare. Unele chestiuni rămîn nerezolvate multă vreme, luni în șir, uneori chiar un an sau doi, pentru ca apoi o întîmplare să-mi aducă dovada peremptorie de care aveam nevoie în demonstrarea unei filiațiuni, presupusă deja. Așa am pățit, recent de tot, cu strămoșii lui Cantemir: de luni de zile mă lupt cu ei, și tot n-am scos-o la capăt, dar de Crăciun, am găsit o asemenea probă care-mi dovedea filiația presupusă, lărgind totodată, aria cunoștințelor despre strămoșii lui D. Cantemir.

Aveți dreptate: sînt foarte multe probleme care se vor putea rezolva numai prin cercetări genealogice. Am auzit că la Institutul „N. Iorga” s-ar fi alcătuit un colectiv de genealogie; e **adevărat?** Ar fi un fapt îmbucurător. În ceea ce mă privește, promit să-mi continui cercetările care mă pasionează așa de mult, indiferent de opiniile de moment.

Principiile genealogiei românești m-au preocupat mult. Desigur că pe baza materialului documentar existent nu se pot formula **legi**, dar cîteva principii, care să orienteze înaintarea în hățișurile documentelor se pot totuși formula. De pildă, cînd spunem că genealogistul trebuie să urmărească scurgerea proprietății pe diferitele moșii sau părți de moșii pentru a stabili unele filiații, este deja un principiu; cînd demonstrăm că prenumele se repetă în linie directă sau colaterală, este un alt principiu care ajută la fixarea unei filiații bănuite; cînd arătăm că, în general, generațiile masculine se succed la 25-30 de ani, iar cele feminine la 20 de ani, iată un principiu prin care se pot controla vechile spițe, care sar adesea cîte o generație sau două. Și așa mai departe.

De altfel, și Robert Delort vorbește de principiile genealogiei, dar pune aici tabla ascendenților și a descendenților, care sînt, de fapt, metode de cercetare a materialului genealogic.

Anul trecut ați vorbit la Radio despre Heraldică, despre Sfragistică etc.; cînd veți vorbi și despre Genealogie?

Încă o dată vă mulțumesc și vă rog să primiți încredințarea celor mai distinse sentimente.

Ștefan S. Gorovei

Folticeni
4 martie 1970

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 817, f. 215.

184

1970 martie 9, Timișoara. *Alexandru Rusu către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Timișoara, la 9.III.970

Mult Stimat Domnule Profesor,

În amintirea timpului petrecut din viața mea la Arhivele Statului îmi permiteți să vă ofer volumul „Studii de istorie a Banatului” care a apărut de curînd în editura Universității din Timișoara, unde funcționez de 7 ani, ca director adjunct al Bibliotecii Centrale Universitare.

De curînd v-am citit în revista „Studii” lucrarea Dvs.: „Cu privire la problema continuității poporului român”. O lucrare foarte valoroasă și care va avea un răsunset în literatura istorică din țara noastră. Permit să fac astfel de modeste aprecieri și în calitatea mea de secretar al Societății de științe istorice, Filiala Timișoara.

Vă spun sincer, că m-a apucat dorința spontană de a vă scrie, ca unui fost șef al meu, persoană mai mult respectată și apreciată de mine.

De cînd nu ne-am văzut, eu am fost nevoit să părăsesc Arhivele Statului, din cauza teroarei unui fost director general al Arhivelor. De

preocupări arhivistice și de instituție nu m-am despărțit și nici nu ași putea să mă despart niciodată.

Scriu aceste rânduri în speranța, că dacă ați fi dispus să veniți odată la Timișoara și în cadrul activității extensiunii universitare să țineți o conferință, pentru noi ar fi o deosebită cinste prezența dvs. la o astfel de manifestare.

Primiți Domnule Profesor multe și respectuoase salutări din partea unui fost subaltern pe care poate și l-ați uitat.

Alexandru Rusu

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 832, f. 68-69.

185

1970 martie 11, București. *Aurelian Sacerdoțeanu către Ștefan S. Gorovei.*

Mult Stimat Domnule Gorovei,

Scrisoarea Dv. din 4 martie îmi aduce o seamă de informații noi care lămuresc direcția în care mergeți cu cercetările genealogice. **Principiile** pe care le amintiți sînt prețioase pentru genealogist. Numai că la noi lipsesc studiile premergătoare necesare documentării în direcțiile la care vă referiți. Greutăți întîmpinăm în cunoașterea transmisibilității posesiunilor, în individualizarea omonimilor ca și în succesiunea în caz de desherență, ca și în alte chestiuni. Sînt acestea metode de cercetare dar ele cer un volum uriaș de muncă informativă.

Teoria seculară de trei generații a lui Ottokar Lorenț rămîne încă valabilă, dar ce greutăți întîmpinăm pentru stabilirea lor, mai ales la generațiile feminine cu neîncetată schimbare de nume!

Poate voi avea prilejul să vorbesc la Radio și despre genealogie. Deocamdată nu.

Nu am auzit de existența unui colectiv de genealogie la Institutul de istorie N. Iorga. Cînd se lucra la indicele antroponimic al colecțiilor de

documente s-au făcut asemenea cercetări. Dar nu știm de cine și cu ce rezultat.

Cu cele mai bune sentimente al Dv.

Prof. A<urelian> S<acerdoțeanu>

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 817, f. 216.

186

1970 martie 21, Fălticeni. *Ștefan S. Gorovei către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Mult Stimat Domnule Profesor,

Vă mulțumesc pentru extrasul trimis – este un semn de atenție care mă onorează în chip deosebit. Iar scrisoarea D-Voastre din 11 martie constituie pentru mine, un îndemn la desăvârșirea lucrării începute. Într-adevăr, am întâmpinat greutăți mari în punctele indicate de D-Voastră.

Prima și marea mea pasiune genealogică a fost neamul logofătului Tăutu, a cărei genealogie am alcătuit-o anii trecuți – o imensă spiță de vreo 17-18 generații, cu peste 300 persoane, și încă e incompletă! Adun în continuare material pentru o monografie a acestei familii, care poate fi un exemplu de ramificare, de păstrare a numelui și a tradițiilor. Pe lângă asta, e un neam de vestiți cărturari, începînd cu marele logofăt al lui Ștefan cel Mare. Bineînțeles, m-am ocupat îndeaproape și de figura logofătului; i-am studiat personalitatea din toate punctele de vedere.

Ieri am condus la mormînt pe profesorul Stino – cred că ați auzit de el – un cărturar de înaltă rasă, distrus, în mai puțin de două luni, de cancer.

Încă o dată vă mulțumesc pentru extras și pentru rîndurile D-voastre și vă rog să primiți, mult stimat Domnule Profesor, expresia respectuoasei mele considerațiuni și a sentimentelor distinse ce vă păstrez.

Ștefan S. Gorovei

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 817, f. 218.

1970 mai 3, București. *Aurelian Sacerdoțeanu către Alexandru Rusu.*

Scumpe Domnule Rusu,

Scrisoarea Dvs din 9 martie a.c. mi-a făcut plăcere afît prin cuprinsul ei cît și prin reamintirea unor vremuri de plăcută conlucrare. Eu nu am uitat nici munca dîrză ce a trebuit să duc pentru salvarea arhivelor noastre, nici pe colaboratorii care m-au ajutat și fără concursul cărora nu aș fi putut face ceea ce am izbutit să fac. Sînt conștient că nu a fost puțin lucru, și nici ușor.

Îmi place mărturisirea dvs., că de preocupări arhivistice nu vă lăsați cu toate neplăcerile ce ați avut în această muncă. Vă îndemn din inimă să le continuați. Adăugați-le și preocupările bibliografice în care ați adus reale contribuții, din cîte am putut urmări și eu și cum o dovedesc **Contribuțiile** din volumul ce ați avut amabilitatea să-mi trimiteți, cît și extrasul despre tiparul, librăriile și legăturile din Banat. Avem mare nevoie de astfel de contribuții locale. În acest sens „Studii de istorie a Banatului” se înscriu pe prim – plan. Felicit colectivul care s-a îngrijit de buna lui apariție și-i doresc să nu se oprească la primul volum.

În ce privește o apariție a mea la Timișoara, nu pot decît să fiu bucuros de invitație. Pe ce cale, e poate mai greu de realizat: pe data de 1 martie eu am cerut pensionarea de la catedră ca să-mi pot pune la punct o seamă de lucrări pentru care aveam nevoie de tot timpul, căci vîrsta nu mai îngăduie sporul tinereții. Dacă, în această situație de profesor „pensionar” pot fi în mijlocul Dvs., nu ezit să o fac, asigurîndu-mi-se transportul și cazarea.

Mulțumind pentru scrisoare și pentru lucrările trimise, cerînd îngăduință și înțelegere pentru întîrzierea cu care răspund, rămîn cu cele mai bune amintiri al Dvs.

Aurelian Sacerdoțeanu

3 mai 1970, București

Șos. Mihai Bravu nr. 42, Sc. II, et. III,
ap. 60, București (39), Sector 3

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 832, f. 70.

1970 iunie 12, Râșnov. I. A. Scurtu către Aurelian Sacerdoțeanu.

Mult Stimat
D-le Prof. A. Sacerdoțeanu

Nu Vă cunosc. Am luat adresa Dv. dela consilierul cultural Pr. Gh. Nicolaescu – Rev<ista> „Mitropolia Olteniei”.

De când am cetit studiul Dv. *Mircea cel Bătrîn-500 ani de la moartea lui* – m-am gândit să vă scriu.

Iată ce vă rog:

Sunt preot de 40 ani în Rîșnov - lângă Brașov.

Aici este o biserică veche ortodoxă. A fost vizitată în 1902 de sav. ist. N. Iorga, în 1912 de A. D. Xenopol, apoi de Al. Lapedatu, I. Ștefănescu și alții. Toți vorbesc despre vechimea acestei biserici: anul 1384, ctitor Radu Vodă I, așa cum spune Pomelnicul cel vechi: „Pomelnicul Sfintei Biserici ce-i este hramul Sfântul Nicolae Ciudavaț, în orașul Rîșnov, ce este zidită la anul 1394. Ziditu-s-a această biserică la anul 1773, cu tindă, cu clopotniță, cu acoperiș de piatră i procii, de robii lui Dumnezeu Ioan Boghici și Hagii Radu Boghici...” (numai partea anterioară a bisericii este veche).

N. Iorga vorbește de o inscripție în fața bisericii, pe care n-o găsim.

Construcția arhitectonică – stil cistercian trapezist, spune I. Ștefănescu – cu două rînduri cruci de ogive, confirmă vechimea.

N-avem nici un document pentru că toată arhiva a fost distrusă în războiul 1914-1918, afară de Pomelnic, care-i tipărit în Rev. Tinerimea Română, XV, București, p. 49 an 1897.

Ștefan Meteș, în Ist. Bis. Rom. din Transilvania, v. I., pag. 46, spune că Bis. Veche din Rîșnov este zidită din dărnicia lui Radu Vodă I, în anul 1384.

N-avem nici un act din perioada 1384-1386 - Radu Vodă I, Dan I și Mircea cel Bătrîn.

Văzînd atîta noian de informații în studiul Dvs. – *Mircea cel Bătrîn* - evocare la 550 ani de la moartea lui – care are la bază o cercetare adîncă și grea a acestei perioade – vă rugăm să ne comunicați cum vedeți și cum puteți încadra această ctitorie voevodală de la Rîșnov-Ardeal și dacă ați

întîlnit vreun act în legătură cu stăpînirea acestor voievozi în Țara Bîrsei-Rîșnov.

Cu această ctitorie voevodală – Bis<erica> Ort<odoxă> Rîșnov – suntem înaintea Brașovului cu 150 ani: Bis<erica> Ort<odoxă> Rîșnov este cel mai vechi document de piatră care atestă existența românilor în Țara Bîrsei, înaintea întemeierii statului feudal maghear în Ț. Bîrsei sau odată cu această întemeiere.

Mare serviciu ne-ați face dacă ne-ați putea da un răspuns pozitiv la această rugăminte.

Mulțumindu-vă anticipat, semnez cu toată considerația ce vă păstrez,

Pr. I. A. Scurtu
Rîșnov, Str. I. L. Caragiale 39
Jud. Brașov

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 833, f. 291.

189

1970 iulie 25, Timișoara. *Alexandru Rusu către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Timișoara, la 25.07.970

Mult Stimat Domnule Profesor,

Cu mare întârziere răspund amabilei dvs. scrisori și cer scuze că nu am răspuns imediat. Încheierea anului școlar, plecarea personalului în concediu, m-a reținut foarte mult. Acum însă sîntem mai liniștiți și avem timp pentru rezolvarea problemelor noastre particulare.

Domnule Profesor vă mulțumesc pentru frumoasele dv. îndemnuri în ale arhivisticeii. De cînd funcționez aici am reușit să înghebez un mic fond documentar pentru istoria Banatului nostru.

Cu această ocazie vreau să vă comunic o știre, care cred că are să vă facă o mare bucurie – așa cum mi-a făcut și mie – . Cartea Dv.

„Arhivistica” va intra la cules, săptămîna viitoare la Intreprinderea „Poligrafica” din Timișoara. Am fost zilele acestea la „Poligrafica” unde este sub tipar volumul II din serialul Universității „Studii de istoria Banatului” și cu această ocazie mi s-a arătat manuscrisul lucrării Dv. Cu mare bucurie am văzut lucrarea mult așteptată de arhiviști și vă rog primiți respectuoasele mele felicitări pentru această frumoasă realizare.

În problema conferinței Dv. la extensiunea universitară, am vorbit cu tov. Rector care mi-a promis cu bucurie, că va planifica conferința Dvs. în planul de toamnă a extensiunii. Oficiul are să vă comunice din timp data fixată. Bineînțeles drumul și cazarea, cu masă privește pe ei.

Am însă o rugăminte, din partea colectivului de redacție a serialului Universității „Studii de istoria Banatului”: să vă transmit propunerile noastre de a vă invita să binevoiți a participa cu o lucrare la volumul III al serialului. La acest volum colaborează și cercetători din alte țări (Bulgaria, Iugoslavia, Ungaria). O singură rugăminte avem, ca lucrarea să aibă tangență cu istoria Banatului. Ultimul termen pentru trimiterea lucrării în 3 exemplare, ar fi 30 oct. 1970.

Primiți Domnule Profesor respectuoasele mele salutări.

Al. Rusu

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 832, f. 72-73.

190

1970 iulie 28, București. *Aurelian Sacerdoțeanu către Alexandru Rusu.*

Scumpe Domnule Rusu,

Scrisoarea Dvs. din 25 I. c. mi-a făcut mare plăcere fiindcă era așteptată, și ceea ce-mi comunicați mă bucură în nădejdea că voi putea răspunde așteptărilor, dar și fiindcă îmi aduce o informare pe care o aștept de 18 ani: în sfârșit manualul de arhivistică a ajuns la tipografie!

Cîtă inconștiență în facultatea noastră, cîte referate ignorate și inutile născătoare de discuții sterile și cîtă incompetență editorială a trebuit să suport, să lămuresc, să înving spre a ajunge aici! Nu e ce am vrut eu,

dar este ceva pentru cultura noastră. Nimic nu se poate perfecționa dacă nu are un început.

Vă mulțumesc pentru vestea ce mi-ați dat: prima pozitivă ce primesc în acești ultimii 18 ani.

Dacă nu vă este greu și puteți să o faceți, vă rog să-mi comunicați dacă Institutului Poligrafic i s-a dat și „tirajul”. Editura spune că este inferior cifrei 1000! Dacă este așa el nu satisface nici numărul arhiviștilor și bibliotecarilor universitari, fără a mă mai gândi la oamenii de cultură care poate cîștigă ceva și dintr-o astfel de carte.

Mulțumesc pentru Indicele bibliografic al revistei Institutului Social Banat, pe care l-am primit tot odată, și vă felicit din inimă pentru această utilă realizare.

Al Dvs. cu vie recunoștință,

28 iulie 1970, București

P.S. Prin curioase întîmplări ale vieții scrisoarea asta a rămas neexpediată la timp. Condițiile morale cuprinse în ea persistînd, văd că rămîne actuală ceea ce îmi permite să o expediez așa. Aștept deci noutăți!

A<urelian>S<acerdoțeanu>

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 832, f. 74.

191

1970 august 16, București. *Mihail Straje către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Onorate Domnule Profesor Sacerdoțeanu,

Domnul Stelian Metzulescu de la Biblioteca Centrală Universitară știind că am contractat la o editură un Dicționar de pseudonime, căruia îi dau acum forma finală, în urma unor sugestii ale editurii, m-a îndemnat să mă adresez și D-Voastre, asigurîndu-mă că în activitatea de istoric și publicistică ați folosit unele pseudonime.

Dicționarul meu nu cuprinde numai pseudonimele (atâtea câte am reușit a le depista în decursul a vreo 10 ani) nu cuprinde zic, numai pe cele ale scriitorilor, publiciștilor, ziariștilor români, ci și pe ale oamenilor de știință și chiar a politicienilor când aceștia s-au folosit de așa ceva.

De aceea îmi îngădui a vă ruga să-mi comunicați, dacă nimic altceva nu s-ar opune, pseudonimul sau pseudonimele Dvs. publicistice.

Mă interesează :

- a) Numele și pronumele cf. Stării civile, la naștere.
- b) Pseudonimul permanent adoptat.
- c) Anul Nașterii.
- d) Pseudonimele folosite și în ce publicații (ziare, reviste, broșuri și volume) au fost ele folosite.
- e) Alte periodice la care ați colaborat (eventual și anii).

În speranța că această a mea rugămintă va afla aprecierea D-Voastre, primiți respectuoasele mele salutări,

Mihail Straje
Str. Cerceluș 44
București, IV
16.VIII.1970

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 833, f. 88.

192

1970 august 20, <București>. *Aurelian Sacerdoțeanu către Mihail Straje^x.*

Stimate Domnule Straje,

Mulțumesc pentru scrisoarea și rugămintea dvs. și răspund cu plăcere. Astfel de lucrări sînt foarte necesare și dacă le-am fi avut mai demult știința noastră era mai în câștig în ce privește informarea.

Doresc să izbutiți cît mai bine în munca ce v-ați impus-o și vă felicit.

Al Dvs. cu toată considerația,
A<urelian>S<acerdoțeanu>

Sacerdoțeanu Aurelian, la naștere și azi.

Născut 1904 decembrie 20, com. Costești, jud. Vâlcea.

Pseudonim mai des folosit: Șerban Răzeșul.

Alte pseudonime: Zlate Popescu, A. Popa și George Basarab.

Sunt numeroase revistele și anuarele la care am colaborat începînd cu Ziarul științelor populare, Glasul Tinerimii și Lumea copiilor și sfîrșind cu cele de azi Analele Univ. Buc., Bulet. Mon. Ist.

Mai adesea în revistele „Albina” și „Biserica Ortodoxă Română”, nu însă în broșuri sau lucrări independente.

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 832, f. 89.

^x Concept.

193

1970 septembrie 29, Timișoara. *Alexandru Rusu către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Mult Stimat Domnule Profesor,

Am fost foarte ocupat cu organizarea simpozionului științific al Societății de științe istorice, care s-a ținut la Timișoara în zilele de 26-27. 09. Și fiindcă sînt secretarul filialei din Timișoara, am avut foarte mult de alergat. Cazarea participanților din toată țara etc. Deabia acum pot să răspund la amabila Dv. scrisoare.

În problema manualului de arhivistică, iarăși am constatat o măsură curioasă a organelor de resort din București. Adică în luna august manuscrisul a fost retras de la Poligrafica Timișoara și transferat la București. Cauza nu se cunoaște de cei din Timișoara. Ar fi bine acolo să vă interesați de soarta lucrării. Cu mare bucurie am aflat că în octombrie vă pot asculta la simpozionul organizat la București de societatea noastră. Mai ales că vă pot vedea după atîția ani, ani cu multe lucruri plăcute și neplăcute.

Domnule Profesor din nou vă rog pe Dv. să binevoiți a onora cu o lucrare serialul nostru de la Universitatea Timișoara – „Studii de istoria

Banatului” – , desigur aveți la îndemână o astfel de lucrare și care ar putea să fie încadrată în tematica noastră. Fac această rugămintă, fiindcă sînt secretarul colectivului de redacție.

Tot pe această linie, Universitatea Timișoara a început activitatea în cadrul extensiunii universitare și tovarășul Rector mi-a transmis rugămintea de a vă invita la Timișoara, ca în cadrul extensiunii universitare să țineți o Conferință. Transportul, cazarea etc. privește pe ei. Am scris aceste rînduri, că dacă ați accepta – și cred că nu ne veți refuza – atunci Universitatea va face și o invitație specială oficială.

Aștept răspunsul Dv. Cu vie recunoștință.

Primiți vă rog salutările mele cele mai respectuoase.

Al. Rusu

Timișoara, la 29.09.1970

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 832, f. 76-78.

194

1971 decembrie 14, <București>. A. Boldur către Aurelian Sacerdoțeanu.

14.XII.71

Mult Stimat
Domnule Sacerdoțeanu

Sînd preocupat tangențial de Chestiunea lui Iurg Coriat, am adunat părerile istoricilor români. După cât îmi aduc aminte, D-Ta în numeroase publicații, pe care le-ai scos la iveală, n-ai atins această chestiune.

Dar mă gîndesc nu cumva am scăpat ceva din vedere.

De aceea rog fii bun să-mi aduci la cunoștință prin cîteva rînduri, dacă părerea mea e justă. Mi-ar părea rău să scap din vedere tocmai o părere a D-Tale.

Spre regret, din cauza uitării eu n-am încă telefon acasă și pentru a da cuiva un telefon trebuie să fac cu autobuz trei stații.

În așteptarea răspunsului
Cu cele mai bune sentimente
Al D-tale A. Boldur

P.S. Notele la studiile lui D. Onciul despre Iurg le cunosc.
A. B.

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 809, f. 7.

195

1972 ianuarie 21, Timișoara. *Alexandru Rusu către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Timișoara, la 21.01.1972

Mult Stimat Domnule Profesor,

Cu ocazia apariției cărții Dvs. „Arhivistica” vă rog să primiți Domnule Profesor, din partea unui fost colaborator modest de la Arhivele Statului, cele mai sincere felicitări pentru această frumoasă realizare.

La standul Universității din Timișoara a apărut de curînd această carte. Din trei volume primite, toate s-au vîndut în prima zi.

Nu am mai putut lăsa din mîină cartea, pînă nu am terminat cu cititul. În fine avem și noi în literatura de specialitate o lucrare care face cinste arhiviștilor din țara noastră și care a lipsit de mult specialiștilor.

Deși nu mai lucrez în cadrul arhivelor, am rămas tot arhivist. Omul care se naște cu această pasiune, va rămîne o viață întregă un pasionat al arhivelor. Datorită acestei pasiuni am acceptat lucrările de cercetare în arhive, ca colaborator (*sic !*) la editarea Anuarului Universității, care apare curînd cu ocazia împlinirii a 25 de ani de la înființarea instituției.

Primiți Domnule Profesor respectuoasele mele salutări.

Al. Rusu

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 79-80.

1972 martie 13, București. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

Scumpe Domnule Turcu,

Scrisorica din urmă, atât de rapidă, mi-a făcut mare plăcere fiindcă avea condeiul care altădată mi-a plăcut atât de mult. Prin ea am aflat și de comemorarea lui Moșu Ghiță. E bine că s-au gândit la aceasta cei care îi datorează atât de mult. M-aș fi dus și eu cu plăcere dar sănătatea – care în ultimele luni m-a supărat cumplit – nu mi-a îngăduit riscul unui drum relativ lung. Vremea însăși a fost potrivnică. În felul acesta am fost lipsit și de plăcerea unei revederi. Sper că se vor ivi alte prilejuri mai prielnice.

Mai multe lucruri am intenția să-ți comunic într-un viitor apropiat.

Cu dragostea de totdeauna,

A. Sacerdoțeanu

P.S. am trimis d-lui Ciucă o telegramă cu acest cuprins:

„Regret că nu pot participa personal la centenara comemorare a mărinimosului cărturar și pretutindeni binefăcător Kirileanu, Moș Ghiță cum îi spuneau apropiații, cel mai curat suflet născut în Moldova românească. Calde felicitări organizatorilor întâlnirii de azi în Piatra, orașul mult îndrăgit al marelui dispărut. Împreună cu ei îngenunchez în fața neuitatului său mormânt”.

D.J.A.N. Iași, Fondul personal *Constantin Turcu*, 4283.

1972 martie 21, Aref - Argeș. *Ion St. Stănciulescu către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Mult Stimat Domnule Profesor,

M-a mișcat distinsa D-voastră atențiune.

M-a înălțat cuvîntul de laudă la adresa Arefului, vechiul Hareș.

Pentru tot, din toată inima Vă mulțumesc.

O propunere:

Fiindcă iubiți atât de mult aceste plaiuri mioritice, nu v-ați putea face răgazul să dăm la iveală o amplă lucrare cu monografia Arefului?

Dv. ați studiat mult material.

Eu am adunat vreo 500 pagini de alt material. În plus, am fotocopiile și traducerile multor documente.

Sînt prea îndrăzneț?

Cît m-ar mîngîia un răspuns al Dv.

Poate va sosi cîndva.

Regret mult că nu ne-am cunoscut pînă acum. Eu sînt spre apusul soarelui cu 44 ani în cîmpul muncii.

Dar încă inima-mi dă ghes.

Să nu lăsăm Areful în anonim.

Știu cît sînteți de ocupat. Și din plinul inimii vă doresc tot așa de mari succese în toate domeniile.

În speranța că nu voi fi taxat prea rău pentru îndrăzneală vă doresc multă sănătate și fericire. Dv. și celor ce vă sînt dragi.

Și rămîn al Dv. după considerație

Pr. Ion St. Stănciulescu

Aref-Argeș

21 martie 1972

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 833, f. 161.

198

1973 iulie 31, Iași. *D. Ivănescu și V. Isac către Aurelian Sacerdoțeanu.*

31 iulie 1973

Iași

Stimate domnule profesor,

Doi arhiviști din Iași și-au luat permisiunea să vă transmită modesta lor lucrare. Cunoscîndu-vă cît de receptiv sînteți față de încercările celor din breasla dumneavoastră, mai ales a celor tineri, sperăm să vă facă plăcere îndrăzneala noastră.

Sîntem convinși că ce am început, un corpus de documente închinat vieții și activității lui Cuza, nu e lucru ușor. Dar știm că merită și că trebuia făcut. Și am zis că e mai bine să facă arhiviștii acest lucru. Cred că ne veți da dreptate.

Am fi deosebiți de încîntați să vă cunoaștem părerea asupra începutului făcut de noi.

Cerîndu-vă scuze pentru cît v-am reținut permiteți-ne domnule profesor, să vă urăm multă sănătate și cît mai multe lucrări în arhivistica românească.

Cu deosebită stimă și considerație

D. Ivănescu¹

V. Isac²

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 855, f. 1-2.

¹ *D. Ivănescu*, director al Arhivelor Statului din Iași, a publicat volume de documente din arhivele ieșene și lucrări de istorie modernă românească.

² *V. Isac*, arhivist la Arhivele Statului din Iași. Dintre publicațiile sale menționăm *Catalog de documente din Arhivele Statului Iași*, Moldova, vol. I, 1398-1595, București, 1989.

199

1974 iunie 29, București. *Radu Perianu către Aurelian Sacerdoțeanu.*

29.VI.1974

București

Mult stimat domnule Sacerdoțeanu și iubit fost elev

Am primit prin d. Fănuică Ion, fost elev șincaist, cărțile ce mi-ai trimis în dar, cu afectuoase dedicații: Dimitre Onciul–*Studii de istorie*, B.P. Hașdeu–*Scrieri istorice*; Aurelian Sacerdoțeanu–*Arhivistica*; Aurelian Sacerdoțeanu–Dimitre Onciul, *Despre unele instituții românești vechi* – extras din „Revista Arhivelor”, anul I, vol. XXXV; Aurelian Sacerdoțeanu–Nicolae Iorga–*Despre carte și biblioteci*–extras din *Studii și cercetări de bibliologie XIII*.

Emoționat de atenția dtale, te rog să primești expresiunea deosebitei mele mulțumiri. Privind numele autorilor și titlurilor primite,

simt cum se sfîrșește în jurul meu o atmosferă care îmi dă impresia că sunt altul. Mă simt cu 63 de ani în urmă. Mă silesc să deslușesc această stare de spirit. Cum mă simt cu atîția ani în trecut? Prin alesul dar ai creat și m-a înconjurat o atmosferă de arhivă. Totul mă transpune și îmi deșteaptă doruri de arhivă. Cel ce-mi dăruiește cărțile e un vechi elev al meu și un stăruitor arhivist și distins om de știință istoric. A învățat carte la un liceu condus de un vechi arhivist, cel ce mi-a adus cărțile, iarăși arhivist. Profesorii ale căror preocupări sunt prezentate generațiilor prezente, vechi conducători de arhive și răscolitori de arhive naționale și străine și în același timp profesori care ne-au inițiat și îndrumat în știința istorică.

Este meritul d-tale, recunosc sincer că mi-ai evocat această atmosferă potrivit parcă înadins lucrurile. Subliniez că prin atenția ce-ai dat lucrărilor lui Dimitre Onciul, B. P. Hașdeu și N. Iorga ai așezat în fața generației actuale preocupările acestor profesori și oameni de știință, deschizători de drumuri și permanenta grijă pentru viitor în vederea fixării direcțiilor necesare unei formări spirituale. Scot în evidență: „Cartea și bibliotecile”.

Mă silesc să rămîn învăluit în această atmosferă de arhivă și în față cu vechii arhiviști. Regret că nu mai sunt arhivist. Cartea dtale „Arhivistica” m-a impresionat! Nu am cunoscut o lucrare de acest fel. Nu credeam că poate exista. Cînd prof. Onciul m-a însărcinat în vederea unui nou regulament al arhivelor să redactez, prin cercetări personale, tot ce se găsește în biblioteca arhivelor, ca material documentar, nu am dat de un model asemănător. Prof. Onciul urmărea că prin noul regulament să creeze la arhive o pepinieră de oameni de știință istorică, să li se recunoască titluri academice pe bază de studii și titluri, care să rămînă legate de arhive și să fie o rezervă de unde să se recruteze viitori profesori universitari.

Cu cea mai sinceră afecțiune și cu expresiunea alesele mulțumiri,

Radu Perianu¹

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 831, f. 72.

¹ *Radu Perianu* (1886-1976), arhivist (1911-1923), profesor secundar (1923-1946), secretar de redacție la „Revista istorică română”. A publicat o serie de studii relative la trecutul Brăilei.

BIBLIOGRAFIE

„Anuarul Universității Mihăilene din Iași”, 1930-1935; 1935-1936; 1936-1937; 1937-1938.

Arhivele Statului, 125 ani de activitate (1831-1956), București, 1957.

Balacciu, Jana; Chiriacescu, Rodica, *Dicționar de lingviști și filologi români*, București, Editura Albatros, 1978.

Bibliografia lucrărilor științifice ale cadrelor didactice din Universitatea București, Seria Istorie (Biblioteca Centrală Universitară), vol. I, A-L, vol. II, M-Z, București, 1970.

Brânceanu, Lidia, *B. P. Hașdeu. Mărturii*, București, D.G.A.S., 1993, 234 p.

Cazacu, Gheorghe, Alexandru, *Istoria filosofiei românești*, vol. I, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1984, vol. II, București, Editura Academiei R.S.R., 1980.

Costăchescu, Mihai, *Corespondență*, volum editat de D. Ivănescu, V. Isac, Sorin D. Ivănescu, Iași, Editura Junimea, 2003.

Dicționar de literatură română. Scriitori, reviste, curente, București, Editura Univers.

Dicționar al științelor speciale ale istoriei (arhivistică, cronologie, diplomatică, genealogie, heraldică, paleografie, sigilografie), coordonator Ionel Gal, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1982.

Din istoria arhivelor ardeleni, 75 de ani de la înființarea Arhivelor Statului Cluj, Cluj-Napoca, 1995.

Enciclopedia istoriografiei românești, coordonator Ștefan Ștefănescu, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1978.

Figuri de arhiviști, D.G.A.S., București, D.G.A.S., 1971, 328 p.

Hagiu, I., *Dicționarul presei literare românești, 1790-1930*, ediția a II-a revizuită și completată, București, Editura Fundației Culturale Române, 1996.

„Hrisovul”, I-VII.

In memoriam Constantin Turcu (13 februarie 1903-29 noiembrie 1980), Iași, 1982.

Lăudat, I. D., *Personalități ale culturii românești*, Iași, Centrul de multiplicare al Universității «Al. I. Cuza», 1989.

Literatura română. Ghid bibliografic, București, Biblioteca Centrală Universitară București, 1982, (M-Z) 1983.

Maftai, Ionel, *Personalități ieșene. Omagiu*, vol. I-IV, Iași, 1972-1982.

Maftai, Ionel, *Personalități ieșene*, I-II, Chișinău, 1992-1993.

„Magazin istoric”, anul XXXVIII, serie nouă, nr. 8 (449), august 2004, p. 73-75.

Matei, Alexandru, *Bibliografia operei profesorului Aurelian Sacerdoțeanu (1922-1974)*: partea I *Cărți, Studii și articole. Izvoare*, în „Revista Arhivelor”, an LIII, vol. XXXIII, 1976, nr. 4, p. 450-456; partea a II-a (capitolele II: *Cursuri universitare, lecții de deschidere, culegeri de facsimile, îndrumări metodologice*; III: *Contribuții bibliografice*; IV: *Recenzii, dări de seamă, cronici, note bibliografice*) în „Revista Arhivelor”, an LIV, vol. XXXIX, 1977, nr. 1, p. 106-118; partea a III-a (capitolul: *Ediții critice și prefețe. Portrete și necroloage*) în „Revista Arhivelor”, an LIV, vol. XLI, 1977, nr. 3, p. 291-304).

Mic dicționar enciclopedic, București, Editura Enciclopedică Română, 1972.

Neagoe, Stelian, *Istorici români de azi*, București, Editura Machiavelli, 2003, 231 p.

Nemuritorii. Academicieni români, București, Agenția Națională de Presă ROMPRES, 1995, 446 p.

Personalități ale științei. Mic dicționar, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1977.

Piru, Alexandru, *Istoria literaturii române de la început până azi*, București, Editura Univers, 1981.

„Revista Arhivelor”, 1938-1947, 1938-1946; 1958-1970.

Sacerdoțeanu, Aurelian, *Îndrumări în cercetări istorice*. <1. Științele auxiliare ale istoriei, p. 7-26; 2. Introducere în diplomatică, p. 27-46; 3. Despre editarea documentelor, p. 47-64; 4. Ceva despre un corpus al izvoarelor istoriei Românilor, p. 65-100; 5. Izvoarele istoriei Românilor, p. 101-128; 6. Școala în evul mediu, p. 129-153; 7. Pentru un dicționar geografic al României, p. 154-166; 8. Evoluția scrisului și cartea pînă la apariția tiparului, p. 167-199; 9. Istoria în învățămîntul secundar, p. 200-211; 10. Tezaurile noastre arhivistice, p. 212-224; 11. Traducerea documentelor, p. 225-227; 12. Ortografierea onomasticelor și toponimelor istorice, p. 228-230; 13. Liste de suverani. Imperiul oriental - Imperiul Otoman - Grecii - Români - Bulgarii - Sîrbii - Ungurii - Polonii - Rușii, p. 231-290; 14. Cîteva note cu privire la cercetările genealogice românești, p. 291-314; 15. Arhivele României, p. 315-336; 16. Cunoașterea satului prin acte, p. 337-343; 17. Școala de Arhivistică, p. 344-354; 18. Introducere în cronologie, p. 355-373>, București, Casa Școalelor, <1945>, 384 p.

Sacerdoțeanu, Aurelian, *Dimitre Onciul, Opere complete*, Tom I. *Originile Principatelor Române*, București, Fundația Regală pentru Literatură și Artă, 1946, 423 p.

Speranția, Eugeniu, *Figuri universitare*, București, Editura Tineretului, 1967, 119 p.

Straje, Mihail, *Dicționar de pseudonime, alonime, anagrame, asteronime, criptonime ale scriitorilor și publiciștilor români*, București, Editura Minerva, 1973, XXIII+810 p.

Șchiau Octavian, *Pasiunea pentru cuvânt. Profesorul Szabó T. Attila – 80 de ani*, în „Contemporanul”, 1986, nr. 5, p. 13.

Tamaș, Corneliu ; Petria Petre, *Bibliografia operei profesorului Aurelian Sacerdoțeanu (1922-1974)*, în „Caietul Seminarului Special de științe auxiliare ale istoriei”, VII, coordonator Adina Berciu Drăghicescu, Editura Universității din București, 1997, p. 131-193, preluată de coordonatoarea volumului din lucrarea celor doi autori intitulată *Aurelian*

Sacerdoțeanu. Bibliografie, Râmnicu Vâlcea, Editura Conphys, 1995, p. 10-42.

Tudorică, Mioara, *Bibliografia arhivisticii românești*, București, D.G.A.S., 1969, 107 p.

Zaciu, Mircea; Papahagi, Marian; Sasu, Aurel, *Dicționarul scriitorilor români A-C*, București, Editura Fundației Culturale Române, 1995 ; *D-L*, coordonatori Zaciu Mircea, Papahagi Marian, Sasu Aurel, București, Editura Fundației Culturale Române, 1998, XXXII + 863 p.

INDICE ANTROPONIMIC

A

Agavriloaiei, Gh., 102
Albu, Ion, 87
Aleksandri, Vasile, 103, 167, 168
Alexandrescu, Grigore, 133
Alexandru cel Bun, 151, 152, 161, 164
Alexandru, Lăpușeanu, 93
Alexandru, voievod, 100
Almaș, Dumitru, 106
Andreescu, Constantin I., 102
Angelescu, 120
Antim, Ivireanu, 172
Antim, vicar, 121
Antonescu, Ion, 20
Antoni, 35
Arburești, familie, 181
Arghezi, Tudor, 170, 176
Arginteanu, Dumitru, 91
Arimia, Vasile, 172
Asachi, Gheorghe, 24
Asachi, Hermiona, 6

B

Baciu, Axente, 10
Baiculescu, 114
Balc, 164
Bandini, 118
Bantăș, 24
Bartok, Béla, 143
Basarab, George, 192

Bataillard, Paul, 6
Bautier, H., 47, 50, 180
Bălan, Teodor, 18, 21, 22, 46, 84
Bălășel, T. pr., 19
Bălășel, Teodor, 19
Bănescu, N., 19
Bărcăcilă, 98
Berechet, Ștefan Gr., 8, 9, 11, 74
Berza, Mihai, 120, 166
Bezviconi, George, 93
Bianu, Ion, 70, 84
Bibescu, Martha, 3
Bobulescu, Constantin, 112, 178, 179
Bocănețu, Alexandru, 78
Bodea, Rumânul, 106
Bodea, Sârbul, 106
Bodin, Dumitru, 76
Boga, Leon T., 27, 28
Bogdan, D.P., 27, 28, 34, 49, 51, 54, 56, 120, 122, 141, 145
Bogdan I, 45, 164
Bogdan, Ioan, 14, 45, 87, 109, 156, 157, 159
Boghici, Hagii Radu, 188
Boghici, Ioan, 188
Boissier, G., 79
Boitoș, Olimpiu, 4, 5, 44
Boitoș, Violeta, 44
Boldur, Alexandru, 72, 194
Bostan, Constantin, 20
Brandi, Karl, 136
Brăiloiu, C., 143

Brătianu, Gheorghe, 4, 19
Brătulescu, Victor, 174
Brâncuși, Constantin, 170
Brecht, Berthold, 180
Brudariu, 148
Bucuța, Emanoil, 112
Buda, Dumitru, 17
Burileanu, 83
Burlacu, Ioana, 20

C

Camner, Maria, 179
Cantacuzino, 24
Cantemir, familie, 181, 183
Cantemir, Dimitrie, 183
Caproșu, Ioan, 112
Caragiale, I. L., 44
Caraman, Petre, 72
Carol I, 70
Carol al II-lea , 5, 20
Cartoian, Nicolae, 19
Călinescu, George, 25
Cărăbuș, librar, 112, 114
Câmpina, Barbu, 120, 121
Ceaușel, Gheorghe, 91
Ceredarec, Necolai, 68, 78, 80,
82
Chalcocondil, Laonic, 7
Chelcea, Ion, 102
Chevallier, Adolphe, 64
Chiriac, H., 87
Chițimia, I.C. ,32
Ciachir, Nicolae, 167
Cihodaru, Constantin, 114,
121, 124
Cioculescu, Șerban, 114

Ciucă, Valentin, 196
Ciuhandu, Gheorghe, 7
Ciurea, Dumitru, 56, 134
Codrescu, Teodor, 148
Coman, I., 106
Comănescu, 34, 94
Conachi, 163, 168, 169
Condurachi, Emil, 35, 105, 145
Condurachi, Florica, 35
Condurachi, Zoe, 35
Constantinescu-Iași, Petre, 53,
102, 122
Constantinescu, N. A., 2, 154,
165
Constantinescu, Pompiliu, 74
Corivan, Nicolae, 134
Costăchescu, Mihai, 23, 30, 51,
53, 60, 74, 84, 87, 100, 102,
164, 180
Costea, 164, 165
Costin, Miron, 4, 164
Coșeru, 36
Crăciun, Ioachim, 14, 15, 16,
100
Creangă, Ion, 69, 73, 106, 120,
130, 133, 159, 161, 167
Crihan, Adam, 106
Culică, 64, 70, 79, 104, 106
Cuza, Al. I., 130, 198

D

Dan I, 188
Dan al II-lea, 172
Dan, Mihail P., 74
Daniil, Sihastru, 69, 83
Daniil, Tudor, stareț ,120

Daicoviciu, Constantin, 102
Daşcovici, Nicolae, 8, 9
Dăscălescu, 162
Dăscălescu, G.M., 94
Deak, Francisc, 6
Delort, Robert, 183
Dinu, 148, 159, 163, 168
Dlinovschi, N., 90
Domanowsky, 14, 15
Donat, Ion, 98, 110
Dragomir, Silviu, 14
Dragomirescu, Iuliu, 84
Dragoş Vodă, 45, 151, 152, 164
Drăghiceanu, 45
Dujcev, Iv., 89
Dumitrescu, Maria, 51
Duzinchievici, Gheorghe, 36,
38, 81, 156, 163

E

Elian, Alexandru, 56, 122, 161
Emil, 70
Emilian, mitropolit ,78
Eminescu, Mihai, 148, 176
Eustatzie, 64, 70, 79

F

Fănuică, Ion, 199
Fedco, diac, 60
Ferdinand I, 70
Filipascu, Constantin, 86
Filipascu, Iordache, 86
Filipascu, G., 86
Filipoiu, Onisim, 92
Filitti, I. C., 24

Finţescu, G. N., 102
Florian, 21
Florescu, Fl. B., 116, 118, 119
Fortunescu, C. D., 19, 41, 96,
98

G

Gane, Constantin, 27, 28
Gamber, 1
Găneşti, familie, 181
Găvănescu, Eduard, 7
Georgescu-Buzău, G., 145
Georgescu, George, 64
Georgescu, V. Al., 177
Gheorghiu, M., 132, 134
Gherontie, 122
Gheuca, 24
Ghibilic, V., 43
Ghica, Ion, 6
Giurescu, Constantin C., 19, 20
Gojdu, 6
Gonţa, Alexandru, 111, 172
Gorovei, familie, 181
Gorovei, Artur, 64, 181
Gorovei, Ştefan S., 181, 182,
183, 185, 186
Gramatovici, 38, 65, 68, 78
Grămadă, Nicolae, 56, 65, 66,
67, 68, 78, 80, 82
Grecescu, Constantin, 140
Grigoraş, Nicolae, 102, 172
Grigore Ghica, voievod, 112
Guboglu, Mihail, 106
Gugiuman, I., 102
Gusti, Dimitrie, 6

H

Handoca, Mircea, 20

Haneș, 4

Hașdeu, B. P., 14, 84, 109, 114,
120, 125-127, 129, 130, 134,
135, 145, 158, 159, 168, 169,
173, 178, 199

Hașdeu, Iulia, 180

Herseni, Traian, 6

Hogaș, Calistrat, 149

Hogea, 112

Horea, 7

Hurmuzache, Ștefan, 167, 170

Hurmuzaki, Eudoxiu, 18, 160,
165

I

Ignat, Mircea, 135

Ignatie, Sîrbul, 147, 148

Ilarion, Elena, 91

Iliescu, colonel, 94

Ionașcu, Ion, 102, 122, 145,
151, 152, 153, 161, 166

Ionescu, G. T., 145

Ionescu, Nae, 74

Iordan, Iorgu, 32, 133, 162

Iorga, Nicolae, 1, 2, 7, 8, 12-15,
19, 45, 57, 76, 120, 129, 168,
169, 188, 199

Iosif II, 7

Isac, Virginia, 198

Isopescul, 21

Iuga-vodă, 45, 164, 166

Iurg, Coriat, 194

Ivașcu, George, 159

Ivănescu, Dumitru, 20, 198

J

Jakó, Sigismund Paul, 52, 54,
56, 57, 61, 77, 117, 128, 131,
136, 153, 158

Janos, Matyas, 154

K

Kirileanu, Gh. Teodorescu, 20,
25, 26, 28, 39, 53, 64, 69, 70,
72, 74, 79, 84, 88, 98, 100-
108, 110-115, 120, 123, 124,
126, 127, 129, 130, 132-
134, 137-139, 143, 144, 146-
149, 153, 161, 166, 172, 176,
178, 196

L

Lambrino, Scarlat, 19, 47, 49,
50, 76

Lamprecht, 129

Lapedatu, Alexandru, 70, 84,
85, 188

Lațcu, 164

Lăzărescu, Emil-Constantin,
12, 65

Le Bon, Gustave, 79

Livescu, Jean, 159

Lombard, A., 110

Lorent, Ottokar, 185

Lucu, 34

Lupaș, Ion, 14

Lupu, Nicolae Dr. 74

M

Maciu, Vasile, 102, 103, 114,
120, 135, 166
Maftai, It., 94
Maiorescu, Titu, 20
Maniu, Iuliu, 4
Manolescu, Radu, 120, 161
Marian, Liviu, 109
Martinescu, 94
Matasă, Constantin, 112, 149
Matiaș, Corvinul, 120
Mănuță, preot, 140
Mărcuș, I., 158
Mândroceanu, 91
Mehedinți, Simion, 79, 114
Meissner, Constantin, 20, 25
Melchisedec Dimitriu, pr., 106
Mendeleev, 181
Meney, 70
Meteș, Ștefan, 21, 71, 81, 188
Metzulescu, Stelian, 191
Mihail, Paul, 102
Mihăilescu-Bîrliba, Virgil, 160
Minea, Ilie, 134
Mircea cel Bătrân (Mare), 51,
64, 134, 188
Mircea, Ion Radu, 27, 28, 70
Mocionești, 6
Moga, Ion, 81
Moisi, Alexandru, 17
Moisil, Constantin, 7, 14, 24,
45, 48, 75, 102
Moisil, Ecaterina, 35
Moisil, Iuliu, 83
Moldoveanu, 162
Morariu, Leca, 64
Moroianu, George, 6

Moruzi, 127
Movilești, familie, 181
Munteanu-Rîmnic, Frasin, 110
Munteanu, Vasile, 20
Mușat, 165
Mușata, 165
Mușatini, familie, 181

N

Nanu, C., 88
Nastase, Gh., 72
Nădăbaica-Dabija, familie, 181
Năsturel, P., 89
Neagoe Basarab, 174
Neculce, Ioan, 4
Negoiu, 135
Nicoară, Moise, 7
Nicodim, 106
Nicolaescu, Gh., preot, 188
Nicorescu, Paul, I. 27
Nistor, Ion I., 64
Noica, Constantin, 177

O

Olahus, Nicolae, 177
Onciul, Dimitre, 14, 18, 44-46,
83, 103, 104, 114, 120, 135,
155, 159, 162, 163, 166, 168,
171, 172, 174, 175, 177, 178,
194, 199
Oprescu, George, 120
Oțetea, Andrei, 81, 177

P

Paisie, stareț, 112
Panaiteescu, Petre P., 8, 19, 20,
140, 177
Papahagi, Tache, 110
Paraschiv, Ion, 112, 148, 168,
170
Pascu, George, 164
Pavel, Amelia, 120
Pârvan, Vasile, 3, 47
Peja, 30
Perianu, Radu, 199
Petre, Ioan St., 114
Petrovici, Ion, 25
Petru I, 151, 165
Petru, din Sepeniț, 165
Petru Rareș, 30, 64
Petru Șchiopul, 112
Philippide, Alexandru P., 162
Pimen, călugăr, 106
Pippidi, Dionisie M., 102
Piru, Alexandru, 167
Pleșa, Șerban, 86
Pleșca, Radu, 86
Pogonat, Petre, preot, 106
Pop, A. Z. N., 180
Popa, A., 192
Popescu, Mihail, 8, 16, 21
Popescu, Nicolae, 106, 107
Popescu, Viorica, 111
Popovici, Alexie, 74
Popovici, 135
Porcescu, Scarlat, 168
Pricop, Adrian, 180
Prodan, David, 13

Q

Quinet, Edgard, 6

R

Radu de la Afumați, 148
Radu Vodă I, 45, 188
Ralea, Mihai, 161
Rașcu, Gh., 102
Rădulescu-Motru Constantin,
20, 42
Rășcanu, 112, 127
Râmniceanu, Veronica, 145
Regleanu, Mihai I., 27, 35, 111,
122
Roată, Moș Ion, 130
Roman, 164, 166
Roman, Lupu, 112
Rosetti, Alexandru, 19
Rosetti, Radu R., general, 51, 84
Rosetti, Radu, istoric, 84
Rosuz, Léon de, 6
Rovența, Haralambie, pr., 74
Russo, Demostene, 56
Rusu, Alexandru, 184, 187,
189, 190, 193, 195

S

Sacerdoțeanu, Aurelian, *passim*
Sacerdoțeanu, Virginia, 44, 64,
70, 72, 96, 98, 134, 178
Sadoveanu, Mihail, 106
Sahlevici, Vladimir, 91
Sas, 151
Sava, Aurel, 92, 100

Săvulescu, Traian, 82, 122
Sbiera, I.C., 108, 110
Scriban, A., 53, 55, 103
Scurtu, I.A., 188
Senche, Filofteia, măicuță, 135
Sidoriuc, 78
Sima, Horia, 20
Simion, Eugen, 167
Simionescu, Constantin, 20
Simonescu, Dan, 32, 74, 102, 174
Sinkovics, 57
Soury, Jules, 42
Sóvári, Soós, 128
Sotirovici, Duca, 178
Speranță, Eugeniu, 126
Stăhiescu, Dumitru L., 24
Stănciulescu, St., 86
Stănciulescu, St. Ion, 86, 197
Steffens, 65
Stino, profesor, 186
Stoide, C. A., 24, 108, 158, 173, 176
Straje, Mihai, 191, 192
Struțeanu, Scarlat, 83
Sturdza, Mihail, voievod, 56
Surdu, Bujor, 81
Szabo, T. Attila, 57
Szentpétery, Emeric, 54, 56

Ș

Șaguna, Andrei, 6
Șeicaru, Pamfil, 25
Șendrea, Nic., 70
Șerban Răzeșul, 134, 147, 192

Ștefan cel Mare, 51, 53, 59, 60, 62, 63, 73, 84, 87, 93, 100, 102, 103, 106, 109-112, 120, 121, 135, 152, 159, 161, 177, 186
Ștefănescu, I.D., 96, 188
Ștefănescu, Ștefan, 170

T

Taine, H., 79
Tăutu, familie, 186
Tăutu, Ioan, 181
Tiktin, 178
Titulescu, Nicolae, 170
Toma, Cățăteanu, comis, 87
Tomescu, Mircea, 41
Tomșa, familie, 181, 183
Trajkov, Nikola, 89
Tudor, Dumitru, 102, 103, 114
Tudor, Vladimirescu, 76
Tuducescu, Iuliu, 64
Tuducescu, T., 83
Turcu, Aurora, 37, 114, 120, 124, 127, 135, 139, 141, 142, 146, 148, 149, 153-159, 161, 162, 166, 171-174, 176, 177, 179, 180
Turcu, Constantin, 20, 26, 28, 31, 33, 37, 51, 53, 55, 59, 60, 62, 63, 69, 70, 72-74, 83, 88, 95, 97, 99-103, 105, 106, 109, 112, 114, 115, 120, 121, 123-125, 127, 129, 134, 135, 137, 139, 140-149, 151-154, 156-159, 161-164, 166-180, 196

Turcu, C. N., 171
Turdeanu, Emil, 55
Tzigara-Samurcaș, Alexandru,
30

U

Udișteanu, Dionisie, 106, 120,
122, 150
Ungureanu, Gheorghe, 37, 40,
51, 58, 70, 94, 102, 112, 114,
120, 137, 158, 166, 167, 168,
176
Ureche, Grigore, 164, 181
Ursăcescu, Vasile, 87
Ursulescu, 38

V

Varlaam, mitropolit ,122, 134
Vasi, maior, 94

Vasilache, stareț ,106
Vasile Lupu, voievod, 118
Vasilu, 1
Velasie, Agafia, măicuță, 135
Veronica, 79, 104, 106
Vianu, S., 106
Visarion, Puiu, mitropolit, 106
Vârtosu, Emil, 56, 122, 145,
151, 152, 161
Voicu, Ștefan, 169
Vrînceanu, 78

X

Xenopol, Alexandru, D. 6, 188

Z

Zlate, Popescu, 192
Zotta, Sever, 53, 59, 69, 129,
181

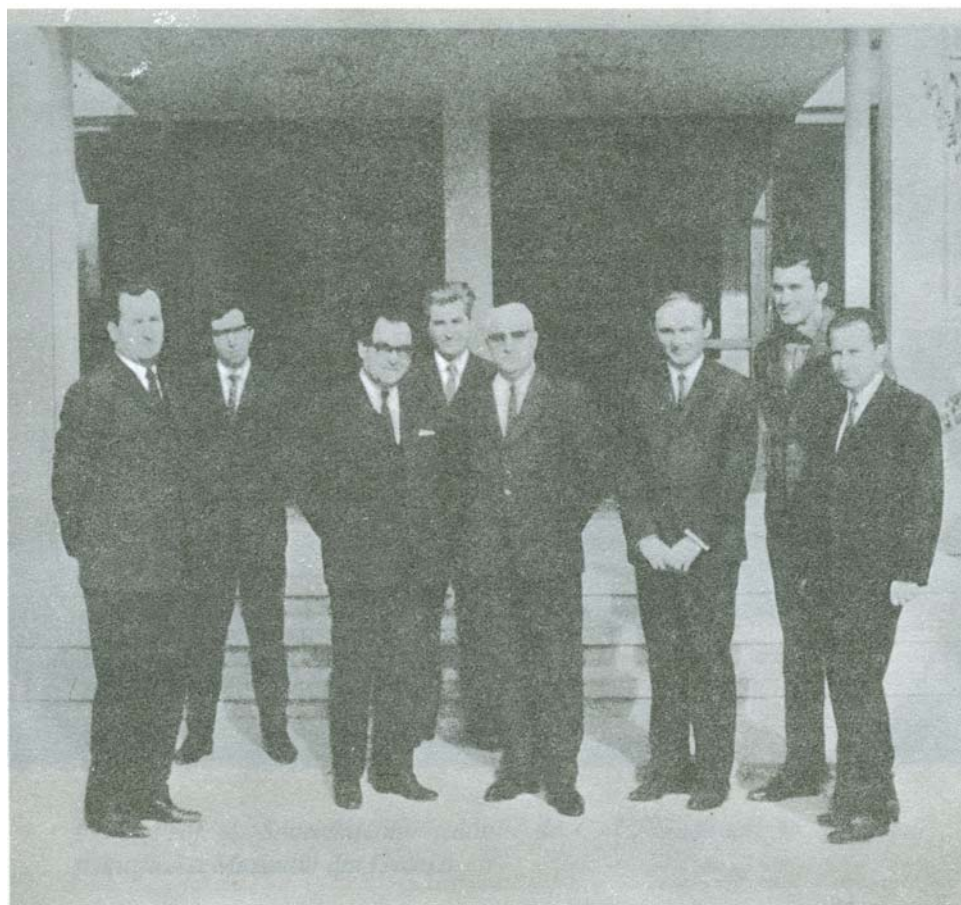
1943. *Prof. A. Sacerdoțeanu, directorul general al Arhivelor Statului, cu salariații: I. C. Dobrescu, subdirector, Georgeta Fiñescu, I. R. Mircea, Maria Dumitrescu, Georgeta Luntraru, Ion Comănescu, Claudia Mihăilescu, Florica Moisil Condurachi, Gh. Vlăsceanu, I. Fănuică, Mihai Regleanu, C. Dinu, I. Vîrtosu.*

1943. Prof. A. Sacerdoțeanu, directorul general al Arhivelor Statului, cu salariații: I. C. Dobrescu, subdirector, Georgeta Fiñtescu, I. R. Mircea, Maria Dumitrescu, Georgeta Luntraru, Ion Comănescu, Claudia Mihăilescu, Florica Moisil Condurachi, Gh. Vlăsceanu, I. Fănuică, Mihai Regleanu, C. Dinu, I. Vîrtosu.

1 iulie 1967. Profesorul A. Sacerdoțeanu în mijlocul unui grup de cadre didactice și absolvenți ai Facultății de Istorie, Universitatea București.

10 noiembrie 1969. *Prof. A. Sacerdoțeanu la întâlnirea cu studenții și cadrele didactice ale catedrei de istorie – Universitatea din Craiova.*

1971. Prof. A. Sacerdoțeanu alături de C. C. Giurescu, la Sesiunea științifică a Muzeului din Golești.

CUPRINS

Studiu introductiv.....	5
Introductory Study.....	16
Notă asupra ediției.....	27
Tabel cronologic.....	29
Lista documentelor.....	33
Documente.....	47
Bibliografie.....	347
Indice antroponimic.....	351
Ilustrații.....	359

Tipărit la Arhivele Naționale

Fotoreproducere și tipar offset:

AUREL VOICU
LUCIAN FRÂNCU
STELIANA DĂNĂILESCU
VASILE IVAN

Legătorie:

ANGELA NICOLAE

Scumpule Domnule Turcu,

De trei luni nu am mai primit nici o scrisoare de la D^{na} mea de Cst și după D^{na}. Tui îndeosebi că ești pe lângă

și de oc
urții per
lu
aput nu
hecut în
rindare la
de D^{na}
aco. Ca
noștrilor
săci).
ceasta

„Totuși, dacă persoana Dvs. fizică nu va mai fi în Arhive, personalitatea Dvs. nu poate fi îndepărtată din mijlocul lor. Cu sau fără voia unora dintre arhiviști, ei vor continua să lucreze sub influența bunei organizări pe care ați imprimat-o dezvoltării Arhivelor Românești și a spiritului de probitate științifică ce l-ați impus, în lucrările arhivistice și în cercetările istorice.”

(Din scrisoarea lui Constantin Turcu, 6 iulie 1953)

„Cu sufletu-mi țărănesc trezit la lumina cărții, m-am silit mereu să-mi satur mintea prin cunoașterea poporului și a țării, iar lectura cărții d-tale mi-a fost ca o fericită luare de ziua bună de la tot ce-am iubit sufletește, ajuns acum la capătul vieții.”

(Din scrisoarea lui G. T. Kirileanu, 24 sept. 1956)

ang de
cut!
și poate
și au
mai
up ale
labora-
in cu-
aport
scato
nea lo-

vezi etnografică. Nudo va face
cercetări de teren în urma acestor
Cu toate că nu am ajuns din

ISBN: 973-8308-18-6

De Secundu